

BETÆNKNING
om
DANMARKS SAMARBEJDE
MED
UDVIKLINGSLANDENE

afgivet af det af
regeringen den 2. april 1969
nedsatte udvalg

BETÆNKNING NR. 565
KØBENHAVN 1970

ISBN 87 503 0945 5
S. L. MØLLERS BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

Til Udenrigsministeriet

Den 2. april 1969 nedsatte regeringen et udvalg til gennemgang af lov nr. 94 af 19. marts 1962 med senere ændringer om teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Udvalgets kommissorium blev fastsat som følger:

Udvalgets opgave vil være at undersøge Danmarks forhold til udviklingslandene med henblik på ændringer i den nugældende lovgivning.

Udvalget bør herunder tage i betragtning samtlige de erfaringer, der er høstet ved bistandslovens administration siden dens vedtagelse i marts 1962, udviklingen i den internationale bistandspolitik, femårsplanen for Danmarks bistand til udviklingslandene m.v. På baggrund heraf er det udvalgets opgave at afgive en betænkning indeholdende forslag om ændringer i den bestående lovgivning bl.a. med henblik på en bredere formulering af bistandslovens *formålsparagraf*, eventuelt *inddragelse af nye områder og aktiviteter* under bistandslovgivningen (som f.eks. bilateral fødevarebistand, långivning til institutioner og virksomheder i udviklingslandene, spørgsmålet om, på hvilken måde man kan inddrage et større tal af unge i arbejdet i udviklingslandene). Det påhviler udvalget snarest muligt at redegøre for, på hvilken måde Danmark mest hensigtsmæssigt kan styrke den danske bistands indsats ud over den i 1967 fastsatte ramme. Fremdeles må udvalget overveje, hvilke ændringer det vil være hensigtsmæssigt at foretage ved lovens *fremtidige administration* med sigte på at tilvejebringe det mest hensigtsmæssige samvirke mellem samtlige bistandsformer og tage stilling til, hvorledes Danmarks forhold til udviklingslandene i det hele bedst samordnes med dansk politik i øvrigt. Endvidere må udvalget beskæftige sig med de fremtidige retningslinier for *kompetencefordelingen* mellem Råd, Styrelse, Sekretariat og den ansvarlige minister.

Udvalget vil i øvrigt kunne tage *andre spørgsmål* op til overvejelse i det omfang, man finder det hensigtsmæssigt. Det er en forudsætning, at udvalget søger orientering om de synspunkter, der gør sig gældende inden for erhvervslivet, Rådet og Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene, Mellemfolkeligt Samvirke m.fl., ligesom udvalget vil kunne tilkalde personer - såvel fra giver- som modtagerlande - der sidder inde med særlige erfaringer for arbejdet i udviklingslandene.

Udvalget forventes at afgive betænkning, således at eventuelt lovforslag kan forelægges i folketinget 1969/70.

Udvalget blev nedsat med udenrigsråd Jens Christensen som formand og som øvrige medlemmer:

Udpeget af finansministeriet:

Kontorchef Hans Boserup

Udpeget af handelsministeriet:

Afdelingschef H. O. Christiansen

Udpeget af landbrugsministeriet:

Kst. statskonsulent H. J. Kristensen

Udpeget af ministeriet for kulturelle anliggender:

Ekspeditionssekretær J. Harder Rasmussen

Endvidere følgende medlemmer udpeget af ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene:

Lektor Mogens Boserup,

Københavns universitet

Lektor Leif Christensen,

Københavns universitet

Amanuensis Holger Bernt Hansen,

International Student Centre

Sekretariatschef H. E. Kastoft,

udenrigsministeriet

Bankdirektør H. Maegaard Nielsen,

formand for Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene

Professor Kjeld Philip,
formand for Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene
Undervisningsinspektør, fru Kamma Struwe,
undervisningsministeriet
Forskningsleder Knud Erik Svendsen,
Institutet for Udviklingsforskning.

Desuden har kontorchef B. Richnagel, handelsministeriet, og kontorchef, fru G. de Fine Skibsted, landbrugsministeriet, deltaget som suppleanter for henholdsvis afdelingschef H. O. Christiansen, og kst. statskonsulent H. J. Kristensen.

Sekretariatsforretningerne er varetaget af kontorchef Wilh. Ulrichsen, udenrigsministeriet, bistået af ekspeditionssekretær, fru Kirsten Wiinblad, samt i forskellige tidsrum af ambassadør Mogens Wandel-Petersen, ambassadesekretær

Ib Kelland og sekretær Klaus Winkel, alle fra udenrigsministeriet.

Udvalget har i første række anset det som sin opgave at fremkomme med synspunkter på de foreliggende bistandsproblemer, og drøftelserne i udvalget har kun på visse områder resulteret i egentlige forslag til ændring af den gældende bistandslov eller praksis. Disse forslag vedrører især den danske bistands størrelse, dens art og dens former, oplysningsarbejdet, de unges deltagelse i bistandsarbejdet, og det kulturelle samarbejde med udviklingslandene.

Udvalget har fra institutioner og private modtaget en række henvendelser om disses syn på de danske udviklingsaktiviteter, samt forslag til ændringer i den bestående lovgivning. En del af disse henvendelser er vedlagt betænkningen som bilag.

København, den 12. februar 1970.

Hans Boserup	Jens Christensen (formand)	Mogens Boserup
Leif Christensen	H. O. Christiansen	H. Bernt Hansen
H. E. Kastoft	H. J. Kristensen	H. Maegaard Nielsen
Kjeld Philip	J. Harder Rasmussen	Kamma Struwe
Knud Erik Svendsen		

Wilh. Ulrichsen

Indholdsfortegnelse

	Side
Forord	11
Kapitel I. <i>Indledning</i>	13
Begrebet udviklingsland	13
1. Nationalindkomst pr. indbygger	13
2. Udviklingslandenes statslige opbygning	14
3. Klima	14
4. Uddannelsesstrukturen	15
5. Jordproblemer	15
6. Erhvervsstrukturen	16
7. Kommunikation og transport	17
8. Udenrigshandel	17
9. Befolkningsstrukturen	17
10. Opsparing og investering	18
11. Statsfinanser	18
12. Den offentlige administration	19
Hvilke lande er udviklingslande?	19
Motiver til at bistå udviklingslandene	20
Motiver for Danmarks bistand	21
Kapitel II. <i>Udviklingslandene i 1960'erne</i>	24
Udviklingslandenes udenrigshandel	25
Overførslerne til udviklingslandene	26
Resultaterne af udviklingsindsatsen	28
Kapitel III. <i>Internationalt samarbejde</i>	31
Organisationer inden for det internationale bistandsarbejde	31
Den internationale koordination af udviklingsbestræbelserne	33
Konklusioner fra internationale drøftelser om bistandserfaringerne	34
Kapitel IV. <i>Danmarks opfyldelse af 1 pct. målsætningen</i>	37
Målsætningens tilblivelse	37
Opgørelse af strømmen af finansielle ressourcer	38
Indførelse af en egentlig bistandsmålsætning	38
Den nuværende femårsplan	39
Plan for omfanget af Danmarks bistand efter 1972/73	40
Planlægningen af bistandens fordeling på bistandsarter	44
Kapitel V. <i>Bistandspolitik og handelspolitik</i>	46
a. Råvareaftaler	46
b. Supplerende finansiell bistand	48
c. Erhvervsspredning	48

d. Importliberalisering i industrilandene	49
e. Præferencesystemer.	50
f. Handelsmæssig ekspertbistand	51
g. Valutaandtægter gennem turisme.	52
Konklusioner.	52
Kapitel VI. <i>Principielle synspunkter vedrørende bistandspolitikken.</i>	53
De private kapitalstrømme	53
Multilateral eller bilateral bistand	54
Gaver eller lån.	56
Binding af bistanden.	57
Bistandsens geografiske placering - koncentration eller spredning	61
Hensyntagen til de sociologiske og kulturelle forhold i bistandsarbejdet	63
Kapitel VII. <i>Organisationen af de danske udviklingsaktiviteter før og efter ikrafttrædelsen af loven af 1962 — Femårsplanen af 1967.</i>	65
Bistandsarbejdet før lovens ikrafttrædelse.	65
Nedsættelse af udvalget af 13. januar 1961 og lovens udarbejdelse og vedtagelse	65
Bistandsarbejdet efter 1962-lovens ikrafttrædelse	66
Ændringer i 1962-loven.	66
Bevillingerne til udviklingsformål	67
Femårsplanen af 1967.	68
Kapitel VIII. <i>Dansk faglig bistand.</i>	69
Projekter.	69
Udviklingen 1962-69.	69
Koncentration af bistanden.	70
Projekttyper.	70
Projektudvælgelsen og kriterier herfor.	72
Prioritering og langsiget planlægning af bistanden.	73
Administrative spørgsmål.	73
Ekspertbistand.	74
Lønningerne.	75
Rekruttering	76
Udvælgelsen af eksperter.	77
Uddannelse og orientering	78
Dansk Ungdoms U-landsarbejde.	79
Hvad er en u-landsfrivillig?.	79
Udsendelse af frivillige under Dansk Ungdoms U-landsarbejde	79
Afgrænsning af de frivillige i forhold til eksperter.	80
Udbuddet af frivillige.	80
Behovet for frivillige	81
Frivillig-tanken og mellemfolkelig forståelse	81
Internationale frivillige	81
Frivillig-ordningens fremtid	82
Kursusvirksomheden.	82
Kursernes tilrettelæggelse - multilateralt og bilateralt	82
Kursernes art	82
Omfanget af kursusvirksomheden.	83
Udvalgets konklusioner.	83
Stipendiatvirksomheden.	84
Bilaterale stipendiater.	84

Multilaterale stipendiatier.	86
Udvalgets konklusioner.	86
Kapitel IX. <i>Dansk finansiel bistand</i>	88
De danske statslån.	88
Udvalgets synspunkter på den hidtidige praksis.	89
Det fremtidige omfang af statslånsvirksomheden.	90
Fødevarerbistand.	91
Udviklingen af programmer for fødevarerbistand.	91
Vurderinger af udviklingslandenes behov for fødevarerimport.	92
Fødevarerbistand som krisehjælp.	93
Fødevarerbistand under normale forhold.	94
Naturalydelser.	95
Kapitel X. <i>De danske bidrags fordeling på bistandsopgaver</i>	97
Den gældende fordeling.	97
Overvejelser om den fremtidige fordeling.	97
Kapitel XI. <i>Vurdering af udviklingsprojekter</i>	100
Generelt.	100
Former for vurdering.	100
Vurdering af danske projekter.	102
Konklusioner.	103
Kapitel XII. <i>Danske private kapitaloverførsler</i>	104
Investeringsgarantier.	104
Industrialiseringsfonden.	105
Særlige kreditgarantier og lån.	106
Kapitel XIII. <i>Det kulturelle samarbejde</i>	112
Synspunkter fra den hidtidige debat.	112
Principielle betragtninger.	113
Forskellige former for kulturelt samarbejde.	113
a. Bistand med delvis kulturelt sigte og indhold.	114
b. Kulturel udveksling: Kulturaftaler mellem Danmark og udviklingslandene.	115
c. Forslag vedrørende oplysningsarbejdet.	116
Kapitel XIV. <i>Oplysningsarbejdet</i>	118
Det hidtidige arbejde.	118
Målsætningen for oplysningsarbejdet.	119
Den organisatoriske opbygning.	119
Forslag til nye oplysningsaktiviteter og forøgelse af bestående.	120
Oplysningsarbejdet i udlandet.	121
Konklusioner.	121
Kapitel XV. <i>Forskning</i>	122
Kapitel XVI. <i>Ungdommens deltagelse i samarbejdet med udviklingslandene</i>	123
Ungdommens hidtidige deltagelse i bistandsarbejdet.	123
Nye former for ungdommens inddragelse i samarbejdet med udviklingslandene.	124
Orientering ved selvsyn om bistandsarbejde og udviklingslandene.	125

Kapitel XVII. <i>Nordisk samarbejde</i>	127
Det hidtidige samarbejde	127
Muligheder for et udvidet nordisk samarbejde	128
Kapitel XVIII. <i>Tilrettelæggelse af bistandsarbejdet</i>	130
Den nuværende administrations oprindelse	130
Udvalgets konklusioner og forslag til fremtidig ordning	132
Styrelsen	132
Rådet	133
Kontakt til folketinget	133
Administrationen	134
Kapitel XIX. <i>Målsætning og konklusioner</i>	139
Målsætning	139
Resumé af udvalgets konklusioner	139
1. Omfanget af Danmarks bistand	139
2. Faglige bistandsaktiviteter	140
a. Projektbistand	140
b. Udsendelse af enkelttekster	140
c. U-landsfrivillige	141
d. Kursusvirksomheden	141
e. Stipendiatvirksomheden	142
3. Finansielle bistandsaktiviteter	142
a. Statslån	142
b. Fødevarerbistand	142
c. Naturalydelser	143
4. Vurdering af udviklingsprojekter	143
5. De danske bidrags fordeling på bistandsopgaver	143
6. Bistandens geografiske placering	144
7. Danske private kapitaloverførsler	144
8. Handelspolitiske foranstaltninger	144
9. Det kulturelle samarbejde	145
10. Oplysningsarbejdet	145
11. Forskning	146
12. Ungdommens deltagelse i samarbejdet med udviklingslandene	146
13. Nordisk samarbejde	146
14. Tilrettelæggelsen af bistandsarbejdet	146

TABELLER

Tabel 1: Nationalindkomst pr. indbygger i en række lande	13
Tabel 2: Overførsler fra OECD-landene 1964-66	27
Tabel 3: Statslig udviklingsbistand i forhold til bruttonationalproduktet	39
Tabel 4: Femårsplanens udgiftsbeløb	40
Tabel 5: Forslag til bistandsplan for perioden 1973/74-1980/81	43
Tabel 6: Bevillingernes fordeling på bistandskategorier 1962-70	67
Tabel 7: FN's udviklingsprogram	68
Tabel 8: Femårsplanens fordeling på bistandskategorier	68
Tabel 9: Udgifterne til projekter 1962-69 (forbrug ifølge regnskab)	69
Tabel 10: Omfanget af kursusvirksomheden	84
Tabel 11: Bistandens fordeling på hovedgrupper	97
Tabel 12: De årlige udgifter til oplysningsvirksomhed	118

BILAG

1. Oversigt over modtagne henvendelser og forslag fra institutioner og private med bedømmelse af de danske udviklingsaktiviteter	149
--	-----

2. Oversigt over internationale organisationer og forkortelser, der er omtalt i betænkningen	176
3. Oversigt over nationalindkomsten i en række lande	178
4. a. Totale statslige og private kapitaloverførsler til udviklingslandene fra DAC-landene 1960-68.	181
b. DAC-landenes nettooverførsler til udviklingslandene i 1967 og 1968, målt i mill. dollars	181
c. DAC-landenes nettooverførsler til udviklingslandene i 1967 og 1968, målt i pct. af bruttonationalproduktet	182
5. Redegørelse for humanitær bistand og Danmarks indsats på dette område	183
6. Fortegnelse over de i rapporten fra Kommissionen for international Udvikling indeholdte rekommandationer (Pearson-rapporten).	184
7. Rekommandationer af 1965 (7. a.) og 1969 (7. b.) vedrørende finansielle vilkår og betingelser vedtaget af OECD's komité for udviklingsbistand (DAC).	189
8. Minister Hans Sølvhøjs redegørelse i folketinget den 25. maj 1967 vedrørende Danmarks bistand til udviklingslandene	195
9. Baggrundsmateriale til minister Hans Sølvhøjs redegørelse i folketinget den 25. maj 1967 vedrørende Danmarks bistand til udviklingslandene	199
10. Oversigt over fordelingen på landområder af igangsatte aktiviteter inden for projektområdet	203
11. Fortegnelse over udviklingsprojekter med væsentligt dansk faglig indsats og finansiering.	204
12. Fortegnelse over danske bidrag til multi-bilaterale projekter.	213
13. Fortegnelse over projekter, i hvilke der fra dansk side er deltaget med kontantbidrag	214
14. Reglement om kontraktansatte eksperters løn og ansættelsesvilkår.	216
15. Standardansættelsesskrivelse for løntilskudseksperter.	221
16. Lov nr. 142 af 14. april 1966 om udsendelse af frivillige til udviklingslandene	223
17. Oversigt over udsendte u-landsfrivillige, deres geografiske fordeling samt fordeling efter køn, alder og fag.	225
18. Oversigt over indgåede aftaler om statslån.	226
19. Standardformular for indgåede aftaler om statslån.	227
20. Fortegnelse over udstedte kreditgarantier.	231
21. Fortegnelse over udstedte investeringsgarantipolicer.	232
22. Redegørelse for den vurdering, der foretages i enkelte udvalgte lande og multilaterale bistandsorganisationer.	233
23. Lov nr. 94 af 19. marts 1962 om teknisk samarbejde med udviklingslandene med senere ændringer.	235
24. Fortegnelse over medlemmerne af Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene	238
25. Forretningsorden for Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene	240
26. Retningslinjer for Styrelsens virksomhed og dens samarbejde med udenrigsministeriets Sekretariat for teknisk samarbejde med udviklingslandene	241
27. Forretningsorden for Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene	244
28. Fortegnelse over medlemmer af Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene	246
29. Oversigt over varigheden af det sagsbehandlende personales tjenestetid i udenrigsministeriets Sekretariat for teknisk samarbejde med udviklingslandene	248

Forord

Ifølge sit kommissorium har udvalget haft til opgave at undersøge Danmarks forhold til udviklingslandene med henblik på ændringer i den nugældende lovgivning og herunder at tage i betragtning de erfaringer, der er indhøstet i de 8 år, loven har været i kraft.

Under hensyn til den interesse, der i dag hersker omkring Danmarks samarbejde med udviklingslandene, har udvalget ønsket i en lidt bredere og mere beskrivende form tillige at give en redegørelse for baggrunden for bistandsarbejdet. I kap. I har man således søgt at fremdrage nogle af de forhold, der karakteriserer udviklingslandene, og nogle af motiverne bag de industrialiserede landes bistand til dem. Kap.

II indeholder en oversigt over udviklingslandenes situation i 1960'erne. For endelig at vise, hvad der gennem det internationale samarbejde hidtil er gjort for at fremme disse landes udvikling, er der i kap. III givet en kort fremstilling af det internationale samarbejde på dette område.

Derefter følger i kap. IV en redegørelse for Danmarks opfyldelse af 1 %-målsætningen og i de følgende kapitler en detaljeret gennemgang af bistandsarbejdet med forslag til et videregående samarbejde med udviklingslandene.

Udvalgets konklusioner og rekommandationer er resumeret i kap. XIX.

KAPITEL I

Indledning

Begrebet udviklingsland

Begrebet underudviklede lande - nu normalt betegnet som udviklingslande - opstod efter 2. verdenskrig, og ordet er næppe anvendt førend i slutningen af 40'erne. I slutningen af 1948 havde FN etableret et beskedent bistandsprogram, der blev finansieret over FN's almindelige budget. Dette bistandsprogram blev påbegyndt i henhold til FN-pagten art. 55 om organisationens forpligtelse til at søge levestandarden hævet, fremme fuld beskæftigelse samt virke for økonomiske og sociale fremskridt og udvikling. Bistand i stort omfang til økonomisk underudviklede lande blev påbegyndt i januar 1949 af USA's regering under navnet Point-Four-programmet.

De lande, der i dag betegnes som udviklingslande, var også inden krigen økonomisk svagt udviklede. Når de nu fremstår som en gruppe, der repræsenterer et verdensproblem, skyldes det bl.a., at forskellen i nationalindkomst og levestandard mellem de industrialiserede lande og landene i de tidligere kolonier m.m. er blevet stadig mere iøjenspringende. Særlig betydningsfuldt har det imidlertid været, at mange af disse lande først blev selvstændige efter krigen. Tidligere koncentrerede befolkningens og de politiske lederes indsats sig om kampen for selvstændighed, og først da denne var vundet, kunne bestæbelserne for bedre levevilkår træde i forgrunden.

Udviklingslandene udgør dog ikke en ensartet gruppe, men omfatter lande på højest forskellige udviklingsstrin og med vidt forskellige problemer på det politiske, økonomiske, sociale og tekniske område. Det er derfor overordentligt vanskeligt at give en præcis definition af begrebet »udviklingsland«. Alligevel er der næppe større afvigelser i opfattelsen af, hvilke lande der omfattes af dette begreb, og i praksis vil der kun for ret få lande være uenighed om, hvorvidt de skal placeres blandt udviklingslandene eller mellem industrilandene.

Der er en lang række kendetegn, som karakteriserer udviklingslandene, og som i varierende omfang genfindes i de enkelte lande. De vigtigste af disse samler sig om følgende emner:

Nationalindkomst pr. indbygger
udviklingslandenes statslige opbygning
klima
uddannelsesstrukturen
jordproblemer
erhvervsstrukturen
kommunikation og transport
udenrigshandel
befolkningsstrukturen
opsparing og investering
statsfinanser
den offentlige administration.

Et forsøg på udtømmende at redegøre for hvert enkelt af disse kendetegn ville ligge uden for udvalgets opgave. De følgende, forholdsvis kortfattede bemærkninger skal derfor alene tjene som en introduktion til emnet og som illustration af det forannævnte forhold, at udviklingslandene er en højest uensartet gruppe af lande på vidt forskellige udviklingsstrin.

1. Nationalindkomst pr. indbygger

Nationalindkomsten er værdien af den samlede produktive indsats i et land i løbet af et år med fradrag af rente- og aktieudbyttebetalinger (netto) til udlandet. I bilag 3 er givet oplysning om nationalindkomsten pr. indbygger i en række lande. Som illustration kan nævnes følgende:

Tabel 1

	Nationalindkomst pr. indbygger i dollars i 1967
USA	3.670
Kuwait	3.490
Sverige	2.500

Tabel 1 (fortsat)

	Nationalindkomst pr. indbygger i dollars i 1967
Danmark	1.950
Frankrig	1.950
Storbritannien	1.700
Japan	1.000
Sovjetunionen (skøn)	970
Venezuela	880
Spanien	680
Chile	470
Brasilien	250
Ghana	200
Zambia	180
Forenede Arabiske Republik	160
Thailand	130
Kenya	120
Uganda	100
Indonesien	100
Indien	90
Pakistan	90
Tanzania	80
Malawi	60

Tallene for den gennemsnitlige nationalindkomst er i sig selv behæftet med fejl og unøjagtighed og bør derfor anvendes med stor forsigtighed, og endnu større varsomhed må udøves ved sammenligninger, der baseres på nationalindkomsten, idet sammenligningsforholdet kan være skævt, eller formerne for indsamling af oplysninger kan være væsentligt forskellige.

Ved opgørelsen af nationalindkomsten medregnes således varer, der anvendes til eget brug, med den værdi, de ville have ved salg i den for denne vare sædvanlige form. Majs vurderes således som korn, og ikke som bearbejdet til mel eller til brød. Denne metode giver i reglen fornuftige resultater i industrialiserede lande, hvor næsten al bearbejdelse er flyttet bort fra husholdningerne, men vil ofte føre til helt misvisende resultater i lande med subsistensøkonomi, hvor f.eks. størstedelen af produkterne fra det enkelte landbrug konsumeres i samme landbrugs husholdning efter egen forarbejdning. Nogle mener, at man allerede af denne grund burde fordoble værdien af produktionen i områder med subsistensøkonomi.

Ved vurderinger af beregningerne af indkomst pr. indbygger må det endvidere erindres, at en relativ stor del af befolkningen i udviklingslandene består af børn, således at en Vis gennemsnitsindkomst i et udviklingsland rækker lidt længere end i et industriland. Det har desuden betydning, at den nødvendige ud-

gift til beklædning og beboelse i mange varme lande er ringe, og at der ikke findes udgifter til opvarmning.

Trods de mange fejkilder giver nationalindkomsten pr. indbygger alligevel i det store og hele et nogenlunde rimeligt grundlag for at opstille en rækkefølge mellem udviklingslandene indbyrdes. At man dog ikke kan måle udviklingsgraden mellem to udviklingslande alene på nationalindkomsten pr. indbygger, er de forskellige olielande et godt eksempel på. Lande som Iran, Venezuela og Irak har således relativt høje indkomster, men disse tilfalder kun en lille del af befolkningen, hvorimod landenes store befolkningsmasser lever i største fattigdom.

2. Udviklingslandenes statslige opbygning

For nogle udviklingslande gælder det (som f.eks. for Indien og Pakistan), at der allerede på grund af landenes størrelse er mange befolkningsgrupper på vidt forskelligt udviklingstrin inden for statens grænser. Omvendt er der f.eks. i Afrika mange små stater, hvis grænser afspejler kolonitidens vilkårlige grænsedragninger, med mange stammer med forskelligt sprog og kultur inden for samme stat. Sådanne stammeforskelle kan ofte føles større end forskellen mellem to europæiske landes befolkninger. De mange folkeslag, stammer og sprog har præget forholdene inden for de enkelte udviklingslande og relationerne mellem udviklingslandene stærkt og har ofte hæmmet deres udvikling, idet stamme- og sprogforskelle vanskeliggør kommunikation og samarbejde og medvirker til politisk ustabilitet.

3. Klima

De fleste udviklingslande er tropiske. Selv om der ikke vides noget eksakt om varmens og fugtighedens indflydelse på den menneskelige udfoldelse, er det den almindelige opfattelse, at tropeklima virker hæmmende på menneskelig aktivitet. Givet er det i alle tilfælde, at tropeklimaet er grundlaget for talrige sygdomme, hvis bekæmpelse stadig langt fra er nået ud til de store befolkningsmasser.

Moderne teknik i forbindelse med billigere elektricitet vil kunne løse en væsentlig del af de klimatiske problemer for industri og andre byerhverv, især gennem ventilation, men for landbruget bliver det vanskeligere at lette problemet. Tropeklimaet muliggør ganske vist en planteproduktion, der supplerer produktionen

i de industrialiserede lande, men er til en vis grad også medvirkende til at skabe særlige transportproblemer, se side 17.

4. Uddannelsesstrukturen

Udviklingslandene mangler børneskoler og anden form for undervisning og uddannelse. Skolerne er få, skolegangen mange steder meget kortvarig (f.eks. 4 år) og lærerne ofte dårligt uddannet. Nogle steder er skolegang i praksis forbeholdt drengene og i visse tilfælde børn, hvis forældre kan betale. Klima og transportforhold samt ønskeligheden af at undervise på modersmålet giver desuden særlige vanskeligheder.

Det er dyrt at sætte et skolesystem i gang, og hvor man næsten ingen uddannede lærere har, får man ingen børn og unge uddannet. Der er altså tale om en slags »ond cirkel«. Hertil kommer, at de få, der har en uddannelse, har så mange andre og ofte bedre aflønnede muligheder, at de foretrækker en anden karriere end lærergerningen. Trods alle disse vanskeligheder sker der i disse år betydelige fremskridt, men i de fleste udviklingslande kommer endnu kun omkring halvdelen af børnene i skole, og i den ældre generation er analfabetisme stadig meget udbredt, selv om der i mange udviklingslande gennemføres kampanjer for at lære også de voksne at læse og skrive.

Det er af fundamental betydning at få ændret disse forhold, men man må gøre sig klart, at det tager lang tid. I Danmark gik der næsten 100 år, fra man i 1814 besluttede at indrette et folkeskolesystem, til hele den erhvervsaktive befolkning havde været igennem skolen.

Vanskelighederne er næppe helt så store for den højere skoleundervisning og for universiteter og andre højere læreanstalter. Også på dette område er der dog meget store forskelle mellem udviklingslandene. Det har imidlertid ofte vist sig at være noget lettere at få løst problemerne i forbindelse med etablering af den højere undervisning. Det er således mere overkommeligt at få udenlandske lærere til denne form for undervisning, og det er lettere at få et passende antal af landets egne uddannede gennem studieophold i udlandet.

Der er dog i de fleste udviklingslande en udpræget mangel på personer med højere uddannelse, hvilket bl.a. giver sig udslag i en mangel på en tilstrækkelig stor og velkvalificeret embedsstand, hvilket i sig selv har uheldige følger på landenes udvikling og administration. Der

er dog ofte en endnu mere udpræget mangel på folk med mellemuddannelser.

Forholdet mellem antallet af personer med mellemuddannelser (f.eks. sygeplejersker, jordemødre, fysioterapeuter, faglærte arbejdere, konstruktører, mellemt teknikere, stenografer, translatorer, skovfogeder o.s.v.) og med højere uddannelser (f.eks. læger, civilingeniører, chefer i administrationen, skovbrugskandidater o.s.v.) er i udviklingslandene et ganske andet end i de industrialiserede lande. Hvor der i industrilandene inden for de enkelte fag for hver person med en topuddannelse kan være adskillige med mellemuddannelser, har man i de fleste udviklingslande nogenlunde lige mange af de to kategorier. Dette forhold er stærkt medvirkende til at sinke udviklingen ved at lægge byrder på de højere uddannede, der tvinges til at udføre arbejde, som kunne udføres af personer med mellemuddannelser.

Der er grund til specielt at nævne, at der i store dele af Afrika hersker mangel på personer med blot elementær matematisk uddannelse. Betydningen heraf for den industrielle udvikling m.m. er indlysende.

Det bør understreges, at ovenstående er generelle betragtninger, og at der er meget store forskelle mellem de enkelte udviklingslande indbyrdes. Medens der således i Indien har været stærk fremgang i procentdelen af en årgang børn, der kommer i skole, er dette ikke tilfældet i det meste af tropisk Afrika.

5. Jordproblemer

I et betydeligt antal udviklingslande repræsenterer jordproblemerne et af de vigtigste politiske spørgsmål. Mange fremfører, at en løsning af disse problemer er en af de vigtigste forudsætninger for at opnå virkelige fremskridt inden for landbruget og dermed indirekte også for de andre erhverv. Jordproblemernes karakter varierer imidlertid stærkt fra udviklingsland til udviklingsland.

Det kan dreje sig om den rigtige størrelse af de jordstykker, ejerne har ejendomsret over, eller størrelsen af de jordstykker, dyrkerne råder over. Det kan være spørgsmålet om de retsregler, der gælder for forholdet mellem ejer og dyrker, mellem dyrker og landarbejdere eller mellem dyrker, måske ejer, og pengeudlånere. Problemerne kan vedrøre formerne for samarbejde om fælles foranstaltninger såsom overrisling, afvanding, dyrkning eller afsætning. Jordproblemernes forskelligartethed understre-

ges yderligere af, at man blandt udviklingslandene finder nogle af verdens tyndest og nogle af dens tættest befolkede områder.

Til trods for disse forskelle fra udviklingsland til udviklingsland vil man næsten overalt finde, at jordproblemerne føles som nogle af de mest brændende. Dette hænger sammen med, at disse lande, der i overvejende grad er agrarlande, i det store og hele har fået deres ejendomsforhold til jorden bestemt i perioder, der var præget af en anden og mere stabil social struktur, af naturaløkonomi o.s.v. Til disse lande er der imidlertid i løbet af de senere tiår kommet en række impulser udefra såsom ny landbrugsteknik, nye kornsorter, kendskab til andre afgrøder, vejforbindelser, eventuelt jernbaneforbindelser, bedre metoder til overrisling eller afvanding. Udviklingen har medført, at der produceres afgrøder, som er bestemt til salg, naturaløkonomien afløses af pengeøkonomi, og der opstår behov for organer til handel med produkterne. Pengeøkonomiens fremtrængen medfører også, at f.eks. nye former for kreditgivning bliver mulige og nødvendige.

Mange steder bliver produktionsresultatet imidlertid stadig delt mellem forskellige personer og grupper efter traditionsbestemte regler, f.eks. således at der sker en nærmere fastsat fordeling mellem jordejer, dyrker, landarbejder, og i visse tilfælde endog pengeudlåner. Under en subsistensøkonomi kunne dette mønster have visse fordele, idet byrden ved misvækst (eller omvendt fordele ved særlig gunstig høst) fordeltes mellem de forskellige implicerede og således ikke kom til at hvile på en enkelt.

Under en moderne pengeøkonomi fører sådanne systemer imidlertid til, at udviklingen hæmmes. Dyrkeren, der skal tage bestemmelse om anvendelse af f.eks. kunstgødning, nye redskaber eller lignende, er oftest ene om at måtte bære omkostningerne herved, men skal efter de gamle regler dele udbyttet heraf med andre. Anvendelsen af nye dyrkningsmetoder kan derfor blive væsentligt mindre, end rent driftsøkonomiske overvejelser ville tilsi, og de nævnte delingsregler må derfor ændres, hvis det ønskes, at de nye dyrkningsmetoder skal vinde indpas.

Tilpasningen til de nye forhold sker imidlertid som oftest kun trægt, fordi betydelige økonomiske interesser er knyttet til bevarelsen af den gamle struktur, og vel også fordi der kan råde usikkerhed om, hvad der skal sættes i stedet for det bestående.

6. Erhvervsstrukturen

Et gennemgående træk i udviklingslandene er, at landbrugerne udgør en stor del af befolkningen, i mange tilfælde 60 å 70 pct. Der er dog i de senere år sket væsentlige ændringer i dette forhold i visse af de mere udviklede udviklingslande.

Hovedparten af landbrugene er i mange udviklingslande subsistensbrug, d.v.s. de er økonomiske enheder, der hviler i sig selv, idet de selv frembringer de fleste af beboernes fornødenheder og sælger intet eller kun lidt af deres produktion.

For praktisk taget alle udviklingslande gælder, at uanset om de indtil den seneste tid har været koloniområder eller som f.eks. de latinamerikanske lande tidligt blev selvstændige, har deres økonomiske selvstændighed tidligere været ret beskeden. Disse lande måtte derfor i vidt omfang acceptere en handels- og transportpolitik, der bestod i, at de eksporterede råstoffer til de mere industrialiserede lande, hvorfra færdigvarer blev leveret den modsatte vej. Dette forhold har været medvirkende til, at industrien har fået et beskedent omfang.

Mangelen på uddannet arbejdskraft gør sig gældende i hovedparten af udviklingslandene, og det drejer sig ikke blot om egentlige teknikere, men i høj grad også om mellemteknikere og faglærte arbejdere. De fleste udviklingslande har heller ikke nogen håndværkertradition, og lærlingeuddannelser har været ukendte.

Industrien i udviklingslandene er således normalt ikke en videreudvikling af håndværket, men starter som industri i større format, ofte baseret på kapitaltilførsel udefra. Handel, banker og forsikringselskaber har i vidt omfang været på udenlandske hænder, hvilket ikke blot skyldes finansieringen udefra, men også mangelen på stedlig arbejdskraft med tilstrækkelig uddannelse og erfaring.

Det fremhæves undertiden som karakteristisk for udviklingslandene, at arbejdsindsatsen er beskeden. Målinger af den effektive arbejdstid synes i mange tilfælde at bekræfte dette. Den mindre effektivitet kan i væsentlig grad skyldes, at de beskæftigede lider af sygdomme, der nedsætter arbejdsevnen. En mindre arbejds-effektivitet kan imidlertid også hænge sammen med, at mange beskæftigede har fået deres arbejdsvaner udformet i en subsistensøkonomi. Når man i en sådan økonomi har arbejdet tilstrækkeligt til, at man kan ernære husstanden, er der ingen stærk tilskyndelse til en yderligere

arbejdsindsats. Denne holdning til arbejdsindsatsen ændres naturligvis ikke fra den ene dag til den anden; det vil tværtimod tage sin tid, inden sådanne vaner ændres.

Kønsrollemønstret, der ligeledes ofte er bestemt af en tidligere tids forhold, kan også have betydning for arbejdsindsatsen. En del steder har mandens hovedopgave været jagt og beskyttelse af samfundet, opgaver der nu er blevet helt eller omtrent overflødiggjort; det medfører, at mændene mange steder har en meget kort arbejdsdag, medens kvinderne, der varetager arbejdet i landbrug og husholdning, fortsat har en meget lang arbejdsdag.

7. Kommunikation og transport

Det er typisk for udviklingslande, at deres transportsystemer kun er nødtørftigt udviklet. Virkningen heraf kan bl.a. være den, at subsistensøkonomien bevares, og at incitamentet til forøget og forbedret produktion bortfalder. De manglende jernbaneforbindelser mellem f.eks. de afrikanske lande sinker således udviklingen af handelen mellem dem og virker bevarende på det gamle handelsmønster. Det er stærkt hæmmende for udviklingen af et moderne næringsliv, at regntiden mange steder sætter næsten hele vejnettet ud af funktion, og der er steder, hvor tørketiden standser skibstrafikken på floderne. Bortset fra flyene er jernbanerne det eneste transportmiddel, der fungerer hele året, men Afrikas net af jernbaner er meget tyndt. Det gælder således i store dele af Afrika, at husholdninger og virksomheder i månedsvis kan være afskåret fra omverdenen. I Sydamerika skiller Andesbjergene og de enorme jungler staterne og disses regioner fra hinanden. Det tropiske klima gør vedligeholdelse af vejnettet kostbar og virker således hæmmende på transportforholdene og dermed på samhandelen. Selv om jernbanen og vejnet er tættere og af bedre kvalitet på det indiske subkontinent end i Afrika og Sydamerika, gælder det dog også for Indiens og Pakistans vedkommende, at transportsystemet lider af store mangler.

Som et særligt kommunikationsproblem må nævnes den i mange udviklingslande manglende mellemhandel. F.eks. mangler der i afrikanske lande varekyndige opkøbere, der på professionel vis kan føre produkterne fra landbrugsproducenten til de handelsled, der skal forsyne den endelige forbruger. I Latinamerika er reglen dog nærmest det modsatte, d.v.s. en lang række fordyrende mellemlid.

Et karakteristisk træk for en del af udviklingslandene er, at store dele af småhandelen, reparationsvirksomhed, transport m.m. udøves af fremmede, i Afrika således af libanesere, arabere og folk fra Indien og Pakistan. I Sydøstasien varetages væsentlige dele af de tilsvarende erhverv af kinesere. Disse fremmede grupper har ofte, da de kom til landene, medbragt en ny viden og har ved at påtage sig opgaver, som ofte tidligere ikke blev løst, bidraget til landenes udvikling. Efter at landene er blevet selvstændige, råder der imidlertid i mange udviklingslande stærke nationale strømninger, der giver sig udslag i, at man på forskellig måde søger at erstatte de fremmede med egne folk. Dette medfører mangel på personer med tilstrækkelig erfaring og dygtighed til at varetage mellemhandelen.

8. Udenrigshandel

Et gennemgående træk for udviklingslande er, at de i deres eksport er afhængige af ganske få råvarer, og at de derfor valutamæssigt er meget sårbare i tilfælde af fald i efterspørgsel, lokal misvækst eller almindelig overproduktion af de pågældende varer. Som eksempler på sådanne dominerende varer kan nævnes kaffe, der i værdi udgør over 60 % af Etiopiens eksport, ca. 60 % af Colombias og godt 40 % af Brasiliens. Sukker betyder for Cuba ca. 80 % af eksportindtægterne, medens tin for Bolivia og Laos udgør henholdsvis ca. 70 % og ca. 60 %. Kobber udgør ca. 90 % af Zambias og ca. 70 % af Chiles eksport, medens olieholdige frø (og olie deraf) tegner sig for ca. 75 % af Senegals og ca. 80 % af Gambias eksport. Andre varer, der udgør 50 % eller mere af det pågældende lands eksport, er kakao (Ghana ca. 65 %), bomuld (Chad ca. 75 %, Forenede arabiske republik ca. 55 %), gummi (Vietnam ca. 70 %), samt bananer (Panama og Ecuador, begge ca. 50 %). Også oliestaterne (Saudi Arabien, Kuwait, Iran, Irak, Libyen m.fl.), hvor mineralolie udgør over 90 % af eksporten, bør nævnes i denne sammenhæng, omend deres situation er ganske anderledes gunstig end de øvrige udviklingslandes, idet de i de sidste årtier har nydt godt af en stadig og stærk ekspansion af deres eksport. De har derfor selv finansielle midler til at opbygge anden, især industriel produktion.

9. Befolkningsstrukturen

Effektiv sygdomsbekæmpelse i de senere tiår har medført et væsentligt fald i dødeligheden,

særlig børnedødeligheden, i udviklingslandene, og da fødselshyppigheden ikke er faldet tilsvarende, er der sket en endog meget stærk vækst 1 befolkningstallene. Medens folketallet i Europa ikke stiger med mere end ca. 1 % om året, er forholdene ganske anderledes i udviklingslandene i dag, hvor stigninger på mellem 2 og 3 % er det sædvanlige. I nogle lande volder dette ikke særlig store problemer for tiden, men i andre lande som Indien og Pakistan, der allerede er tæt befolkede, er det et særdeles alvorligt og akut problem. Der består ikke på dette område nogen parallel til industrilanden udviklingsperiode. I Vesteuropa var befolkningstilvæksten i landenes økonomisk afgørende vækstperiode i slutningen af det 18. og i det 19. århundrede ringe, sjældent ret meget over 1 % pr. år på grund af stor dødelighed.

Også fordelingen på aldersklasser i udviklingslandene hæmmer bestræbelserne for en forøgelse af den økonomiske vækst. Medens industrilandene således har ca. 60 % af befolkningen i den »produktive« aldersklasse mellem 15 og 60 år og kun ca. 25 % i gruppen under 15 år, er forholdet et helt andet i udviklingslandene, hvor gruppen under 15 år udgør omtrent 40 % af befolkningen. Dette stiller krav om store udgifter især til undervisning. Desuden berøres den private opsparing utvivlsomt, idet den enkelte families opsparingsmuligheder reduceres, når en større børneflokk skal forsørges.

Vandringen fra land til by vil sikkert forøges. I stedet for at inddrage ny jord under dyrkning, gå over til mere intensiv drift el.lign. vil de unge i stort omfang tage til byerne. Dette kan i det korte løb føre til arbejdsløshed, men kan på længere sigt blive et incitament til en udvidelse af aktiviteterne i byerhvervene, og vandringerne kan derved være med til at fremme en modernisering af næringslivet.

Gennem de senere år har et stigende antal udviklingslande iværksat omfattende statslige programmer for familieplanlægning.

10. Opsparing og investering

I den traditionelle subsistensøkonomi finder der ofte en i forhold til befolkningernes levestandard ganske betydelig opsparing og investering sted. Det sker f.eks., når der bygges boliger, produceres redskaber, ryddes skov til dyrkning o.lign. Der arbejdes, spares og investeres altså ved samme handling.

Problemerne omkring opsparing og investe-

ring dukker i virkeligheden først rigtig op i forbindelse med skabelsen af en moderne, kapitalistisk økonomi. Fabrikker, handelshuse etc. kan ikke skabes på samme enkle måde som ovenfor nævnt. De nye former for pengeøkonomi forlanger, at opsparings- og investeringsprocessen skilles.

De kredse, der kan tænkes at skulle bidrage med en opsparing i pengeform, er imidlertid små og gennemgående meget fattige. De har ikke nogen særlig tilskyndelse til at spare, idet mange er sikrede mod sygdom, alderdom o.s.v. ved det traditionelle gensidige støttesystem inden for familierne m.m.

Vanskelighederne bliver ikke mindre af, at der oftest mangler et egentligt penge- og kapitalmarked. Selv om der findes banker, hersker der en del steder frygt for at betroe dem sparepengene. Nogle steder hersker der en sådan inflation, at man må regne med kun at kunne få pengene tilbage med væsentlig reduceret købekraft. Andre steder vil sparereren kunne få langt højere udbytte af sine penge ved at etablere sig som pengeudlåner.

På udlånssiden råder ofte et opdelt penge- og kapitalmarked. Bankernes udlånsvirksomhed er begrænset til dele af den moderne sektor. De små landbrugere er oftest udelukket fra at kunne låne i bankerne, dels fordi de i reglen ikke kan stille betryggende sikkerhed, dels fordi udlån til denne sektor ofte også af andre grunde anses for meget risikabelt; dette skyldes bl.a., at der for låntageren ikke altid består en skarp grænse mellem konsumlån og erhvervs-lån. For disse samfundsgrupper findes derfor ikke andre udveje end at søge til professionelle pengeudlånere, hvis renter ligger på et ganske andet niveau end bankernes.

11. Statsfinansier

Den moderne stat behøver stadig stigende midler til opfyldelsen af sine mange funktioner, og sådanne indtægter skaffer industrilandene sig for en del gennem direkte skatter. Indkomstskatter hviler i udviklingslandene i praksis væsentligt på samfundets »moderne sektor«, fordi man kun dér kan måle indkomsterne i penge. Selv i de mere fremskredne udviklingslande unddrager landbruget sig i vidt omfang skattebetalinger dels på grund af de store jordejeres indflydelse på lovgivning og administration, dels fordi værdispørgelserne er meget vanskelige og tilstrækkelig kyndigt administrativt personale ikke forefindes. Skatte-

inddrivningsmetoderne er normalt ineffektive; folkeregistre forefindes således f.eks. ikke.

Skatteindbetalingerne falder derfor overvejende på indregistrerede firmaer og disses funktionærer, der administrativt er lettest at behandle og kontrollere. Skatteskalaerne i udviklingslandene er ofte fuldt så høje og progressive som i industrilandene, men de giver af de angivne grunde et forholdsmæssigt meget mindre provenu. Store dele af statens indtægter må derfor skaffes via toldindtægter og forbrugsafgifter, der ofte virker socialt uretfærdige. Da en væsentlig del af importen i nyere tid består af produktionsmidler, der er nødvendige for udviklingen, må told på disse i mange tilfælde være uensigtsmæssig. Nogle steder anvendes eksporttold, og for nogle lande er dette statskassens vigtigste indtægtskilde. En sådan eksporttold kan være uensigtsmæssig ved på uønsket måde at reducere indkomsten hos landbrugere og råstofproducenter og derved disses tilskyndelse til ved egne investeringer m.m. at gå ind i en moderne økonomi. Hvor imidlertid alene råvaren er belagt med told, kan en sådan told fremme en bearbejdning af råvarerne i udviklingslandet selv.

Skatter på små ejendomme eller personer med lav indkomst vil ofte føles socialt uretfærdige, men kan være med til at fremme pengeøkonomiens indtrængen. Trods det socialt uheldige deri har man mange steder måttet gribe til skatter af denne art, navnlig til finansiering af lokale udgifter, da kommunerne jo ikke kan pålægge told. Indkomstskatter ville ikke indbringe ret meget, og man vender sig derfor til skatter på fast ejendom, eventuelt til personskatter, der pålignes med samme beløb pro persona.

Nogle af udviklingslandenes regeringer - særligt i Sydamerika - har også for at skaffe sig midler til nødvendige samfundsopgaver eller investeringer grebet til den såkaldte inflationsfinansiering, der består i at lade statsudgifterne stige over indtægterne og finansiere underskuddet ved træk på centralbanken. Dette er en slags tvangsopsparing, der kan være effektiv på kortere sigt og medvirke til at få tingene gjort, men den kan have højst uheldige virkninger på den private opsparing, befolkningens indkomstfordeling, udenrigshandel m.m.

12. Den offentlige administration

Ofte anføres det som karakteristisk for udviklingslandene, at deres offentlige forvaltning

er præget af korruption og nepotisme. Den grad, hvori dette er tilfældet, og de former, dette antager, varierer givetvis stærkt fra land til land. Disse onder er i øvrigt langtfra ukendte i en række af de mere udviklede lande.

Antager korruptionen et større omfang, vil den på meget følelig måde kunne vanskeliggøre den administrative proces, og dermed yderligere vanskeliggøre løsningen af de mange problemer, som udviklingslandene står overfor. Situationen kompliceres endvidere af den mangel på en tilstrækkelig uddannet embedsstand, som kendetegner forholdene i mange udviklingslande, hvor navnlig mellemledet i administrationen er utilstrækkelig bemannet. Udygtighed eller frygt for at blive beskyldt for korruption forårsager let, at de lavere placerede embedsmænd skyder ansvaret fra sig, og sager, som burde klares på et lavere niveau, ender hos præsidenten eller vedkommende ressortminister. Følgen bliver administrative flasker, som forsinker udviklingsprocessen.

Hvilke lande er udviklingslande?

Såvel FN, UNCTAD (FN's udenrigshandels- og udviklingskonference) som OECD (Organisationen for økonomisk samarbejde og udvikling) har opstillet lister over de lande, der af disse organisationer regnes for udviklingslande. Som det fremgår af det foregående, kan man ikke ved anvendelse af et enkelt kriterium afgøre, hvorvidt et land hører til blandt udviklingslandene.

Listerne over udviklingslandene omfatter samtlige lande i Afrika undtagen Den sydafrikanske Republik, alle lande i Asien undtagen Japan og de lande, der hører til den sovjetiske eller kinesiske sfære, alle lande i Oceanien undtagen Australien og New Zealand, samt hele Latinamerika. Kolonier og formynderkabsområder medregnes blandt udviklingslandene.

De væsentligste forskelle mellem de tre lister vedrører Europa. DAC (OECD's udviklingsbistandskomité) medregner således Gibraltar, Grækenland, Malta, Cypren, Tyrkiet og Jugoslavien blandt udviklingslandene, medens FN ikke medtager nogen af disse lande, og UNCTAD af disse lande alene medtager Jugoslavien.

Fra dansk side er man gået ind for, at DAC tilnærmer sin definition til FN, således at sydeuropæiske lande med undtagelse af Tyrkiet ikke opfattes som udviklingslande.

Som tiden går, må man regne med, at enkelte lande vil blive slettet af listen over udviklingslande. DAC overvejer således spørgsmålet om udelukkelse af Argentina, Kuwait, Israel og Venezuela. Denne korte liste over lande, der for tiden står på overgangen mellem de to grupper, illustrerer klart vanskelighederne ved at fastslå, hvad der gør et land til et udviklingsland.

Medens Argentina, Kuwait og Israel efter næsten samtlige kriterier hører hjemme blandt de udviklede lande, forholder det sig anderledes med Venezuela. Måler man efter nationalindkomst pr. indbygger, er landet udviklet, men vurderet efter flertallet af de øvrige kriterier hører det stadig til blandt de lidt udviklede lande.

Meget kan tale for, at man ikke slavisk følger bestemte fortegnelser over, hvilke lande der er udviklingslande. Det vil således ikke være rimeligt at give f.eks. olieeksporterende lande finansiell bistand, men faglig bistand kan her være på sin plads. Disse landes valutariske problemer løses - eller burde løses - gennem olieindkomsterne, der giver disse stater betydelige valutaindtægter. Landenes befolkninger lever imidlertid stadig på et sådant stade, at der lang tid fremover vil være behov for gennem faglig bistand at støtte bestræbelser for social fremgang og økonomisk vækst i disse lande. Det kan så diskuteres, om det er modtagerlandet eller giverlandet, der skal finansiere denne faglige bistand. Omvendt vil man finde, at et land som Indien, der på mange områder råder over en betydelig faglig kunnen, befinder sig i en meget vanskelig, valutarisk og finansiell situation, og i et sådant tilfælde kan der være anledning til først og fremmest at yde finansiell bistand. Øst- og Central-Afrika har behov for begge de nævnte former for bistand, men også her er der væsentlige nuancer. F.eks. har Zambia betydelige valutaindkomster fra landets kobberminer, medens Tanzania fra 1965 har set sine valutaindtægter gå ned, fordi landets vigtigste eksportvare indtil da, sisal, er blevet ramt af en afsætningskrise på verdensmarkedet. I Sydamerika har olielandet Venezuela ikke behov for finansiell bistand, men nok for faglig, medens de øvrige lande i varierende grad har behov for begge bistandsformer.

Udover de ovenfor omhandlede udviklingslande er der også i den socialistiske del af verden adskillige lande, der som f.eks. Bulgarien, Albanien, Mongoliet og Nordkorea kunne klas-

sificeres som udviklingslande. Disse lande har imidlertid ikke ønsket at blive taget i betragtning som sådanne.

Motiver til at bistå udviklingslande

Motiverne er mange og forskelligartede og varierer fra land til land. De træder sjældent særlig tydeligt frem, og i de fleste tilfælde er der tale om en blanding af motiver, hvor det er vanskeligt at udtale sig om, hvilke der har størst vægt.

I almindelighed spiller det en rolle for de fleste lande, at de i deres udenrigspolitik gerne vil opfylde de normer, der er opstillet for det internationale samarbejde i internationale organisationer, internationale konventioner m.v. Kun hvis et land selv nogenlunde følger »spillets regler«, kan det forvente at opnå lydhørhed for sine synspunkter og få en position, der giver en vis indflydelse i det internationale samarbejde og på dets udvikling.

Der tales ofte om en stigende følelse af international solidaritet. Målsætningsbestemmelserne i adskillige internationale konventioner, herunder først og fremmest FN-pagten, giver udtryk for eller synes motiveret af en vis solidaritetsfølelse mellem de deltagende lande. I hvilken udstrækning, sådanne motiver rent faktisk spiller ind ved tilrettelæggelsen af de enkelte regerings bistandspolitik, er vanskeligt at bedømme. Derimod er det klart, at hensyn af denne art har spillet en vigtig rolle for de kredse, der i de fleste industrilande har argumenteret for en udvidet bistand. Ikke mindst i konkrete situationer af kriseagtig karakter har rent humanitære synspunkter sikkert også spillet en væsentlig rolle for de bistandspolitiske beslutninger, der er truffet af regeringer og parlamenter.

Erhvervspolitiske hensyn spiller også ind i bistandspolitikken og dens tilrettelæggelse. De erhvervspolitiske motiver gør sig nok sjældent gældende alene, men ønsket om at udvide eksporten og at sikre markederne i udviklingslandene har haft stort betydning for udformningen af mange bistandsmæssige ordninger, der er gennemført i de senere år.

For visse lande — herunder naturligvis især de store — kan magtpolitiske hensyn spille en betydelig rolle for deres bistandspolitik. Ønsket om at sikre sig politisk og anden indflydelse i modtagerlandene samt udenrigspolitisk støtte i FN og andre steder kan være af betydning.

Også mere generelle og langsigtede sikkerhedspolitiske hensyn ligger muligvis bag nogle landes bistandspolitik.

De tidligere kolonimagter har en interesse i at søge at beskytte og bevare deres interesser i og forbindelse med deres tidligere kolonier. Dette er ofte en væsentlig årsag til, at denne landegruppe yder en forholdsvis stor bistand, og at den er stærkt koncentreret på disse tidligere koloniområder.

Ved siden af disse interesser må nævnes, at det for nogle lande synes nok så afgørende, at man ønsker at give de nye lande et vist præg af ens egen kultur samt sociale og politiske system. Dette afspejler sig bl.a. i diskussionen om, hvorvidt industrilandene i deres bistandspolitik bør lade sig lede af motiver som f.eks. at sikre større økonomisk og social udjævning eller mere demokratiske styreformer i udviklingslandene.

Motiver for Danmarks bistand

Ud af den hidtidige danske lovgivning på området kan man intet læse om danske motiver til ydelse af bistand.

Tanken om en dansk lovgivning på dette område blev fortrinsvis båret frem dels af et ønske om, at Danmark ikke sakkede for langt bagud i forhold til andre lande med hensyn til overførsler til udviklingslandene, hvorved man internationalt ville miste anseelse, dels af solidaritetstanken og ønsket om fremme af mellemfolkelig forståelse fremført især af en kreds af private organisationer og enkeltpersoner. Erhvervspolitiske motiver synes på dette tidspunkt at have spillet mindre rolle, men de senere gennemførte lovændringer indicerer en større erhvervpolitisk motivering.

Samspeilet mellem disse helt forskellige motiver, der i vid udstrækning kan lokaliseres i den politiske sfære, i de folkelige bevægelser og organisationer og i de erhvervsorganisationer, som har eksportinteresser at varetage, har ikke blot øvet indflydelse på den samlede danske bistands omfang, men har også sat præg på bistandens sammensætning og dens kvalitet.

Motiver eller motivblandinger har med andre ord afgørende betydning både for bistandens kvantitet og kvalitet. Det er ikke nogen tilfældighed, når Danmark har et lille bistandsprogram modsat de lande, der i kraft af deres position i international politik og/eller kolonial fortid har særlig stærke motiver for bistand og

motiver, som støttes af interessegrupper, f.eks. erhvervsmæssige. Heller ikke er det nogen tilfældighed, at de samme giverlandes bistandsprogrammer består af et meget stort bilateralt element, og et tilsvarende beskedent multilateralt element, idet visse af deres motiver vanskeligt eller slet ikke kan tilgodeses ad multilateral vej, medens Danmark ligesom de øvrige nordiske lande yder relativt store bidrag til de multilaterale programmer.

At der ikke for dansk bistandspolitik har foreligget magtpolitiske motiver hverken globalt eller over for enkelte modtagerlande, forekommer udvalget ubestrideligt; hertil er den danske bistand - medmindre den koncentrerer sig på et enkelt lille modtagerland - af alt for ringe størrelsesorden.

Dette er imidlertid ikke uden videre ensbetydende med, at ydelse af bistand kan eller bør være politisk neutral. Ydelse af udviklingsbistand fra ét land direkte eller indirekte til et andet land er i sig selv en politisk handling; den kan ikke skilles ud fra et lands udenrigspolitik, selv om bistanden ikke måtte være udenrigspolitisk orienteret; man kan næppe tænke sig en regering, der følger en bistandspolitik, der bevidst går imod dens generelle udenrigspolitiske målsætninger.

Ved en nærmere diskussion af problemet om neutralitet i bistandsarbejdet er det hensigtsmæssigt at sondre mellem (1) neutralitet i forhold til giverlandets egne politiske mål over for modtagerlandet eller internationale organisationer, og (2) neutralitet i forhold til modtagerlandets indre politiske liv. Foruden disse to neutralitetsproblemer, der vedrører udformningen af bistanden til et givet modtagerland, er der (3) problemet om politisk neutralitet ved valget af modtagerlande.

1. I forhold til giverlandets egne politiske mål foreligger politisk neutralitet i forbindelse med bilateral bistand, såfremt giverlandet ikke kræver eller venter nogen form for modbydelser eller indrømmelser, hverken materielt eller i form af politisk støtte i internationale forhold; der kan f.eks. næppe peges på noget specifikt politisk mål for Danmark ved at yde bistand til læreruddannelsen i Tanzania. Erhvervelse af en ubestemt goodwill kan næppe betragtes som noget politisk ikke-neutralt.

I forhold til giverlandets egne politiske mål foreligger politisk neutralitet i forbindelse med multilateral bistand, såfremt den modtagende

Organisation udelukkende har bistandsydelse som formål, eller såfremt bidragets størrelse udelukkende er fastsat ud fra en effektivitetsbetragtning; afvigelser herfra må opfattes som udtryk for en holdning til den pågældende organisations placering i det internationale politiske liv. Eksempelvis ville ubundet støtte til en af FN's særorganisationers bistandsprogram ud over de ordinære bidrag og uden om den sædvanlige kanal - UNDP - kunne være udtryk for en politisk holdning til den pågældende særorganisation.

2. Om politisk neutralitet i forbindelse med bilateral bistand er mulig i forhold til modtagerlandets indre politik beror på, hvad man lægger i udtrykket »politisk neutralitet«.

Ingen bistandsaktivitet kan være neutral, medmindre dens virkning er nul - en situation som næppe forekommer. Men giverlandet kan i sin bistandsaktivitet være politisk neutralt i forhold til modtagerlandets regerings politik, hvilket i almindelighed vil opnås, såfremt man lader modtagerlandets centrale myndighed for økonomisk udvikling og bistand hertil foretage valget af giverlandets bistandsaktiviteter, og såfremt giverlandet afstår fra at øve indflydelse på dette valg. Politisk neutralitet er i dette tilfælde ensbetydende med, at bistanden er i overensstemmelse med modtagerlandets regerings politik. En sådan holdning fra giverlandets side vil naturligvis ikke blive betragtet som politisk neutral af de kræfter i modtagerlandet, der står i opposition til regeringen.

Det er meget strenge krav, der skal opfyldes, for at et giverlands bistandspolitik i begge de nævnte henseender kan siges at være »politisk neutral«. En sådan neutralitet har vel også en naturlig grænse, hvis et modtagerland foreslår bistand til formål, der ikke har nævneværdig udviklingsmæssig betydning.

3. Ud over de to ovenfor nævnte situationer - forholdet til giverlandets politiske mål og forholdet til modtagerlandets politik - opstår det spørgsmål, om der ved valget af modtagerlande og især ved valget af prioritetslande bør anlægges politiske hensyn.

Hidtil har der ved valget af projekter været anlagt tre ikke-politiske kriterier, der med større eller mindre vægt og med mere eller mindre udtrykkelig begrundelse har været med til at bestemme den faktiske landefordeling for den danske bistand, nemlig hensynene til hjælpens

effektivitet, til landets relative trang og i bistandsprogrammets første år, til muligheden for at bistandsvirksomheden kunne støtte dansk eksport og anden dansk erhvervsvirksomhed i vedkommende land. Når det specielt gælder valget af prioritetslande, kan det dog siges, at kun de første to af disse hensyn spillede ind. I effektivitetshensynet indgår bl.a. sprog og andre forhold, f.eks. klimatiske, der bestemmer mulighederne for at finde egnede danske eksperter til den faglige bistand¹⁾.

Der er ikke grund til nærmere at drøfte den forholdsvis vægt, hvert af de tre nævnte kriterier har haft i overvejelserne om valg af modtagerlande. Det må blot nævnes, at effektivitetskriteriet og trangskriteriet kan stå i modstrid med hinanden. Det vil ikke sjældent være sådan, at det land, der allerede har nået en vis udvikling, har bedre mulighed for at udnytte bistand end de mest tilbagestående lande. Et landevalg efter et snævert forstået effektivitetskriterium kan derfor føre til forfordeling af de lande, hvor trangen til bistand er størst. Efter udvalgets skøn har den danske bistandspolitik hidtil stort set praktiseret en landefordeling, der repræsenterer en passende afvejning af effektivitets- og trangskriterierne.

Udvalget har drøftet hensigtsmæssigheden af til disse tre ikke-politiske kriterier ved valget af prioritetslande at føje et fjerde, politisk kriterium. I et sådant måtte bl.a. indgå vurderinger af de potentielle modtagerlandes sociale og økonomiske struktur, deres styreform (graden af reelt demokrati, stilling til menneskerettighederne) og den forventede grad af politisk stabilitet og deres placering i forhold til de internationale politiske problemer; hertil kan også komme hensynet til det udenrigspolitisk opportune: Når to udviklingslande, som er naboer, står i skarp politisk modsætning til hinanden, kan det f.eks. være ønskeligt, at enten begge eller ingen af disse lande figurerer som modtagere af dansk bistand.

De nævnte politiske hensyn kan delvis, men også kun delvis, føres tilbage til effektivitetshensynet. Dette er klart, når det gælder den forventede politiske stabilitet, og deraf følgende vanskeligheder i forbindelse med den praktiske gennemførelse af bistanden, men man må også

¹⁾ Ny benævnelse for den bistand, som hidtil er kaldt »teknisk« bistand og som i det følgende vil blive omtalt som faglig bistand, jf. kap. VIII side 116.

tage hensyn til, at det vil være vanskeligt at rekruttere danske eksperter til lande, hvis politiske regime ikke virker tiltrækkende.

I den offentlige debat i Danmark tilspidses problemet om politisk valg af modtagerlande ofte i dette spørgsmål: Bør der kunne gives dansk bistand til lande, der har et regime, som kan karakteriseres som reaktionært, korrupt og autokratisk? Bliver en sådan bistand ikke i virkeligheden en hjælp for disse reaktionære regimer til at holde sig ved magten?

Man kan ikke uden videre afvise berettigelsen af dette spørgsmål. Man kan meget vel tænke sig situationer, hvor et sådant regime står på svage fødder, og hvor tilførsler af fremmed kapital gennem udviklingsbistanden bliver afgørende for, at regimet holder sig ved magten. Men man kan også hævde, at bortset fra sådanne kritiske situationer må udviklingsbistanden, den finansielle såvel som den faglige, snarere have den virkning at medvirke til at nedbryde de forældede sociale strukturer, forbedre uddannelsesniveaue, fremme udviklin-

gen af moderne økonomisk struktur, og der med til at undergrave det reaktionære regime i vedkommende land.

Det ville ikke kunne afgøres i al almindelighed, hvilken af disse to synsmåder, den kortsigtede eller den langsigtede, der burde være udslagsgivende. Det måtte afhænge af en konkret vurdering for hvert af de lande, der kommer på tale.

Endvidere er det i den offentlige debat blevet fremført, at rækken af lande, der modtager bistand fra Danmark, ikke omfatter kommunistiske lande. Udvalget vil i den anledning pege på, at de hidtil anvendte kriterier ikke udelukker disse lande fra at modtage bilateral bistand fra Danmark. Ligesom for alle andre lande må en forudsætning for at yde bistand være, at disse landes regeringer fremsætter ønsker herom, og at de kan klassificeres som udviklingslande. Hidtil er sådanne ønsker kun modtaget i meget begrænset omfang og er blevet imødekommet i den udstrækning, det har været praktisk muligt.

KAPITEL II

Udviklingslandene i 1960'erne

Måske det mest karakteristiske for opgaven at igangsætte eller fremskynde en økonomisk og social udvikling i landene i Afrika, Asien og Latinamerika er, at den i sit nuværende omfang er en ny opgave. Den er ny for disse lande selv, ikke mindst for deres regeringer og administrationsapparater, og den er ny for det økonomiske verdenssystem. 1960'erne - det første udviklingstiår - må derfor først og fremmest betegnes som læreår, og det vil også være mest realistisk at forvente, at 1970'erne på samme måde vil være præget af en voksende, men fortsat utilstrækkelig forståelse af opgavens vanskelige og sammensatte karakter.

Tilsyneladende var der mange, især i de industrialiserede lande, der forestillede sig, at udviklingsopgaven kunne blive løst i løbet af kort tid, ved at landene i disse tre kontinenter fik et »skub« fremad, hvorefter udviklingsprocessen ville fortsætte af sig selv og blive indbygget i disse nationers samfundsliv. Opfattelser og teorier af denne art var meget fremme i slutningen af 1950'erne. Nu erkendes det, at der er tale om en langsigtet opgave, der vil strække sig over generationer.

De fleste af udviklingslandene har først for nylig opnået statslig uafhængighed fra forskellige former for kolonistyre, og for dem alle gælder, at de har et svagt og problemfyldt udgangspunkt for økonomisk og social fremgang. Verdenshandelen ligger ikke åben for dem med muligheder for billige ressourcer og andre hurtige økonomiske fordele, og der er ingen »tomme« kontinenter at opdage og ingen nye landområder at inddrage i verdenshandelen. Til gengæld rådes der i dag over helt andre tekniske muligheder end for blot 30-40 år siden, selv om det samtidig er rigtigt, at denne teknik er indrettet efter de industrialiserede landes behov, og at der ofte vil være store vanskeligheder forbundet med at overføre den moderne teknik til udviklingslandene.

Udviklingslandene indgår i et internationalt økonomisk system, som i mere end hundrede år er blevet præget af de vestlige landes økonomiske og politiske interesser, og den økonomiske, sociale og politiske situation i mange af udviklingslandene bærer kraftigt præg af denne forhistorie. Men også landenes indre struktur giver anledning til en række yderst vanskelige problemer.

Det kan siges, at udviklingsopgaven i mange af disse lande er et spørgsmål om beslutsomhed, men landenes fortid og sociale struktur virker ofte hæmmende for en sådan beslutsomhed, og selv hvor den er til stede i store dele af befolkningen, kan der bestå mange hindringer af økonomisk og teknisk karakter. Det gælder f.eks. for de fleste af disse lande, at arbejdet med at kortlægge deres naturressourcer først er begyndt fornylig, ligesom mange og ofte væsentlige landbrugstekniske og industrielle problemer stadig er uløste.

Udvikling er i mange tilfælde et spørgsmål om gennemgribende ændringer i landenes sociale og økonomiske system, og gennemførelsen af sådanne ændringer, som i Vesteuropa tog flere hundrede år, vil ikke kunne ske uden konflikter, politisk og social ustabilitet, fejltagelser og misbrug - fænomener, som kun er altfor kendte fra de industrialiserede landes egen historie, hvilket ofte glemmes i forbindelse med drøftelser om udviklingslandenes forhold. På samme måde udtrykkes der undertiden i de vestlige lande utilfredshed med enkelte udviklingslandes vækstforløb og væksttempi, uanset at væksten har været væsentligt større end den, de vestlige lande selv præsterede i årtierne før anden verdenskrig.

Der er derfor god grund til at håbe, at den proces, der har ført til forøget viden om og større forståelse af problemerne i de tre udviklingskontinenter, vil blive fortsat og uddybet i de kommende år. Ikke mindst gælder det,

at der er behov for en klarere opfattelse af den rolle, som det internationale økonomiske system spiller for Afrika, Asien og Latinamerika gennem systemets to vigtigste bestanddele: samhandelen og overførslen af ressourcer.

Udviklingslandenes udenrigshandel

I løbet af 1960'erne har der været en endog meget kraftig ekspansion i verdenshandelen af stor betydning for udviklingslandenes eksportmuligheder. Disse landes eksport er siden 1960 vokset med ca. 6 % årligt (i løbende priser), hvilket er en væsentlig forøgelse i forhold til tidligere. De industrialiserede landes indbyrdes handel er vokset endnu kraftigere. Udviklingslandenes andel af den samlede verdenshandel er derfor faldet og udgør for øjeblikket ca. 18%.

Denne udvikling må ses på baggrund af, at de industrialiserede landes væsentligste handelspolitiske indsats har været rettet mod deres egne afsætningsforhold ved dannelsen af det vesteuropæiske fællesmarked og frihandelsområde og ved gensidige toldlettelser i øvrigt. Samtidig er handelen med industrivarer vokset kraftigere end handelen med fødevarer og råstoffer. Disse primærprodukter udgør en langt større del af udviklingslandenes eksport end af eksporten fra industrilandene, nemlig henholdsvis ca. 80 og ca. 25 %. Eksportværdien af de primærprodukter, som kommer fra udviklingslandene (bortset fra olie), er endvidere steget langsommere end eksportværdien af primærprodukter fra de industrialiserede lande, hvilket bl.a. skyldes, at efterspørgslen efter de fleste af udviklingslandenes primærprodukter øges langsommere end realindkomsten hos de endelige forbrugere, samt at mange af disse produkter er udsat for konkurrence fra syntetiske produkter eller industrielt fremstillede råvarer.

Væksten i udviklingslandenes eksport har væsentlig betydning for deres økonomiske fremgang, fordi eksporten er den vigtigste form for valutaindtjening og dermed grundlaget for importen af produktionsudstyr, reservedele og råstoffer. En øget eksport betyder også større markeder og giver derved grundlag for igangsættelse af erhvervsvirksomheder, som ikke kunne baseres alene på efterspørgslen fra et ofte snævert hjemmemarked.

De gunstige virkninger af opgangen i udviklingslandenes eksport er imidlertid blevet noget formindsket af prisudviklingen for importva-

rerne. De fleste udviklingslandes importpriser er steget kraftigere end eksportpriserne, således at deres bytteforhold er blevet forringet i løbet af 1960'erne. Over perioden 1960-67 synes udviklingslandenes bytteforhold for alle lande under ét at være blevet forringet med ca. 8 %. For 1968 synes der at være indtruffet en mindre ændring i modsat retning. Disse tal dækker naturligvis over store variationer fra land til land, således at enkelte udviklingslande har opnået væsentlige forbedringer i deres prisrelationer.

Bortset fra enkelte lande med særlig eftertragtede råstoffer frygter udviklingslandene imidlertid, at de vil blive udsat for en fortsat forringelse af deres bytteforhold, medmindre det lykkes dem at ændre strukturen af deres eksport.

For udviklingslandene betyder forringelsen af bytteforholdet, at de for en given mængde af deres eksportvarer kun kan købe en mindre mængde importvarer. I årene 1965-67, hvor bytteforholdet forringedes med ca. 4 %, er dette tab beregnet til ca. 1.300 mill. \$ årligt. Størrelsesordenen af dette beløb kan belyses ved, at det beregnede tab udgør ca. $\frac{1}{5}$ af den samlede statslige bistand fra de industrialiserede lande til udviklingslandene i de samme år.

Udviklingslandene har ved flere lejligheder i løbet af 1960'erne givet udtryk for deres bekymring over det internationale handelssystem og dets hæmmende indvirkning på deres muligheder for en hurtigere økonomisk fremgang.

I 1964 afholdtes i Genève den første FN-konference om handel og udvikling (UNCTAD I), og der blev her vedtaget en række resolutioner om forskellige ændringer til fordel for udviklingslandene i verdenshandelens forhold. 77 af de udviklingslande, der deltog i UNCTAD I, etablerede sig som en samarbejdende gruppe, der har fastholdt betegnelsen »de 77«, uanset at gruppen i dag omfatter over 90 lande. I slutningen af 1967 gav »de 77« udviklingslande i det såkaldte Algiercharter udtryk for stor utilfredshed med opfyldelsen af beslutningerne på UNCTAD I. De påpegede, at der endnu ikke var afsluttet en eneste vareaftale om primærprodukter fra udviklingslandene, at bytteforholdet stadig forringedes, og at de industrialiserede lande stadig lagde alvorlige hindringer i vejen for import fra udviklingslandene.

På UNCTAD II i New Delhi i 1968 blev der truffet beslutning om optagelse af forhandlinger om prisstabiliserende arrangementer for

en række varer. Denne beslutning har foreløbig ført til en international aftale om sukker. Der var også på konferencen enighed om at søge etableret et for alle parter acceptabelt, generelt toldpræferencesystem til fordel for udviklingslandene. Detaljerne i et sådant system skulle udarbejdes i løbet af 1969, men arbejdet hermed er blevet forsinket, da ikke alle industrilande har været i stand til at afgive deres forslag til den fastsatte tid. Der er imidlertid gjort gode fremskridt, og det forventes, at forhandlingerne inden for UNCTAD vil kunne afsluttes i løbet af 1970.

I handelspolitisk henseende har 1960'erne således for udviklingslandene været et løfternes tiår. Der er ikke sket de gennemgribende ændringer i verdenshandelens forhold, som udviklingslandene tilstræber. Grundlaget for udviklingslandenes eksportmæssige fremgang vil derfor fortsat i lang tid fremover være de industrialiserede landes kraftige økonomiske vækst.

I 1960'erne har bestræbelserne for at forøge handelen mellem udviklingslandene indbyrdes været voksende. Resultaterne af disse bestræbelser er endnu små, men et sådant regionalt samarbejde anses af mange for at være en nødvendig betingelse for en alsidig industriel udvikling, især i de mindre lande i Afrika.

Overførslerne til udviklingslandene

I løbet af 1960'erne er der sket en væsentlig forøgelse såvel af de offentlige overførsler i form af gaver og nettolångivning som af forskellige former for privat kapitaleksport fra de industrialiserede lande til landene i Afrika, Asien og Latinamerika. De samlede overførsler fra OECD-landene steg således fra ca. 8 mia. \$ i 1960 til ca. 13 mia. \$ i 1968.

Imidlertid kunne »de 77« udviklingslande allerede i Algiercharteret gøre opmærksom på, at overførslerne ikke var steget i takt med de samlede indkomster i de industrialiserede lande. I forhold til indkomsterne er overførslerne således faldet netop i en periode, hvor de industrialiserede lande har haft en meget kraftig økonomisk fremgang, og industrilandene er derfor nu længere fra at opfylde målsætningen om overførsel af 1 % af nationalindkomsten til udviklingslandene, end de var i begyndelsen af 1960'erne.

Samtidig er det klart, at disse overførsler har en sådan størrelsesorden, at de mærkbart for-

bedrer modtagerlandenes økonomiske situation. De samlede overførsler i 1968, 13 mia. \$, svarede således til 30 % af udviklingslandenes eksport eller næsten $\frac{1}{3}$ af deres samlede investeringer. Specielt for de offentlige investeringsprogrammer kan den del, der er finansieret ved udenlandske offentlige lån og gaver, ofte være høj: i Indien og Østafrika ligger den således på ca. Vs-

Mange udviklingslande er ikke i stand til fuldt ud at udnytte deres eksisterende produktionskapacitet, fordi de ikke råder over den fornødne udenlandske valuta til indkøb af halvfabrikata, reservedele m.v. I sådanne situationer kan bistand og andre former for overførsler fra de industrialiserede lande bevirke en vækst i den samlede indkomst, som er langt større end de pågældende overførsels beløb. Det er også af væsentlig betydning, at bistand og andre overførsler åbner mulighed for import, som ikke indirekte lægger beslag på udviklingslandenes produktionsapparat, således som tilfældet er, hvis importen skal finansieres gennem eksportindtægter.

Det er også et betydningsfuldt moment, at en stor del af overførslerne til udviklingslandene er blevet anvendt til finansiering af udsendelse til disse lande af tusinder af fagfolk - de såkaldte eksperter. I 1968 arbejdede mere end 100.000 personer fra Europa og Nordamerika i udviklingslandene under programmer for faglig bistand, eller næsten 20 % flere end i begyndelsen af 1960'erne. Samtidig studerede over 80.000 stipendiater fra udviklingslandene i de industrialiserede lande. Til disse tal må føjes lige så mange fagfolk og stipendiater udsendt eller støttet af private virksomheder eller organisationer.

De forskellige former for overførsler til udviklingslandene varierer fra rene gaver og offentlige lån på lempelige vilkår over direkte private investeringer og langfristede private lån til kortfristede kreditter med høj rente. Der har i 1960'erne været en tendens til, at betingelserne for overførslerne til udviklingslandene er blevet skærpet, bl.a. fordi sammensætningen af overførslerne har ændret sig i ugunstig retning. For overførslerne som helhed gælder således, at den private andel er vokset, hvilket i sig selv indebærer en større byrde i form af renter og afdrag, og inden for den offentlige del af overførslerne er lånenes andel vokset, og gaveandelen formindsket. Desuden er vilkårene for de offentlige lån under ét blevet skærpet, selv

om enkelte lande som f.eks. Storbritannien, Danmark, Sverige og Canada har lempet lånebetingelserne.

Resultatet af denne udvikling har været, at udviklingslandenes gældsbyrde er stærkt voksende. For udviklingslandene under ét har man således beregnet, at afdrags- og rentebetalinger på tidligere modtagne offentlige lån eller private lån garanteret af det offentlige i 1968 udgjorde 4 mia. \$. Heraf var 2 mia. \$ afdrag og forrentning af offentlige lån, hvilket svarede til godt 1/4 af den offentlige bistand i samme år. Sker der ikke en væsentlig ændring i sammensætningen af overførslerne og især en stigning i de rene gavers andel, vil udviklingslandene fra midten af 1970'erne skulle betale mere til de industrialiserede lande i renter og afdrag, end de modtager i nye lån og gaver.

De industrialiserede lande overfører meget forskellige dele af deres nationalindkomst til udviklingslandene. En direkte sammenligning mellem de enkelte landes samlede overførsler kan imidlertid være vanskelig, fordi der er en stærkt svingende fordeling fra land til land dels mellem de offentlige og de private overførsler, og dels for den offentlige bistands vedkommende mellem rene gaveydelse og långivning, ligesom betingelserne for långivningen varierer. En oversigt over DAC-landenes samlede overførsler til udviklingslandene findes i bilag 4. a. - c.

Overførslerne er også meget ulige fordelt mellem modtagerlandene. Visse lande modtager af politiske grunde relativt store overførsler pr. indbygger, og der synes at være en generel tendens til, at de folkerige udviklingslande får mindre bistand pr. indbygger end de små lande. I årene 1964-66 androg de statslige overførsler fra OECD-landene til en række forskellige udviklingslande følgende beløb pr. indbygger årligt.

Tabel 2:

Overførsler fra OECD-landene 1964-66

<i>Afrika i alt: 6,1</i>	<i>indbygger</i>
Algeriet	14,3
Tunesien	17,9
Forenede Arabiske Republik	4,7
Etiopien	1,2
Ghana	7,6
Kenya	6,8
Nigeria	2,0
Tanzania	3,6
Uganda	3,1

<i>Latinamerika i alt: 4,4</i>	<i>\$ pr. indbygger</i>
Bolivia	9,6
Brasilien	3,0
Chile	15,7
Peru	5,1
Venezuela	3,7

<i>Asien i alt: 3,2</i>	
Ceylon	1,8
Indien	2,5
Pakistan	4,2
Sydkorea	7,1
Laos	23,1
Sydvietnam	22,1
Thailand	1,4

For det enkelte modtagerland har udviklingen i 1960'erne ikke ført til løsning af de problemer, der er forbundet med afhængigheden af overførsler fra industrilandene. Siden 1960 er en stigende del af bistanden således blevet bundet til leverancer fra bestemte lande, og det er ikke lykkedes at få etableret et system, der som led i udviklingslandenes langtidslægnings giver dem sikkerhed for overførsler fra industrilandene af en vis størrelsesorden flere år frem i tiden.

For de fleste industrialiserede lande har 1960'erne, hvad udviklingsbistand angår, været læreår, og ikke mindst har mange lande måttet opbygge et stort administrationsapparat til at forvalte den voksende sum af bistandsoverførsler.

Hvad angår den samlede bistand til Den tredje Verden, slutter 1960'erne med store problemer. Samtidig med at der i de internationale organisationer arbejdes med fastsættelse af nye målsætninger for de industrialiserede landes overførsler til udviklingslandene, er der en vigende tendens med hensyn til disse overførslers samlede beløb. Dette skyldes hovedsagelig, at USA, der tegner sig for 40 % af de samlede overførsler, har gennemført forskellige nedskæringer i sit bistandsprogram, dels på grund af krigen i Vietnam, dels på grund af forringelsen af landets betalingsbalance.

Den kraftige økonomiske fremgang i de vestlige lande i de senere år har været ledsaget af voksende internationale betalingsproblemer, som undertiden i den offentlige bevidsthed har overskygget den kendsgerning, at der er tale om en velstandsstigning uden fortilfælde. Dette gælder også for Danmark, som har haft en stigning i realindkomsten pr. indbygger på 41 % fra 1958 til 1968 og derved indtager Danmark 6. pladsen blandt industrilandene med hensyn til gennemsnitsindkomst.

Resultaterne af udviklingsindsatsen

Det er af flere grunde vanskeligt at drage slutninger om, hvad der er kommet ud af udviklingslandenes egen indsats og af den bistand, de har modtaget i løbet af 1960'erne. Mange af de gennemførte udviklingsprogrammer, især inden for undervisningssektoren, vil således først få virkning på produktionen efter en række års forløb, og desuden er meget af det foreliggende materiale om de opnåede resultater af ufuldstændig karakter.

Der er imidlertid grund til at understrege, at den skuffelse over manglende fremgang, som undertiden kan mødes, ikke er berettiget, når udviklingslandene betragtes under ét. På en lang række områder har et betydeligt antal af udviklingslandene gjort fremskridt, og dette er også begyndt at blive registreret i produktionsstatistikken. Det af FN definerede mål for 1960'erne: en årlig produktionstilvækst på 5 % er blevet realiseret over perioden 1960-67. Gennemsnittet for den årlige vækst blev hævet til 5,0 % i kraft af, at produktionstilvæksten i 1967 nåede op på 5,6 %. En stor del af væksten i 1967 skyldtes dog de store høstmængder i Asien dette år oven på de alvorlige tørkeår. Det vil derfor være på sin plads at advare mod overdreven optimisme med hensyn til produktionstilvæksten i de kommende år.

Det er også vigtigt at understrege, at de sidste års produktionsfremgang ikke ligger meget over den årlige vækst på gennemsnitligt 4,8 %, som udviklingslandene under ét havde i perioden 1950-67.

Der er i Øvrigt store forskelle mellem de enkelte udviklingslandes økonomiske væksttempi. Af befolkningen i udviklingslandene uden for Kina lever næsten en fjerdedel i lande, hvor gennemsnitsindkomsten er vokset med under 1 % om året og næsten halvdelen i lande, der kun opnåede en vækst på mellem 1 og 2 %.

Det har stor betydning for den fremtidige vækst i en række udviklingslande, at de har været i stand til at forøge den indenlandske opsparing. I 1960'erne finansierede denne opsparing ca. 80 % af de samlede investeringer, og opsparingens andel af bruttonationalproduktet var så høj som 15 %. Dette er væsentligt højere end i Europa og Nordamerika i forrige århundrede.

Indtil for nylig tegnede fødevarer-situationen sig ikke særligt lyst for udviklingslandene, idet produktionen ikke steg meget mere end befolk-

ningsforøgelsen. Indførelsen af nye højtydende kornsorter og andre tekniske forbedringer har imidlertid i nogen grad ændret situationen. Der er dog delte meninger om, hvorvidt der er tale om en radikal ændring, som begrundes en vis optimisme, eller om de nævnte tekniske fremskridt alene vil betyde en midlertidig lettelse i fødevarer-situationen.

Inden for undervisningen er der sket meget stor fremgang i de sidste årtier. Antallet af elever i grundskolen er steget fra 57 mill. i 1950 til 137 mill. i 1965, og elevtallet i de højere skoler og læreanstalter steg i samme periode fra 2,5 til 9,3 mill. Der er fortsat meget store problemer med hensyn til uddannelsens varighed og dens kvalitet, men de hidtil opnåede resultater er værd at notere.

For at give en lidt mere detaljeret belysning af de betydelige ændringer, der pågår i udviklingslandene, gives der i de følgende afsnit en kortfattet redegørelse for de mest markante forhold i Indien og i de tre østafrikanske lande: Kenya, Tanzania og Uganda.

Indien

Indiens økonomiske udvikling siden uafhængigheden i 1947 fremviser en blanding af svingende fremgang og voksende problemer, men for perioden som helhed har fremgangen været dominerende.

Bruttonationalproduktet er i perioden 1950-67 vokset med 1-1,5 % årligt pr. indbygger.

Især 1960'erne har været meget problemfyldte. I første halvdel af årtiet voksede produktionen med ca. $\frac{1}{2}$ % pr. indbygger årligt, i 1966 gik den tilbage, i 1967 steg den med 6,5 og i 1968 med 0,5-1 %. Krigen med Pakistan i 1965 var et alvorligt afbræk, og i 1965 og 1966 rammes store dele af landet af den værste tørke i hundrede år med katastrofal virkning på landbrugsproduktionen.

Inden for landbruget er der sket en betydelig fremgang fra 1967, især på baggrund af de to foregående tørkeår. Årsagen hertil må søges dels i de forholdsvis gunstige nedbørsforhold, dels i en kombination af faglig/økonomiske faktorer som højere landbrugspriser, øget brug af kunstgødning og fremkomsten af nye højt ydende korn- og majs-sorter. Disse nye sorter, som er et resultat af bistand udefra, giver efter manges opfattelse Indien håb om i løbet af nogle år at blive selvforsynende med fødevarer. Hidtil er det dog kun mellem 5 og 10 % af det dyrkede areal, som er dækket af de nye kornsorter.

Der tales ofte om en »grøn revolution«, men udbredelsen af de nye kornsorter er ikke uden store økonomiske og sociale problemer. Forventningerne i Indien (og i Verdensbanken) om en fremtidig vækst i fødevarerproduktionen på 4 $\frac{1}{2}$ -5 % årligt bør derfor efter andres opfattelse redu-

ceres til 3½ %, hvilket stadig vil være en stor forbedring i forhold til tidligere.

Indien har især i den sidste halvdel af tiåret udfoldet store bestræbelser for gennem familieplanlægning at bremse befolkningstilvæksten. Man er i arbejdet herfor i stigende grad slået ind på sterilisationsmetoden. Der er hidtil i en samlet befolkning på 530 mill. foretaget 6 mill. sterilisationsoperationer, og henved 2½ mill. kvinder har fået indsat spiraler. Alt i alt skønnes familieplanlægningen indtil nu at have hindret en tilvækst i befolkningen på 10-15 mill. Der er imidlertid fortsat mange uløste tekniske problemer inden for børnebegrænsningen. Spiralerne har eksempelvis vist sig at have alvorlige bivirkninger for 10-20 % af kvinderne. I de kommende fem år vil familieplanlægningsprogrammet blive udbygget yderligere, og der er i den nye femårsplan budgetteret med en udgift på i alt 3 mia. kr. til dette formål; på længere sigt er målet at nedsætte fødselshyppigheden fra den nugældende 43 pr. tusind indbyggere til 22 i 1979.

Inden for undervisningen er der sket en betydelig fremgang i elevtallet - alene i grundskolen er der således tale om en tredobling; denne stigning er sket uden nogen væsentlig forringelse af undervisningens kvalitet.

Siden begyndelsen af 1950'erne er der sket en væsentlig forøgelse af skatterne til finansiering af de mange udviklingsopgaver; medens skatterne dengang udgjorde ca. 7 % af nationalindkomsten, var de i 1965 hævet til 14 % - en afgørende fremgang, selv om skattebyrden sammenlignet med andre udviklingslande stadig er lav.

Samtidig er investeringerne vokset hurtigere end nationalindkomsten. I 1950'ernes begyndelse udgjorde investeringerne ca. 5 % af bruttonationalindkomsten, i 1965/66 var de nået op på ca. 13 %, og de er nu faldet til 11-12 % af bruttonationalproduktet. I forhold til de samlede investeringer er den udenlandske bistand vokset fra 5 til 15 %, og udenlandske lån og gaver udgjorde i 1966 godt Va af de offentlige investeringer.

Den fjerde indiske femårsplan begyndte 1. april 1969 og sigter på en årlig vækst i bruttonationalproduktet på 5,5 %. Man vil søge at hæve investeringernes andel af bruttonationalproduktet samtidig med, at de udenlandske overførsels andel af investeringerne bringes ned til 10 %. Indien gør sig således tilsyneladende ikke håb om, at der i de kommende år sker en ædring i det forhold, at det blandt udviklingslandene modtager en af de laveste bistandsydelsler pr. indbygger.

Østafrika

De østafrikanske lande, Kenya, Tanzania og Uganda hører ligesom Indien til de fattigste af udviklingslandene. De har tilsammen en befolkning på 25-30 mill., og som for andre afrikanske lande er et af deres største problemer deres små nationale markeder. Det har derfor været af stor betydning for deres fremtidige udviklingsmuligheder, at de - modsat hvad der er sket andre steder i Afrika - har kunnet videreføre deres økonomiske forbindelser fra kolonitiden i noget ændret form gennem oprettelsen af det østafrikanske fællesskab

i 1967. Dette fællesskab giver disse landes industrier adgang til det fælles marked og viderefører samarbejdet på kommunikationens og transportens område.

Ellers har meget af disse landes udvikling i 1960'erne været præget af, at de først fornylig har opnået politisk uafhængighed. Det politiske liv er fortsat præget af anstrengelser for at formindske eller neutralisere indre modsætninger og for at forme moderne nationer ud af tidligere koloniale administrative enheder; især i Kenya og Uganda er den indre splittelse kraftig. Landenes myndigheder er stadig i færd med at analysere de vigtigste udviklingsproblemer og opbygge administrative apparater, som kan løse disse problemer. Den administrative omstilling, præget af en hastig afrikanisering af såvel den centrale som den lokale administration, forløber ikke uden problemer, men støttet af faglig bistand fra udlandet har landene formået at øge investeringsaktiviteten i den offentlige sektor meget kraftigt.

Trods de mange omstillingsproblemer og forskellige vanskeligheder på de traditionelle eksportmarkeder er det lykkedes at opnå en ikke helt ringe økonomisk vækst. I årene 1960-67 har Kenya og Tanzania haft en vækstepr. indbygger på omkring 2 % årligt, mens Uganda, hvis eksportstruktur var mere ensidig, har ligget på godt 1 % årligt.

Stort set har eksportsituationen vist fremgang, men dette er kun sket takket være en meget kraftig produktion sindsats, som har kunnet kompensere for faldende eksportpriser.

Industriproduktionen er vokset væsentlig hurtigere end landbrugsproduktionen, men især i Kenya har den voksende produktion ikke haft den ventede virkning på beskæftigelsen, således at der i flere af de større byer er voksende arbejdsløshed.

Landene har forøget investeringerne i forhold til forbruget ikke mindst takket være en øget offentlig opsparing.

Inden for undervisningssektoren har de tre lande lagt særlig vægt på de videregående uddannelser med mere end en fordobling af studentertallet fra 1961 til 1969, mens andelen af børn, som kommer i grundskolen, ikke er blevet væsentligt ændret. En stor del af de offentlige budgetter (15-20 %) anvendes til uddannelsesformål, men mange af de lokale myndigheder er i finansielle vanskeligheder på grund af kravene om en hurtig forøgelse af grundskoleundervisningen.

Befolkningstilvæksten i Kenya er ca. 3 % og ikke væsentlig lavere i Tanzania og Uganda. Denne høje tilvækst findes i en situation, hvor de østafrikanske lande endnu ikke har haft det fald i dødeligheden, som har fundet sted f.eks. i Indien, og der kan derfor forventes en endnu højere tilvækst i fremtiden. I regeringskredse er der for øjeblikket ikke stor interesse for at fremme familieplanlægningen, måske med delvis undtagelse af Kenya, hvor der allerede føles et voksende pres på landbrugsjorden.

Den økonomiske vækst har i de første år efter uafhængigheden været hæmmet af manglende kapacitet og evnen til at igangsætte udviklingsprojekter, især i Tanzania. Dette forhold er nu ved at blive ændret, således at presset på landenes evne

til at mobilisere finansielle ressourcer er stærkt beskatningen, men man har med bekymring iagttaget, hvordan forskellige skatter på landbrugsprodukter i en situation med faldende verdensmarkedspriser har haft negativ virkning på landmændenes vilje til at forøge produktionen yder-

voksende. Der er sket en ret kraftig forøgelse af ligere. De hidtidige ret gunstige valutaforhold er gradvis blevet forringet på grund af forøgede udviklingsudgifter og ugunstige priser. Disse lande regner derfor med, at udviklingen fremover vil blive ledsaget af alvorlig valutaknaphed.

KAPITEL III

Internationalt samarbejde

Det internationale samarbejde vedrørende udviklingsproblemerne foregår gennem FN-systemet, d.v.s. FN og de dertil knyttede særorganisationer m.v., herunder Verdensbanken (IBRD). Endvidere foregår der et samarbejde inden for den økonomiske samarbejds- og udviklingsorganisation (OECD). De fleste af de internationale organer yder både en direkte bistandsindsats og er forum for drøftelser vedrørende de forskellige udviklingspolitiske problemer.

Udviklingslandenes repræsentation i de forskellige internationale organisationer har utvivlsomt været en af hovedårsagerne til, at der er opstået et pres for en øget bistand og handelspolitiske indrømmelser i de forskellige internationale organisationer. Dette pres har været voksende, efterhånden som antallet af selvstændige udviklingslande er steget.

I bilag 4 a gives en oversigt over DAC-landenes bidrag til multilaterale bistandsorganisationer i perioden 1960-68. I 1968 androg disse bidrag i alt 659 mill. \$, hvoraf det danske bidrag på 12,9 mill. \$ udgjorde ca. 2 %.

Organisationer inden for det internationale bistandsarbejde

På grundlag af den i indledningen nævnte bestemmelse i FN-pagtens art. 55 har generalforsamlingen vedtaget en række resolutioner, som tager sigte på ydelse gennem FN af bistand til fremme af økonomisk, social og kulturel udvikling i de medlemslande, der ønsker en sådan bistand.

Allerede i 1948 påbegyndtes et beskeden bistandsprogram (the Regular Programme of the United Nations), der finansieres af FN's ordinære budget, hvortil hvert medlem bidrager efter en af generalforsamlingen vedtaget skala.

I samme år pålagde FN's generalforsamling det økonomiske og sociale råd, ECOSOC, at fremkomme med forslag til et omfattende program for økonomisk udvikling.

Som følge heraf vedtoges i 1949 iværksættelsen af et udvidet fagligt bistandsprogram (the Expanded Programme of Technical Assistance - EPTA), hvortil bidragene skulle være frivillige.

I 1950'erne var der en voksende erkendelse af, at den faglige bistand, der ydedes gennem udsendelsen af eksperter, afholdelse af kurser og finansiering af et stipendiatprogram, burde suppleres med mere omfattende projekter. Der vedtoges derfor i 1958 en resolution om oprettelse af FN's Specialfond, hvis opgave er at koncentrere sig om større faglige bistandsprojekter (over 250.000 \$). Projekterne består i første række af forundersøgelser med henblik på at bedømme investeringsprojekters egnethed. Fonden hjælper endvidere udviklingslandene bl.a. med at foranstalte undersøgelser, der skal fastslå landenes naturgivne muligheder og planlægge udnyttelsen af dem, med at oprette permanente undervisningsinstitutioner og ved at fremme praktisk forskning med sigte på indførelse af nye arbejdsmetoder, udvikling af nye produkter og en højnelse af produktiviteten i landbrug og industri.

I 1966 sammensluttedes EPTA og specialfonden i FN's udviklingsprogram, UNDP (United Nations Development Programme). De to programmer bevarede dog en vis selvstændig identitet inden for UNDP.

Projekter under UNDP gennemføres af FN selv og af særorganisationer som f.eks. den internationale arbejdsorganisation (ILO), FN's levnedsmiddel- og landbrugsorganisation (FAO), FN's organisation for undervisning, videnskab og kultur (UNESCO) og Verdenssundhedsorganisationen (WHO). UNDP-projekter gennemføres endvidere af bl.a. den internationale atomenergiorganisation (IAEA), FN's organisation for industriel udvikling (UNIDO), og det af UNCTAD (De Forenede Nationers konference om handel og udvikling) og GATT (Den almindelige overenskomst om Told og

Udenrigshandel) i fællesskab oprettede internationale handelscenter (ITC).

Bidragene til UNDP androg i 1969 henved 200 mill. \$. Danmark har fra starten ydet betydelige bidrag til FN's bistandsprogrammer. En del af disse bidrag har været reserveret til undervisningsformål fortrinsvis i Danmark, jf. kap. VIII side 82. De danske bidrag har ikke blot pr. indbygger været enten det største (som i 1969) eller et af de største, men har også absolut set udgjort en ret betydelig del, for 1969 8 %, af organisationens bistandsmidler.

En lang række lande yder særskilte bidrag til FN's og FAO's Verdensfødevareprogram (WFP), der påbegyndtes i 1963. For toårsperioden 1969-70 er indtil midten af oktober 1969 givet tilsagn om bidrag på 288 mill. \$, hvoraf ca. 75 % består af naturalieydelser i form af fødevarer, og resten er pengemidler, der i hovedsagen medgår til transport og administrationsomkostninger.

Danmark har for toårsperioden 1969-70 givet tilsagn om bidrag til WFP på ialt 9 mill. \$ og er hermed den femtestørste bidragyder. For toårsperioden 1971-72 har man fra dansk side givet foreløbigt tilsagn om et bidrag på ialt 15 mill. \$.

Den internationale Bank for Genopbygning og Udvikling (Verdensbanken - IBRD) blev oprettet i 1945 med det formål at yde langfristede lån til offentlige eller offentligt garanterede investeringer. I de senere år har Banken så godt som udelukkende ydet lån til udviklingslande. Verdensbankens udlånsvirksomhed finansieres ved optagelse af obligationslån på de større industrilandes kapitalmarkeder.

I tilknytning til Verdensbanken oprettedes i 1960 den internationale udviklingssammenlutning (IDA), hvis formål er at yde lån til udviklingslande på særlig lempelige vilkår.

IDA giver som hovedregel kun lån til lande med en nationalindkomst, der er under 300 \$ per capita, og finansierer kun projekter, til hvilke der ikke kan opnås IBRD-lån. Lånene, der er rentefri, har en løbetid på 50 år, hvoraf de første 10 er afdragsfri. Der betales en årlig administrationsafgift på $\frac{3}{4}\%$ af lånets samlede beløb. IDA's samlede udlån udgjorde pr. 30. juni 1969 ca. 2 mia. \$, hvoraf 1,6 mia \$ var udbetalt.

IDA fik ved sin oprettelse 1 mia. \$ i indskudskapital, hvoraf 750 mill. fra industrilandene i konvertibel valuta. For treåret 1965-67 modtog IDA en kapitaltilførsel på 750 mill. \$

fra industrilandene. Med henblik på endnu en kapitaltilførsel er der for hvert af årene 1968, 1969 og 1970 truffet aftale om en yderligere tilførsel på 400 mill. \$. De danske ordinære bidragsandele af IDA's samlede kapitaltilførsler beløb sig ved det oprindelige bidrag til 1,15 % og ved første og anden kapitaltilførsel til henholdsvis 1,01 % og 1,10%. De ordinære danske bidrag i årene 1968-70 androg således 4,4 mill. \$ årligt. Herudover har Danmark påtaget sig at yde ekstraordinære bidrag i de nævnte år på 5 mill. \$ årligt.

De danske bidrag til IDA vil i finansåret 1969/70 således udgøre 70,5 mill. kr., hvoraf 37,5 mill. kr. er et ekstra bidrag.

Verdensbanken har endvidere i 1956 oprettet Det internationale Finansieringsinstitut (IFC), der medvirker ved finansieringen af private investeringer i udviklingslandene.

Under den internationale valutafond (IMF) blev der i 1968 opnået enighed om indførelsen af særlige trækningsrettigheder med henblik på en forøgelse af den internationale likviditet. Ved de forudgående forhandlinger fremførtes den tanke, at disse nye betalingsmidler i særlig grad skulle gå til udviklingslandene. Der kunne imidlertid ikke opnås tilslutning hertil, og man har derfor foreløbig besluttet at fordele disse særlige trækningsrettigheder i forhold til størrelsen af landenes almindelige trækningsrettigheder i valutafonden.

Uden for FN-systemet er oprettet en række regionale udviklingsbanker, hvoraf de vigtigste er den interamerikanske udviklingsbank (IDB), den asiatiske udviklingsbank (ADB) og den afrikanske udviklingsbank. Den interamerikanske udviklingsbank har virket længst. Den asiatiske bank, der oprettedes i 1966, er den eneste med dansk deltagelse. De nordiske lande har givet principstilsagn om at yde støtte til den afrikanske bank.

En række internationale organisationer er oprindeligt blevet etableret med den hovedopgave at yde humanitær bistand, d.v.s. at afhjælpe konkrete nødstilstande som følge af naturkatastrofer og krigshandlinger. Disse organisationer har således ikke udviklingslandenes økonomiske vækst som formål. De vigtigste organisationer af denne art er UNICEF (FN's børnefond), UNHCR (FN's flygtningehøjkommissær), UNRWA (FN's hjælpeorganisation for Palæstinaflygtninge) og den Internationale Røde Kors Komité. Flere af disse organisationer har dog udvidet deres virksomhed til at

omfatte anden bistand til udviklingslandene end den rent humanitære. Dette gælder især for UNICEF.

I bilag 5 er kort redegjort for de danske bidrag til humanitær bistand. Den danske finanslovsbevilling til det internationale humanitære hjælpearbejde i finansåret 1969/70 er på 7,1 mill. kr.

Den internationale koordination af udviklingsbestræbelserne

De drøftelser, der føres på internationalt plan vedrørende midlerne til at opnå forbedring af levevilkårene i udviklingslandene, kan inddeles i tre grupper: (a) drøftelser, der omfatter såvel industrialiserede lande som udviklingslande, (b) konsultationer mellem de industrialiserede lande indbyrdes, samt (c) drøftelser om bistand til et enkelt land med deltagelse af dette og en gruppe industrialiserede lande.

a. Drøftelserne mellem de industrialiserede lande og udviklingslandene finder primært sted i FN's generalforsamling og i ECOSOC. I nær tilknytning hertil er oprettet en række FN-organer, bl.a. handels- og udviklingskonferencen (UNCTAD) og den industrielle udviklingsorganisation (UNIDO). Særlig UNCTAD spiller en betydningsfuld rolle som forum for dialogen mellem udviklingslandene og industrilandene.

For at nå frem til en omfattende planlægning af udviklingslandenes økonomiske vækst, herunder en prioritering af kravene, samt en vel tilrettelagt koordinering mellem de FN-organer, der deltager i udviklingsarbejdet, vedtog FN's generalforsamling i 1968, at der til grund for det andet udviklingstiår, 1970'erne, skulle ligge en global udviklingsstrategi. For at forberede en sådan strategi oprettede FN's generalforsamling »det forberedende udvalg for det andet udviklingstiår«. UNCTAD og FN's særorganisationer, Verdensbanken samt andre organisationer inden for FN-systemet er anmodet om at give deres bidrag eller fremlægge deres synspunkter på planlægningen med henblik på, at disse bidrag kan afstemmes indbyrdes, inden de forelægges for FN's generalforsamling, efter planen i efteråret 1970.

Det er herefter hensigten at formulere en række målsætninger, såvel af kvantitativ som af kvalitativ art, for resultatet af udviklingsbestræbelserne i udviklingslandene. Således vil man formentlig fastsætte en målsætning for

væksten i udviklingslandenes bruttonationalprodukt på omkring 6 % pro anno. En vækstrate af denne størrelsesorden ville under forudsætning af, at befolkningsvæksten ikke overstiger 2,5 % årligt, indebære en fordobling af levestandarden i »Den tredje Verden« i løbet af 20 år. Endvidere vil der indgå sociale og sundhedsmæssige aspekter i målsætningen for udviklingstiåret, samt visse konkrete beslutninger vedrørende samhandelen med udviklingslande og vedrørende omfanget og karakteren af den finansielle bistand til disse lande.

Som rådgivende for det forberedende udvalg tjener den af FN oprettede »komité for udviklingsplanlægning«, der er en uafhængig ekspertgruppe under ledelse af den hollandske økonom Jan Tinbergen.

Den stedfindende intensivering af udviklingsbestræbelserne har rejst spørgsmålet om det multilaterale bistandsapparats hensigtsmæssighed. Med henblik på at undersøge det multilaterale bistandsapparats kapacitet til at formidle en øget bistand til udviklingslandene etableredes i 1968 under UNDP den såkaldte Jackson-gruppe. Gruppens rapport, der er udsendt for nylig, hævder, at der er et stort behov for en intensivering af koordinationsbestræbelserne inden for de internationale organisationer og fremkommer i denne forbindelse med et forslag til strukturrationalisering af det internationale bistandsapparat. Rapporten er nærmere omtalt i kap. VI, side 54.

b. Koordinationen og konsultationerne mellem industrilandene indbyrdes i en lang række bistandspolitiske spørgsmål m.v. finder sted inden for OECD. Under OECD's råd er således oprettet et ad hoc udvalg for det andet udviklingstiår til varetagelse af koordinationen i generelle udviklingspolitiske spørgsmål. Der gennemføres også løbende en koordination af industrilandenes synspunkter såvel forud for internationale konferencer som under de pågældende konferencer.

Koordinationen mellem de industrialiserede lande finder i øvrigt sted i OECD's forskellige komiteer, navnlig i komiteen for udviklingsbistand (DAC), men også i søtransportkomiteen, handelskomiteen m.fl.

En særlig dybtgående og detaljeret meningsudveksling finder sted i DAC og i de under denne nedsatte særlige udvalg. DAC's hovedaktivitet er en eksamination af medlemslandenes bistandspolitik. »Eksaminationen« er en ar-

bejdsmetode, som såvel OECD som forgænger OEEC har haft gode erfaringer med. Denne eksamination sker årligt på grundlag af et af vedkommende land udarbejdet memorandum om den førte bistandspolitik. Et led i eksaminationen er udveksling af omfattende statistisk materiale vedrørende overførslen af ressourcer til udviklingslandene, opstillet således, at medlemslandenes bistandsindsats skulle kunne sammenlignes.

I DAC og i dennes arbejdsudvalg drøftes løbende de problemer, der knytter sig til omfanget af og vilkårene for den af medlemslandene ydede bistand. Derudover behandles en række specielle bistandsproblemer såsom spørgsmålet om landbrugsbistand, uddannelsesbistand og de private investeringers rolle.

Handelskomiteen har navnlig beskæftiget sig med udformningen af et forslag om gennemførelse af et generelt toldpræferencsystem til fordel for udviklingslandene, medens søtransportkomiteen har taget sig af de mange transportpolitiske spørgsmål af særlig interesse for udviklingslandene, navnlig spørgsmålet om udviklingslandenes deltagelse i verdensskibsfarten og udbygningen af havnefaciliteter i udviklingslandene.

c. Koordination af den finansielle bistand til enkelte udviklingslande finder sted i de under Verdensbanken oprettede konsortier og konsultative grupper med de vigtigere giverlande som medlemmer og med deltagelse af modtagerlandet i møderne. IBRD har oprettet to konsortier (for Indien og Pakistan) og 11 konsultative grupper. Danmark er medlem af konsortiet for Indien og af de konsultative grupper for Colombia, Ghana, Østafrika (Kenya, Tanzania og Uganda), Malaysia, Thailand og Tunesien. Danmark er endvidere medlem af OECD's to konsortier for henholdsvis Tyrkiet og Grækenland, hvoraf det sidste ikke har holdt møder i nogle år.

Det særlige træk ved konsortier sammenlignet med konsultative grupper er, at der som led i konsortiets arbejde gives konkrete tilsagn om bistand, medens der i de konsultative grupper alene foregår en gensidig orientering.

En svaghed ved arbejdet i konsortierne og de konsultative grupper er, at der - med en enkelt undtagelse - kun i ringe omfang finder koordination sted af ydelsen af faglig bistand. Med henblik på at bøde herpå er der i 1966 efter forudgående drøftelser i DAC henstillet tilret-

telagt koordinationsmøder mellem giverlandenes repræsentationer i enkelte modtagerlande. Resultaterne af denne henstilling har dog været særdeles skuffende, hvad man fra dansk side gentagne gange har beklaget. Navnlig for de små giverlande, der ikke har administrativ kapacitet til at foretage detaljerede analyser af modtagerlandenes bistandsbehov og af den af andre lande ydede bistand, er der et betydeligt behov for koordination med henblik på at undgå overlappning.

Konklusioner fra internationale drøftelser om bistanderfaringerne

Efterhånden som selv de sidst tilkomne giverlande har nogle års erfaringer bag sig, kan man drage nogle foreløbige bistandspolitiske konklusioner. Dette sker naturligt i forbindelse med de drøftelser, der løbende finder sted mellem giverlandene i OECD's komité for udviklingsbistand, DAC. Spørgsmålet er endvidere for nylig blevet indgående analyseret af en international kommission under ledelse af den tidligere canadiske premierminister Lester Pearson. Kommissionen blev nedsat af Verdensbankens præsident i 1968 med den opgave at gennemgå de sidste 20 års udviklingshjælp, vurdere resultaterne, klarlægge de fejl, der var begået, og foreslå retningslinier, som kunne føre til bedre resultater i fremtiden. Kommissionens rapport, der blev afgivet i efteråret 1969, indeholder en lang række henstillinger, dels til de industrialiserede lande og de internationale organisationer om en forbedret bistandsindsats, dels til udviklingslandene om en forbedret egenindsats. Teksten til disse rekommandationer findes i bilag 6.

I det følgende redegøres for nogle af de synspunkter og konklusioner, der fremgår af den internationale debat, herunder Pearson-rapporten.

De fleste giverlande har haft en række dårlige erfaringer med hensyn til den faglige bistands virkninger. En vis spildprocent synes ganske vist at være uundgåelig selv i omhyggeligt tilrettelagte bistandsprogrammer; på grund af en uheldig udvælgelse af projekter har »spredningseffekten«, d.v.s. de fra et projekt udgående impulser til en større og mere effektiv indsats i den berørte del af modtagerlandets befolkning, ofte været for ringe. Der har været en vis tilbøjelighed hos projektlederne til at gøre projekternes egen effektivitet i

snævrere forstand til et mål i sig selv, således at man har anvendt en for høj teknik, som har ligget uden for de lokale indbyggers horisont og økonomiske rækkevidde, eller ikke i tilstrækkelig grad har taget hensyn til det i udviklingslandene herskende forhold mellem omkostningerne ved at anvende henholdsvis arbejdskraft og kapital. Erfaringerne har ført til, at der i næsten samtlige giverlande nu er en tendens til at lægge større vægt på, at projekterne integreres i modtagerlandenes institutionelle rammer.

Det er blevet fremhævet i internationale drøftelser, at faglig bistand ofte er sat ind på mindre centrale felter. Eksempelvis er man i DAC nået frem til den konklusion, at medlemslandene bør ophøre med at udsende folkeskolelærere til undervisning af børn i udviklingslande og i stedet yde bistand til læreruddannelsen, hvad der vil have langt større virkning på uddannelsesniveaue på længere sigt.

Også Pearson-rapporten fremhæver mangler i den hidtidige faglige bistand, især inden for landbrug og undervisning, og udtrykker den opfattelse, at bistanden ikke i tilstrækkelig grad har været integreret med den finansielle støtte. Pearson-rapporten går i øvrigt ind for, at den faglige bistand forbedres gennem skabelse af nationale og internationale korps af eksperter o. lign. med passende karrieremuligheder, og at overførslen af know-how fremmes gennem et snævrere samarbejde mellem den offentlige og den private sektor i giverlandene.

Det anses endvidere for vigtigt, at kapitaloverførsler sker på sådanne vilkår, at modtagerlandet ikke senere bringes i vanskeligheder som følge af for store rente- og afdragsbetalinger. DAC har således vedtaget to rekommandationer i henholdsvis 1965 og 1969, jf. bilag 7a og 7b, der opstiller minimumskrav til giverlandenes bistandsvilkår. Da udviklingslandene selv anser deres muligheder for at kontrollere tilstrømningen af eksportkreditter, der normalt ydes på ret hårde vilkår, for begrænsede, går en del giverlande - nu også Pearson-rapporten - endvidere ind for at der udvises tilbageholdenhed med hensyn til yderligere eksportkreditter til sådanne udviklingslande, der er eller kan forventes at komme i alvorlige betalingsbalancevanskeligheder.

Der er enighed om, at bistandsbinding og navnlig leveringsbinding forringer værdien af den finansielle bistand, og Pearson-rapporten anbefaler da også en samordnet aktion omfat-

tende alle långivende lande med sigte på stadig mindre binding.

Det er desuden blevet påpeget, at giverlandene i deres bestræbelser på at fremme private udenlandske investeringer i udviklingslandene i første række bør lægge vægt på at tilskynde til sådanne investeringer, der må forventes at have en betydelig spredningseffekt. Investeringer i projekter, der i det store og hele kommer til at udgøre økonomisk isolerede enklaver i modtagerlandet, er således ud fra et udviklingssynspunkt mindre hensigtsmæssige end investeringer i industrier, der indgår som en integreret del af modtagerlandets økonomi. Pearson-rapporten anerkender de private investeringers betydning og giver anbefalinger såvel til industrilande som til udviklingslande med henblik på at stimulere investeringerne.

Der er en voksende erkendelse selv hos udpræget katolske giverlande af, at befolknings-tilvæksten i udviklingslandene må begrænses, såfremt det skal være muligt at øge levestandarden. Pearson-rapporten fremhæver stærkt befolkningsproblemet betydning og går ind for, at der både ved bilateral og multilateral aktivitet foretages passende analyser af **befolkningsproblemerne** og deres indvirkning på udviklingsprogrammerne. Rapporten foreslår ligefrem udnævnelse af en »Kommitteret for Befolkning« under FN, samt at Verdensbanken i samarbejde med WHO påbegynder et program til forskning af problemerne i forbindelse med fødselskontrol.

Der kan spores en tendens i retning af den opfattelse, at andet end den økonomiske vækst bør tillægges stigende betydning. I målsætningen for svensk bistand hedder det således, at bistanden skal bidrage til social og økonomisk udjævning og medvirke til en samfundsudvikling i demokratisk retning. Tendensen kommer også til udtryk i den amerikanske bistandslovgivning, hvor man lægger vægt på, at bistanden får en sådan form, at man herigennem også bidrager til at forbedre levevilkårene i bredere forstand, f.eks. ved at fremme en mere ligelig indkomstfordeling. Sådanne mere socialt prægede målsætninger, hvorunder hører øget vægt på sundhedsmæssige og kulturelle faktorer, selv hvor disse ikke har en umiddelbar væksteffekt, indgår også i de forberedende drøftelser af andet udviklingstiår.

Der er både inden for UNCTAD og under drøftelserne af målsætningerne for andet udviklingstiår en voksende erkendelse af betydn-

ningen af udviklingslandenes egenindsats. Baggrunden for udviklingslandenes ændrede holdning i dette spørgsmål er formentlig bl.a., at vedtagelsen af målsætninger for egenindsatsen som led i en international udviklingsstrategi vil bidrage til at svække en eventuel indenlandsk modstand mod gennemførelse af reformer.

Fra de industrialiserede landes side er det blevet understreget, at bistand er hjælp til selvhjælp, og at en videreførelse af bistanden kan blive afhængig af, at udviklingslandene selv fører en vækstfremmende politik og ikke f.eks. gennem rustningsudgifter anvender ressourcer, som ellers kunne være benyttet til produktive formål. Det skal dog i denne forbindelse nævnes, at udviklingslandene i gennemsnit selv finansierer ca. 80 % af deres udviklingsindsats.

Giverlandene har hidtil principielt om end

ikke altid i praksis hyldet princippet om ikke-indblanding i udviklingslandenes økonomiske politik. Uden at det er kommet til konkret udtryk, er der dog en ubestridelig tendens til ikke blot gennem rådgivning at fremme en effektivisering af modtagerlandenes udviklingsplaner, men også til på anden måde at øve indflydelse på udviklingslandenes økonomiske politik.

Ifølge Pearson-rapporten er den meningsudveksling, der etableres i multilaterale møder, f.eks. i Verdensbanken, regionale banker, konsortier og konsultative grupper den bedste metode til at fremme egenindsatsen; modstykket hertil er modtagerlandenes berettigede forventninger om klare og bindende tilsagn fra giverlandene om bistand til gennemførelsen af de pågældende udviklingsprogrammer.

KAPITEL IV

Danmarks opfyldelse af 1 pet. målsætningen

Målsætningens tilblivelse

Den målsætning, at de industrialiserede lande hvert år skal overføre ressourcer til udviklingslandene svarende til 1 <% af nationalindkomsten, blev første gang fastslået ved en resolution i FN's generalforsamling i 1960. På verdenshandelskonferencen, UNCTAD I, i foråret 1964 præciseredes denne målsætning, således at den kom til at gælde for hvert enkelt af de industrialiserede lande, idet det dog tilføjes, at der ville kunne tages hensyn til de specielle omstændigheder for lande, der havde en nettoimport af kapital. Det blev endvidere gjort klart, at såvel statslige som private nettooverførsler fra de industrialiserede lande kunne indgå i beregningen af målsætningens opfyldelse.

I DAC fortolkedes resolutionen således, at den ene procent skulle beregnes af nettonationalindkomsten (NNI), d.v.s. nationalindkomstens beløb efter fradrag af afskrivning på realkapitalen.

FN's generalforsamling knyttede første gang en tidsfrist til målsætningen ved en resolution, som vedtoges i 1966, i hvilken de udviklede lande opfordredes til at nå — og så vidt muligt overskride - de opstillede mål ved udgangen af det første udviklingstiår, det vil sige ved udgangen af 1970.

Ved den anden verdenshandelskonference, UNCTAD II, i marts 1968 ændredes fortolkningen af målsætningen derhen, at beregningen skulle ske på grundlag af bruttonationalproduktet (BNP), der til forskel fra nettonationalindkomsten indeholder indirekte afgifter, og som opgøres uden fradrag af afskrivning. I og med at DAC-landene accepterede denne fortolkning, accepterede de en forhøjelse af målsætningen, der for landene som helhed udgjorde ca. 25 % - for Danmark en noget større stigning — svarende til forskellen mellem de to nationalindkomstbegreber. Der blev ikke knyttet nogen tidsfrist til denne målsætning.

Efter UNCTAD II har udviklingslandene til stadighed søgt at få fastsat en tidsfrist for opfyldelse af den forhøjede 1 %-målsætning, og de har endvidere virket for opstilling af en særlig målsætning for statslige bistandsydelser. Forslagene herom har som hovedregel sigtet mod en målsætning af størrelsesordenen 0,75 % af bruttonationalproduktet. I Pearson-rapporten, hvor begge spørgsmål er taget op til behandling, anbefales det, at de industrialiserede lande opfylder 1 %-målsætningen (for statslige og private overførsler) i 1975 og øger den statslige bistand, således at den alene når 0,7 >% af BNP i 1975 eller snarest derefter, dog senest i 1980.

Det store flertal af vestlige lande har hidtil indtaget en afvisende holdning til udviklingslandenes ønske om fastsættelse af en tidsfrist for det nye 1 %-mål. Enkelte lande har dog indtaget en positiv holdning hertil. I Sverige er det således blevet fastsat som nationalt mål, at den statslige bistand skal nå op på 1 % af bruttonationalproduktet i finansåret 1974/75. Den afvisende holdning, som flertallet af de vestlige stater hidtil har indtaget til en særlig målsætning for statslig bistand, synes på baggrund af udtalelser fremsat på internationale møder efter Pearson-rapportens fremkomst at være blevet afløst af en mere imødekommende indstilling til dette spørgsmål.

De vedtagne resolutioner om 1 %-målet repræsenterer ikke bindende forpligtelser for de industrialiserede lande. De må betragtes som moralsk-politiske hensigtserklæringer fra disse landes side om at ville bestræbe sig på at opfylde målsætningen snarest muligt.

Man har undertiden kritiseret den internationale 1 %-målsætning med henvisning til, at én procent er et tilfældigt tal, fastsat uden noget forsøg på en vurdering af udviklingslandenes behov for tilførsel af ressourcer udefra. Denne kritik beror dog på en misforståelse, idet dette mål aldrig er blevet fremstillet som et loft over

eller et slutmål for bistandens vækst. Det er at opfatte alene som en foreløbig etape. 1 %-målets betydning som en international målsætning ligger navnlig deri, at det opfordrer til en nogenlunde ligelig byrdefordeling mellem giverlandene, således at et lands bidrag bliver desto større, jo større indkomsten er. Et sådant **etapemål** er med andre ord et effektivt middel til at bringe »efternølerne« blandt giverlandene på linie.

Opgørelse af strømmen af finansielle ressourcer

Opgørelser over strømmen af ressourcer til udviklingslandene og dens relation til 1 %-målsætningen foretages regelmæssigt af FN, UNCTAD og DAC. Som det fremgår af det forrige afsnit, er definitionen af målsætningen gennem tiden blevet mere detaljeret og tillige mere entydig.

I internationale opgørelser over strømmen af finansielle ressourcer indgår som nævnt foran såvel statslige overførsler som private kreditter med en løbetid på mere end et år.

Overførslerne beregnes netto, det vil sige, at de i årets løb betalte afdrag på tidligere lån trækkes fra årets bruttooverførsel. Strømmen af renter og udbytter fra udviklingslandene fradrages ikke i opgørelserne.

Det hævdes ofte, at man ved opgørelser over nettostrømmen af finansielle ressourcer eller af egentlige bistandsydelser bør fradrage ikke blot årets tilbagebetalinger på tidligere ydede lån, men også de i årets løb fra modtagerlandene indbetalte renter og udbytter. Om dette er rigtigt, må afhænge af det nærmere formål med opgørelserne. Hvis formålet er at måle og sammenligne bistandsydelser, vil det ikke være rimeligt at fradrage tilbagestrømmen af renter og udbytter, idet en sådan opgørelsesmåde for en længere årrække altid må føre til et negativt bistandstal, også når det drejer sig om kapital-eksport på meget lempelige vilkår. Det klareste billede af bistandsindsatsen, både for et enkelt år og en årrække, fremkommer ved benyttelse af den såkaldte »beregnete gaves metode«, hvorved der tages skyldigt hensyn til lånebetingelsernes større eller mindre hårdhed *).

Privat kapitaleksport (herunder flugtkapital) fra udviklingslandene til industrilandene kom-

mer ikke med i disse opgørelser. Den statistiske viden om disse såkaldte reverse flows er yderst mangelfuld, bl.a. fordi disse transaktioner ofte vil blive søgt hemmeligholdt. Det er imidlertid sikkert, at det drejer sig om betydelige og fra år til år stærkt svingende beløb. Som følge af denne statistiske mangel giver de internationale opgørelser et overdrevent billede af nettostrømmen af ressourcer til udviklingslandene.

Indførelse af en egentlig bistandsmålsætning

1 %-målsætningen i dens hidtidige udformning tillægger egentlige bistandsydelser og rent kommercielle transaktioner samme vægt. Sammensætningen af overførselsstrømmene varierer imidlertid stærkt fra land til land, og en opfyldelse af målsætningen for den samlede strøm behøver derfor ikke at betyde en ensartet byrdefordeling mellem giverlandene.

De private kapitaloverførsler er ikke nogen byrde for skatteyderne eller økonomien, med mindre der er tale om offentlig støtte i form af subsidier, favorable garantiordninger eller anden favørbehandling. En række lande, herunder Danmark, har som følge af knaphed på ressourcer gennemført begrænsninger i den frie kapitaleksport. Hvis sådanne restriktioner frafaldes over for udviklingslandene, vil det uundgåeligt medføre en formindskelse af de ressourcer, der står til rådighed for indenlandsk forbrug og investering, og favørbehandlingen vil derfor være en byrde for økonomien. Det er imidlertid under alle omstændigheder et spørgsmål, om en målsætning for giverlandene, der omfatter private kapitalbevægelser, er særlig meningsfyldt under forhold, hvor omfanget af de private overførsler i første række afhænger af investeringsmulighederne i udviklingslandene og dermed af disses egen erhvervs politik.

Ligesom private kapitaloverførsler ydes visse statslige kreditter til udviklingslandene af rent kommercielle grunde og på normale markedsvilkår og indeholder således ikke noget gaveelement. Heller ikke disse overførsler repræsenterer nogen byrde for giverlandet. DAC har da også nu besluttet i opgørelser over strømmen af finansielle ressourcer til udviklingslandene at sondre mellem sådanne private eller statslige overførsler og egentlige statslige bistandsydelser.

Den egentlige statslige bistand er kendetegnet ved, at den indeholder et gaveelement, idet

*) Om »den beregnede gaves metode« se nærmere side 39.

den enten ydes på rene gavevilkår eller som lån på favorable vilkår i forhold til de normale for kommercielle transaktioner. Denne form for overførsler til udviklingslandene repræsenterer derfor en byrde for giverlandene.

Spørgsmålet om opstilling af en særlig målsætning for statslige bistandsydelser har indtaget en fremtrædende plads i de internationale drøftelser. Dels har man fra udviklingslandenes side ønsket, at kapitaltilførslen skete på så lempelige vilkår som muligt, dels har forskellige industrialiserede lande - heriblandt Danmark - ønsket målsætninger, der afspejlede den reelle bistandsbyrde og dermed åbnede mulighed for en udligning af byrden på længere sigt.

Hvorvidt indførelsen af en international målsætning for den statslige bistands omfang kan bidrage til en virkelig udligning af bistandsbyrden mellem giverlandene, vil imidlertid afhænge af den metode, efter hvilken omfanget af bistanden vil blive beregnet. De sædvanlige opgørelser over den statslige bistand til udviklingslandene bygger på nettobidragsmetoden, hvorefter man opgør årets bruttobetaling og derfra trækker de i årets løb indgåede afdrag på tidligere lån. Denne metode registrerer ikke forskellene i lånebetingelser og dermed i den byrde for giverlandet, som bistandsydelserne repræsenterer på længere sigt. Hvis to staters ydelser til udviklingslandene består i lige store beløb af statslån, som har samme afdragsbetingelser og kun adskiller sig ved, at den ene stat kræver en rente, der næsten svarer til markedsrenten, medens den anden stats lån er rentefrit, vil disse stater i en international sammenligning, der bygger på nettobidragsmetoden, optræde med nøjagtigt de samme nettooverførselsbeløb.

Forskellene i lånevilkår vil derimod blive registreret, hvis man benytter »den beregnede gaves metode«. Efter denne metode svarer et statslån til markedsrente til et gavebeløb på nul, medens lån på favørvilkår omregnes til et gavebeløb, som er større, jo større forskel der er mellem den forlangte rente og markedsrenten, og jo længere lånets løbetid er *).

*) I korthed går metoden ud på at beregne det gavebeløb, som ville indebære samme fordel for modtageren (eller samme byrde for långiveren) som det aktuelle lån. Dette hypotetiske gavebeløb kan beregnes som forskellen mellem lånets hovedstol og den ved anvendelse af markedsrenten (i DAC regnes med 10 % p.a.) til nutidsværdi neddiskonterede værdi af samtlige rente- og afdragsydelser.

En beregning af det i overførslerne til udviklingslandene indeholdte gavebeløb er gennemført af DAC. Af nedenstående oversigt fremgår, hvor stor en andel af bruttonationalproduktet den statslige bistand beregnet efter de to nævnte metoder udgjorde i 1968 for en række DAC-landes vedkommende. En fuldstændig oversigt for årene 1967 og 1968 findes i bilag 4. b og c.

Tabel 3
Statslig udviklingsbistand i forhold til bruttonationalproduktet (i %)

	Netto (dvs. med fradrag af tilbagebetalinger)	Omregnet til gaveelement
Frankrig	0,71	0,69
UK	0,42	0,40
Belgien	0,41	0,40
USA	0,38	0,35
Tyskland	0,42	0,33
Norge	0,28	0,28
Canada	0,28	0,28
Sverige	0,28	0,26
Danmark	0,21	0,20
Italien	0,23	0,15
Schweiz	0,11	0,11
DAC-gennemsnit	0,39	0,35

Som det vil ses af oversigten i bilag 4 indebærer en omregning af den statslige bistand gennem en beregning af gaveelementet en vis formindskelse af forskellen mellem de enkelte DAC-landes ydelser og bringer den danske bistand noget nærmere DAC-gennemsnittet. Omregningen medfører dog for disse år næsten ingen ændringer i landenes indbyrdes placering.

Udvalget anbefaler, at Danmark i internationale drøftelser fortsat går ind for gennemførelsen af en særlig målsætning for den statslige bistands omfang og virker for, at denne målsætning baseres på den beregnede gaves metode med henblik på at sikre en mere jævn fordeling af bistandsbyrden mellem giverlandene og at give disse et incitament til at lempe vilkårene for bistandslån.

Den nuværende femårsplan

Den danske femårsplan for bistanden til udviklingslandene sigter mod at bringe de samlede - statslige og private - overførsler op på 1 % af nettonationalindkomsten i finansåret 1972/73. I nedenstående tabel er anført de statslige bistandsoverførsler — målt i 1968-pri-

ser - der er forudsat i femårsplanen. Idet der er forudsat en 3,8 % årlig realvækst i nationalindkomsten, er endvidere anført de andele, som de pågældende bistandsoverførsler vil udgøre af henholdsvis NNI og BNP. Den på UNCTAD II vedtagne omformulering af 1 %-målsætningen medfører, at internationale opgørelser over strømmen af ressourcer fra de industrialiserede lande til udviklingslandene vil ske på basis af bruttonationalproduktet, og at det derfor vil være hensigtsmæssigt også i rent nationale opgørelser at referere til den procentdel, som den statslige bistand udgør af BNP.

Tabel 4

Finansår	Femårsplanens udgiftsbeløb	I pct. af NNI	I pct. af BNP
1968-69	289 mill. kr.	0,39	0,28
1969-70	351 « «	0,46	0,33
1970-71	432 « «	0,54	0,40
1971-72	541 « «	0,66	0,48
1972-73	689 « «	0,80	0,58

Femårsplanen overholdt ikke den i FN-generalforsamlingens resolution af december 1966 nævnte tidsfrist for 1 %-målets opfyldelse, som var sat til udgangen af FN's første udviklings-tiaar. De siddende regeringer har dog ved flere lejligheder udtrykt vilje til at undersøge mulighederne for at fremskynde opfyldelsen af femårsplanens målsætning. Med henvisning hertil anmodede Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene i en resolution af 26. marts 1969 ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene om at foranledige, at der snarest muligt blev udarbejdet en redegørelse for de muligheder, der forelå for en styrkelse af den danske bistandsindsats ud over rammerne af den lagte bistandsplan. I nærværende udvalgs mandat blev det pålagt udvalget at overveje disse muligheder.

Med henblik på at fremkomme med en reaktion på Rådets resolution rejste ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene imidlertid spørgsmålet om en ændring af den nu løbende femårsplan i regeringen inden afslutningen af udvalgets arbejde. Efter regeringens drøftelser af spørgsmålet underrettede ministeren Rådet om, at Danmarks statsfinansielle og valutariske situation ikke tillod nogen forhøjelse af de forudsete statslige bistandsrammer i planens sidste 3 år, hvilket udvalget har taget til efterretning.

Plan for omfanget af Danmarks bistand efter 1972/73

I sine overvejelser om den danske bistands ønskelige og mulige vækst i årene efter 1972/73, dvs. efter udløbet af den nuværende femårsplan, har udvalget ladet sig lede af følgende betragtninger og hensyn:

1. Den danske regerings tilkendegivelser på UNCTAD II

Under UNCTAD-samlingen i New Delhi i 1968 gav udenrigsministeren udtryk for dansk villighed »til at acceptere et mål baseret på bruttonationalproduktet med henblik på opfyldelse i løbet af andet udviklingstiaar«. Som tidligere nævnt blev den internationale målsætning på konferencen udvidet til at omfatte overførsler - statslige og private - svarende til 1 % af giverlandenes bruttonationalprodukt, dog uden at der blev sat nogen tidsgrænse for denne målsætnings opfyldelse.

2. Ønskeligheden af en målsætning alene omfattende statslig bistand

Udvalget finder det ønskeligt, at den danske bistandsmålsætning frigøres fra forudsætninger vedrørende de private overførsels omfang således at den udelukkende bygger på de statslige udgifter til udviklingsbistand. Private kapitaloverførsler er væsensforskellige fra bistandsydelse, og selv om lovgivningen i de senere år er ændret specielt med henblik på at skabe incitamenter for private danske investeringer i udviklingslandene, beror de private overførsler på forhold, som statsmagten ikke har nogen direkte indflydelse på.

3. Den i Pearson-rapporten foreslåede ny målsætning

Som allerede nævnt henstilles det i Pearson-rapporten, at de enkelte økonomisk udviklede lande planlægger deres statslige bistandsudgifter med henblik på at bringe nettoudbetalingerne op på 0,7 % af bruttonationalproduktet principalt i 1975 og senest i 1980. Samtidig anbefales det, at den hidtidige 1 %-målsætning omfattende såvel statslige som private ydelser nås i 1975.

4. Nødvendigheden af at reducere bistandsbevillingernes årlige procentvise vækst

Efter den nugældende plan for årene til og med 1972/73 skal bistandsbevillingerne stige med ca. 25 % om året. Det drejer sig her om

en periode, hvor Danmarks efter international målestok meget lave bistandsindsats ret hurtigt skal hæves til at være på linie med det, der ydes af andre medlemslande i DAC. Det er klart, at denne meget kraftige vækstrate kun kan opretholdes over en ret kort årrække, og at den derfor må reduceres betydeligt i årene efter 1972/73.

5. De praktiske muligheder for udvidelse af bistandsydelse

Efter de for udvalget foreliggende oplysninger er kanalerne for ydelsen af dansk bistand, faglig såvel som finansiel, nu så vel udbyggede, at der ikke skulle være større administrative vanskeligheder - forudsat en passende vækst i personale - ved at fastholde en betydelig stigningstakt gennem 70'erne uden fald i bistandens kvalitet. Udviklingslandene vil utvivlsomt også gennem det kommende tiår have evne til at anvende en voksende strøm af bistandsydelser. Den oversigt over udviklingsproblemerne, der er givet i kap. I, viser, at selv under de gunstigst mulige antagelser vil kun en lille del af verdens fattigdomsproblem kunne løses i løbet af dette tiår.

Efter afvejning af disse forskellige hensyn foreslår udvalget, at der fastlægges en målsætning for bistandens vækst fra 1972/73 (den nuværende femårsplans slutår) til 1980/81. Udvalget har søgt kontakt med det af regeringen nedsatte udvalg vedrørende perspektivplanlægningen af statens udgifter til 1985 med henblik på at få oplysninger om omfanget af de finansielle ressourcer, der af dette udvalg skønnedes at være til rådighed for bistandsydelser i de pågældende år. Arbejdet med perspektivplanlægningen er imidlertid ikke så fremskredet, at det har været muligt at få den ønskede vejledning som baggrund for udvalgets drøftelser om den årlige vækst i bistandsydelserne i tiden op til 1980.

Drøftelserne af spørgsmålet har resulteret i en opdeling af udvalget i tre standpunkter:

Udvalgets flertal mener, at det er af væsentlig betydning for en effektiv planlægning af bistandsaktiviteterne og dermed for en effektiv udnyttelse af bistandsbevillingerne, at der allerede nu opstilles en plan for størrelsen af de årlige bistandsbevillinger i det mindste til 1980/81.

Flertallet finder, at man også i 1970'erne må opretholde en stigningstakt i bistanden, som er væsentlig større end den forventede årlige vækst

i produktionen på 3,8 % for i dette tiår at bringe Danmarks bistandsindsats op på et niveau, der i højere grad svarer til det vesteuropæiske gennemsnit. På den anden side må hensyn tages til Danmarks betalingsbalanceproblemer, der bl.a. skyldes de store strukturlægninger i dansk erhvervsliv, og som har medført et stort kapitalimportbehov, som må forventes at ville gøre sig gældende også i 1970'erne. I lyset af disse modstående hensyn foreslår flertallet, at de statslige bistandsydelser øges med 11 % fra 1972/73 til 1973/74 og derefter med 10 % årligt i resten af tiåret. Den statslige bistand vil herved udgøre 0,7 % af bruttonationalproduktet i 1975/76 og således opfylde den i Pearson-rapporten foreslåede principale bistandsmålsætning og vil ved udgangen af andet udviklingstidår udgøre tilnærmelsesvis 1 % af BNP. Den hidtidige 1 %-målsætning omfattede både statslige og private overførsler kan ved en gennemførelse af dette forslag næppe påregnes at blive nået i 1975 som anbefalet af Pearson-kommissionen, men antagelig først et par år senere.

Ét mindretal (I) i udvalget, bestående af Mogens Boserup, Leif Christensen, Bernt Hansen og K. E. Svendsen, finder, at væksten i den danske bistand efter 1972/73 bør være større end foreslået af flertallet, for at Danmark snart kan indtage den plads blandt de bistandsydende industrilande, som er naturlig under hensyn til det danske indtægtsniveau og ønsket om, at Danmark yder et fuldt bidrag i det internationale samarbejde. Mindretallet vil stærkt fremhæve, at spørgsmålet om omfanget af den danske bistand for en årrække må afgøres i lys af landets indkomstniveau, og ikke under hensyn til landets likviditetssituation, som den afspejles i betalingsbalancen. Hvis man vil lade betalingsbalancehensynet være afgørende, har man dermed stiltiende godkendt det synspunkt, at bistand til udviklingslandene er den marginale udgiftspost, over hvilken man på kortere sigt kan regulere den samlede valutaudgift. Ved at føre en langsigtet betalingsbalancepolitik vil Danmark, både hvad angår gennemsnitlig indkomst og vor valutariske likviditet, kunne bære langt større bistandsydelser end de nuværende, ligesom andre poster end udviklingshjælpen kan anvendes ved mere kortsigtede løsninger af valutaproblemer.

Ud fra disse betragtninger foreslår mindretallet, (1) at den procentvise årlige vækstrate nedtrappes regelmæssigt og i ret hurtigt tempo

fra 27 % i 1972/73 til 10% i finansårene 1977/78 og følgende finansår, (2) at den absolutte årlige vækst i bistandens omfang fastholdes indtil 1980/81 på beløb omkring 140-150 mill. kr., (3) at det i Pearson-rapporten for 1975 opstillede principale mål (statslig bistand = 0,7 % af BNP) passeres i 1974/75, og (4) at det af Sverige for 1974/75 opstillede mål (statslig bistand = 1 % af BNP) nås i 1977/78.

Et andet mindretal (II), bestående af Hans Boserup og H. O. Christiansen, kan ikke tilslutte sig flertallets forslag ud fra den opfattelse, at spørgsmålet om størrelsen af den danske udviklingsbistand frem til 1980/81 må ses i sammenhæng med udviklingen såvel i de samlede offentlige udgifter som i betalingsbalancen over for udlandet i denne periode.

Mindretallet ønsker derfor ikke at pege på en bestemt stigningstakt som værende den rigtige, men vil fremhæve, at betalingsbalancehensynet bør indgå med betydelig vægt ved den politiske fastsættelse af en kommende plan for udviklingsbistanden. Der vil utvivlsomt endnu i adskillige år være behov for import af kapital til finansiering af strukturændringer i det danske erhvervsliv, og Danmark vil således foreløbig i hovedsagen være henvist til at finansiere den danske udviklingsbistand ved optagelse af lån i udlandet. En politisk beslutning om en hurtig forøgelse af de samlede danske bidrag til udviklingslandene må således forudsætte, at der samtidig tages effektive skridt til at forvandle underskuddet på vare- og tjenestebalancen over for udlandet til et overskud under gennemførelse af en økonomisk politik, der muliggør de betydelige investeringer, som hensynet til erhvervsudviklingen vil kræve.

Mindretallet kan tilslutte sig den opfattelse, at det ville være uheldigt, om den andel af brutto-nationalproduktet, som ved den nuværende femårsplans udløb i 1912/13 ydes som statslig bistand, nemlig 0,58 %, jf. side 40, bliver reduceret i årene efter 1972/73.

Mindretallet går ud fra, at Pearson-komiteens målsætning er, som anført side 37, at de som et acceptabelt minimum. Pearson-komiteens målsætning er, som anført side 37, at de statslige bistandsudgifter bringes op på 0,7 % af BNP i 1975 eller kort derefter og i intet tilfælde senere end i 1980. / konsekvens heraf går mindretallet ud fra, at den statslige bistand gradvis forhøjes, således at den når op på 0,7 % af BNP senest i 1980, men anser det for vigtigt, at man lader betalingsbalancehensynet

være bestemmende for det tempo, hvori bistanden bringes op på dette nye niveau.

Som illustration til størrelsen af væksten i bistanden kan nævnes, at der med den foran side 40 anførte vækstrate i BNP på 3,8 % årligt vil kræves en gennemsnitlig årlig vækst i den statslige bistand på godt 6 % for at nå op på 0,7 % i 1980/81. Den af flertallet foreslåede målsætning indebærer en årlig vækst i bistanden, der er $2^{1/2}$ -3 gange større end væksten i produktionen.

Det fremgår af tabel 5 side 43, hvordan bistandsbeløbene vil udvikle sig år for år efter flertallets og mindretal I's forslag til årlig vækst i bistandsydelse. Tallene er baseret på 1968-prisniveau og på en forudsat årlig vækst i nationalproduktets reale omfang på 3,8 %. På side 43 og 44* er udviklingen fremstillet grafisk ved benyttelse af dels en aritmetisk dels en logaritmisk målestok for udgiftstallene.

Der er enighed i udvalget om at foreslå, at den plan, der måtte blive vedtaget for bistandsudgifter fremover, tilpasses eventuelle ændringer i prisniveau og til afvigelser fra den forudsatte reale vækst i nationalproduktet, således at man til stadighed søger at fastholde planens tal for bistandens relative omfang i forhold til nationalproduktets værdi i løbende priser.

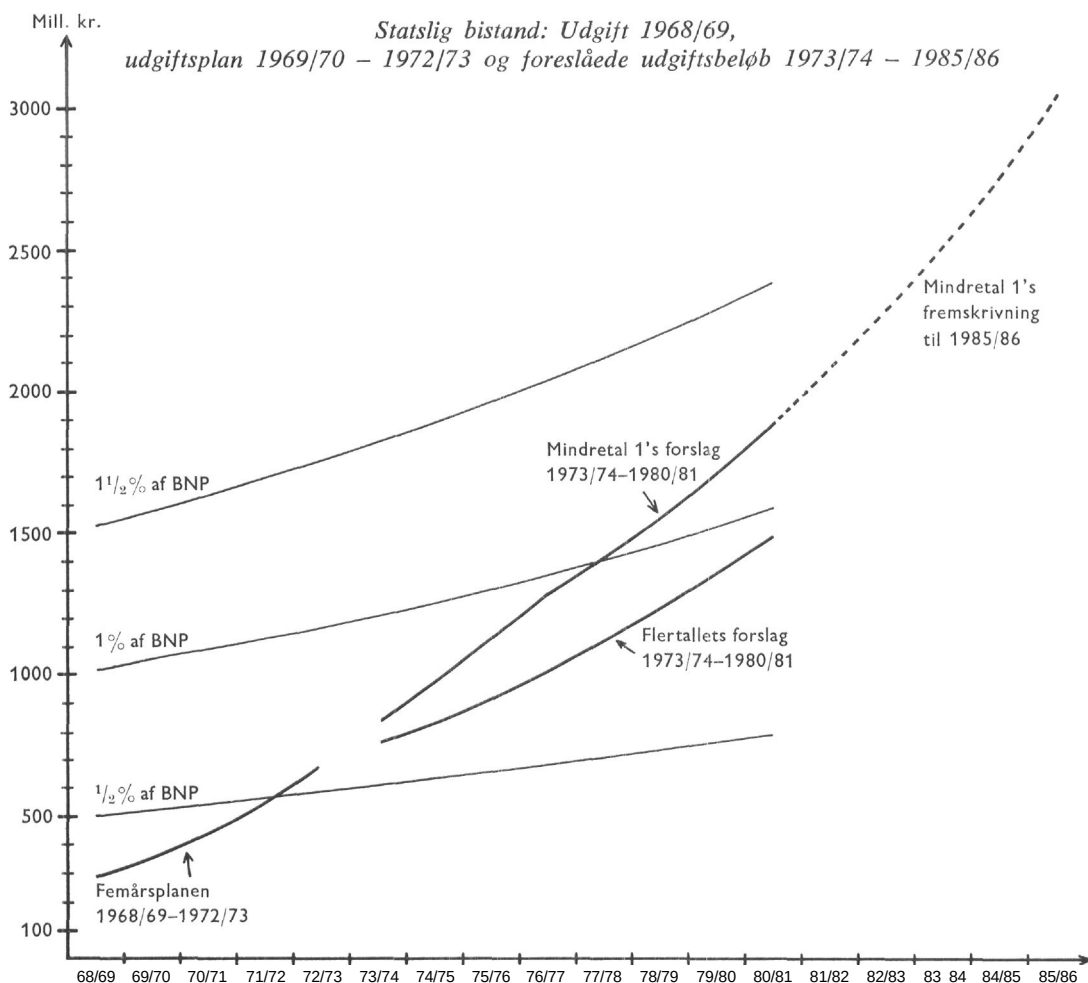
Det er af stor betydning for administrationen af bistanden, at der til ethvert tidspunkt er givet retningslinier for bistandsbevillingernes størrelse for en årrække. Ved en gennemførelse af den foreslåede fastlægning af omfanget af den danske bistand op til 1980/81 vil dette behov indtil videre være tilgodeset.

Beslutningen om, hvilken målsætning der skal gælde for den danske bistand efter 1980/81, bør træffes i god tid før planperiodens udløb. *Udvalget foreslår derfor, at det i finansåret 1975/76 — i lyset af den internationale og nationale udvikling indtil da — tages op til overvejelse, hvilken plan der skal fastlægges for omfanget af den danske bistand i perioden 1981/82 - 1985/86. Samtidig bør det overvejes, om der er behov for ændringer i planen for tiden op til 1981.*

For så vidt angår spørgsmålet om, hvilket væksttempo for bistandsydelse der vil være passende for årene efter 1980/81, må dette afhænge af en række faktorer, som ikke nu kan overses, bl.a. de målsætninger for bistandens omfang, som til den tid vil blive opstillet i internationale organisationer og den forventede økonomiske vækst i Danmark i denne periode.

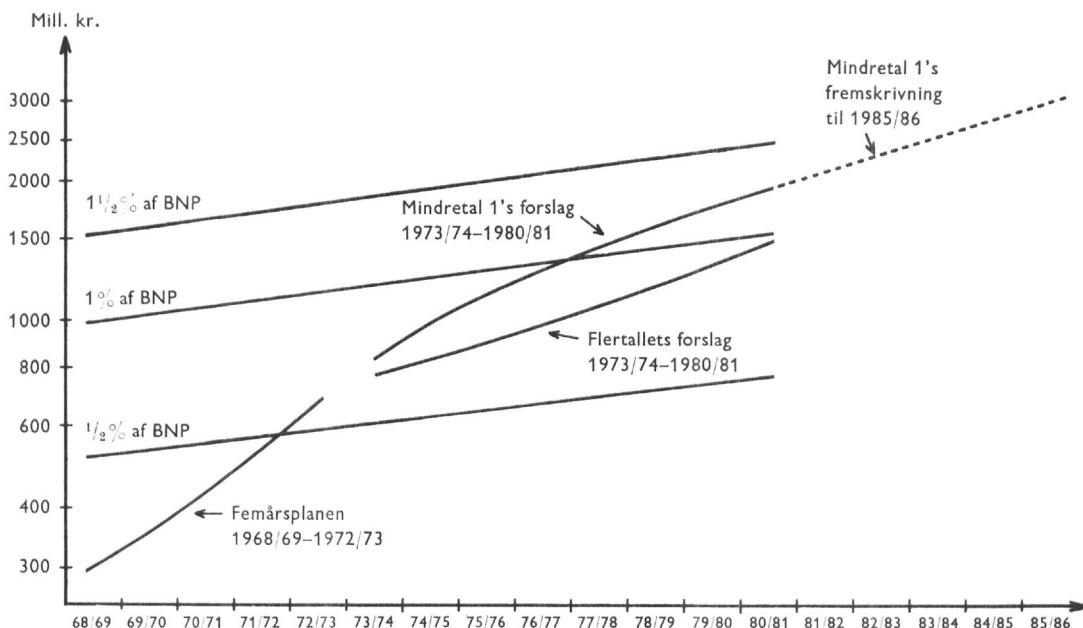
Tabel 5 Forslag til bistandsplan for perioden 1973/74-1980/81

År	Brutto- national- produkt i 1968-priser	Udvalgets flertal			Mogens Boserup, Leif Christensen, Bernt Hansen, K. E. Svendsen		
		Statslige bistands- ydelser	Vækst i for- hold til fore- gående år	Bistandens andel af BNP	Statslige bistands- ydelser	Vækst i for- hold til fore- gående år	Bistandens andel af BNP
	Mia kr.	Mill. kr.	Procent	Procent	Mill. kr.	Procent	Procent
(1972-73)	(118,3)	(689)	(27)	(0,58)	(689)	(27)	(0,58)
1973-74	122,4	763	11	0,62	827	20	0,68
1974-75	127,0	839	10	0,66	976	18	0,77
1975-76	131,9	923	10	0,70	1132	16	0,86
1976-77	136,9	1016	10	0,74	1290	14	0,94
1977-78	142,1	1117	10	0,79	1419	10	1,00
1978-79	147,5	1229	10	0,83	1561	10	1,06
1979-80	153,1	1352	10	0,88	1717	10	1,12
1980-81	158,9	1487	10	0,94	1889	10	1,19

Udgiftstallene er angivet i aritmetisk målestok, således at en fra år til år ensartet *absolut* stigning fremstilles ved en ret linie.

*Statslig bistand: Udgift 1968/69,
udgiftsplan 1969/70 - 1972/73 og foreslåede udgiftsbeløb 1973/74 - 1985/86*

Udgiftstallene er angivet i logaritmisk målestok, således at en fra år til år ensartet procentvis stigning fremstilles ved en ret linje.

Udvalget anser det imidlertid for sandsynligt, at presset fra udviklingslandene i løbet af det andet udviklingstår for såvel en kvalitativ forbedring som en kvantitativ forøgelse af de rige landes bistand vil vokse så stærkt, at der også efter 1980/81 må påregnes stigninger i bistanden, der vil overstige væksten i produktionen. Udvalget forventer dog, at det påkrævede væksttempo i bistanden i denne periode vil blive mindre end i 1970'erne.

Mindretal I ønsker i denne forbindelse at påpege, at en uændret fortsættelse til 1985/86 af den af dette mindretal for finansårene 1977/78 til 1980/81 foreslåede årlige vækstrate på 10 % ville bringe de statslige bistandsydelser op til omkring 1,5 % af bruttonationalproduktet, svarende antagelig til omkring 5 % af de samlede statslige og kommunale skatter. Det beror naturligvis på et skøn, om man vil betragte et sådant niveau for den årlige strøm af ydelser som for højt, for lavt eller tilpas. Mindretallet mener for sit vedkommende, at selv en sådan bistandsstrøm på 1,5% af brut-

tonationalproduktet må betragtes som beskeden i lys af udviklingslandenes behov og industri-landenes økonomiske evne. Man vil pege på, at der til den tid - i midten af 1980'erne - vil være forløbet et kvart sekel, siden det første gang blev officielt fastslået som en vigtig politisk opgave for Danmark at yde bistand til udviklingslandene, og at den danske realindkomst pr. indbygger efter al sandsynlighed vil vise sig at være blevet mere end fordoblet i løbet af denne 25-års periode fra 1961 til 1986.

Planlægningen af bistandens fordeling på bistandsarter

En plan for omfanget af bistanden er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig forudsætning for tilrettelæggelsen af bistandsarbejdet. Der vil også være behov for en plan for fordelingen af de årlige rammebeløb på de forskellige former for bistand (multilateral — bilateral, faglig — finansiel).

Den tid, der hengår fra overvejelser om en

bistandsydelse indledes, til den sidste udbetaling har fundet sted, varierer fra tilfælde til tilfælde. Udvalget mener dog, at en fordelingsplan omfattende 5 finansår vil dække alle væsentlige behov for tidlig planlægning. Samtidig finder udvalget, at en fordelingsplan ikke bør omfatte flere år end nødvendigt for administrationen af den danske bistand, og at planen i øvrigt bør være fleksibel. Udviklingslandene vil utvivlsomt i mange år have brug for tilførsel af en stigende mængde ressourcer udefra, men sammensætningen af deres bistandsbehov vil kunne ændre sig. Ligeledes vil de multilaterale organisationers evne til at formidle øgede bistandsstrømme kunne ændres, og fordelingsplanen bør kunne indrettes under hensyntagen til sådanne forhold.

Udvalget foreslår derfor, at der fastlægges en plan for fordelingen på bistandsarter af de forudsete rammebevillinger i de kommende 5 finansår, og at planen for hvert forløbet år kor-

rigeres og forlænges med et år. Da bistandens sammensætning spiller en afgørende rolle for bistandsadministrationens personalebehov, bør der i tilknytning tilf or delingsplanen fastlægges en personaleplan.

Da opstillingen af fordelingsplaner indebærer en afvejning af, hvilken prioritet der skal tillægges de forskellige bistandsopgaver og dermed repræsenterer den egentlige udformning af bistandspolitikken, ville udvalget finde det hensigtsmæssigt, om såvel Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene som folketetinget fik lejlighed til at drøfte de med fordelingen forbundne problemer før regeringens endelige stillingtagen.

Udvalget foreslår derfor, at udkast til sådanne planer hvert år fremlægges til drøftelse i Rådet under dettes møde i efteråret. På basis af disse planer kan regeringen tage initiativet til en debat i folketetinget om bistandspolitikken.

KAPITEL V

Bistandspolitik og handelspolitik

I det indledende kapitel er der gjort rede for sammensætningen af udviklingslandenes eksport og det forhold, at det enkelte land ofte er afhængig af priser og afsætningsmuligheder på industrilandenenes markeder af én enkelt eller nogle få råvarer. Endvidere er der peget på tendensen til, at handelen med industrivarer vokser kraftigere end handelen med fødevarer og råstoffer og på den deraf følgende svagere vækst i udviklingslandenes eksport i sammenligning med industrilandenenes eksport.

Af udviklingslandenes import i 1968 blev 20 % dækket gennem finansiell bistand og private kapitaloverførsler, medens 80 % af udviklingslandenes import betaltes gennem indtægter, der hidrørte fra eksport først og fremmest til industrilandene. Disses handelspolitik har følgelig stor betydning for de økonomiske vækstmuligheder i udviklingslandene. Handelspolitiske foranstaltninger, som imødekommer udviklingslandenes interesser, må derfor betragtes som en vigtig del af bistandspolitikken.

I deres bestræbelser for at øge importmulighederne for industrielt udstyr og andre varer, som er nødvendige for den økonomiske vækst, og som endnu ikke kan produceres af udviklingslandene selv, har udviklingslandenes regeringer søgt løsning af deres problemer ad fire forskellige veje:

- forøgelse, hvor dette er muligt, af egen produktion til erstatning for hidtidig import;
- forhøjelse af priserne for den eksisterende eksport;
- udjævning af svingninger i eksportindtægter, og
- forøgelse af eksportens omfang og dens spredning over et større varespektrum ved reduktion eller afskaffelse af beskyttelses- og finanstold samt andre barrierer for udviklingslandenes eksport til industrilandene.

Det førstnævnte punkt berører kun indirekte industrilandenenes handelspolitik, nemlig i det omfang gennemførelsen af denne såkaldte importsubstitution forudsætter, at man fra industrilandenenes side accepterer, at udviklingslandene beskytter deres hjemmeproduktion gennem told og kvantitative importrestriktioner uden derved at forskertse deres krav på reduktion af industrilandenenes toldbarrierer over for deres eksport. Denne forudsætning blev i vidt omfang opfyldt allerede i 1950'erne, bl.a. ved indbygning af dertil sigtende bestemmelser i GATT-overenskomsten.

De andre veje til forbedring af udviklingslandenes handelsmæssige position og valutaindtjening har derimod et mere direkte forhold til industrilandenenes handelspolitik og er derfor i de internationale organisationer taget op til drøftelse med henblik på at nå til enighed om hensigtsmæssige beslutninger og aftaler.

De typer af foranstaltninger, som man hidtil har beskæftiget sig med i det internationale samarbejde, har været følgende:

- a. Råvareaftaler
- b. Supplerende finansiell bistand
- c. Erhvervsspredning (den såkaldte diversificering)
- d. Liberalisering af industrilandenenes importbestemmelser
- e. Præferencesystemer for udviklingslandenes eksport til industrilandene
- f. Handelsmæssig ekspertbistand
- g. Fremme af turisme.

a. Råvareaftaler

Med henblik på at opnå størst mulige eksportindtægter for udviklingslandenes råvarer og samtidig opnå en rimelig stabilisering af priser og afsætning har man for en række råvarer undersøgt mulighederne for at indgå særlige råvareaftaler med deltagelse af alle eksport-

lande og importlande af nogen betydning. Hidtil er der kun sluttet aftaler for fire råvarer: sukker, kaffe, tin og hvede. (En mere begrænset aftale er sluttet for olivenolie). Der er forhandlinger i gang om etablering af yderligere aftaler, bl.a. for kakao.

Udviklingslandene har et forståeligt ønske om gennemførelse af arrangementer, hvorved priserne løftes noget over det niveau, som frie markedsforhold medfører. Det er klart, at prisforhøjende aftaler - bistand gennem højere råvarepriser, som det også kaldes - kan være til fordel for udviklingslandenes økonomiske vækst, hvis de kan gennemføres i praksis.

Fra visse sider har der da også været fremsat forslag om at gennemføre råvareaftaler eller arrangementer, der skulle have til formål at løfte priserne op over det niveau, som frie markedsforhold medfører.

Det må imidlertid erkendes, at mulighederne for et sådant monopolistisk indgreb i verdensmarkedet for råvarer og primærprodukter er yderst begrænsede, både med hensyn til kredsen af varer og graden af den mulige prisforhøjelse. En af forudsætningerne for at en sådan prispolitik kan gennemføres med held er, at der ved en vis procentvis begrænsning af udbuddet kan opnås en mere end tilsvarende procentvis forhøjelse af prisen. Denne forudsætning er opfyldt i nogle tilfælde, f.eks. for kaffe, te og krydderier, men gælder ingenlunde for alle råvarer og industrielle primærprodukter. Årsagen hertil er, at en unormalt høj pris ofte vil kunne medføre, at efterspørgslen definitivt vender sig til konkurrerende varer, og at produktionen af erstatningsvarer stimuleres. Denne fare erkendes også af udviklingslandenes råvareeksporter.

En anden forudsætning for, at der kan føres en prisforhøjende monopolpolitik, er enighed og disciplin mellem de pågældende **eksporterende** lande indbyrdes, således at de kan fastholde den udbudsbegrænsning, som er nødvendig for at gennemtvinge en prisforhøjelse. Selv for varer, for hvilke antallet af aktuelle og potentielle eksportlande er stærkt begrænset, viser erfaringen imidlertid, at det er vanskeligt at håndhæve en udbudsbegrænsende politik.

Det er desuden en svaghed ved en kvotering eller anden form for eksportbegrænsning, at denne kan fastlåse produktionens fordeling mellem producentlandene og dermed svække incitamentet til forbedring af produktiviteten. Passende aftaler mellem producentlandene kan

dog afsvække eller helt ophæve denne uheldige virkning, men her kommer det igen mere an på udviklingslandenes egen evne til sammenhold om en salgs politik end på industrilandenes indstilling. I øvrigt har arrangementer af denne art den svaghed, at selv om de gennemføres med held, således at de medfører en effektiv forbedring af udviklingslandenes eksportindtægter, vil denne fordel være ret tilfældigt fordelt.

De hidtidige erfaringer med råvareaftaler er da heller ikke opmuntrende, og de forsøg, der har været gjort for gennem producentaftaler at hæve prisen over et vist niveau, har ikke ført til det tilsigtede resultat. Der består derimod en mulighed for gennem afsluttelse af råvareaftaler - bortset fra en hævn af det gennemsnitlige prisniveau - at opnå en større eller mindre grad af udjævning af prissvingningerne. En sådan prisstabilisering er til fordel for udviklingslandene, fordi de vil få et bedre grundlag for deres budgetlægning for internationale betalinger.

For yderligere at styrke de prisstabiliserende kræfter har man i enkelte tilfælde benyttet sig af »stødpudelagre«, hvorved man søger at modvirke kraftige prisfald og prisstigninger ved henholdsvis at opkøbe og at sælge til eller fra lageret. For at bringe stødpudelagret op på et sådant niveau, at det kan få den tilsigtede virkning, kræves der betydelige pengemidler. Det har hidtil **været** producentlandene, der har tilvejebragt de pågældende midler, som ikke altid har været tilstrækkelige for at få lageret op på en passende størrelse. Udviklingslandene har derfor anmodet om, at de internationale finansieringsinstitutter, IMF og Verdensbanken samt forbrugerlandene deltager i udgifterne. Ved den forestående fornyelse af tinaf-talen må det således forventes, at spørgsmålet om forbrugerlandenes deltagelse i finansieringen af stødpudelagre kommer op til forhandling.

Udvalget peger i denne anledning på, at Pearson-rapporten anbefaler, at finansiering af stødpudelagre af passende størrelsesorden til støtte for råvareaftaler bør betragtes som et berettiget mål for bistand.

Udvalget mener, at der af danske bistandsmidler bør kunne ydes bidrag til finansiering af stødpudelagre, som oprettes i forbindelse med internationale råvareaftaler. Udvalget kan derfor anbefale, at bistandslovens § 7, stk. 1, pkt. 2, fortolkes i overensstemmelse hermed.

b. Supplerende finansiel bistand

Afslutning af råvareaftaler vil imidlertid selv i bedste fald kun kunne løse en lille del af udviklingslandenes eksportproblemer, og kun for et ret lille antal råvarer af betydning for udviklingslandene kan sådanne aftaler tænkes gennemført. Endvidere kan der ikke gennem råvareaftaler gives producenterne fuld sikkerhed for stabile priser og afsætningsforhold og dermed forudberegnelige eksportindtægter. Da fald i eksportindtægterne kan bevirke en afbrydelse af det enkelte lands udviklingsproces, har udviklingslandene ønsket, at der træffes særlige foranstaltninger til imødegåelse af fald i deres eksportindtægter.

Det var på denne baggrund, at Storbritannien og Sverige under Verdenshandelskonferencen i 1964 fremsatte et forslag om »supplerende finansiel bistand«; tanken gik i korthed ud på, at der efter mere eller mindre automatiske regler skulle ydes finansiel støtte til udviklingslande til udfyldning af mankoen mellem »forventet« eller »normalt« eksportprovenu og de faktiske eksportindtægter. Efter langvarige undersøgelser i UNCTAD og Verdensbanken har man opgivet automatikken i det oprindelige forslag og i stedet anmodet Verdensbanken om at udarbejde en mere pragmatisk virkende ordning. En stillingtagen fra Verdensbankens side kan ventes i løbet af 1-2 år, og det må påregnes, at industrilandene derefter vil blive opfordret til at acceptere forslaget og bidrage til en ordning for »supplerende finansiel bistand«.

Udvalget mener, at Danmark bør stille sig positiv til ydelse af bidrag til »supplerende finansiering« til udviklingslande med svigtende eksportindtægter, dersom en sådan ordning bliver iværksat i de internationale finansieringsinstitutters regie.

c. Erhvervsspredning

Hverken de foran nævnte traditionelle råvareordninger eller supplerende finansiel bistand er imidlertid alene i stand til at løse udviklingslandenes vanskeligheder på råvareområdet. Et helt fundamentalt problem for udviklingslandene er at gennemføre en erhvervsspredning, eller som det også kaldes diversificering. Denne kan enten bestå i, at de traditionelt frembragte varer undergår en videre bearbejdning (vertikal diversificering), eller at der finder en produktionsomlægning sted ved, at traditionel produktion erstattes af ny pro-

duktion, der ikke direkte har forbindelse med den traditionelle (horisontal diversificering). Ved iværksættelsen af denne proces må der skabes en så høj grad af sikkerhed som muligt for, at der ikke gennem diversificeringen flyttes produktionsfaktorer til produktion af andre råvarer, hvor efterspørgselsforholdene er eller må antages at blive ugunstige.

Et hovedformål med den finansielle bistand har været at muliggøre en erhvervsspredning i udviklingslandene; dette gælder såvel den bilaterale bistand som den multilaterale. Et særligt behov for bistand til erhvervsspredning opstår, når der gennemføres produktionsbegrænsninger som led i en kvoteringsordning i en råvareaftale. Produktionsbegrænsninger vil nemlig medføre, at en del af de hidtidige producenter må igangsættes i anden beskæftigelse, det være sig inden for landbrug eller industri. Verdensbanken har derfor i den seneste tid taget problemet om finansiering af aktiviteter, som skal tjene til at afhjælpe følgerne af en tvungen nedgang i råvareproduktionen, i betragtning ved Bankens finansieringspolitik, og har allerede i et par tilfælde bidraget til konkrete projekter på dette område.

Det må i denne forbindelse nævnes, at der ved Den internationale Kaffeaftale er oprettet en diversificeringsfond med det formål at medvirke til en erhvervsspredning i de eksporterende lande. Fonden modtager indskud fra eksportlandene i forhold til deres faktiske eksport af kaffe. Desuden er der åbnet adgang for importlandene til at yde frivillige bidrag til fonden.

Der er i udvalget enighed om, at der bør kunne ydes støtte til fonde, der etableres i forbindelse med internationale råvareaftaler, og som har til formål at fremme erhvervsspredningen i udviklingslandene.

Erhvervsspredningen er som oftest en forudsætning for, at den foran omtalte importsubstitution, d.v.s. produktion af varer som tidligere har været indført fra de industrialiserede lande, kan gennemføres. Importsubstitution vil normalt også være betinget af, at det pågældende udviklingsland indfører kvantitative importrestriktioner. Faren ved en for vidt driven beskyttelse af egen produktion i udviklingslandene er imidlertid, som erfaringen har vist i adskillige tilfælde, at de frembragte varer ikke bliver konkurrencedygtige.

Med hensyn til spørgsmålet om at få udmøntet erhvervsspredningen i en større eksport til

de industrialiserede lande har de internationale drøftelser koncentreret sig om en lettere adgang til industrilandenenes markeder gennem afskaffelse af handelshindringer (pkt. d) og gennem ydelse af toldpræferencer for udviklingslandenes produkter (pkt. e).

ti. Importliberalisering i industrilandene

For primærprodukter til industriel anvendelse har udviklingslandene i det store og hele fri adgang til de industrialiserede landes markeder. I Danmark findes således ingen kvantitative restriktioner for eller told på de pågældende varer. Det samme gælder for tropiske og subtropiske frugter og nydelsesmidler. En undtagelse gælder dog for kaffe, hvor der fortsat opkræves en told, der for en dels vedkommende ledes ind i en fond til investeringsformål i udviklingslandene, jf. kap. XII, side 105.

Som de fleste andre industrilande opretholder Danmark derimod begrænsninger med hensyn til import af landbrugsprodukter, der fremstilles i de tempererede zoner. For de fleste af disse produkter har udviklingslandene kun marginale interesser, men der findes dog produkter, som fremstilles i såvel tempererede som tropiske egne, for hvilke udviklingslandene har en direkte eksportinteresse. Det vigtigste af disse produkter er sukker.

Et mindretal (Mogens Boserup, Leif Christensen og K. E. Svendsen) ønsker at understrege, at produktionen af roesukker i Danmark såvel som i Vesteuropa i øvrigt og i Østeuropa er et hovedeksempel på, at højtudviklede industrilande til skade for udviklingslandene opretholder en ikke-konkurrencedygtig, beskyttet produktion af primærvarer.

Mindretallet vil i denne sammenhæng pege på følgende udtalelser i den allerede omtalte Pearson-rapport:

De vanskeligste spørgsmål opstår for de konkurrerende produkter, hvis produktion beskyttes på den ene eller anden måde i de rige lande. De omfatter nogle tropiske fødevarer såsom sukker. Nogle af dem, f.eks. mejeriprodukter, har for tiden kun marginal interesse for de fattige lande; andre, såsom sukker, er af stor betydning.

Landbrugsbeskyttelsen er dybt rodfastet i de fleste udviklede landes økonomiske systemer, og den holdes oppe af stærke politiske interesser. Ingen dramatiske skridt hen imod frihandel for landbrugsvarer kan ventes i det korte løb. Ikke desto mindre kan de udviklede lande til lettelse for importen på disse områder foretage adskillige skridt, som er forenelige med deres landbrugspolitiske såvel som deres bistandspolitiske mål.

Den nøjagtige metode bør variere fra vare til vare og fra land til land. Men det almindelige formål bør være at sikre en passende ekspansionstakt for eksportmarkederne for sådanne produkter fra udviklingslandene inden for rammen af det beskyttelsessystem, som praktiseres i vedkommende land. Kommissionen anbefaler derfor, at de udviklede lande opstiller planer for de beskyttede varer med henblik på at sikre, at - over et vist tidsforløb - en stigende del af forbruget kan blive dækket ved import fra udviklingslandene.

Mindretallet har bemærket, at der på administrativt plan er opnået enighed med de implicerede erhvervsinteresser om en ny dansk sukkerordning for 1 O-års-perioden 1970/79, som åbner mulighed for gradvis begrænsning - over en 7-årig periode - af den danske sukkerroedyrkning, således at den reduceres til et omfang svarende til den som konsumsukker i Danmark afsatte mængde. Denne ordning er motiveret af ønsket om at sikre den danske sukkerforbrugende industris konkurrenceevne uden hjælp fra forbrugerne af konsumsukker. Ordningen indebærer - så længe Danmark står uden for det europæiske fællesmarked - en mulighed for indførsel af rå rørsukker til dækning af det danske industriforbrug af sukker. Samtidig synes den ny 10-års aftale imidlertid at forudsætte, at der ikke lempes på beskyttelsen af den langt større del af roesukkerproduktionen, der sælges til direkte forbrug, og som støttes ved en høj forbrugerpris. Mindretallet finder det beklageligt, at beskyttelsen for roesukkerproduktionen således fastlåses for en ny 10-årig periode, der - ironisk nok - falder sammen med det af FN proklamerede »andet udviklings-tiår«.

Mindretallets ovenstående betragtninger tager sigte på det tilfælde, at Danmark ikke i en ret nær fremtid optages i det europæiske fællesmarked. I tilfælde af Danmarks optagelse i fællesmarkedet vil en ensidig dansk afvikling af produktionen af roesukker medføre forsyning fra andre markedslande og kun meget indirekte og i ringe omfang være til gavn for udviklingslandene. I dette tilfælde vil en dansk sukkerpolitik til fordel for udviklingslandene kun kunne bestå i virke for en liberalisering af den sukkerpolitik, der føres af fællesmarkedet, og som er klart skadelig for udviklingslandene.

I betragtning af, at dansk tilslutning til det europæiske fællesmarked står som en ret nær mulighed samt af den ændring af den danske sukkerordning, som påtænkes gennemført i 1970, finder et flertal af udvalget ikke tiden

inde til at tage stilling til spørgsmålet om omfanget af den danske sukkerproduktion ud fra synspunktet om fremme af udviklingslandenes afsætningsmuligheder.

e. Præferencsystemer

Fra dansk side gik man allerede på den første verdenshandelskonference i 1964 ind for at søge etableret et generelt toldpræferencsystem til fordel for udviklingslandene baseret på den grundtanke, at industrilandene uden modydelse skulle nedsætte eller ophæve tolden for import af forarbejdede varer fra udviklingslandene. Det skulle samtidig være en forudsætning, at den eksisterende diskrimination til gunst for enkelte industrilande på udviklingslandenes markeder og mellem udviklingslandene indbyrdes på visse industrilandes markeder ophævedes.

Efter langvarige drøftelser har industrilandene i november 1969 afsluttet første fase af drøftelserne om udformningen af et sådant system.

Efter at de store vestlige industrimagter, herunder USA, har givet udtryk for vilje til at deltage i et toldpræferencsystem, må det anses for overvejende sandsynligt, at de i OECD påbegyndte forhandlinger om den praktiske udformning af et sådant system inden for en overskuelig tid vil munde ud i konkrete foranstaltninger, det være sig et generelt præferencarrangement eller flere parallelle toldpræferencsystemer.

Der er i udvalget enighed om, at gennemførelsen af et generelt toldpræferencsystem kan blive en vigtig faktor til fremskyndelse af industrialiseringen og den økonomiske vækst i udviklingslandene.

Såfremt et sådant verdensomspændende præferencarrangement ikke kan etableres, vil der opstå øget mulighed for, at de eksisterende handelspræferencordninger - Commonwealth-præferencerne og fællesmarkedets aftaler med de associerede afrikanske stater - befæstes og udbygges. Hertil kommer, at den amerikanske regering har antydnet, at den vil søge at etablere en særlig ordning med de latinamerikanske lande, dersom det ikke lykkes at få gennemført et helt generelt toldpræferencsystem, hvor Commonwealth-præferencerne og de med fællesmarkedet etablerede toldpræferencer for afrikanske udviklingslande indgår. Dette ville også kunne føre til en opdeling af den tredje verden i økonomiske »interessesfærer«. En sådan ud-

vikling ville ud fra danske handelspolitiske interesser være uheldig, da den vil kunne hæmme mulighederne for en udbygning af Danmarks samhandel med de udviklingslande, der deltager i sådanne grupperinger.

Udvalget finder, at man fra dansk side fortsat bør støtte bestræbelserne på at skabe det mest udviklingsfremmende toldpræferencsystem, dvs. et simpelt generelt og liberalt system.

Udvalget har endvidere drøftet, om man i tilfælde af, at der ikke inden for den nærmeste tid opnås enighed om iværksættelse af et toldpræferencsystem til fordel for udviklingslandene, kan gå ind for, at Danmark alene (eller sammen med ligesindede lande) gennemfører sådanne toldpræferencer.

Udvalgets flertal finder, at en »dansk enegang« i toldpræferencspørgsmålet på et tidspunkt, hvor der måtte bestå mulighed for gennem fortsatte drøftelser med de vigtigste industrilande på lidt længere sigt at få gennemført et generelt præferencsystem, ville øge risikoen for, at de store industrilande føler sig foranlediget til at søge tilflugt i regionale præferencsystemer.

Flertallet finder endvidere, at den danske toldafvikling næppe ville betyde et reelt incitament til forøget industrialisering i udviklingslandene, da det danske marked er relativt beskeden, og todsatserne på de relevante varer i forvejen er relativt lave. En dansk enegang ville i første række kunne få til følge, at udviklingslandenes opmærksomhed og dermed deres afsætningsbestræbelser en kortere tid koncentrerede sig om det lille danske marked, hvilket ville kunne fremkalde unødige markedsforstyrrelser her i landet, uden at man derved gavnede udviklingslandene på længere sigt.

Der består endvidere en nærliggende risiko for tilsvarende virkninger som følge af en isoleret præferencordning, ved at industrialiserede lande sender egne varer til Danmark via et udviklingsland.

Samtidig ville Danmark forskertse sine muligheder for at løse hovedopgaven: at bistå udviklingslandene med at få nedsat eller afskaffet de høje todsatser i de store industrilande og dermed skaffe adgang for udviklingslandenes vigtigste eksportvarer til de markeder, som virkelig betyder noget for dem.

Et mindretal af udvalget (Mogens Boserup, Leif Christensen og Knud Erik Svendsen) kan tilslutte sig, at det er ønskeligt, at en præferencordning bliver så universel som muligt -

både med hensyn til antallet af deltagende industrilande og med hensyn til den kreds af udviklingslande - helst alle - der skal nyde godt af præferencerne. Mindretallet må imidlertid på to punkter erklære sig uenigt med flertallet.

For det første forekommer det langt fra sikkert, at et system med særlige regionale præferenceordninger, som f.eks. Commonwealth-præferencerne, fællesmarkedets præferencer for afrikanske lande, eller en eventuel præferenceordning mellem Latinamerika og USA, ville »være af tvivlsom økonomisk værdi for udviklingslandene« i det tilfælde, hvor det viser sig umuligt at nå til enighed om den universelle og ensartede ordning, som også mindretallet anser for den bedste løsning. Stiller man sig på udviklingslandenes interessestandpunkt, og tager man hensyn til de store afvigelser fra en perfekt frihandelsordning, som i alle tilfælde præger verdensøkonomien, må man komme til det resultat, at et system af regionale præferenceordninger sandsynligvis stemmer bedre med den underudviklede verdens interesser end slet ingen præferenceordninger.

For det andet mener mindretallet, at hvis en mere omfattende præferenceordning skulle vise sig uigennemførlig for en nærmere fremtid, vil det være både hensigtsmæssigt og konsekvent, at de lande, deriblandt Danmark, der stærkt har støttet tanken om præferencer for udviklingslandene, som en mindre gruppe af lande - eller endog enkeltvis - foregår andre lande med et godt eksempel ved ensidigt at give samtlige udviklingslande en toldmæssig præferencestilling.

Mod en sådan eventuel dansk »enegang« har flertallet anført tre argumenter, nemlig (a) at det ville betyde øget risiko for, at de store industrilande gennemfører eller fastholder regionale præferencesystemer. Det er dog ikke nærmere forklaret, hvordan eller hvorfor denne virkning skulle opstå, eller hvorfor den nødvendigvis skulle være skadelig for udviklingslandene under de forudsatte omstændigheder. Dernæst har flertallet anført (b), at ensidige danske præferencer på grund af de danske toldsatsers lavhed »næppe ville betyde et reelt økonomisk incitament« for eksport fra udviklingslandene til Danmark, men samtidig udtaler flertallet (c) at der ved dansk »enegang« dog ville opstå midlertidige »unødige markedsforstyrrelser her i landet«. Mindretallet vil hertil bemærke, at det må være selve formålet med indførelse af

præferenceordninger, at nogen produktionsvirksomhed i det præferencegivende land og/eller i ikke-præferenceydende tredjelande derved udkonkurreres, og at det ekstra importpres i det præferencegivende land næppe vil være mærkbart større selv i det korte løb, fordi det præferencegivende land står alene med denne politik. Virkningerne af, at et land giver præferencer, må nemlig afhænge af præferencens størrelse i forhold til importpris (incl. fuld told) og konsumenternes tilbøjelighed til - over for en relativ billiggørelse af varer fra udviklingslandene - at foretrække disse fremfor tilsvarende varer produceret i landet selv eller i andre industrilande.

Mindretallet må derfor konkludere, at hvis en universel præferenceordning udebliver, har Danmark en god mulighed for at vise sin interesse for gennem sin handelspolitik at bistå udviklingslandenes industrialisering ved at tilbyde en rent dansk præferenceordning.

f. Handelsmæssig ekspertbistand

Gennemførelse af forannævnte foranstaltninger på det handelspolitiske område ville kun i begrænset omfang få virkning for udviklingslandenes eksport, hvis de ikke blev fulgt op af bestræbelser for at sikre udviklingslandene større handelsmæssig ekspertise. I mange udviklingslande har eksporthandelen traditionelt været varetaget af udenlandske købmænd og handelselskaber, og der hersker derfor stor mangel på den fornødne kommercielle indsigt. Den manglende ekspertise på det handelsmæssige område er en væksthæmmende faktor af væsentlig betydning for udviklingslandenes eksport. Uden den fornødne viden og erfaring på det kommercielle område har et udviklingsland vanskeligt ved at få overblik over den herskende og eventuelt fremtidige efterspørgsel på de industrialiserede landes markeder efter de varer, landet er i stand til at producere. Desuden producerer udviklingslandene en række produkter, som ikke umiddelbart kan finde afsætning. Producenterne vil derfor ofte se sig nødsaget til at afsætte deres produkter til ufordelagtige priser. Dette kan bevirke, at der opstår markedsforstyrrelser i de lande, hvortil eksporten dirigeres, hvilket atter kan fremkalde konkrete modforanstaltninger fra de industrialiserede landes side og hos visse kredse uvilje over for udviklingslandenes problemer. Alt sammen problemer, som kunne være undgået eller dog

afsvækket, hvis den handelsmæssige indsigt havde været til stede.

De nordiske lande har derfor prioriteret faglig og finansiel bistand til foranstaltninger til fremme af udviklingslandenes eksport højt. Således er de nordiske lande de største bidragydere til det under GATT og UNCTAD oprettede internationale handelscenter (ITC). Centret modtager endvidere midler fra FN's regulære bistandsprogram og udfører projekter finansieret af UNDP.

Udvalget finder, at en fortsat og eventuel udvidet dansk støtte til ITC samt dansk bilateral faglig bistand til uddannelse af handelspersonel i udviklingslandene vil være af betydning for disse.

g. Valutaindtægter gennem turisme

Den voldsomme ekspansion, der i de seneste år har fundet sted i den internationale turisme, herunder ikke mindst dens forøgede bredde, åbner mulighed for, at udviklingslandene gennem turistbesøg fra industrilandene skulle kunne forøge deres valutaindtægter væsentligt. Uanset store naturskønheder og fremmedartet miljø er det indtil nu kun i få udviklingslande, at turistindtægterne har fået betydning som kilde til valutaindtjening. Det anses almindeligvis for at være et af de områder, hvor udviklingslandene hurtigst vil kunne forøge valutaindtjeningen. En række udviklingslande forsøger allerede gennem hotelbyggeri m.v., hvori Danmark i stigende grad deltager, at skabe det nødvendige grundlag for at kunne modtage et stigende antal turister.

Den store bredde, som turismen har fået, er i første række muliggjort ved den meget betydelige reduktion af transportudgifterne, som charterflyvning har skabt baggrunden for. Også routeselskaberne har virket for en forøgelse af turiststrømmen gennem en nedsættelse af priserne for grupperejser. Forudsætningen for at lede en væsentligt større og stigende del af turiststrømmen til udviklingslandene vil dog utvivlsomt være, at der ikke af hensyn til rute-trafikken lægges hindringer i vejen for charterflytrafikken.

Ifølge de i Danmark og de øvrige nordiske lande gældende regler for ferierejser med charterfly tillades disse kun i forbindelse med transporter til landene omkring Middelhavet samt de Kanariske Øer.

Derimod gives der ikke tilladelse til charterflyvning til Afrika syd for Sahara eller til lan-

dene i Asien og Sydamerika. Denne trafik foregår derfor i dag i begrænset omfang via Tyskland og Schweiz, der er mere liberale i denne henseende. Tilsvarende gives der ikke landingstilladelse i Danmark for charterfly fra oversøiske lande i forbindelse med ferierejser.

På baggrund af betydningen af en forøgelse af udviklingslandenes turistindtægter finder udvalget, at man bør ændre den danske politik med hensyn til charterflyvning, således at der bliver større mulighed for turistudveksling mellem Danmark og udviklingslandene. Samtidig ville dette give bedre og bredere grundlag for gensidig kontakt og oplysning.

Konklusioner

De foranstående betragtninger indebærer ikke, at udvalget mener, at handel er et alternativ til bistand og vil kunne gøre bistanden overflødig.

Tværtimod vil bestræbelser på at støtte det økonomiske fremskridt i udviklingslandene kræve en indsats på begge felter. Hvor en lettere adgang til de industrialiserede landes markeder kan skabe de nødvendige afsætningsmæssige muligheder for en erhvervsspredning, vil den faglige og finansielle bistand bl.a. sigte mod på produktionssiden at muliggøre spredningen.

Udvalget ønsker derfor at understrege den snævre sammenhæng, der består mellem den bistandspolitik og den handelspolitik, som føres over for udviklingslandene. Målsætningen for handelspolitikken bør løbende afstemmes med bistandspolitikken, således at Danmarks samlede politik over for udviklingslandene kan få størst mulig virkning. Af konkrete bistandspolitiske foranstaltninger på samhandelområdet skal udvalget særligt fremhæve følgende, som bør kunne finansieres inden for bistandslovens rammer:

- finansiel støtte som led i internationale arrangementer til stabilisering af råvarepriserne;
- finansiel støtte til en finansieringsordning til afhjælpning af svigtende eksportindtægter for udviklingslandene;
- støtte til fonde, som skal fremme erhvervsspredningen i udviklingslandene;
- finansiel bistand til eksportfremmende foranstaltninger for udviklingslandene, herunder støtte til det internationale handelscenter, samt faglig bistand til uddannelse af udviklingslandenes eksportpersonel.

KAPITEL VI

Principielle synspunkter vedrørende bistandspolitikken

De private kapitalstrømme

De samlede kapitaloverførsler til udviklingslandene i 1968 blev af DAC opgjort til ca. 13 mia \$. Heraf androg de private overførsler ca. 6 mia. \$, medens 7 mia. \$ hidrørte fra statslige overførsler. En opgørelse over kapitaloverførslerne fra DAC-landene i årene 1960-68 er givet i bilag 4 a.

Langt den største del af de private kapitaloverførsler består af kommercielt betingede transaktioner¹⁾. De foregår først og fremmest i form af direkte investeringer eller eksportkreditter med en løbetid på mere end et år.

Efter indgående drøftelser af spørgsmålet om den private kapitaleksports rolle for udviklingslandene er udvalget enig i den opfattelse, at sådan kapitaleksport på normale forretningsmæssige betingelser med hensyn til udbytte, rente m.v. kan udgøre et vigtigt bidrag til dækning af den del af udviklingslandenes investeringsbehov, som ikke kan dækkes af den statslige kapitalbistand.

Især i den svenske og norske debat, men også i Danmark, har et andet synspunkt været fremhævet, nemlig at der er fare for, at en sådan kapitaleksport, såfremt den har form af private investeringer, giver anledning til udbytning af modtagerlandets økonomi, og at de kapitaleksporterende virksomheder får en uheldig indflydelse på den økonomiske politik i modtagerlandet. Udvalget mener, at denne frygt er overdrevet, når det drejer sig om privat kapitaleksport fra små lande som de nordiske.

Det må i denne forbindelse erindres, at mange udviklingslande søger at kontrollere udenlandske private investeringer, og at de fleste udviklingslande er interesserede i at modtage privat, udenlandsk kapital og ikke mindst den med investeringer følgende know-how.

På møder i de internationale organisationer er et positivt syn på udenlandsk privat investering gentagne gange slået fast også fra udviklingslandenes side.

En FN-resolution af 12. december 1958 »om fremme af den internationale kapitalstrøm« og en anden resolution af 19. december 1961 om »FN's udviklingstiår« blev gentaget ved en yderligere resolution af 20. december 1965 med kraftig opfordring til investering i udviklingslandene og henvisning til rekommandationerne fra Verdenshandelskonferencen i 1964 (UNCTAD) om nødvendigheden af at fremme private investeringer i udviklingslandene og industrilandenenes pligt til at fremme sådanne. Senere FN-resolutioner har omhandlet mere konkret angivne foranstaltninger til fremme af det økonomiske samarbejde på dette område.

Imidlertid er udvalget klar over, at når det gælder støtte til den private kapitaleksport, bevæger man sig på et vanskeligt grænseområde, idet der både med hensyn til motiver og til faktiske virkninger kan ske en sammenblanding af eksportsubsidier og bistand til udviklingslandene med fare for, at ønsket om fremme af eksporterhvervet bliver dominerende.

I Danmark spiller den private kapitaleksport til udviklingslandene kun en underordnet rolle. Såvel i 1966 som i 1967 var den danske private nettokapitaleksport til udviklingslandene negativ. I 1968 var den derimod ekstraordinært stor, 0,34 % af bruttonationalproduktet, som følge af en betydelig, men måske forbigående stigning i eksportkreditterne. Den private kapitalstrøm forventes dog fremover at ville antage et vist omfang. I femårsplanen er man således

¹⁾ Der foreligger ikke nøjagtige oplysninger om størrelsen af den egentlige bistand, der i form af gaver overføres til udviklingslandene fra private kilder som f.eks. de kirkelige organisationer og Ford og Rockefeller Foundations. Disse overførsler indgår heller ikke i OECD's statistikker og er således heller ikke medregnet i ovennævnte tal. Ifølge et usikkert skøn udgør den private bistand så stort et tal som 750 mill. \$ årligt.

gået ud fra, at den i 1972-73 vil nå op på 0,1 % af bruttonationalproduktet.

Som det fremgår af kap. IV, er der enighed om, at de private kapitaloverførsler beror på forhold, som statsmagten ikke har nogen direkte indflydelse på. Opgørelsen over industrilandenes bistandsindsats bør udelukkende finde sted på grundlag af de statslige bistandsoverførsler til udviklingslandene, idet dette vil give et rimeligt grundlag for en sammenligning mellem de forskellige landes indsats.

Ud fra disse synspunkter har udvalget drøftet de forskellige danske støtteordninger for den private kapitaleksport til udviklingslandene. Herom henvises til kap. XII.

Multilateral eller bilateral bistand

Statslig bistand kan enten ydes bilateralt, d.v.s. direkte fra giver- til modtagerland, eller multilateralt som bidrag til internationale organisationer, såsom UNDP og IDA, der på bidragydernes vegne formidler bistanden til udviklingslandene.

Af den samlede statslige bistand fra OECD's medlemslande i 1968 var ca. 90 % (6.283 mill. \$) bilateral hjælp og ca. 10 % (659 mill. \$) bidrag til internationale organisationer.

Den multilaterale bistands andel af de samlede statslige ydelser varierer stærkt fra land til land. I 1968 ydede således Danmark og Norge 45 % af bistanden multilateralt, Sverige 42 %, Tyskland 17 %, Storbritannien 10 %, USA 7 % og Frankrig 4 %.

De fleste giverlande yder således langt den største del af deres hjælp bilateralt. Dette skyldes først og fremmest forskelle i motiverne for giverlandene til at yde hjælpen. Et giverland kan i langt højere grad gennem bilateral end gennem multilateral hjælp fremme ønsker om bevarelse af indflydelse i forhenværende kolonier, opretholdelse af traditionelle kulturelle bånd eller varetagelse af handels- og udenrigspolitiske interesser.

At udviklingslandene principielt foretrækker at modtage multilateral frem for bilateral bistand er kommet til udtryk i mange udtalelser og henstillinger i FN, UNCTAD m.v. I praksis synes udviklingslandenes holdning til spørgsmålet imidlertid at være noget mere nuanceret.

Til fordel for multilateral bistand anføres, at den er politisk mere neutral, hvilket ikke mindst er af betydning for modtagerlandet, hvis det drejer sig om rådgivning på højt ni-

veau. Det hævdes også undertiden, at en ekspert udsendt af en international organisation i højere grad end en bilateral ekspert identificerer sig med modtagerlandets interesser.

Det er også blevet anført, at det er en fordel for modtagerlandet, at undersøgelser, der har til formål at kortlægge landets ressourcer, forudgående investeringsundersøgelser m.m., gennemføres af internationale organisationer, idet modtagerlandet herved mere frit vil kunne bestemme, hvorledes undersøgelsen skal følges op. Erfaringen viser dog, at det efter en multilateral gennemført undersøgelse kan være vanskeligt at finde nogen, der vil finansiere projekterne, hvorimod der ofte i umiddelbar tilknytning til en som bilateral bistand gennemført undersøgelse vil fremkomme forslag til finansiering, tilvejebringelse af know-how etc.

Mere generelt indvendes det mod den multilaterale bistand, at de internationale organisationer er bureaukratiske, at der går lang tid, inden bistanden ydes, og at bistanden ofte er mindre effektiv på grund af de internationalt sammensatte eksperthold. Ansøgningsprocedurer er ofte mindre besværlige og kontrolforanstaltninger mindre rigoristiske for bilateral end for multilateral hjælp, bl.a. som følge af det mere intime kendskab, de enkelte giverlande erhverver til deres prioritetslande.

I en bedømmelse af, om den nuværende fordeling af de samlede statslige overførsler til udviklingslandene på bilateral og multilateral bistand er rimelig, må også indgå en vurdering af de internationale organisationers egnethed til at formidle en forøget strøm af bistandsydelser.

UNDP's styrelsesråd nedsatte i sommeren 1968 en ekspertgruppe under ledelse af Sir Robert Jackson, hvis opgave det var at fremkomme med henstillinger om forholdsregler, der kan øge FN-systemets bistandskapacitet gennem anvendelsen af mere rationelle arbejdsmetoder. Gruppen har for nylig udsendt sin rapport, der på mange punkter indeholder en meget hård kritik af det bestående bistandsapparats organisatoriske struktur og af de eksisterende procedurer for bistandsvirksomhedens gennemførelse. For så vidt angår systemets organisatoriske opbygning, peger rapporten på den svaghed, der ligger i manglen på en centraliseret ledelse af programmet, hvor den nødvendige koordination af hele den multilaterale indsats kan finde sted. Som det er nu, er der en klar tendens for de enkelte særorganisationer

med deres udstrakte autonomi til i første række at søge egne interesser fremmet og være på vagt over for enhver foranstaltning, der kan medføre en svækkelse af denne autonomi. De enkelte særorganisationer tager for lidt hensyn til, hvorledes de enkelte aktiviteter passer ind i modtagerlandets udviklingsplan. Denne modvilje hos særorganisationerne mod at underordne sig en centraliseret ledelse anser rapporten for en af de faktorer, der især virker begrænsende på mulighederne for en forøgelse af FN-systemets bistandskapacitet.

Rapporten peger endvidere på, at de gældende planlægningsprocedurer i alt for ringe grad er tilrettelagt på en sådan måde, at bistanden kan tilpasses det enkelte udviklingslands særlige behov. For at bistanden kan virke effektivt, må den i højere grad planlægges ud fra den konkrete situation i hvert enkelt udviklingsland og i nært samarbejde med dette.

Rapporten stiller sig på denne baggrund tvivlende over for, hvorvidt medlemslandene fortsat bør forhøje deres bidrag til UNDP, såfremt der ikke snarest tages skridt til at sikre en tilbundsgående reorganisering af hele det internationale bistandsmaskineri. Det hedder i rapporten, at det eksisterende maskineri har nået ydergrænsen for sin kapacitet.

Udvalget har ikke haft mulighed for nogen dyberegående drøftelse af Jackson-gruppens rapport. Man har heller ikke hørt UNDP's og særorganisationernes synspunkter, idet disse hidtil stort set har afholdt sig fra kommentarer.

I det omfang kritikken viser sig berettiget, må det forventes, at giver- og modtagerlandene i de internationale organisationer vil reagere på Jackson-gruppens forslag til en reorganisering af det internationale bistandsmaskineri. Først derefter kan man tage stiling til, hvorvidt og i bekræftende fald på hvilken måde Jackson-gruppens kritik bør få indflydelse på den betydelige danske støtte til det multilaterale bistandsarbejde.

Indtil vedtagelsen af loven af 1962 ydede Danmark i realiteten al sin bistand multilateralt. Ved 1962-loven øgedes mulighederne for at yde bilateral bistand, og siden har Danmark opbygget et omfattende bilateralt bistandsprogram.

Danmark er imidlertid fortsat sammen med Norge det land, der yder den største andel af sin bistand multilateralt. Indtil 1966 androg denne andel over 50 % og siden omkring 50 % af de samlede danske bistandsydelser. Det er ef-

ter femårsplanen hensigten, at den multilaterale bistand fortsat skal udgøre halvdelen af den danske officielle bistand.

Når Danmark har lagt så stor vægt på den multilaterale bistand, som det har været tilfældet, skyldes det bl.a., at opbygningen af et bilateralt program tager tid, og at bidrag til det multilaterale bistandsarbejde gennem en længere periode var den eneste mulighed for dansk deltagelse i de almindelige bestræbelser for at støtte udviklingslandene. Hertil kom ønsket om at støtte det internationale arbejde.

Medens den bilaterale bistand frem til 1968 ikke har udgjort noget egentligt alternativ til den multilaterale, da det bilaterale program næppe på forsvarlig måde kunne være opbygget hurtigere, er situationen nu en anden. Man har nu, hvor kontakter med prioritetslandene er udbygget, og hvor mange forslag til projekter foreligger, mulighed for at øge den bilaterale bistand ud over de i femårsplanen satte mål og står dermed over for et egentligt valg mellem de to bistandsformer.

Hertil kommer overvejelser om, hvorvidt de to bistandsformer gavnligt kan kombineres ved en øget anvendelse af såkaldte multi-bi-projekter (se kap. VIII, side 71).

Der har i udvalget for så vidt angår spørgsmålet om multilateral/bilateral faglig bistand været enighed om, at der ikke er tale om et »enten-eller« men et »både-og«, og at der således er brug for begge bistandsformer. Til fordel for bilateral bistand er det blevet påpeget, at det ville være meget vanskeligt at mobilisere alle tilgængelige ressourcer, hvis man kun anvendte den multilaterale form. Visse projekter egner sig af faglige og tidsmæssige grunde bedst for den bilaterale form, og udviklingslandene foretrækker ofte det direkte samarbejde.

Enkelte medlemmer ønsker klart hovedvægten i den faglige bistand lagt på den bilaterale form.

Flertallet mener, at der i vid udstrækning finder en naturlig arbejdsdeling sted mellem multilateral og bilateral faglig bistand, og at fordelingen mellem de to bistandsformer bør afhænge af effektivitetshensyn sammenholdt med modtagerlandenes behov for de forskellige former for bistand.

De nordiske lande alene yder i dag henved 20 % af de samlede bidrag til UNDP. En hurtig og væsentlig forøgelse af den multilaterale bistand på dette område ville selvsagt kun kun-

ne opnås, hvis de store lande ville yde nogenlunde tilsvarende bidrag. Dette synspunkt har ofte været fremført fra de nordiske landes side i drøftelserne om mulighederne for en udvidelse af UNDP's aktiviteter.

Hvad angår den multilaterale finansielle bistand, der ydes gennem bidrag til IDA, gælder, at de danske ydelser forholdsmæssigt ikke er meget højere end de fleste andre landes, og at der ikke er rejst nogen form for kritik af IDA's virksomhed, som tværtimod anses for meget effektiv. Udvalget finder, at Danmark fortsat bør yde en væsentlig støtte til IDA. Størrelsen af de danske bidrag hertil på længere sigt bør dog ikke afgøres for kategorisk, men bør fastlægges i lyset af behovet for bilaterale danske statslån og effektiviteten af den danske bistand, der kan ydes ad denne vej.

Spørgsmålet om størrelsen af fremtidige bidrag til FAO's Verdensfødevareprogram er omtalt i kap. IX.

Med de mål og motiver, der er for dansk bistandspolitik, mener udvalget, at den andel af dansk bistand, der ydes multilateralt, ikke bør afvige væsentligt fra de nuværende ca. 50 % og således fortsat bør være langt højere end det nuværende internationale gennemsnit.

Gaver eller lån

Medens bidrag til multilaterale organisationer normalt vil være gaver, kan den bilaterale bistand tage form af gaver eller lån.

Grænsedragningen mellem gaver og lån er ingenlunde skarp. Som nærmere omtalt i kap. IV, side 39 indgår der et gaveelement i lån, der ydes på rente- og afdragsvilkår, der er gunstigere end normale forretningsmæssige betingelser. Ved en afvejning af, om bistanden bør ydes som gaver eller lån, bør det derfor tages i betragtning, at lån kan ydes på mere eller mindre fordelagtige vilkår.

Tidligere var hovedreglen i giverlandene, at gaver blev ydet til faglig bistand og til ikke-forretningsmæssige investeringer. Lån derimod blev ydet, hvor der var tale om investeringer, der normalt skulle kunne forrente sig.

Efterhånden er det imidlertid blevet den overvejende opfattelse, at denne sammenkædning ikke er særlig logisk. Bistanden ydes med henblik på at støtte udviklingslandets økonomi som helhed, og det er i denne forbindelse ikke afgørende, hvilke aktiviteter modtagerlandet anvender bistanden til. Gavebidrag bør derfor

ikke automatisk være begrænset til faglig bistand. Denne betragtning fører også til, at de vilkår, hvorunder der ydes lån, ikke skal bestemmes af karakteren af de projekter, som skal finansieres gennem lånene.

Spørgsmålet om gave kontra lån bliver derfor i det væsentlige et spørgsmål om modtagerlandets forhold generelt.

De danske statslån, der nærmere omtales i kap. IX, side 88 indeholder for tiden et gaveelement (se side 39) på 77 %¹⁾. Da lånene allerede ydes rentefrit, vil en forøgelse af gaveelementet kun kunne ske ved, at løbetiden eller den afdragsfri periode gøres længere end hidtil.

Et medlem af udvalget har endvidere peget på muligheden af at gøre lånene endnu mere gunstige for modtagerlandene ved at lade afdragene stige gradvist i løbet af afdragsperioden.

Nogle medlemmer (Mogens Boserup, Leif Christensen og Bernt Hansen) mener, at det ville være hensigtsmæssigt på denne eller andre måder at nærme statslånene til at være rene gaver.

Imod tanken om således at forøge gaveelementet i statslånene har et flertal af udvalgsmedlemmer anført, at det allerede er så stort, at en forøgelse ville gøre ydelsens karakter af lån illusorisk. Det antages almindeligvis, at udviklingslandene vil føle sig mere tilskyndet til at anvende midlerne rationelt, hvis disse har karakter af lån. Desuden ville antallet af ansøgninger om danske statslån vokse, jo større gaveelementet bliver, således at prioriteringen bliver endnu vanskeligere.

Flertallet har også peget på, at det ville være lettere at få fjernet leveringsbindingen ved de danske statslån, hvis man fastholder disse som egentlige lån, end hvis de i endnu højere grad fik karakter af gaveydelser. Udvalget er enig om, at der som led i moratorieordninger bør være adgang til at forlænge løbetiden for et allerede ydet lån eller eftergive et eller flere afdrag.

De danske vilkår for ydelse af statslån har hidtil ikke varieret efter modtagerlandenes økonomiske situation. Den eneste differentiering mellem udviklingslandene har bestået i, at kun lande med under 300 \$ i årlig indtægt pr. ind-

¹⁾ Dette tal fremkommer ved en kalkulationsrente på 10 %, svarende til den i DAC anvendte rentesats. Anvendte man en kalkulationsrente på 8 % ville gaveelementet i de rentefrie danske lån andrage 70 %.

bygger er kommet i betragtning ved ydelse af statslånene. Gruppen af lande med denne lave indkomst omfatter imidlertid ikke blot lande med forskellig levestandard (f.eks. Indien med 90 \$ pr. capita og Iran med 250 \$), men også med helt forskellige vækstudsigter. Landene med de noget bedre vækstudsigter har ligesom de dårligst stillede lande brug for støtte for at kunne øge deres udviklingstempo, men disse lande skulle i modsætning til de dårligst stillede kunne betale renter, f.eks. i den sidste halvdel af lånets løbetid. Det spørgsmål har derfor været drøftet, om der for de danske statslåns vedkommende burde differentieres mellem udviklingslandene derved, at man førte en mere nuanceret politik med hensyn til vilkårene, hvorunder statslånene bliver ydet.

Der er i udvalget gjort forskellige synspunkter gældende med hensyn til behovet og mulighederne for en mere nuanceret vilkårspolitik. Et flertal finder, at der ikke er større behov for en sådan nuancering, idet de danske lån ikke har en sådan størrelse, at de kan øve en påviselig indflydelse på låntagerlandets samlede gældssituation. Man finder desuden, at der er store fordele forbundet med standardiserede lånevilkår, idet det letter låneforhandlingerne med de enkelte udviklingslande, at de på forhånd ved, hvad betingelserne bliver for et eventuelt lån. Desuden undgår man at forøge administrationsarbejdet i forbindelse med lånets afvikling.

Andre udvalgsmedlemmer (H. O. Christiansen, Bernt Hansen, Kjeld Philip og Harder Rasmussen) har dog ment, at det er naturligt, at vilkårene tilpasses de enkelte låntagerlandes udviklingstrin, vækstudsigter, betalingssevne m.v. og anbefaler, at lånenes løbetid og længden af den afdragsfri periode fastsættes under hensyntagen hertil. Man har i denne forbindelse henvist til, at det også på dette område må være opgaven at tilpasse bistanden til modtagerlandenes behov, og at formanden for DAC har anbefalet Danmark at føre en mere nuanceret vilkårspolitik. Mindretallet er dog enig i, at man ikke bør opgive rentefriheden for lånene som led i en nuancering af vilkårene.

Udvalget er enig om, at man som generel regel bør fastholde 300 \$-kriteriet for statslån til udviklingslandene, men at også enkelte andre klare kriterier må være opfyldt, herunder at det pågældende modtagerland er i en valutarisk svag situation. Derimod har udvalget ikke ment, at man for så vidt angår statslånene skal tilstræbe en koncentration på nogle få

lande. Der vil dog nok i praksis opstå en vis landekonzentration, allerede fordi lande, der har udnyttet et lån hurtigt og effektivt, lettere vil kunne opnå et nyt lån. Desuden kan det forudses, at den faglige bilaterale bistand kan trække finansiell bistand med sig.

Binding af bistanden

I praksis findes der to væsensforskellige former for binding af bistandsydelse: leveringsbinding og projektbinding. Fælles for disse er dog, at de begge søger at tilgodese ønsket om at kunne identificere den bistand, der ydes udviklingslandene.

Udvalget har drøftet mulighederne for at yde fuldstændig ubunden bistand, der i praksis vil få karakter af støtte til det pågældende lands betalingsbalance og statsfinansier. Denne form tillader ikke den identificering af og kontrol med midlernes anvendelse, som formentlig anses for nødvendig af den danske offentlighed, og vil derfor næppe kunne finde bred tilslutning herhjemme i en nærmere fremtid.

Ved leveringsbinding forstås binding af bistanden til ydelser fra giverlandet. Leveringsbindingen diskuteres sædvanligvis alene i forbindelse med den finansielle bistand. Problemstillingen er dog i begrænset omfang også relevant for faglig bistand, jf. side 60.

Ved projektbinding forstås regler om, at bistanden skal tage sigte på bestemte udviklingsaktiviteter. Der er dog her vigtige gradsforskelle - fra den bistand, der er bundet til ganske konkrete projekter, til bistand, der skal støtte større sektorer, f.eks. uddannelsessektoren. Når bistanden ydes til landets udviklingsprogram som helhed uden at være knyttet til bestemte projekter eller sektorer, benævnes den programbistand.

For nogle DAC-lande er projektbinding kombineret med leveringsbinding, den såkaldte »dobbeltbinding«, stadig det almindeligste, såvel for den finansielle som for den faglige bistand.

Det er den overvejende opfattelse, at programbistand er at foretrække for den projektbundne bistand, og der har bl.a. i DAC været udtalt beklagelse over den tendens, der er til, at giverlandene lægger størst vægt på projektbistanden. Årsagen hertil er, at giverlandene som projekter vil vælge sådanne, hvor deres muligheder er bedst, og der er således risiko for, at bistanden ikke i rimelig grad kommer

til at harmonere med prioriteringen af modtagerlandenes bistandsbehov.

På den anden side må det erkendes, at fordelene ved henholdsvis projekt- og programbistand varierer fra tilfælde til tilfælde. Drejer det sig om et udviklingsland med en relativt veluddannet befolkning og en effektivt arbejdende administration, vil programbistand være at foretrække. Omvendt vil en del kunne tale for projektbinding, når modtagerlandet administrativt har vanskeligt ved at gennemføre en konsekvent udviklingspolitik. Det er for mange lande vanskeligt overhovedet at foretage en forsvarlig projektudarbejdelse, hvad der taler for øget bistand til modtagerlandene til udarbejdelse af projektforslag og prioritering af disse.

Programbistand foretrækkes almindeligvis af udviklingslandene, idet denne form for bistand stiller dem friere og gør det lettere for dem at anvende bistandsmulighederne i overensstemmelse med deres almindelige udviklingspolitik og koordinere den fra forskellige kilder tilbudte bistand.

De to bindingsformer - leveringsbinding og projektbinding - har en forskellig betydning for finansiel og faglig bistand, hvilket vil fremgå af det følgende.

a. Finansiell bistand

Den finansielle bistand er i langt de fleste långiverlande bundet til indkøb i giverlandet og som nævnt foran i en vis udstrækning samtidig bundet til konkrete projekter, således at der i disse tilfælde er tale om en dobbeltbinding. Dette gælder dog ikke for Sverige, der alene binder sine statslån til finansiering af bestemte projekter, og ej heller for Danmark, hvor lånene omvendt er leveringsbundne, men fri med hensyn til valg af projekter.

Nogle lande har modificeret leveringsbindingen, således at indkøb af varer tillades foretaget i modtagerlandet eller et andet udviklingsland, såfremt dette skønnes mest rationelt. Endvidere har f.eks. Tyskland åbnet muligheder for indkøb også i andre industrialiserede lande, hvor udviklingslandet har kunnet dokumentere væsentlige prisforskelle mellem tyske og andre leverandørers tilbud.

Både sådanne delvist ubundne lån og endog helt ubundne lån indeholder risiko for en »frivillig« leveringsbinding, d.v.s. at modtagerlandet søger at bruge mest muligt af et ikke-leveringsbundet lån til indkøb i långiverlandet i

håb om derved at forbedre mulighederne for at opnå fremtidige lån.

I tilfælde af projektbinding uden leveringsbinding kan der være en tilbøjelighed til at udvælge projekter af en sådan art, at man på forhånd ved, at giverlandets egen industri vil have specielle forudsætninger for levering af udstyr under lånet. Eksempelvis er i de senere år henved 60 % af svenske lån anvendt til køb i Sverige.

Hovedargumentet for leveringsbindingen er hensynet til giverlandets betalingsbalance og industrieksport og overbevisningen om, at binding skaber interesse omkring bistanden til udviklingslandene i erhvervslivet og andre kredse i samfundet. For Danmarks vedkommende er skabelsen af forøgede kontakter mellem dansk erhvervsliv og tilsvarende kredse i udviklingslandene blevet fremhævet som en nyttig virkning af leveringsbindingen. I mange udviklingslande står Danmark fortsat som et udpræget landbrugsland, og ved binding til danske investeringsvarer får udviklingslandene en for dansk eksport på længere sigt betydningsfuld orientering om Danmarks mange muligheder for at levere kapitalgoder, der kan stå sig i konkurrencen med de for udviklingslandene traditionelle leverandører som Storbritannien, Frankrig, USA og Tyskland. Leveringsbindingen skønnes samtidig at give mulighed for eksport af dansk know-how til udviklingslandene. Desuden forventes den at skabe større kendskab i Danmark til udviklingslandenes problemer samt nye muligheder for import fra udviklingslandene.

Der er i den seneste tid blevet rejst en vis tvivl om, hvorvidt de bundne lån nu også er gavnlige for den danske industri som helhed. Argumentationen har været følgende:

Ved næsten fuld beskæftigelse og med en meget høj kapacitetsudnyttelse i industrien kan der rejses tvivl om, hvorvidt man ikke på langt sigt blot forhøjer omkostningsniveauet for industrien som helhed, forringer den mere effektive industris ekspansionsmuligheder og forhaler en rationel tilpasning af industriens struktur ved at forbedre vilkårene for dansk eksport til fjerne lande.

Det forekommer udvalgets flertal, at dette synspunkt tillægger den finansielle bistands betydning for erhvervslivet en overdreven vægt. Når alt kommer til alt, udgør den del af bistandsmidlerne, der anvendes til finansiering af leverancer til udviklingslandene, en forsvinden-

de del af Danmarks samlede eksport af kapitaludstyr. Men hertil kommer, at det på længere sigt kan være af værdi, at man bevarer eller oparbejder sekundære markeder. Efterkrigsårene har vist, hvor vanskeligt og tidkrævende det er for et lille land, der ikke traditionelt har været eksportør af kapitalgoder, at vinde indpas på vanskeligt tilgængelige markeder. Hvis man venter med at oparbejde handelsmæssige forbindelser med udviklingslandene, indtil disse kan betale på normale vilkår, vil det til sin tid formentlig blive langt vanskeligere og mere bekosteligt at etablere sådanne handelsmæssige forbindelser med udviklingslandene.

I kritikken af leveringsbindingen anføres bl.a., at den kan tvinge et udviklingsland til at foretage indkøb i et giverland, hvis priser for de pågældende varer allerede ved normal eksport er højere, end modtagerlandet kunne have opnået ved indkøb andetsteds. Giverlandets eksportvirksomheder opnår desuden en vis monopolstilling, hvorigennem de, med mindre der føres meget nøje kontrol, vil have mulighed for at forlange højere priser end ved normal eksport. De varer, der kan leveres fra långiverlandet, passer måske ikke ind i udviklingslandenes projekter eller den af udviklingslandet fastlagte prioritetsorden. Bindingen er således efter denne opfattelse i strid med den antagelse, at modtagerlandene bedst selv ved, hvad der gavner dem.

For mange udviklingslande er det utvivlsomt også en ulempe rent administrativt, at de skal købe andetsteds end hos deres sædvanlige leverandører. Et af de karakteristiske træk ved udviklingslande er netop, at de har mangel på kvalificerede administratorer, herunder folk med handelserfaring og varekundskab.

Forskellige internationale studiegrupper o.a. har forsøgt at udregne, hvor stor en del af den modtagne finansielle bistand udviklingslandene sætter til på grund af leveringsbindingen, eller sagt på en anden måde, hvor stor en del af den finansielle bistand, der reelt er tilskud til giverlandets eksport. I Pearson-rapporten er anført, at undersøgelserne vedrørende enkelte lande tyder på, at tabet ved bistandsbinding ofte overstiger 20 %.

Denne ulempe vil dog for de udviklingslande, der modtager finansiell bistand fra et relativt stort antal giverlande - forudsat at der ikke tillige er tale om projektbinding — kunne afhjælpes ved konkurrence mellem de forskellige giverlandes leverandører.

Udvalget finder, at bindingen til danske leverancer ganske vist vil kunne skabe vanskeligheder, ikke mindst af administrativ art, for modtagerlandene, men på den anden side vil medvirke til at skabe sympati om låneordningen her i landet, hvortil kommer, at lånene under alle omstændigheder er meget fordelagtige for modtagerne. Der er således fundet et efter udvalgets mening passende kompromis i den danske ordning, hvilket dog ikke udelukker, at der bør stræbes mod større fleksibilitet i bindingen. Alt efter karakteren af de investeringer, som udviklingslandet ønsker finansieret ved hjælp af lånet, bør der ved behandlingen af de enkelte kontrakter kunne tillades finansiering såvel af lokale udgifter i udviklingslandet som af køb i andre udviklingslande. Eksempelvis ville det ikke med den nuværende praksis være muligt at give lån selv til meget nyttige projekter, hvis disse, som f.eks. havneanlæg, indebærer meget høje, lokale udgifter, men relativt små valutaudgifter.

På den anden side skønner udvalget, at et stort antal leverandørkontrakter ville gå til andre, især større lande, såfremt bindingsgraden enten ensidigt eller ved international aftale blev sænket væsentlig.

Som nye muligheder for at mindske bindingen er peget på regional afbinding på giverlandenes side. Etet ville i praksis sige, at det pågældende udviklingsland for det bevilgede beløb ville få adgang til efter eget valg at købe f.eks. i hvilke som helst af de fire nordiske lande. Forslag herom blev stillet under NORDEK-drøftelserne, men enighed er ikke blevet opnået, idet Sverige ikke er rede til at opgive sin principielle stilling til bindingsspørgsmålet. Endvidere er som mulighed nævnt, at en mindre gruppe lande i fællesskab kunne give tilsagn om et lån til finansiering af et projekt, der udbydes i licitation blandt deltagerlandene, hvorefter det land, der fik leverancen, gav lånet. Svagheden ved denne fremgangsmåde er, at den giver usikkerhed med hensyn til udnyttelsen af bevillingerne, idet der er risiko for, at disse enten ikke slår til eller ikke bliver fuldt udnyttet.

Udvalget finder, at Danmark af hensyn til udviklingslandenes interesser bør fortsætte sin indsats i internationale organisationer med sigte på en samordnet aktion for afskaffelse af leveringsbindingen i samtlige giverlandes bilaterale långivning til udviklingslandene.

b. Faglig bistand

Faglig bistand i form af projekter, udstyrsleverancer, eksperter, stipendier og kurser m.v. har hidtil været anset for ifølge sagens natur at måtte være bundet såvel med hensyn til »levering« fra giverlandet som til specifikke, aftalte aktiviteter. Denne sidste »bindingsform« kan vist siges at have været anvendt undtagelsesfrit, hvorimod »leveringsbindingen« har været praktiseret liberalt; hvor det har været hensigtsmæssigt, har man i det faglige danske bistandsprogram anvendt udstyr og eksperter uden hensyn til oprindelsesland og nationalitet.

Det bilaterale faglige bistandsprogram er sammensat af aktiviteter, der har deres udgangspunkt i specificerede anmodninger fra modtagerlandene, og disse har naturligt henvendt sig til giverlande, som de forventede kunne yde den ønskede bistand. Fra modtagerlandenes side har det derfor været følt som noget helt naturligt, at såvel eksperter som udstyr primært kom fra giverlandet.

Bindingen af den faglige bistand har ikke den ulempe, der er forbundet med bindingen af finansiel bistand, nemlig at modtagerlandet ofte har indtryk af, at bindingen medfører højere priser; indkøbene foretages af giverlandet og udstyret leveres som gave. Derimod medfører bindingen nok, at modtagerlandene ikke altid får deres behov for faglig bistand tilfredsstillet i overensstemmelse med deres egne prioriteringer. Det er tillige sandsynligt, at bistanden i en del tilfælde ikke ydes af det fagligt bedst kvalificerede giverland.

Udvalget har overvejet, om det i fremtiden måtte være muligt at ændre vilkårene for den bilaterale faglige danske bistand på en sådan måde, at disse ulemper kunne blive elimineret.

Det mest vidtgående ville være at frafalde ethvert krav om, at et bidrag til et modtagerlands udviklingsprogram skulle anvendes til specificerede formål og ydes i form af eksperter, udstyr, stipendier m.v. med tilknytning til giverlandet. En sådan fremgangsmåde ville indebære, at giverlandet gav afkald på enhver kontrol med, om bidraget blev effektivt anvendt, og selv en revisionsmæssig kontrol måtte forventes at støde på vanskeligheder, medmindre der mellem modtager- og giverland bestod et så nært samarbejde, som man næppe har kendt mellem suveræne stater.

Udvalget finder imidlertid, at de nævnte ulemper i det store og hele vil kunne undgås over for de modtagerlande, på hvilke man

især søger at koncentrere den faglige bistand, ved gennemførelse af mindre vidtrækkende ændringer i de hidtil fulgte retningslinier på dette område.

Efterhånden som bevillingerne til bilateral faglig bistand stiger, og forudsat at koncentrationen på et mindre antal modtagerlande forstærkes, vil Danmark hos de vigtigste modtagerlande komme til at indtage en mere fremtrædende plads som finansieringskilde for bilateral faglig bistand samtidig med, at samarbejdet mellem administrationerne i disse modtagerlande og Danmark kan forventes at blive mere intimt.

Hermed skulle der være skabt grundlag for sammen med hvert enkelt af de vigtigste modtagerlande at træffe aftale om et rammebeløb for faglig bilateral bistand omfattende en flerårig periode, som på længere sigt af hensyn til modtagerlandenes planlægning gerne skulle være sammenfaldende med åremålene for deres udviklingsplaner. Det er tanken, at modtagerlandene inden for de aftalte rammebeløb delt op i årlige rater frit skal kunne vælge mellem de forskellige rent bilaterale bistandsformer - projekter, eksperter, frivillige, stipendier - og inden for hver af formerne selv bestemme, hvilke bistandsaktiviteter, de ønsker finansieret. For de nærmeste år må på rammebeløbene forlods afskrives omkostningerne ved allerede igangværende aktiviteter; for restbeløbet må planlægningen af udnyttelsen af bevillingstekniske grunde finde sted så tidligt som muligt og i alt fald tidligt nok til at sikre bevillingernes udnyttelse, idet uudnyttede bevillinger kun i begrænset omfang kan overføres til det følgende finansår.

Gennemførelsen af en sådan fremgangsmåde vil forudsætte, at der indgås en generel aftale vedrørende beløbsrammen, terminer for planlægningen af udnyttelsen og en række andre forhold. Hertil må så knyttes specielle aftaler vedrørende de enkelte bistandsformer. Sådanne består allerede med nogle af de vigtigste modtagerlande for eksperter og frivillige. Hertil måtte føjes en aftale om projektbistand indeholdende f.eks. standardbestemmelser for modtagerlandets andel i de samlede udgifter for hvert projekt (formentlig mest hensigtsmæssigt som en mindsteandel), lokale medarbejdere, projektets retlige status og en række andre forhold. Bestemmelser om stipendievilkår vil antagelig mest hensigtsmæssigt kunne indgå i den generelle aftale.

Fordelene for modtagerlandene ved den skitserede fremgangsmåde ville først og fremmest bestå i den sikkerhed, de ville opnå for en langsigtet bistand samt de muligheder, det ville indebære for at tage bstanden fra Danmark i betragtning såvel ved udarbejdelsen af de flerårige udviklingsplaner som i de normalt årlige tilpasninger, der finder sted i disse planer.

Dernæst vil denne fremgangsmåde gøre det nødvendigt for modtagerlandet at foretage en virkelig prioritering af udnyttelsen af den danske bistand, idet de forskellige muligheder for anvendelse vil føre til en konkurrence mellem de forskellige administrationsgrene om fordelingen af det samlede beløb, der står til rådighed.

Endvidere må denne fremgangsmåde formodes at ville gøre det lettere for modtagerlandet at koordinere den faglige bistand fra Danmark med bstanden fra andre kilder. Endelig vil denne form give betydelig mere kontinuitet i samarbejdet mellem modtager- og giverlandet, men samtidig vil den lægge et betydeligt større ansvar for bstandsmulighedernes udnyttelse på modtagerlandets myndigheder.

For den danske bistandsadministration vil ordningen betyde, at enhver anmodning fra modtagerlandet skal imødekommes, forudsat den kan finansieres inden for beløbsrammen og falder inden for de i den generelle og de specielle aftaler indeholdte bestemmelser. Prioriteringen overlades således helt til modtagerlandet. Det kan på forhånd vanskeligt bedømmes, om dette vil medføre større eller mindre krav til den danske administration.

Den generelle aftale såvel som de specielle aftaler kan tillige indeholde bestemmelser om, hvorvidt de ønskede bstandsydelser skal have karakter af ren faglig bistand inklusive hertil fornødne investeringer og udstyr, eller om de kan omfatte rene investeringsopgaver uden tilknytning til faglig bistand.

Endelig kan det i den generelle aftale fastlægges om beløbsrammen kun kan anvendes til betaling af udgifter i fremmed valuta (i forhold til modtagerlandet), eller om udgifter i lokal valuta også kan afholdes inden for denne. I tilslutning hertil rejser sig spørgsmålet, om beløbsrammen i almindelighed kun skal stå til rådighed for finansiering af faglig bistand fra Danmark.

Udvalget finder, at den skitserede »faglige programbistand« vil indebære så væsentlige fordele, at der, så snart den bevillingsmæssige situation tillader det, på forsøgsbasis bør optages

forhandlinger med et af de vigtigste **modtagerlande** om tilrettelæggelse af den danske faglige bistand til dette land efter de angivne retningslinier. En sådan »faglig programbistand« bør primært omfatte egentlig faglig bistand samt samfundsmaessige investeringer, der ikke giver noget direkte afkast. Sådanne investeringer vil især forekomme i forbindelse med uddannelse og sundhedsvæsen (herunder familieplanlægning). De beløb, der stilles til rådighed, vil nok i det væsentlige blive anvendt til udgifter i fremmed valuta, men de bør tillige kunne anvendes til afholdelse af lokale udgifter.

Udvalget mener, at spørgsmålet om leveringsbinding ikke kan tillægges samme betydning i forbindelse med faglig bistand som i forbindelse med finansiel bistand. For så vidt angår personel-bistand (eksperter og frivillige), vil det næppe bortset fra undtagelsestilfælde være hverken praktisk muligt eller hensigtsmæssigt for modtagerlandet at søge at rekruttere denne fra noget andet land end giverlandet. Noget tilsvarende gælder for stipendier, med mindre det drejer sig om stipendier til studier i nabolande eller lande inden for samme verdensdel i stedet for i Danmark. For så vidt angår udstyr, der ikke fremstilles i modtagerlandet, bør der ved indkøb som hidtil i første række lægges vægt på service-hensynet, og alt andet lige bør dansk udstyr foretrækkes. Udvalget finder således ikke som forholdene er for nærværende, at spørgsmålet om »binding« af den faglige bistand bør tillægges principiel betydning, men at hensigtsmæssighed, fleksibilitet og rationel administration bør være afgørende retningslinier på dette område.

Bistandens geografiske placering - koncentration eller spredning

I DAC har man indtil for nylig søgt at påvirke de fleste medlemslande til at koncentrere deres bistand om et relativt begrænset antal lande. Jo mere koncentreret bstanden er, desto nærmere må samarbejdet mellem giver- og modtagerland formodes at blive, og desto bedre bliver kendskabet i giverlandets administration til de pågældende udviklingslandes behov og forhold. En koncentration af bstanden vil med andre ord indebære en effektivisering.

I de sidste to år har der dog i DAC været en stedse stigende bekymring for, at en koncentration af giverlandenes indsats omkring prioritetslande bidrager yderligere til den meget ulige

fordeling af udviklingsbistanden. Der består således et vist behov for, at giverlandene indbyrdes koordinerer valget af prioritetslande, således at samtlige udviklingslandes bistandsbehov bliver tilgodeset.

Der vil være en naturlig tendens til, at et giverland som prioritetslande udpeger udviklingslande, med hvilke det har traditionelle forbindelser eller tilfredsstillende samarbejdserfaringer. Der vil være en tendens til, at lande med en ineffektiv egenindsats alt andet lige vil modtage en ret begrænset bistand.

Dette fører frem til spørgsmålet om, hvorledes bistandsstrømmen skal sættes i relation til modtagerlandenes egenindsats. På den ene side kan det naturligvis hævdes, at den omstændighed, at der stilles krav om egenindsats, kan virke ansporende på modtagerlandet, men samtidig må det erkendes, at en utilfredsstillende egenindsats i vidt omfang er en funktion af en lav udviklingsgrad, og at der er et særligt behov for bistand til at forbedre egenindsatsen, f.eks. i form af rådgivning for økonomisk planlægning. Tilbagetrækning af bistandstilsagn og standsning af igangværende projekter med udtrykkelig angivelse af dårlig egenindsats som grund ville i disse tilfælde kunne medføre en effektivitetsfremmende virkning i modtagerlandet og udgøre en støtte for de mere progressive og effektivt arbejdende kredse i udviklingslandets administration.

Udvalget har bemærket sig, at der faktisk er en betydelig større spredning på lande i den danske bistand, end man kunne vente under hensyn til, at der arbejdes med prioritetslande. Det bør erindres, at Danmark yder halvdelen af sin bistand multilateralt, hvorved spredningshensynet er yderligere tilgodeset.

For så vidt angår projekter, finder udvalget det fortsat tilrådeligt at koncentrere bistanden på nogle få lande og muligvis endog yderligere styrke denne koncentration både med hensyn til bistandens omfang og dens genstand, d.v.s. bistand til regioner inden for udviklingslandet. Udvalget mener imidlertid også, at der bør være en vis fleksibilitet i valget af lande, således at man enten kan trække sig gradvis tilbage fra et land eller udbygge samarbejdet med enkelte andre lande. Kredsen af lande, man særligt samarbejder med, behøver således ikke til stadighed at være den samme. For et lille land med begrænsede midler er det under alle omstændigheder vanskeligt at skabe og opretholde en administration, der er i stand til på

fyldestgørende måde at iværksætte et nært samarbejde med mange modtagerlande og til at bibringe sig selv et indgående kendskab til disse lande.

Udvalget mener, at det er ønskeligt at undgå at anvende udtrykket »prioritetslande«. Man bør undgå at proklamere visse udviklingslande som prioritetslande el.lign., da dette let kan give anledning til misforståelser og pådrage Danmark forpligtelser af måske ubestemt eller uønsket karakter i en ubestemt fremtid. Det kan f.eks. også gøre det vanskeligt for Danmark at trække sig tilbage som bistandsyder fra et af disse lande, selv om der i øvrigt måtte foreligge saglige grunde derfor.

I øvrigt har udviklingen også vist, at betegnelsen »prioritetslande« ikke er dækkende. Nogle prioritetslande har rent faktisk kun modtaget bistand i ringe omfang, og omvendt har visse ikke-prioritetslande fået en betydelig bistand. Det synes ikke for nærværende tilrådeligt at udvide den kreds af lande, hvorom Danmark koncentrerer sin bistand. Udvalget er dog opmærksom på, at der kan indtræffe situationer, som vil kunne motivere en ændring i denne opfattelse.

Spørgsmålet om koncentration af bistanden har særlig relation til projekter. En koncentration på projektområdet bør ikke udelukke, at andre former for faglig bistand ydes til lande uden for prioritetskredsen. Ud fra et almindeligt samarbejdshensyn og måske også effektivitetshensyn kan det være ønskeligt at kunne imødekomme ønsker om faglig bistand fra andre lande. Udvalget er derfor enig om, at stipendiemodtagelsen og udsendelsen af enkelt eksperter fortsat bør foregå efter samme retningslinier som hidtil, således at alle udviklingslande vil kunne komme i betragtning.

Udvalget har også drøftet spørgsmålet om en koncentration af det kulturelle samarbejde med udviklingslandene og er kommet til det resultat, at aktiviteterne inden for kultur, oplysning og forskning ikke bør begrænses til en på forhånd fastlagt landekreds.

Det vil dog formentlig være hensigtsmæssigt ved påbegyndelsen af det kulturelle samarbejde, som er foreslået indledt gennem afsluttelse af kulturaftaler med udviklingslandene, jf. kap. XIII, side 115, at begynde med som et eksperiment at afslutte aftaler med enkelte lande af en passende størrelsesorden.

Endvidere vil der utvivlsomt være en naturlig tendens til, at oplysningsvirksomheden knyt-

tes stærkere til de udviklingslande, i hvilke den danske bistand er koncentreret, og for forskningens vedkommende må der forudses en koncentration på de lande, i hvilke Danmark er særlig aktiv.

Hensyntagen til de sociologiske og kulturelle forhold i bistandsarbejdet

Mens et egentligt kulturelt samarbejde med udviklingslandene, d.v.s. et samarbejde med et kulturelt sigte og indhold, er behandlet i kap. XIII, redegøres her for udvalgets overvejelser vedrørende inddragelse af de sociale og kulturelle forhold i modtagerlandet i forbindelse med bistandens planlægning og gennemførelse.

Udvalget finder, at der - uanset om der er tale om et økonomisk/fagligt samarbejde eller et kulturelt samarbejde - på de forskellige trin i bistandsarbejdet må tages hensyn til de sociale og kulturelle forhold i modtagerlandet, især de værdier og normer, som bestemmer menneskers forhold til hinanden, til samfundet og hele tilværelsen. Udviklingen i et samfund vil, som tidligere omtalt, ofte bero på eller medføre en ændring af sådanne værdier og normer. Sociale og kulturelle forhold kan således have en afgørende, undertiden fremmende, undertiden hæmmende, indflydelse på den tekniske og økonomiske udvikling.

a. Synspunkter fra den hidtidige debat

Problemet om de sociale og kulturelle faktorer i udviklingsbistanden har ofte været genstand for debat. Nogle af de synspunkter, der har været fremme, kan kort refereres således:

1) På grund af det voksende svælg mellem udviklingslandenes og industrilandenenes leve-niveau og i overensstemmelse med udviklingslandenes eget ønske om hurtig økonomisk og social fremgang er det nødvendigt, at industrilandene gennem bistand er med til at forbedre levevilkårene i udviklingslandene, også selv om dette medfører et stærkt kulturelt pres fra Vesten og en nedbrydning af det kulturelle mønster i modtagerlandene. Denne nedbrydning er tit nødvendig, og det kan ofte bunde i selvbedrag, når der tales om at bevare udviklingslandenes oprindelige kultur. I de fleste tilfælde er der mere behov for økonomiske reformer og social revolution.

2) Fra anden side er det blevet fremhævet, at udviklingen i de nye lande ikke bør forme sig efter industrilandenenes idealer og erfaringer.

Tværtimod, siger man, må der udtrykkes skepsis over for en faglig og finansiell bistand, som ofte - bevidst eller ubevidst - medfører en stærk påvirkning af udviklingslandene, af deres økonomiske og politiske system, deres sociale struktur og deres kultur. Det betænkelige i dette forhold er, at man i dag i overvejende grad påvirker disse landes sociale og kulturelle systemer henimod en tilstand, der svarer til industrilandenenes. Fremfor at lade udviklingslandene eksperimentere og i harmoni med deres ideologi og traditioner finde deres egen udformning af den teknologiske udvikling, som Europa og USA har gennemløbet, bidrager man til at give dem nøjagtig den samme udvikling, men søger blot at gennemtvinge den inden for et kortere tidsrum. Derfor har nogle rejst det spørgsmål, om der ikke her er tale om en art kulturel neokolonialisme.

3) Andre har betonet nødvendigheden af at inddrage de sociale og kulturelle faktorer i samarbejdet med udviklingslandene af hensyn til bistandens kvalitet. Efter denne opfattelse vil der i længden ikke være basis for at yde bistand fra dansk side, med mindre man erhverver et mere nuanceret syn på befolkningerne i udviklingslandene. Ligeledes vil det være nødvendigt for gennemførelsen af en bistand af tilstrækkelig høj kvalitet, at mange forkerte indtryk ryddes af vejen, og at udviklingslandenes befolkninger ses i deres kulturelle sammenhæng. De må ikke blot betragtes som objekter for vor bistand, men må anskues ud fra de værdier og normer, som bestemmer deres tankegang og adfærd. Dette kræver større vægt på de sociologiske og kulturelle aspekter, især i undervisning og oplysning om udviklingslandene, men også i udformningen af bistandsaktiviteterne.

b. Principielle betragtninger vedrørende de sociologiske og kulturelle faktors inddragelse i bistandsarbejdet

Udvalget vil uden i almindelighed at tage stilling til de ovenfor refererede synspunkter gøre følgende mere principielle bemærkninger.

1) Hidtil kan den danske bistand vel groft siges at have været baseret på den opfattelse, at en bistand ydet i overensstemmelse med modtagerlandets ønsker i sig selv er neutral i den forstand, at man på det konkrete område alene har tilstræbt en faglig/økonomisk udvikling, medens man kun i mindre grad har beskæft-

tiget sig med og måske ikke har kunnet vurdere bistandens eventuelle følgevirkninger eller konsekvenser på det sociale eller kulturelle område. Den udvikling på disse områder, som bistanden kan have sat igang, har således ikke været tilsigtet fra giverside.

Hensyntagen til de sociale og kulturelle forhold i bistandsarbejdet vil medføre, at man i forbindelse med bistandsaktiviteterne, f.eks. i de enkelte projekter, må tilstræbe en form for helhedsvurdering af bistanden og dens virkninger og helst foretage en planlægning af dens form og gennemførelse, således at også bestemte sociale og kulturelle ændringer opnås, medens uønskede virkninger undgås.

Bortset fra de betydelige vanskeligheder, der er forbundet med overhovedet at foretage en sådan vurdering og planlægning af bistanden, rejser disse krav til planlægning af bistand omgående en række problemer om hvem, der skal afgøre hvilke sociale og kulturelle forandringer, der er ønskede, og hvilke der er uønskede.

Det er udvalgets principielle opfattelse, at afgørelser af denne art må træffes af modtagerlandene, og at det ville være uacceptabelt, såfremt disse afgørelser skulle træffes af giverlandet eller dets udsendte repræsentanter, og at det heller ikke ville være praktisk muligt gennem uddannelsen og kurser af en overskuelig varighed at kvalificere medarbejdere til at træffe disse afgørelser på grundlag af den fornødne viden om modtagerlandets værdier, normer, traditioner, etc.

2) Det er vigtigt at forsøge at betragte problemstillingen, som den kan anskues fra udviklingslandene. Mange af disse befinder sig som tidligere kolonilande i et opgør med Vesten, ikke mindst på det kulturelle område. Som nye selvstændige stater følger de sig midt i en proces henimod kulturel integration. Samtidig med at det gamle kulturmønster skal tilpasses til en ny tid, må den særegne kultur og udvikling hævdes som ligeberettiget med andre landes.

I almindelighed er udviklingslandenes bekymring ikke, at det gamle sociale og kulturelle mønster er i opbrud. I de fleste tilfælde ser man dette som en nødvendighed, hvis bestræbelserne for at skaffe bedre vilkår for befolkningen som helhed skal lykkes. Det afgørende er, at disse sociale og kulturelle ændringer sker på udviklingslandenes egne betingelser og under deres egen ledelse.

Udvalget erkender, at enhver bistandsakti-

vitet udover den i snæver forstand tilsigtede virkning f.eks. en faglig/økonomisk ændring, altid vil føre til forandringer i sociale og kulturelle forhold i modtagerlandet. Det er opfattelsen, at det vil være lige så skadeligt og uhenigtsmæssigt at lukke øjnene for disse andre virkninger af bistanden som at forestille sig disse ændringer planlagt af giverlandet. I stedet må man for det første søge gennem bistanden og dens administration at lægge op til, at modtagerlandet - både de politiske myndigheder og de grupper i modtagerlandet, som berøres af bistanden - gør sig klart, hvilke mulige »sidevirkninger«
bistanden kan få, og tager stilling til bistandens virkninger på alle områder. For det andet må man som en del af bistanden, om det er ønsket og muligt også stille den viden og sagkundskab, som kan bidrage til at belyse en bistands mulige sociale og kulturelle konsekvenser, til rådighed for modtagerlandet.

Udvalget er opmærksom på de meget betydelige vanskeligheder, der vil være forbundet med bestræbelser på at opfylde målet om en hensyntagen til de sociale og kulturelle faktorer i modtagerlandet ved bistandsaktiviteters planlægning og gennemførelse. Blandt disse vanskeligheder skal blot nævnes for det første manglende viden både i modtager- og giverland om en bistands mulige sociale og kulturelle virkninger og - i de tilfælde hvor denne viden foreligger - de vanskeligheder, der vil være forbundet med at inddrage alle fag og eksperter i udformningen. For det andet vil der være de tidligere omtalte problemer af mere politisk og administrativ art med hensyn til at fremkalde en stillingtagen til og afgørelse af, hvilke sociale og kulturelle virkninger, der er ønskede og uønskede.

Til trods for disse vanskeligheder og begrænsninger i mulighederne for at leve op til de her opstillede krav til bistandens planlægning og gennemførelse og med fastslåen af, at det primært er modtagerlandet, der må gøre sig virkningerne klart, vil udvalget betone ønskeligheden af, at man i bistandsarbejdet inddrager disse perspektiver, da man formentlig her står over for faktorer, der i mange tilfælde kan indvirke på bistandsindsatsens kvalitet og succes. Dette kræver bl.a., at administratorer og eksperter tilskyndes til at være opmærksomme på disse forhold, og at der herhjemme og til udsendelse rådes over personer med særlig sagkundskab på det sociologiske og kulturelle område.

KAPITEL VII

Organisationen af de danske udviklingsaktiviteter før og efter ikrafttrædelsen af loven af 1962. Femårsplanen af 1967

Bistandsarbejdet før lovens ikrafttrædelse

Danmarks faglige hjælp til udviklingslandene blev indtil 1961 væsentligst kanaliseret gennem De forenede Nationer dels til FN's udvidede program for teknisk bistand (EPTA), dels til FN's Specialfond. Disse programmer er fra 1966 sammensluttet i UNDP, jf. kapitel III, side 31.

Til at administrere Danmarks deltagelse i FN's udvidede program nedsatte regeringen i februar 1951 et udvalg, regeringsudvalget for teknisk bistand, med den opgave at stille forslag om den danske indsats. Udvalgets arbejde skulle i øvrigt ifølge indstillingen bestå i:

at følge udviklingen i FN's program samt de planer, der udarbejdes om ydelser af faglig bistand i såvel FN, de særlige institutioner som i de enkelte lande,

at behandle forespørgsler fra FN om bistand af danske eksperter til konkrete opgaver,

at modtage, fremkalde og bedømme forslag til en dansk indsats under programmet, samt

at bistå ved modtagelse af stipendiatler fra udviklingslandene, som under FN's program ønsker at studere her i landet.

I den periode, regeringsudvalget var i funktion, steg statsbevillingerne til bistandsformål fra at udgøre kr. 660.000, som var det danske bidrag til EPTA for den første 1½ års periode 1949/50, til i 1961/62 at udgøre 32,2 mill. kr. Dette beløb omfattede bidrag til EPTA og Specialfonden på 13,2 mill. kr. og en mindre bevilling til bilateral teknisk bistand på 1 mill. kr. Herudover ydedes til det skandinaviske undervisningshospital i Korea ca. 2,5 mill. kr. og til humanitære bistandsformål 3,1 mill. kr. samt til Verdensbanken og IDA 12,4 mill. kr. De tre

sidstnævnte foranstaltninger hørte dog ikke ind under regeringsudvalgets ressort.

Den under regeringsudvalget hørende faglige bistand omfattede i denne periode væsentligst afholdelse af kurser i Danmark, udsendelse af eksperter og modtagelse af stipendiatler.

For kursusvirksomheden var der med EPTA fra 1953 truffet den ordning, at halvdelen af det danske bidrag til dette program var klausureret til kurser, seminarer og andre undervisningsmæssige formål i Danmark - se nærmere i kapitel VIII, side 82.

Danmarks bidrag til EPTA og Specialfonden var fra starten et af de største blandt alle medlemslande, ikke alene set i forhold til befolkningstallet, men også absolut set.

For i et vist omfang at kunne imødekomme anmodninger fra udviklingslandene om direkte bistand blev der første gang i 1955 stillet et mindre beløb til rådighed for regeringsudvalget til udsendelse af eksperter eller modtagelse af stipendiatler på bilateral basis. Dette blev fortsat i de følgende år, men drejede sig i finansårene 1955/56 til 1958/59 kun om bevillinger på i alt 200.000 kr. For hvert af de to følgende finansår blev bevilget 200.000 kr.

I slutningen af den omhandlede periode igangsatte den private organisation Mellemfolkeligt Samvirke med et vist statstilskud projekter i Mysore State i Indien og i Ghana.

Nedsættelse af udvalget af 13. januar 1961 og lovens udarbejdelse og vedtagelse

Den 13. januar 1961 nedsatte regeringen et udvalg med den opgave

at udarbejde et forslag om den fremtidige tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene med henblik på at gøre denne bistand så effektiv og velkoordineret som muligt,

at tage stilling til organiseringen af modtagelsen af stipendiater fra udviklingslandene samt udsendelsen af eksperter til disse,

at overveje tilrettelæggelsen af en udvidet oplysningsvirksomhed i Danmark om hjælpen til udviklingslandene,

at undersøge mulighederne for nordisk samarbejde på dette område, bl.a. på baggrund af drøftelserne herom i Nordisk Råd.

Som resultat af sit arbejde afgav udvalget den 6. maj 1961 betænkning nr. 280 om tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene. I betænkningen fremsattes samtidig forslag til lov om oprettelse af Det danske Råd for teknisk samarbejde med udviklingslandene. Dette forslag blev efter ret gennemgribende ændringer vedtaget af folkettingen som lov nr. 94 af 19. marts 1962 om teknisk samarbejde med udviklingslandene. Teksten til loven med de senere foretagne ændringer fremgår af bilag 23.

Samtidig med lovens forberedelse gennemførtes i 1962/63 en landsindsamling til fordel for udviklingslandene. Det indkomne beløb, godt 12 mill. kr., tillige med statens opdobling indgik som kapital i den til dette formål oprettede Landsindsamlingens Fond for Udviklingslandene.

Bistandsarbejdet efter 1962-lovens ikrafttrædelse

Med vedtagelsen af 1962-loven var der dannet basis for en væsentlig udvidelse af den danske indsats, og i den ovenfor omtalte betænkning nr. 280 af 6. maj 1961 var forslag fremlagt til en række nye områder, som ønskedes taget op i forbindelse med bistandsarbejdet.

Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene,¹⁾ der afløste regeringsudvalget, havde imidlertid meget begrænsede erfaringer vedrørende bilateral bistandsvirksomhed at bygge på. De oplysninger, der kunne indhentes fra andre lande, der i længere tid havde drevet bilateral bistandsvirksomhed - især USA og de tidligere kolonimagter — havde kun begrænset relevans for tilrettelæggelsen af bistandsvir-

somheden i et lille land uden særlig tilknytning til enkelte udviklingslande.

Styrelsen måtte derfor betragte den første treårsperiode delvis som en forsøgsperiode, hvor aktiviteten såvel geografisk som med hensyn til bistandsart var spredt over et stort område. På områder som stipendiatmodtagelse og kursusvirksomhed, hvor der allerede havde været udfoldet nogen aktivitet, var det muligt ret hurtigt at udvide aktiviteten, men på andre områder som f.eks. projektbistand og statslånsvirksomheden, hvor erfaringsmaterialet var yderst sparsomt, tog det betydeligt længere tid, også fordi det forberedende arbejde med planlægningen og afsluttelse af de nødvendige regeringsaftaler er meget tidskrævende. I 1962 var enkelte projekter i gang eller under forberedelse, og der forelå desuden for Landsindsamlingens Fond en række forslag til projekter, deriblandt 3 af en sådan størrelsesorden - nemlig undervisningshospitalet i Kinshasa, demonstrationslandbruget i Indien og udsendelse af frivillige - at de ikke fuldtud kunne finansieres af fondsmidlerne, hvorfor de senere overgik til statsfinansiering.

Indtil udgangen af 1965 var kun 19 bilaterale projekter igangsat, men i årene derefter er der på dette område sket en betydelig udvikling op til i dag, hvor der arbejdes med knap 70 projekter af forskellige typer, jf. kap. VIII side 69.

Også for så vidt angår den finansielle bistand og støtten til private kapitaloverførsler, hvortil der med loven åbnedes mulighed for ydelse af statslån og kreditgarantier, krævede det en vis tid, før man kom igang. Det første statslån blev ydet til Indien i 1963, og endnu i 1965 var der kun sluttet 4 statslånsaftaler.

Ændringer i 1962-loven

Den i loven fastsatte ramme for ydelse af statslån på 100 mill. kr. blev første gang udvidet i 1965 og er senere ved gentagne lovændringer forhøjet til i dag at andrage 1.200 mill. kr. Ved en lovændring i 1966 blev der desuden åbnet mulighed for støtte til finansinstitutter, som har til formål at fremme den økonomiske udvikling i udviklingslandene, samt for at yde fødevarelån i ekstraordinære knaphedssituationer.

Også rammen for kreditgarantier er i den forløbne periode blevet forhøjet, nemlig fra 150 mill. kr. til 1 milliard kr.

¹⁾ I kap. XVIII redegøres nærmere for Styrelsens kompetence og arbejdsopgaver.

Ved en ændring i 1966 af 1962-loven hjemledes mulighed for at yde investeringsgarantier mod tab, der skyldes politiske forhold, og for i videre omfang at kunne støtte danske investeringer i udviklingslandene oprettedes ved en lovændring i 1967 Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene, hvis midler tilvejebringes fra toldindtægterne for kaffe, jf. kap. XII side 105.

Udsendelsen af frivillige, der var startet af Mellemfolkeligt Samvirke, blev i begyndelsen finansieret af midlerne fra Landsindsamlingens Fond. I 1966 gennemførtes en særlig lov, der skabte mulighed for en betydelig udvidelse af dette arbejde, jf. kap. VIII, side 79.

Bevillingerne til udviklingsformål

Medens den danske indsats i bistandsarbejdet op til 1962 var af meget begrænset omfang, er der siden lovens vedtagelse i 1962 sket en mangdobling af bevillingerne til udviklingsformål.

Folketingets vedtagelse af loven i marts 1962 faldt sammen med valuta- og finanspolitiske

vanskeligheder, hvilket prægede såvel de første bevillinger til bistandsvirksomhed under loven som størrelsen af det administrative organ, der under udenrigsministeriet blev stillet til rådighed til løsning af de mange nye opgaver på bistandsområdet, som loven havde lagt rammerne for.

Fordelingen af midlerne på de forskellige bistandskategorier over årene 1962-70 fremgår af tabel 6.

Det bemærkes, at de statslige udgifter til diverse driftsformål, oplysning og forskning, som er indeholdt i nedenstående tabel fra 1973/74 ikke vil blive medregnet til opfyldelsen af 1 %-målsætningen, jf. kap. IV. Dette følger af den af DAC vedtagne definition af »udviklingsbistand«. Bevillingerne til ovennævnte formål androg i 1969/70 6,8 mill. kr. og forudses i 1973/74 at andrage 14,5 mill. kr. (i 1969-priser).

Om bidragene til FN's udviklingsprogram kan gives følgende mere detaljerede oplysninger, jf. tabel 7:

Tabel 6. Bevillingernes fordeling på bistandskategorier — 1962—70

	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70 ¹⁾
	million kr.							
<i>Faglig bistand</i>								
Multilateral:								
FN's udviklingsprogram	20,0	22,0	28,0	36,0	45,0	43,0	52,0	76,0
Anden multilateral bistand ²⁾		0,5	0,1	2,0	3,4	10,0	8,8	13,1
Bilateral, herunder nordiske projekter	5,7	10,0	16,1	25,1	40,0	55,6	77,7	92,4
<i>Finansiel bistand</i>								
Multilateral:								
Verdensbanken og Den internationale Udviklingskommenslutning	16,8	19,2	8,7	21,2	15,6	23,1	6,7	50,0
Regionale udviklingsbanker					1,7	1,7	1,9	5,5
Verdensfødevareprogrammet	1,7	6,0	2,5	2,4	11,5	15,4	25,8	30,0
Konventionen om fødevarerhjælp							14,6	6,9
Bilateral:								
Statslån		1,0	6,0	17,0	31,8	35,0	90,0	67,9
<i>Humanitær bistand</i>								
Multilateral:	2,5	2,3	2,3	3,4	7,5	4,3	6,3	6,7
Bilateral:	0,2	0,6	0,2	0,2	0,3	1,7	7,4	0,4
Diverse driftsudgifter ³⁾							3,3	5,0
Danmarks samlede statslige bistand til udviklingslandene	46,9	61,6	63,9	107,3	156,8	189,8	294,5	353,9

¹⁾ Udgiftstallene er i finansloven for finansåret 1969/70 anført under §§10.3, 10.4 og 10.5 med undtagelse af Danmarks bidrag til Verdensfødevareprogrammet (§ 11.7) og Verdensbanken og Den internationale Udviklingskommenslutning (§ 30.II.F).

²⁾ Herunder bl.a. bidrag til FN's flygtningshøjkommissærs faglige bistandsarbejde samt til FN's uddannelsesvirksomhed for Palæstinaflygtninge.

Endvidere bistand til forskellige FN-institutter (United Nations Institute for Training and Research, United Nations Institute for Social Development, United Nations Trust Fund for Social Defense) samt bidrag til en række andre multilaterale bistandsaktiviteter, f.eks. på familieplanlægningsområdet.

³⁾ For årene til 1967/68 er disse udgifter indeholdt i posten til bilateral faglig bistand.

Tabel 7. FN's udviklingsprogram

	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Den tekniske bistandskomponent (tidl. EPTA):	million kr.							
Til fri anvendelse.....	6,0	6,5	7,5	9,0	11,0	14,0	15,25	18,5
Særbidrag	6,0	6,5	7,5	9,0	11,0	14,0	15,25	16,5
Specialfondskomponenten:.....	8,0	9,0	13,0	18,0	23,0	15,0	21,5	41,0
I alt	20,0	22,0	28,0	36,0	45,0	43,0	52,0	76,0

Under specialfondskomponenten er endvidere i årene 1967, 1968 og 1969 udstedt statsforskrivninger på henholdsvis 15, 26 og 41 mill. kr., der først vil indgå i opstillingerne over udbetalingerne, efterhånden som beløbene udbetales.

Statsforskrivningerne virker ganske som konstante bidrag til at forøge UNDP's mulighed for at igangsætte nye projekter. Det er en betingelse for, at et projekt kan igangsættes, at UNDP på forhånd har midler til dækning af alle forudsete omkostninger ved projektet. UNDP må derfor til enhver tid råde over meget store beholdninger i forhold til de årlige projektudgifter, og da statsforskrivninger kan medregnes i UNDP's beholdning, bidrager de til udvidelse af UNDP's virksomhed uden at føre til øjeblikkelige udgifter for den danske statskasse.

Femårsplanen af 1967

Med loven af 1962 og de senere lovændringer var der skabt mulighed for, at Danmark kunne yde bistand til udviklingslandene i langt større målestok end hidtil, og der blev også efterhånden erhvervet et erfaringsgrundlag, som muliggjorde en bredere indsats. Hermed fulgte imidlertid også et stigende behov for en budgetmæssig planlægning, der rakte ud over de årlige bevillinger på finansloven.

Under en folketingsdebat den 17. januar 1967 blev regeringen ved vedtagelse af en dagsorden anmodet om at fremlægge en plan for, hvordan Danmark snarest kunne op-

fylde FN's mål for de udviklede landes bistand til udviklingslandene på 1 % af nationalindkomsten.

Den af regeringen for folkettinget i maj 1967 fremlagte plan gik ud på, at Danmarks samlede overførsler til udviklingslandene, dvs. statslige såvel som private overførsler, over en femårsperiode fra 1968/69 til 1972/73 skulle nå op på 1 % af nettonationalindkomsten. Planens nærmere indhold vil fremgå af den i bilag 8 gengivne redegørelse af minister Hans Sølvhøj i folkettinget den 25. maj 1967 og det som bilag 9 vedlagte baggrundsmateriale.

Femårsplanen forudsatte, at de statslige overførsler fra finansåret 1967/68 til finansåret 1972/73 skulle stige med 25 % årligt (regnet i faste priser). Planen angiver i øvrigt en tentativ fordeling på de forskellige bistandskategorier, der fremgår af nedenstående tabel.

Femårsplanen har siden dannet grundlag for de årlige finanslovsbevillinger og for budgetteringen på de forskellige bistandskategorier.

Det blev i forbindelse med udarbejdelsen af femårsplanen skønnet, at de private nettooverførsler ville andrage følgende beløb i mill. kr. (1966-priser):

1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
30	35	40	55	70	85	100

Vurderingen af omfanget af disse overførsler er imidlertid behæftet med betydelig usikkerhed.

Tabel 8. Femårsplanens fordeling på bistandskategorier

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
	—mill. kr. (1966-priser)—					
FN's og andre internationale bistandsprogrammer	55	72	90	120	150	210
Verdenstødevareprogrammet og humanitær bistand.....	21	29	35	40	45	55
Multilateral finansiel bistand	22	25	30	40	70	70
Lån under bistandsloven	60	75	85	100	120	160
Bilateral faglig bistand	51	61	85	100	115	140
	209	262	325	400	500	635

KAPITEL VIII

Dansk faglig bistand

Den faglige bistand omfatter bistandsprojekter, eksperter, frivillige, kurser og tildeling af stipendier. Betegnelsen faglig bistand er anvendt i denne betænkning ud fra den betragtning, at det er et mere dækkende udtryk end den hidtil anvendte benævnelse »teknisk bistand«.

Projekter

Efter den hidtil anvendte terminologi er et bistandsprojekt en aktivitet i et udviklingsland, der har uddannelse og/eller demonstrationsvirksomhed som hovedformål, og som gennemføres med bistand af danske eksperter og i samarbejde med modtagerlandets myndigheder. Det har været overvejet, om man skulle søge at komme væk fra anvendelsen af ordet »projekt«, idet de fleste former for faglige bistandsaktiviteter vil kunne betegnes som projekter. Som en bedre betegnelse har været foreslået bl.a. forehavende, foretagende, undervisningsenhed, bistandsindsats og bistandsaktivitet, men det er også blevet hævdet, at ordet »projekt« allerede er indarbejdet i det danske sprog, og at ordet i øvrigt har international hævd.

Projekterne opdeles i større og mindre projekter. Større projekter kræver ifølge praksis finansudvalgets godkendelse, medens mindre projekter kan iværksættes inden for rammebevillingerne til bilateralt fagligt samarbejde på de årlige finanslove. Grænsen mellem større og

mindre projekter var frem til 1. april 1967 1 mill. kr., men forhøjedes fra denne dato til 3 mill. kr.

Udviklingen 1962-69

Udgifterne til projekter i denne periode fremgår af tabel 9.

Der er - som det fremgår af oversigten - tale om overordentlig kraftige procentuelle stigninger i periodens første tre år, medens stigningstakten for de følgende år er mere jævn, men dog præget af en stærk absolut vækst. Det må antages at gennemførelsen af femårsplanen for væksten i den danske bistand som helhed ikke i væsentlig grad vil forrykke dette billede, idet der som for andre bistandskategorier påregnes årlige beløbsmæssige stigninger på ca. 25 % frem til 1972/73.

Der er i tiden 1962-1969 påbegyndt i alt 69 projekter, hvis fordeling på landområder fremgår af oversigten i bilag 10. Af denne vil det bl.a. fremgå, at der over perioden som helhed har været tale om en nogenlunde jævn tilgang i antallet af projekter.

Det bør for fuldstændighedens skyld tilføjes, at den væsentligste tilgang inden for projektbistanden som helhed i de senere år er sket gennem bidrag til multi-bi-projekter iværksat af FN eller særorganisationerne, eller som konstantbidrag til organisationer og institutioner,

Tabel 9. Udgifterne til projekter 1962—69 (forbrug ifølge regnskab)

	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
	—million kr—						
Større projekter.....		1,43	8,2	12,6	18,6	22,0	30,0
Mindre projekter.....	0,06	0,27	1,3	2,7	5,2	6,5	8,1
I alt	0,06	1,70	9,5	15,3	23,8	28,5	38,1

der virker i modtagerlandene, jf. pkt. d og e, side 71.

En fuldstændig fortegnelse over, hvilke projekter, der er iværksat i perioden, er givet i bilag 11.

Koncentration af bistanden

Styrelsens første treårsperiode fra 1962 til 1965 kan betegnes som en eksperimenterende periode, idet man iværksatte projekter inden for mange emneområder og tillige spredt på mange lande i Asien, Afrika og Latinamerika. Styrelsen tog ved udgangen af treårsperioden projektbistanden op til overvejelse og kom til den konklusion, at det ville være mest hensigtsmæssigt i fremtiden at søge de egentlige bilaterale projekter koncentreret i et mindre antal lande.

Styrelsen baserede denne afgørelse især på administrative overvejelser og fremhævede bl.a., at specielt større projekter - dersom optimal effekt af bistanden skal sikres - kræver en meget omhyggelig forberedelse såvel fra modtagerlandets som fra dansk side, og at det desuden er en uomgængelig forudsætning for en heldig gennemførelse af projekter, at der også på bidragsidersiden findes et ret intimt kendskab til modtagerlandets almene, sociale, økonomiske og administrative forhold. Styrelsen gik - og formentlig med rette - ud fra, at et samarbejde over en længere periode med et mindre antal lande ville kunne nedbringe tiden, fra en projektplan foreligger udarbejdet, til projektet rent faktisk gennemføres, fordi der etableres et løbende samarbejde med modtagerlandets faglige myndigheder.

Det besluttedes derfor i 1965, at projektbistanden fremover burde søges koncentreret om følgende lande:

Afrika: Kenya, Tanzania, Uganda, Malawi, Zambia.

Asien: Indien, Pakistan, Thailand.

Det besluttedes endvidere i 1968 at føje Ghana til denne kreds af lande.

Styrelsen har ligeledes overvejet, hvorvidt det ville være formålstjenligt med hensyn til større og mindre projekter at gennemføre en koncentration på et enkelt eller nogle få faglige områder, men kom til den konklusion, at en sådan emnemæssig koncentration måtte forekomme betænkelig, fordi den måtte forventes ret hurtigt at føre til vanskeligheder med hensyn til rekruttering af kvalificeret dansk personale på det eller de udvalgte områder,

Styrelsen fandt derfor, at man burde søge den hidtidige linie inden for den danske projektbistand fortsat og lægge vægt på at fremme en praktisk betonet erhvervsuddannelse inden for landbrug, håndværk og mindre industrier.

For udvalgets stilling til koncentration på prioritetslande er udførligt gjort rede ovenfor i kap. VI, side 61. Det er udvalgets opfattelse, at en koncentration af projektbistanden på forholdsvis få lande fortsat må anses for vigtig, men at anvendelsen af betegnelsen »prioritetsland« bør opgives.

Projekttyper

Som det vil ses af listen over større og mindre projekter (bilag 11), indeholder næsten alle projekter undervisning og demonstration. Oversigten viser tillige, at indsatsen for en meget stor dels vedkommende sigter på at forbedre vilkårene for befolkningen i udviklingslandenes naturligt mest tilbagestående områder, landdistrikterne.

Styrelsens treårsberetninger såvel fra 1965 som fra 1968 lægger megen vægt på, at der opbygges forskellige former for institutioner, og en væsentlig del af projektbistanden sigter derfor på bistand til dette formål.

Der kan på basis af de hidtil indvundne erfaringer udskilles følgende typer af projekter under den danske bistand:

a. Nye institutioner under ren dansk ledelse

Denne form for projekt, der ikke mindst i bistandens første år dominerede kraftigt, og som formentlig stadig vil spille en væsentlig rolle især i Afrika, dækker oftest områder, hvor det pågældende udviklingsland mere eller mindre må starte fra bunden, fordi man ikke råder over fagligt kvalificeret personale. Og selv om der ofte ydes betydelige bidrag i form af bygninger og anden infrastruktur fra modtagerlandets side, er det et særkende ved denne form for projekt, at ledelsesansvaret er eksklusivt placeret hos institutionens danske medarbejdere. Det kan også konstateres, at man med denne projektform kan opnå en betydelig grad af effektivitet. Man kan på den anden side ikke se bort fra, at projekter af denne type oftest vanskeligt integreres i de lokale omgivelser, idet det viser sig svært at tilpasse dem fuldstændigt til de lokale administrative og undervisningsmæssige forhold. Tit viser det sig derfor, at projekter af denne type må forlænges ud over den fastsatte aftaleperiode, fordi det

enten ikke har været muligt at få uddannet det fornødne lokale personale, eller fordi en tilpasning af institutionen ikke har kunnet ske på tilfredsstillende måde i aftaleperioden.

b. Nye institutioner under fælles ledelse med modtagerlandet

Denne type af projekter er i perioden især iværksat i de asiatiske prioritetslande og har som særkende, at der fra projektets start består et fælles ansvar for ledelsen af projektet, og således at der på ledelsesniveau i projekterne er beskæftiget både medarbejdere fra modtagerlandet og danske eksperter. Denne projekttype frembyder imidlertid også sine problemer, idet det i mange tilfælde viser sig vanskeligt at få modtagerlandet til at stille tilstrækkeligt mange og kvalificerede medarbejdere, »counterparts«) til rådighed. Rent bortset fra, at det arbejdsmæssige ansvar derved lægges på de danske eksperter, betyder dette, at det centrale formål med projekter af denne type, nemlig uddannelsen af lokale kvalificerede medarbejdere, forflygtiges. Derved forrykkes planerne for institutionens overgang til modtagerlandets administration. Ud fra en effektivitetsbetragtning kan det muligvis være vanskeligt at forstå, at hovedformålet med projektet for de danske eksperter må være at undervise lokale medarbejdere fremfor selv at løse konkrete opgaver, men dette må ikke desto mindre fastholdes.

c. Rådgiverbistand til bestående eller nye lokalt ledede institutioner

I denne type af projekt er den danske bistand begrænset til at stille et antal rådgivere til disposition samt til leverance af et vist udstyr. Ledelsesansvaret vil fra bistandens start ligge hos lokale medarbejdere, og risikoen for, at bistanden ikke er integreret, er derfor langt mindre. Denne type bistand frembyder ikke som de under a og b nævnte projekttyper overdragelsesproblemer, idet de danske eksperter uden vanskelighed vil kunne tilbagetrækkes ved aftalens udløb. Man kan dog ikke se bort fra, at de danske medarbejders status som rent rådgivende kan indebære en reduceret effektivitet, idet deres indflydelse bl.a. vil afhænge af samarbejdsforholdet i de konkrete tilfælde.

d. Multi-bi-projekter

Multi-bi-projekter kan i korthed karakterise-

res ved, at disse projekter finansieres ved særbidrag fra et enkelt giverland, men administreres af FN eller af særorganisationerne efter nærmere aftale med giverlandet. Begrundelsen for at yde bistand til denne form for projekter er, at de internationale organisationers sagkundskab sikrer, at projektet har en høj prioritet og er baseret på et godt udarbejdet forslag, samtidig med at giverlandet bevarer medindflydelse på midlernes anvendelse. Giverlandet opnår desuden en vis administrativ lettelse i forhold til den indsats, der kræves ved administration af rent bilaterale projekter. Om nogen udgiftsmæssig besparelse er der dog ikke tale, idet den pågældende internationale organisation skal have dækket sine administrationsudgifter - ofte op til 14 %.

Flertallet af de danske multi-bi-projekter er gennemført i samarbejde med FAO's Frihed for Sult-kampagne, og dette samarbejde er med undertegnelsen af en generalaftale om faglig bistand til udviklingslandene i januar 1969 yderligere udbygget. Der er tale om en rammeoverenskomst, der fastsætter reglerne for gennemførelse af projekter på basis af konkrete beslutninger.

Der er i perioden 1962-68 i alt ydet knap 20 mill. kr. til multi-bi-projekter, jf. den i bilag 12 givne oversigt.

e. Kontantbidrag

Betegnelsen kontantbidrag omfatter kontante ydelser - normalt på bilateral basis - der går til en konkret, identificerbar institution eller opgave. Betegnelsen er ikke ganske dækkende, bl.a. fordi disse ydelser ofte udbetales over flere år.

Baggrunden for at yde denne form for bistand er erkendelse af, at mange udviklingslande selv er i stand til at oprette og lede uddannelsesinstitutioner, hvis en del af kapitalen og eventuelt ekspertbistanden ydes udefra. Denne form for bistand kan også muliggøre, at frivillige organisationer gennemfører bistandsopgaver.

Som tilfældet er med multi-bi-projekter, er der tale om en form for bistand, som er lidet administrationskrævende i sammenligning med egentlige bilaterale projekter, da det normalt drejer sig om klart definerede opgaver, der vil fremgå af modtagerlandets egne prioriteringer. Det er i øvrigt ofte opgaver, der kan løses med relativt kort varsel, og uden at man forpligter sig til efterfølgende ydelse.

¹⁾ En lokal, sideordnet medarbejder.

Kontantbidrag indførtes først som selvstændig underkonto på bistandsbevillingen fra og med finansåret 1967/68, men der er siden 1962 ydet sådanne tilskud. Den samlede udgift i tiden 1965-68 til i alt 9 større bidrag (dvs. over 100.000 kr.) af denne art udgjorde ca. 6 mill. kr., hvoraf godt 90 % anvendtes i Afrika (incl. Nordafrika), medens de resterende to større bidrag blev givet til institutioner i Indien og Tyrkiet. Hertil kommer en række mindre bidrag, især til institutioner i Afrika.

En liste over de enkelte kontantbidrag er givet i bilag 13.

I udvalget er der enighed om, at der ikke kan opstilles faste brugbare kriterier for valg mellem de ovenfor nævnte projekttyper. Under forskellige forhold vil der fortsat være anvendelse for samtlige projekttyper.

Institutioner under ren dansk ledelse som beskrevet under pkt. a vil antageligt kun kunne anbefales i særlige tilfælde, hvor modtagerlandet selv har ringe forudsætninger for at løse opgaven og samtidig manifesterer sin positive interesse for denne form, også ved væsentlige bidrag til løbende driftsudgifter, samt sandsynliggør sin mulighed for til sin tid at kunne videreføre projektet.

Projekter under fælles ledelse med modtagerlandet, jf. pkt. b, synes almindeligvis at måtte være at foretrække, fordi de skulle have bedre mulighed for at blive fuldt integreret i modtagerlandene.

Den under c beskrevne bistandsform, der består i rådgivning til lokalt ledede institutioner, bør i stigende grad bringes i anvendelse.

For så vidt angår alle de nævnte tre projektkategorier (a-c) mener udvalget, at det er af afgørende betydning, at modtagerlandet afholder en væsentlig del af de lokale udgifter ved projektets gennemførelse. Ligeledes tilslutter udvalget sig det synspunkt, at kvalificerede lokale medarbejdere er af største betydning især for videreførelsen efter bistandens ophør, ligesom de lokale medarbejdere er af betydning, derved at de giver mulighed for, at projektaktiviteterne afsluttes på de forudsatte tidspunkter, således at der skabes grundlag for, at bistandsressourcerne frigøres til nye aktiviteter. Der må dog i praksis ikke stilles for rigoristiske krav med hensyn til spørgsmålet om lokale medarbejdere, idet det ofte kan være vanskeligt for udviklingslandene at opfylde eventuelle forpligtelser til at skaffe sådanne medarbejdere.

Projektudvælgelsen og kriterier herfor

Et bilateralt projekt bliver til efter en formel eller uformel anmodning fra modtagerlandet, ofte kanaliseret gennem den lokale danske diplomatiske eller konsulære repræsentation.

Anmodninger, der skønnes at burde nyde fremme, bliver i alle tilfælde ved et i udenrigsministeriets Sekretariat for teknisk samarbejde med udviklingslandene¹⁾ udarbejdet notat forelagt Styrelsen til principbeslutning.

Der er ingen faste kriterier for afgørelsen af, om et projektforslag bør accepteres eller forkastes. Afgørende faktorer er imidlertid, at der foreligger en definitiv anmodning fra en kompetent myndighed eller institution, indeholdende et tilstrækkeligt klart defineret forslag om et projekt af rimelig økonomisk omfang, at det foreslåede projekt bidrager til modtagerlandets sociale og økonomiske udvikling, samt at forslaget i modtagerlandet har en høj prioritering. Medbestemmende kan også være muligheden for, at der til projektet kan knyttes lokale eksperter enten som projektledere eller som medarbejdere, hvor dette forhold må anses for afgørende for projektets effektive gennemførelse og videreførelse efter bistandens ophør. Endelig er det for antagelse af et forslag en betingelse, at det skønnes, at man fra dansk side kan præstere den fornødne sagkundskab, f.eks. gennem eksperter eller ved at stille know-how til rådighed.

Den prioritering, et modtagerland tildeler en bestemt sektor, kan tilkendegives på forskellige måder. Den kan dels komme til udtryk i det pågældende lands planlægning, dels i det konkrete tilfælde tilkendegives af modtagerlandets villighed til selv at deltage i udgifterne til projektet. Tidligere krævede man som hovedregel fra dansk side, at modtagerlandets egne myndigheder skulle dække ca. halvdelen af udgifterne i form af bygninger, lokale lønninger og lignende, medens den danske ydelse oftest bestod i lønninger til eksperter og betaling for udstyr indkøbt i udlandet. Styrelsen tilkendegav imidlertid i sin første treårs-beretning, at man — når et nærmere samarbejde indledtes med et færre antal lande — også på anden måde end gennem landets egne bidrag skulle kunne skaffe sig vished for det pågældende lands prioritering af en bestemt opgave, og at man derfor fra dansk side — hvor et modtagerlands ringe økonomiske ressourcer tilsagde det — burde kunne

¹⁾ I det følgende kaldet »Sekretariatet«.

påtage sig også en væsentlig del af investeringsudgifterne.

Dette er da også sket i de senere år, hvor man fra dansk side ved en række projekter rent faktisk har påtaget sig en væsentlig del også af de lokale udgifter. Det er vanskeligt med de indtil nu høstede erfaringer at angive klare retningslinier for, hvornår det vil være rimeligt at dække lokale udgifter. I afgørelsen indgår bl.a. et skøn over projektets spredningseffekt i modtagerlandet og det tillidsforhold, der er skabt til modtagerlandet, baseret i første række på erfaringerne fra hidtidige projekter.

Som ovenfor anført mener udvalget, at det er væsentligt, at modtagerlandet medvirker med en ikke ubetydelig del af de lokale udgifter. Udvalget er dog enig i, at andelen vil kunne variere efter omstændighederne i de enkelte tilfælde.

Prioritering og langsigtet planlægning af bistanden

Som det fremgår af statsregnskaberne, har det i flere tidligere finansår ikke været muligt at udnytte de til bilaterale projekter allokerede bistandsmidler fuldtud. Hovedårsagen hertil har været forsinkelser med iværksættelse af tiltrådte projektforslag.

Imidlertid skønnede Sekretariatet i foråret 1969 ved en generel gennemgang af samtlige foreliggende projektforslag, at man fremover ville have gode muligheder for at sikre en fuldstændig udnyttelse af de årlige bevillinger til projektbistand, og at det ville være muligt at foretage en egentlig prioritering og planlægning af projektbistanden for flere år fremover, idet der forelå et stort antal veldokumenterede projektforslag fra modtagerlandene.

I sommeren 1969 foretog Sekretariatet en indgående gennemgang af samtlige foreliggende projektforslag, og efter samråd med hver enkelt af de af Styrelsen nedsatte faglige særudvalg opstilledes en liste over projekter i den prioritetsorden, hvori de skønnedes at burde iværksættes i finansåret 1969/70 og finansåret 1970/7. Endvidere udarbejdedes en liste over de projekter, der burde iværksættes i 1971/72. Ved udvælgelsen af de projektforslag, der var indeholdt i prioriteringslisterne, var der lagt vægt på en række faktorer, af hvilke skal fremhæves: om der forelå en definitiv anmodning fra modtagerlandet eller vedkommende internationale organisation, om projekterne allerede havde været forelagt Styrelsen til principiltitræ-

delse, og om der forelå en tilstrækkelig høj prioritering i modtagerlandene, specielt inde- ret gennem løfte om dækning af lokale om- kostninger. Der var desuden ved opstillingen af prioritetslisterne taget hensyn til, hvor inten- sivt det enkelte projekt havde været forhandlet med modtagerlandet, samt hvornår det teknisk set ville være muligt at sætte projektet igang. Endelig er Danmarks forudsætninger for at gennemføre det enkelte projekt selvsagt ind- gået i overvejelserne.

Prioritetslisten for finansåret 1970/71 inde- holdt projekter, hvis samlede udgiftssum over- steg den forventede bevilling. Dette tilsigtede imidlertid ikke en overskridelse af den forven- tede bevilling, men skulle danne modvægt mod den vanskelighed, at afløbene på de enkelte pro- jekter erfaringsmæssigt kan gå langsommere end forventet.

Styrelsen nedsatte et ad hoc-udvalg med den opgave at gennemgå det fra Sekretariatets side fremlagte materiale.

I dette ad hoc-udvalg var der enighed om at anbefale Styrelsen at tiltræde det fra Sekreta- riatets side udarbejdede forslag til prioritetsliste for finansårene 1969/70 og 1970/71.

Ad hoc-udvalget gav samtidig udtryk for den opfattelse, at der ikke var tilstrækkeligt erfa- ringsmateriale til at opstille retningslinier for en fremtidig fast prioriteringsprocedure, hvor- for den nu etablerede prioriteringsmetode bur- de fortsættes, indtil de gennem praksis ind- vundne erfaringer måtte angive mulighed for revision af fremgangsmåden.

De fremtidige prioritetslister burde ifølge ad hoc-udvalget principielt omfatte samtlige de projektforslag, der forelå i Sekretariatet, dog således at projektforslag, der helt åbenbart ike kunne nyde fremme, som hidtil blev afvist af Sekretariatet.

Selv om de til enhver tid foreliggende priori- tetslister angav de principielle retningslinier for aktiviteten inden for projektområdet, gik ad hoc-udvalget ind for, at omrokeringer inden for prioritetslisterne samt tilføjelse af helt nye pro- jekter burde kunne finde sted i den udstræk- ning, der måtte være gode grunde for dette.

Udvalget kan tilslutte sig synspunkterne i ad hoc-udvalgets ovenangivne indstilling til Sty- relsen.

Administrative spørgsmål

Administrationen af bilateral projektbistand spænder fra udarbejdelse af projektplaner,

getter, regeringsaftaler og personalerekruttering over løbende kontrol med budget og målsætning til endelig afvikling af projekterne, dvs. projekternes overgang til pågældende udviklingsland.

Projektkontorets medarbejderstab består - som tilfældet er for Sekretariatet som helhed - dels af medarbejdere af udenrigsministeriets almindelige tjeneste, dels af fastansatte specialmedarbejdere, og vægten ligger i stabens sammensætning på den administrative sagkundskab. Det er ikke muligt på administrativt plan fagligt at dække et så vidt spektrum som projektemnerne spænder over, og for at skabe den fornødne faglige dækning bistår Styrelsen derfor af rådgivende særudvalg inden for følgende områder: landbrug, skovbrug, familieplanlægning, teknologi, audiologi, kvindeuddannelse, pædagogik og odontologi.

Der er desuden med indførelsen af bistandskonsulentordningen i 1967 hidført en forstærkning af det faglige indslag, idet konsulenterne hver for sig dækker forskellige faglige områder, som f.eks. skolevæsen og seminarieuddannelse, mejerivæsen og ernæring, kvægavl og veterinærvæsen. De hidtil ansatte 8 bistandskonsulenter har alle tidligere været beskæftiget med arbejde i udviklingslandene og har derfor gode forudsætninger for at medvirke til at finde frem til nye projektopgaver samt ved undersøgelser på stedet af prioriteter og behov. Bistandskonsulenterne følger navnlig de større projekter gennem behandling af indkomne rapporter og besøg på projekterne, ligesom de bistår ved udfærdigelse af vurderingsrapporter om projekterne. Konsulenterne deltager i særudvalgsmøder, og de bidrager ved udfærdigelsen af projektoplæg til Styrelsen, ligesom de medvirker ved udvælgelsen af eksperter og projektmedarbejdere.

Som anført ovenfor er administrationen af projekter en yderst varieret virksomhed, og for at gennemføre den forudsete vækst i projektbistanden er det nødvendigt, at der løbende foretages en rationalisering af de administrative rutiner i hjemmearchivsystemet. Man tilstræber en høj grad af decentralisering ved at lade projektlederne ude i modtagerlandet selv have ansvaret for afgørelser af mere rutinemæssig karakter. Korrespondancen med de fleste projekter foregår på engelsk, hvilket dels forbereder og letter projekternes overgang til modtagerlandene, dels gør det muligt at ansætte lokal hjælp ved projektadministrationen.

Der foretages årligt meget store indkøb til projekterne. Ved en omlægning af Sekretariatets

projektkontor har man oprettet en sektion, der tager sig af indkøb og regnskabsproblemer, herunder budget- og inventarkontrol. Gennem denne centralisering af indkøbsfunktionen vil der utvivlsomt kunne opnås væsentlige besparelser.

Ekspertbistand

Udviklingslandenes behov for faglig bistandspersonel har navnlig ligget inden for landbrug, skolevæsen, industri og offentlig administration. Mange af de nationer, der efter anden verdenskrig opnåede deres frihed for kolonistyre, måtte for at undgå administrativt sammenbrud i vid udstrækning beholde de tidligere koloniembedsmænd for gradvist at erstatte dem med anden udenlandsk bistand, indtil de selv kan dække behovet med egne statsborgere. En stor del af den faglige bistand har følgelig i mange år taget sigte på at afhjælpe denne situation, men efterhånden er der sket nogen forskydning i ekspertbistanden over imod rådgivende virksomhed på højt plan, og som noget ret nyt - anvendelse af konsultative firmaer.

Antallet af udstationerede danske eksperter har været stærkt stigende i de senere år og nåede medio 1969 op på 537. Stigningen har været størst for gruppen af bilaterale eksperter, af hvilke der ultimo 1966, 1967 og 1968 var udstationeret henholdsvis 82, 163 og 221. Medio 1969 var tallet steget til 280, og antallet forventes i 1970 at ville overstige 300.

Fordelingen af de udstationerede eksperter medio 1969 fremgår af nedenstående oversigt:

Eksperter ¹⁾ under multilaterale programmer.	106
Bilateralt udsendte eksperter.	280
Eksperter ved nordiske projekter.	26
Eksperter ved hospitalet i Congo.	72
I alt	484

De eksperter, der udsendes under FN's og særorganisationernes bistandsprogrammer omfatter dels senioreksperter, dels assisterende eksperter (»associate experts«).

Den førstnævnte ekspertgruppe består af højt kvalificerede folk med mindst 10 års erfaring, som udsendes til opgaver af rådgivende karakter over for udviklingslandenes regeringer.

1) Rekrutteret gennem danske institutioner.

Gruppen assisterende eksperter består af unge med en universitetsuddannelse eller anden højere uddannelse. De er under deres arbejde knyttet til en seniorekspert. Tanken med deres udsendelse er dels at muliggøre en større indsats, dels at uddanne de pågældende, således at de eventuelt senere vil kunne gøre tjeneste som senioreksperter. Danmark har truffet aftale med FN, FAO, ITU og UNESCO om betingelserne for udsendelse af danske assisterende eksperter. En tilsvarende aftale er tilbudt ILO.

De, der udsendes under Danmarks bilaterale bistandsprogram, falder i to hovedgrupper: kontraktansatte eksperter og løntilskudseksperter.

De kontraktansatte eksperter er ansat af udenrigsministeriets Sekretariat for teknisk samarbejde med udviklingslandene og udsendt af Sekretariatet til udviklingslande, der har anmodet om sådan bistand, eller som medarbejdere ved projekter i udviklingslandene. De pågældende eksperter står i tjenesteforhold til Sekretariatet og er forpligtet til at aflægge rapport hvert halve år om deres arbejde.

I udførelsen af sine opgaver vil den kontraktansatte ekspert normalt være forpligtet til at rette sig efter de anvisninger, som gives af opholdslandets regering og den i landet gældende lovgivning; men i en konfliktsituation vil han kunne nægte at følge opholdslandets instruktioner om sit arbejde.

Løntilskudseksperter ansættes med Sekretariatets medvirken af modtagerlandet i en bestående stilling, som det ikke selv har været i stand til at besætte som følge af mangel på uddannede folk. Denne ekspertgruppe står ikke i noget arbejdsforhold til Sekretariatet og må efterkomme ordrer fra modtagerlandet, der også kan afskedige dem. De er ligesom andre danske eksperter forpligtet til to gange årligt at indsende en skriftlig rapport til Sekretariatet om deres arbejde. Ansættelsen sker med samme løn og på samme vilkår, som er gældende for modtagerlandets egne borgere i tilsvarende stillinger. Til den lokale løn ydes fra dansk side et tilskud, der bringer den samlede lønindtægt op på højde med de kontraktansatte eksperters løn.

Lønningerne

Lønningerne til de danske bilaterale eksperter ligger på linie med de lønninger, der betales eksperter udsendt af FN og særorganisationerne, men det er dog ikke alle former for tillæg, der ydes efter disse organisationers principper. Lønningerne reguleres efter tjenestestedet i

overensstemmelse med FN's regler om regulering i forhold til det stedlige prisniveau. Betalt ferierejse for eksperten, hans ægtefælle og børn til Danmark ydes efter to års tjeneste.

I bilag 14 er gengivet reglementet for de kontraktansatte eksperter, der udsendes under Danmarks bilaterale bistandsprogram. Reglementet gælder ikke for løntilskudseksperter. For denne ekspertgruppe er de vigtigste bestemmelser indeholdt i det brev, gengivet som bilag 15, hvorved der gives tilsagn om ydelse af tilskud til lønnen i tjenestetiden. De assisterende eksperter betales af danske midler stillet til rådighed for foran nævnte internationale organisationer. De er under deres tjeneste omfattet af reglerne for disse organisationers stabe.

Den status, de kontraktansatte eksperter og løntilskudseksperterne nyder, er ikke ganske ens.

Danmark har med Tanzania, Zambia og Uganda sluttet generelle aftaler om fagligt samarbejde, der bl.a. tjener det formål at klargøre eksperternes stilling med hensyn til immunitet og privilegier. De i de seneste år sluttede aftaler omfatter også løntilskudseksperter. Forhandlinger om sådanne overenskomster er indledt med Kenya og Malawi.

Der er ikke nogen forskel på den immunitet, de to ekspertgrupper nyder, men løntilskudseksperterne har ikke på toldområdet de samme privilegier som kontraktansatte eksperter.

Udviklingen er for Danmarks vedkommende gået i retning af en stor stigning i udsendelsen af løntilskudseksperter. Forklaringen herpå er, at Danmarks prioritetslande i Afrika har vanskeligt ved at besætte en lang række stillinger med egne borgere og derfor anmoder om dansk bistand.

Der opstår ofte vanskeligheder omkring udsendelsen af løntilskudseksperter, fordi oplysninger, som er af betydning for løntilskudsvilkårene, f.eks. om den lokale løn og om bolig vil blive stillet til rådighed, indgår sent, eller forudsætningerne om den skat, der skal svares af den lokale løn, viser sig ikke at holde stik.

Udvalget ville på baggrund heraf finde det ønskeligt, at det tilstræbes at træffe aftale med modtagerlandene om, at man fra dansk side udbetaler hele lønnen til løntilskudseksperter og under en eller anden form får refusion for den lokale løn.

Det er ikke udvalgets opfattelse, at lønniveauet i almindelighed virker hæmmende på rekrutteringen.

Rekruttering

Rekruttering af såvel de bilaterale eksperter som af de multilaterale eksperter (bortset fra de af FAO, UNESCO, WHO og ILO udsendte) foretages gennem Sekretariatet.

I de seneste 3 år er de ledige ekspertstillinger, der søges besat, blevet offentliggjort i Udenrigsministeriets Tidsskrift, ligesom Sekretariatet udsender ugentlige lister over ledige stillinger til ca. 150 institutioner, faglige organisationer m.v. I de fleste tilfælde averteres stillingerne endvidere i fagpressen, ligesom Sekretariatet retter henvendelse direkte til personer, der vides at være interesseret i bistandsarbejde, og som antages at have muligheder for at bringe kandidater i forslag til ledige ekspertstillinger.

I begyndelsen af 1967 var der vanskeligheder med hensyn til at opnå tilstrækkelige reaktioner på opslåede ekspertstillinger; siden da har der imidlertid vist sig øget interesse for udsendelse til udviklingslandene, et forhold der formentlig delvis skyldes den intensiverede offentlige diskussion om bistandsarbejde og interesse for dette arbejde, bl.a. i ungdomsorganisationerne.

Det danske FAO-udvalg, Dyrlegeforeningen, Statens Husdyrbrugsudvalg og Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser har tidligere over for Sekretariatet rejst spørgsmålet om muligheden for oprettelse af et mindre antal stillinger ved styrelser og statsinstitutioner med henblik på at fremme rekrutteringen af eksperter. Det var ikke tanken, at alene den medarbejder eller de medarbejdere, der ansattes ekstra, skulle stå til rådighed for bistanden til udviklingslandene, men at der skulle åbnes mulighed for, at alle medarbejderne på skift kunne stå til rådighed. Der er herved henvist til en lignende ordning i Storbritannien.

Om den britiske ordning foreligger oplyst, at Ministry of Overseas Development med finansministeriets bemyndigelse har henstillet til en række ressortministerier, at der inden for en nærmere angiven beløbsramme oprettes et antal overtallige stillinger i selve ministerierne med henblik på ansættelse af tjenestemænd, der som led i deres almindelige karriere vil kunne udsendes til tjeneste i et udviklingsland.

Ud fra ønsket om at skabe større mulighed end hidtil for at udsende lærere til udviklingslandene har Ministry of Overseas Development endvidere med universiteter og højere læreanstalter indgået aftale om oprettelse af et antal overtallige stillinger. Da lærere ved universiteter og højere læreanstalter i Storbritannien normalt

ikke er tjenestemænd, sker ansættelsen på kontrakt. Det er ikke i kontrakterne præciseret, at der kan blive tale om tjeneste i et kortere årsmål i et udviklingsland, idet målet er at skaffe mulighed for at udvælge eksperter ud af en større personkreds, og det er således ikke tilsigtet, at udelukkende de som overtallige ansatte skal kunne udvælges til ekspertstillingerne.

Der er næppe tvivl om, at en del højt kvalificerede afholder sig fra at søge ud som eksperter på grund af den usikkerhed, en sådan udsendelse skaber for tilbagevenden til den tidligere karriere eller til en ny stilling.

For tjenestemændenes vedkommende åbner § 58 i loven om statens tjenestemænd af 18. juni 1969 adgang til at opnå tjenestefrihed i indtil 3 år. Perioden fradrages normalt ved beregningen af lønnings- og pensionsancienniteten. Der åbnes dog mulighed for en bevarelse af lønnings- og pensionsancienniteten i de tilfælde, hvor den pågældende tjenestemand i tjenestefrihedsperioden påtager sig et hverv, hvori den danske stat har en interesse, som f.eks. hvor en tjenestemand bliver udsendt som ekspert til et udviklingsland. Afgørelsen af, hvorvidt lønnings- og pensionsancienniteten kan bevares, træffes dog i det konkrete tilfælde af ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen.

Såfremt pensionsancienniteten bevares, skal den pågældende efter den ny tjenestemandslov af 18. juni 1969 ikke - til forskel fra, hvad der tidligere var tilfældet - indbetale pensionsbidrag i tjenestefrihedsperioden.

For de overenskomstansatte i statens tjeneste gælder hovedsageligt lignende regler som for tjenestemænd. De overenskomstansatte har dog ikke et lovhjemlet krav på tjenestefrihed, men en sådan kan - om den enkelte styrelse går ind herfor - gives. Det kan imidlertid kun ske på den måde, at den pågældende medarbejder udtæder af sin kontrakt. Da der må ansættes en ny medarbejder i stedet, indebærer dette usikkerhed med hensyn til den pågældendes genansættelse efter hans tilbagevenden fra en ekspertopgave. Hvis den overenskomstansatte i tjenestefrihedsperioden udfører arbejde inden for sin faglige uddannelse, vil der ikke ved hans genansættelse opstå problemer med hensyn til lønningsancienniteten, der i så fald vil blive regnet fra kandidatalder. Såfremt den overenskomstansatte i tjenestefrihedsperioden ønsker en bevarelse af pensionsancienniteten, må spørgsmålet forelægges for lønnings- og pen-

sionsministeriet, og ved afgørelsen af sådanne andragender vil lønnings- og pensionsministeriet lægge vægt på formålet med tjenestefriheden. Imødekommes andragendet, vil eksperten ved sin tilbagevendende efter periodens udløb ikke have mistet pensionsanciennitet. Det er dog en forudsætning, at den pågældende under sin tjenestefrihed har betalt sædvanligt pensionsbidrag.

De statsansatte, der påtager sig en ekspertopgave i et udviklingsland, vil formentlig normalt kunne påregne at opnå de automatiske advancementer i deres stilling her i landet.

Udvalget finder, at den adgang, der som ovenfor beskrevet er for statsansatte til at opnå tjenestefrihed for at påtage sig en ekspertstilling i et udviklingsland - og som navnlig for de overenskomstansatte betyder en usikkerhed - ikke løser problemet om en mere langsigtet bistand på et bestemt område. Den statsinstitution, som den pågældende er knyttet til, kan - så længe ekspertudsendelsen varer - ansætte en anden, men dette rejser naturligvis arbejdsmæssige problemer for institutionen. Det er derfor vigtigt, at udsendelsen af de pågældende medarbejdere kan indgå i institutionens personaleplanlægning.

Udvalget anser det for ønskeligt, at der under Danmarks bilaterale bistandsprogram åbnes adgang til indgåelse af aftaler med udviklingslande om at stille eksperter til rådighed til løsning af bestemte opgaver på mere langsigtet basis, således at forstå, at man fra dansk side forpligter sig til at søge at stille afløsere for de enkelte eksperter, efterhånden som de trækker sig tilbage fra den pågældende opgave. Værdien af en langsigtet bistand vil være betydeligt større for et udviklingsland end en ad hoc-bistand.

Udvalget foreslår, at der med henblik på ydelse af en langsigtet ekspertbistand på sådanne fagområder, hvor Danmark har særligt gode forudsætninger for at yde en indsats, gives Sekretariatet bemyndigelse til efter aftale med danske statsinstitutioner, der er rede til at gå ind i et samarbejde til løsning af sådanne opgaver, at afholde lønningsudgifterne til en eller flere overtallige stillinger for akademikere af bevillingerne til udviklingsbistand. Ordningen tænkes begrænset til ansættelse af foreløbigt op til 15 personer.

For så vidt angår de privatansatte, finder udvalget ikke nogen mulighed for at sikre de pågældende tilbagevendende til stillinger i erhvervslivet. Hvis en ordning var mulig, ville interes-

sen i disse kredse for udsendelse som ekspert blive øget.

Ved reglerne for betaling af fratrædelsesgodtgørelse - der f.eks. for en gift kontraktansat ekspert efter 3 års udsendelse andrager 10 ugers løn - er der dog givet eksperterne en vis tid til at søge anden stilling ved tilbagekomsten til Danmark. For løntilskudseksperternes vedkommende er denne godtgørelse indregnet i lønnen.

Der vil utvivlsomt også ved fortsat oplysningsvirksomhed kunne skabes større forståelse i de private erhverv for værdien af, at en medarbejder har arbejdet i et udviklingsland.

Uanset at kun et lille antal af interesserede vil være egnede, finder udvalget, at der er et vist grundlag for at øge rekrutteringsmulighederne ved at interessere personer, der står ved slutningen af deres karriere, for at påtage sig en ekspertopgave i nogle år under forudsætning af, at dette ikke medfører tab af pensionsanciennitet.

Anden rekruttering end gennem Sekretariatet

Som ovenfor berørt rekrutteres en del eksperter her i landet ikke ved Sekretariatets mellemkomst, men gennem de pågældende særorganisationers (FAO, UNESCO, WHO og ILO) kontaktorgan her i landet.

Udvalget er opmærksom på, at der foregår et vist samarbejde mellem de forskellige danske rekrutteringsorganer, bl.a. om annoncering af stillinger, men finder et snævrere samarbejde end det nuværende ønskeligt med henblik på at skabe så effektiv og ensartet en rekruttering som muligt, og på at lette rekrutteringsprocessen for de personer, som er interesseret i at blive udsendt som eksperter af de internationale organisationer.

Proceduren for rekruttering af eksperter bør ligeledes tages op til overvejelse med henblik på mulige forbedringer, herunder især en samordning af rekrutteringen til FN's program og til Danmarks bilaterale bistandsprogram.

Udvælgelsen af eksperter

Åf ansøgere til en ekspertstilling under Danmarks bistandsprogram udvælger Sekretariatet bistået af medlemmer af de af Styrelsen nedsatte faglige særudvalg den eller de kandidater, der indstilles til udviklingslandets regering. De østafrikanske lande sender ved rekruttering af eksperter i Danmark ofte selv embedsmænd hertil for at deltage i interview af kandidater.

Der lægges ved udvælgelsen navnlig vægt på de faglige kvalifikationer, således som disse er dokumenteret ved eksamensbeviser og udtalelser fra arbejdsgivere; herudover lægges der vægt på ansøgernes kvalifikationer i det sprog, de skal benytte i udførelsen af deres hverv.

Udvælgelsen af eksperterne er en speciel opgave, og udvalget kan derfor anbefale, at dette udføres af personer med særlige kvalifikationer hertil, og at nye metoder i rekrutteringsteknik afprøves.

Uddannelse og orientering

Hidtil er den danske akademiske uddannelse ganske naturligt alene lagt an på at opfylde et dansk behov. Den faglige bistand til udviklingslandene kræver imidlertid sagkundskab på en række områder, som går ud over det, der er behov for efter danske forhold. Det har således længe været erkendt, at uddannelsen på nogle fagområder ikke var tilstrækkelig baggrund for, at de pågældende kunne påtage sig en forsvarlig løsning af ekspertopgaver i et udviklingsland. Danske medicinske studerende får f.eks. ikke som et led i studiet uddannelse i behandlingen af tropiske sygdomme; danske veterinærer har indtil for nylig ikke haft adgang til undervisning i tropiske husdyrsygdomme, og danske arkitekter har tidligere savnet mulighed for en uddannelse i byggeri og byplanlægning under tropiske forhold.

Styrelsen har fundet, at problemet om en supplerende faglig uddannelse måtte løses af universiteterne og de højere læreanstalter og anmodede derfor i 1966 Planlægningsrådet for De Højere Uddannelser om at ville overveje, hvorledes behovet kunne dækkes.

Planlægningsrådet nedsatte i 1968 et udvalg, der bl.a. har til opgave at undersøge mulighederne for inden for visse uddannelser at indføre særlige valgfri fag med sigte på, at de studerende senere kan komme til at arbejde i udviklingslandene. Dette udvalg ventes meget snart at aflægge en rapport.

Idet man i øvrigt må afvente Planlægningsrådets udtalelse, finder udvalget det af interesse, om sådanne valgfri fag kunne indføres inden for de fagområder, hvor Danmark har eller kan tænkes at have særlige forudsætninger for at yde ekspertbistand, og hvor den normale uddannelse, de studerende får i Danmark, er utilstrækkelig til at sætte dem i stand til på forsvarlig vis at varetage opgaver som eksperter i udviklingslandene.

Der har på nogle områder været etableret specialkurser til supplerende af kommende eksperters faglige viden. Finansieret af midler til udviklingsbistand gennemførtes således på Kunstakademiet et kursus i tropisk byggeri og byplanlægning. Fra skoleåret 1969/70 har Kunstakademiet besluttet at ville give alle arkitektstuderende mulighed for at få undervisning i disse emner som valgfri fag. Det første kursus finansieret af bistandsmidler har hermed virket igangsættende og ført frem til den løsning, som også udvalget finder er den rette.

Der har endvidere på Landbohøjskolen været givet valgfri undervisning i tropiske husdyrsygdomme. Denne undervisning blev muliggjort ved, at Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene ydede et stipendium til en dansk veterinær til studium af tropiske husdyrsygdomme ved udenlandske læreanstalter.

På eget initiativ og uden finansiel støtte af midler til udviklingsbistanden har internationalt fællesudvalg for de medicinske studenterråd ved universiteterne i København og Århus afholdt kurser for medicinske studerende og læger i tropemedicin og hygiejne.

Udvalget er enig i Styrelsens opfattelse, at det næppe fremover vil være ønskeligt at etablere en supplerende uddannelse ved kurser betalt af midlerne til udviklingsbistand, da det må anses for mere naturligt, at denne undervisning finansieres over de højere læreanstalters budgetter.

De danske eksperter modtog indtil 1969 ikke nogen orientering ud over de oplysninger, Sekretariatet kunne give om tjenesteforholdene. I 1969 etableredes almene orienteringskurser af 3 ugers varighed. Kurset har til formål at give eksperterne orientering om gruppearbejde og teknikken for kundskabsoverførsel, idet deres opgave i udviklingslandene for en stor del vil være af pædagogisk karakter, samt at orientere dem om de økonomiske, sociale og kulturelle problemer i udviklingslandene. Der er i 1969 afholdt to kurser, og det er tanken fremover at afholde 6-8 kurser årligt.

Udvalget kan tilslutte sig, at sådanne almene orienteringskurser gennemføres som noget fælles for alle danske eksperter, der udsendes til udviklingslandene. Sigtet med kurserne er ikke i første række at bibringe eksperterne kundskaber, men at støtte visse færdigheder f.eks. i samarbejdsteknik og kundskabsoverførsel og at gøre dem indstillet på arbejdet i et udviklingsland. *Udvalget finder, at disse kurser ikke bør*

være af meget længere varighed end for nærværende (tre uger, dog eventuelt senere med en uges intensiv engelsk-undervisning), da denne tid må anses for tilstrækkelig til en orientering som den tilsigtede. For kurser af kort varighed taler derudover, at deltagerne må holdes skadesløse for tabt arbejdsfortjeneste i kursustiden, og at det derfor er af vigtighed, at forbedrelsen til udsendelsen ikke står i et misforhold til udsendelsens længde.

Af sproglige grunde har Danmark kun i meget få tilfælde haft mulighed for at efterkomme anmodninger fra fransk- og spansk-talende lande om ekspertbistand.

Sverige har etableret såkaldte rekrutterings-sprogkurser i engelsk, fransk og spansk for personer, som fagligt er fundet egnede til udsendelse som eksperter, men savner de fornødne sproglige kvalifikationer. Det er ikke gjort til en betingelse for deltagelse i kurserne, at de pågældende binder sig til senere udsendelse på ekspertopgaver.

Udvalget vil anse det for sandsynligt, at der ved oprettelse af lignende sprogundervisning i Danmark kunne fremkaldes flere ansøgere til stillinger, navnlig i fransk- eller spansk-talende lande. Ganske særligt bør der måske lægges vægt på spansk, som følge af at de spansk-talende lande ikke således som de fransk-talende har muligheder for at rekruttere egnede eksperter med de fornødne sprogkundskaber.

Dansk ungdoms u-landsarbejde

Hvad er en u-landsfrivillig?

»U-landsfrivillig« er en uheldig betegnelse, allerede fordi disse bistandsmedarbejdere hverken er mere eller mindre frivillige end f.eks. eksperter, der rejser ud. Man har imidlertid ikke kunnet finde noget bedre ord for denne gruppe af bistandsmedarbejdere.

I en erklæring, der blev vedtaget i slutningen af 1968 på en konference arrangeret af sammenslutningen af private frivillig-organisationer »Coordinating Committee for International Volunteer Service« hedder det bl.a.:

»Der findes ikke nogen definition af begrebet »frivillig« eller »frivilligtjeneste«, som kan tilfredsstille alle. Det er et dynamisk begreb, der fortolkes på forskellig måde i de forskellige samfund og forskellige sammenhæng. Men der er dog visse fundamentale principper og karakteristiske forhold, som gælder overalt i verden.

Frivillige er mænd og kvinder, der opgiver deres normale arbejde og uden hensyntagen til økonomisk fortjeneste - som et led i en fælles indsats - stiller deres viden og kunnen til rådighed for folk i socialt og økonomisk underudviklede områder. I deres daglige arbejde, i deres holdning og forhold i øvrigt understøtter de princippet om lighed mellem mennesker og det enkelte individs krav på respekt og værdighed. Det arbejde, som de udfører i overensstemmelse med disse principper, er frivilligt tjeneste. I en frivillig-organisation bør den samme ånd være til stede hos den administrative stab, som dog kan modtage løn.

Sådan arbejde udføres hovedsageligt af unge mennesker, der er besluttede på at yde deres særlige bidrag til social og økonomisk udvikling, og som har en stærk personlig ansvarsfølelse over for menneskehedens fremtid«.

Denne erklæring dækker så nogenlunde de nationale frivillige (de såkaldte »domestic volunteers«) og de internationale frivillige. De nationale frivillig-organisationer, som findes i en lang række udviklingslande, er i realiteten et forsøg på en intern mobilisering af arbejdskraft, som ellers ikke ville være blevet kanaliseret til de pågældende arbejdsopgaver. Disse frivillig-korps kan også tjene til uddannelse og medvirke til en styrkelse i de unge lande af national bevidsthed, der rækker ud over stammen.

De internationale frivillige omfatter ifølge de senest foreliggende oplysninger ca. 25.000 personer. Hovedparten af disse kommer fra det amerikanske fredskorps, men næsten alle industrilandene i den vestlige verden har i øvrigt etableret ordninger med udsendelse af frivillige, som dog ofte afviger betydeligt fra den amerikanske ordning. Dette gælder f.eks. alle de nordiske lande.

Udsendelse af frivillige under Dansk Ungdoms U-landsarbejde

a. Udsendelse af unge danske frivillige til udviklingslandene påbegyndtes af Mellemfolkeligt Samvirke i september 1963. I de første år blev arbejdet finansieret af midler fra Landsindsamlingens Fond for Udviklingslandene. På baggrund af de positive erfaringer fra de første 3 års arbejde vedtog folketingset i april 1966 loven om udsendelse af frivillige til udviklingslandene. Ved denne lov blev der stillet 45,8 mill. kr. til rådighed for udsendelse af frivillige indtil udgangen af 1972. Lovens tekst samt bemærkningerne hertil fremgår af bilag 16.

Udsendelsen af frivillige blev ved loven overladt til Mellemfolkeligt Samvirke. Til at varetage kontakten mellem Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene og Mellemfolkeligt Samvirke er der etableret et samarbejdsudvalg, der normalt mødes én gang i kvartalet for at tage stilling til større principielle problemer. Endvidere har Mellemfolkeligt Samvirke oprettet et såkaldt DUU-udvalg, der løbende følger frivilligarbejdet og tager stilling til en række af de problemer, der opstår.

b. I bemærkningerne til loven om udsendelse af frivillige til udviklingslandene blev det forudsat, at antallet af frivillige i aktiv tjeneste i september 1968 skulle være nået op på 400. Dette mål er imidlertid ikke blevet nået. Pr. 1. juli 1969 var antallet af frivillige i aktiv tjeneste 207. Den manglende opfyldelse af det forudsatte antal frivillige skyldes især, at antallet af kvalificerede ansøgere har været noget mindre end forudsat. Det har dog også virket begrænsende på antallet af frivillige, at udviklingslandene for enkelte faggruppers vedkommende har stillet stadig stigende krav til de frivilliges faglige kvalifikationer. For at kunne møde disse krav er udvælgelseskriterierne blevet skærpet, og desuden er uddannelse af de frivillige blevet betydeligt udbygget. Det uddannelseskursus, som afholdes for de udvalgte ansøgere, er således nu blevet udstrakt til en varighed af 11 uger. Desuden vil uddannelseskurserne, der hidtil har været afholdt i Danmark, fra 1. april 1970, blive henlagt til Tanzania, for at uddannelsen kan foregå i et miljø, der så meget som muligt ligner det, hvori de frivillige skal arbejde. Dette skulle give de frivillige en bedre baggrund for deres virke.

c. Siden starten i 1963 er arbejdet med udsendelsen af de frivillige undergået betydelige ændringer. Der er således sket en geografisk koncentration omkring tre østafrikanske lande, samt Zambia og Indien. I disse fem lande er der blevet stationeret regionalledere til at forestå den stadig mere omfattende lokale administration, herunder den direkte kontakt med de berørte myndigheder, i forbindelse med placeringen af de udsendte frivillige. Disse placeringer bliver foretaget på grundlag af regeringsaftaler, der er indgået mellem de fem nævnte lande og Danmark.

Der har været en stigende efterspørgsel efter frivillige inden for de tekniske fag, og der er indledt udsendelse af frivillige til egentligt socialt arbejde.

Den geografiske fordeling af de frivillige samt deres opdeling efter køn, alder og fag fremgår af bilag 17.

Afgrænsning af de frivillige i forhold til eksperter

Spørgsmålet om afgrænsning af de frivillige som gruppe i forhold til eksperterne har flere forskellige sider. Efterhånden som kravet til de frivilliges faglige kvalifikationer er steget, er man for enkelte faggruppers vedkommende, f.eks. lærere, kommet i den situation, at eksperter og u-landsfrivillige bliver udsendt på samme faglige niveau. Hvis de derudover også i deres arbejde i udviklingslandene bliver placeret side om side, opstår der let et spændingsforhold hidrørende fra den manglende lønmæssige ligestilling. Man bør derfor ved udsendelsen af u-landsfrivillige og eksperter sikre sig, at der ikke opstår en sådan konfliktsituation, ved at der lægges klare alders- og kvalifikationsmæssige skillelinier.

Alle kvalificerede, der ansøger om at blive udsendt som u-landsfrivillige, bør gøres opmærksom på mulighederne for at blive udsendt som ekspert. Denne fremgangsmåde følges da også nu af Mellemfolkeligt Samvirke. Der findes i Danmark ikke nærmere erfaringer med hensyn til, i hvilket omfang personer med en højere uddannelse, der kunne kvalificere til udsendelse som ekspert, rent faktisk måtte ønske at blive udsendt som frivillige.

Udbuddet af frivillige

Ved udvælgelsen af de udsendte frivillige stilles der krav om, at de ikke alene har en uddannelse, men også praktisk arbejde bag sig. Samtidig forudsættes en interesse for og en positiv holdning til udviklingslandenes befolkninger og deres problemer. En samtidig opfyldelse af begge disse kriterier medfører uundgåeligt en vis begrænsning af kredsen af personer, der opfylder de udvælgelseskriterier, som anvendes ved bedømmelsen af u-landsfrivillige. De frivillige får endvidere en relativt lille løn, f.eks. i forhold til junioreksperter og andre eksperter, hvilket kan begrænse antallet af ansøgere inden for visse faggrupper. På grundlag af de første 5 års erfaringer anser Mellemfolkeligt Samvirke det imidlertid for realistisk at gå ud fra, at der hvert år kan udvælges i alt fald 150 frivillige.

Et særligt udbud af personer, der ønsker at gøre u-landstjeneste, må forventes at fremkomme, hvis folketinget gennemfører den af rege-

ringen bebudede lovgivning, hvorefter egnede unge, der ønsker det, kan vælge i stedet for den militære værnepligt at gøre u-landstjeneste. Der foreligger ingen holdpunkter for en realistisk bedømmelse af, hvor mange værnepligtige der måtte ønske at blive placeret i u-landstjeneste. Forudsætningen for at komme i betragtning bør imidlertid være den, at den pågældende opfylder de udvælgelseskriterier, som i øvrigt anvendes ved bedømmelsen af u-landsfrivillige. Det vil formentlig herefter vise sig, at kun et forholdsvis begrænset antal unge i praksis vil komme til at aftjene u-landsværnepligt.

Behovet for frivillige

Det er ifølge sagens natur meget vanskeligt at få et nøjagtigt billede af, hvilket behov der eksisterer for udsendelse af u-landsfrivillige. Mange udviklingslande vil utvivlsomt erklære, at de kan anvende u-landsfrivillige, dersom de har indtryk af, at de vil få disse placeret som en bistand ud over, hvad de ellers måtte modtage af hjælp. Anderledes vil det muligvis stille sig, dersom der er tale om alternative bistandsformer, f.eks. således at det pågældende udviklingsland får frit valg mellem et antal u-landsfrivillige og ekspertbistand for det samme beløb. Der foreligger imidlertid ingen sikre oplysninger, der kan tjene til vurdering af, hvorvidt udviklingslandene i almindelighed vil foretrække andre former for bistand frem for bistand i form af frivillige.

Der er imidlertid visse faktorer, der peger på, at behovet for og ønsket om at modtage u-landsfrivillige i alt fald i visse lande efterhånden vil aftage. Udviklingslandene vil således efterhånden selv få uddannet et antal »mellemteknikere«, som kan udfylde de pladser, som ellers kunne udfyldes af u-landsfrivillige. Desuden kan der i visse lande af politiske grunde være modvilje mod at acceptere frivillige.

Der er på den anden side en vis formodning for, at de lokale myndigheder i udviklingslandene er mere positivt indstillet over for og i højere grad ønsker at modtage frivillige end de centrale myndigheder. Det er i øvrigt udvalgets vurdering, at behovet for at modtage u-landsfrivillige er større i de mindst udviklede lande, som f.eks. Botswana, Swaziland og Lesotho end i lande som f.eks. Tanzania.

Frivillig-tanken og mellemfolkelig forståelse

Gennem Dansk Ungdoms U-landsarbejde udsendes fagligt kvalificerede unge, for at de

kan udføre et konkret arbejde i et udviklingsland, som har behov for denne bistand. De frivilliges indsats har imidlertid også en anden side. Den skaber mulighed for, at den enkelte kan opnå en mere nuanceret og mere underbygget holdning til udviklingslandene og ikke mindst til de mennesker, der lever dér.

Det følger af sagens natur, at man ikke kan måle betydningen for den mellemfolkelige forståelse af de frivilliges indsats. Det synes dog, som om det har været svært for de frivillige at tilvejebringe den kontakt, som har været en del af sigtet med den danske ordning. Der er i udvalget delte meninger om, hvor stor betydning man kan *tillægge* denne side af frivilligarbejdet. Derimod er der enighed om, at hjemvendte frivillige kan have stor betydning i det hjemlige oplysningsarbejde om udviklingslandene og deres problemer, og erfaringen viser, at en meget stor del af de hjemvendte aktivt deltager i dette arbejde.

Endelig kan der peges på, at hjemvendte frivillige eventuelt efter en yderligere uddannelsesperiode ofte vil egne sig til rekruttering som eksperter. Der findes således adskillige eksempler på, at frivillige senere vender tilbage til tjenestelandet som kontraktansat medarbejder hos den pågældende regering.

Internationale frivillige

I FN har man gentagne gange drøftet tanken om etablering af et særligt FN-organ, som skulle have til opgave at administrere et internationalt korps af frivillige. Sagen blev senest drøftet på FN's 23. generalforsamling i december 1968, hvor der på foranledning af Iran blev vedtaget en resolution, hvori Det økonomiske og Sociale Råd (ECOSOC) blev anmodet om at iværksætte en grundig undersøgelse vedrørende oprettelsen af et internationalt korps af frivillige. ECOSOC anmodede derefter i juli 1969 FN's generalsekretær om at foretage en undersøgelse af de konstitutionelle, administrative og forskellige finansielle arrangementer, som oprettelsen af et internationalt korps af frivillige måtte give anledning til. Denne undersøgelse ventes afsluttet i sommeren 1970, og resultatet kan forventes forelagt FN's 25. generalforsamling i efteråret 1970.

Ifølge de foreliggende oplysninger støtter ingen af de vestlige industrialiserede lande tanken om at etablere et FN-frivilligkorps. Derimod er der forskellige grader af interesse for etablering af et internationalt samarbejde baseret på

ationale frivillige. Fra dansk side har man erklæret sig villig til at overveje medvirken i et sådant internationalt samarbejde inden for de geografiske områder, hvor Danmark allerede har udsendt frivillige.

Frivillig-ordningens fremtid

Ved andre former for faglig bistand er det ganske klart, at det er udviklingslandenes behov og kun dette behov, som danner basis for bistanden. Også ved en bedømmelse af frivilligarbejdets fremtid må hovedvægten som hidtil lægges på arbejdsindsatsen. Det er selve det arbejde, som de frivillige udfører, der først og fremmest kan begrunde, at Danmark anvender relativt store beløb til udsendelse af frivillige.

Udvalget mener, at der på indeværende tidspunkt i udviklingslandene består et behov for at modtage frivillige. Det er muligt, at dette behov på længere sigt i højere grad vil rette sig mod personer med større uddannelse. Det er dog udvalgets opfattelse, at behovet for den kategori af bistandsmedarbejdere, som udsendes på indeværende tidspunkt, vil eksistere i alle tilfælde nogle år fremover.

Udvalget anbefaler derfor, at loven om udsendelse af frivillige til udviklingslandene forlænges for en periode på 5 år.

Kursusvirksomheden

Kursernes tilrettelæggelse — multilateralt og bilateralt

a. Multilaterale kurser

Siden 1953 har halvdelen af det danske bidrag til UNDP's tekniske bistandskomponent (dog maksimum 15 $\frac{1}{4}$ mill. kr.) været reserveret til undervisningsformål (kurser, seminarer o.lign.) fortrinsvis i Danmark. Baggrunden for denne ordning var oprindeligt Danmarks vanskelige valutastilling, men ordningen er blevet opretholdt, fordi særorganisationerne var interesseret i at have midler til gennemførelse af seminarer og kurser, som man ellers ikke ville kunne få finansieret, og ordningen fandtes også at være i Danmarks interesse, idet man derved sikrede anvendelse af dansk ekspertise for de midler, Danmark stillede til rådighed for faglig bistand.

Dette særbidrag har af FN og særorganisationerne været anvendt til finansiering af en omfattende kursusvirksomhed i og uden for Danmark.

Under hensyn til, at nye procedureregler for

det faglige bistandsprogram ville gøre det vanskeligt for UNDP at udnytte bidraget, og da UNDP frygtede, at andre lande ville efterfølge den danske ordning, hvilket ville vanskeliggøre administrationen af et multilateralt bistandsprogram, blev det med UNDP aftalt, at denne særbidragsordning ophørte fra udgangen af 1969.

Fra 1970 vil derfor hele det danske bidrag til UNDP's program blive ydet uden klausuler af nogen art, idet man i stedet vil videreføre kursusvirksomheden som bilateralt finansieret, men fortsat i samarbejde med FN og særorganisationerne.

Med FAO er Sekretariatet efter forhandling i efteråret 1968 nået til enighed om et kursusprogram for fireårsperioden 1970-73, som forudser afholdelse af kurser, seminarer og konferencer inden for i alt 20 emneområder.

Efter forhandlinger i foråret 1969 er der med WHO opnået enighed om et kursusprogram for 1970 og 1971, som forudser afholdelse af kurser og seminarer inden for i alt 14 emneområder.

Med FN og UNESCO er der truffet aftale om et kursusprogram for året 1970.

b. Bilaterale kurser

Efter 1962-lovens ikrafttræden, hvor man gik over til at gennemføre et stigende bistandsarbejde på bilateral basis, er der tillige arrangeret bilaterale kurser, men kun i beskedent omfang i forhold til antallet af kurser arrangeret i samarbejde med de internationale organisationer.

Kursernes art

Der har været en klar tendens til, at kurserne i Danmark har været af forholdsvis kort varighed og med deltagelse på højt niveau. Dette gælder især for de kurser, der har været arrangeret i samarbejde med de internationale organisationer. Disse kurser har normalt været 2-6 uger, enkelte dog med en varighed af 3, 9 eller 12 måneder. Kurserne har hovedsageligt været holdt på engelsk, nogle med simultantolkning til fransk og/eller spansk. Udenlandsk ekspertise er i vidt omfang blevet inddraget for at sikre en alsidig belysning af problemerne. Endvidere er en stigende del af kurserne lagt i udviklingslandene i de tilfælde, hvor det skønnes mest hensigtsmæssigt.

Nogle af kurserne har været gentaget i mange år, som f.eks. kurserne i andelsvæsen, anæstesi, børnetandpleje, marinbiologi, havnevesen

og skibsfart, præfabrikation af huse, socialforskningsmetodik, voksenundervisning og mejeridrift, men også nye kursusemner som produktion af cement og teglværksprodukter, søfartsundervisning, personaleledelse og nationale programmer for ungdomsarbejde o.a. er føjet til de traditionelle kursusemner.

Medens nogle af de bilaterale kurser har fulgt samme mønster som de kortvarige multilaterale kurser, har andre været relativt langvarige landbrugsuddannelser af et par års varighed, der har fundet sted på vore landbrugsskoler, hvor eleverne i vidt omfang har fulgt undervisningen på dansk.

Erfaringerne fra disse sidstnævnte kurser har imidlertid vist, at der skabes mange vanskeligheder for de unge studerende ved, at de modtages i Danmark til en sådan uddannelse. Dette gælder både tilpasningsmæssigt og sprogligt, men også for udnyttelsen af det lærte efter hjemkomsten, idet den danske uddannelse ikke i tilstrækkelig grad har taget sigte på forholdene i udviklingslandene.

Styrelsen har derfor taget skridt til at afvikle de mere langvarige landbrugskurser på danske skoler i løbet af 1970/71.

Ved de enkelte seminarers og kursers afslutning opfordres deltagerne (sædvanligvis i et spørgeskema) til at vurdere de enkelte sider af arrangementet og at give oplysning om deres personlige udbytte heraf. Disse oplysninger benyttes til ændring af eventuelle fremtidige kurser af samme art. Da dette kun har betydning ved en senere gentagelse, foregår der i en del seminarer og kurser en løbende vurdering af hver dags program med henblik på så vidt muligt at tilpasse den følgende del af arrangementet til deltagerens ønsker. Vurderingen ved afslutningen af et seminar eller kursus er i nogle tilfælde af ringe værdi, fordi deltagerne ikke ønsker at virke uvenlige over for værtslandet. En dyberegående vurdering er for nylig foretaget af kurserne på Rural Development College i Holte. Denne undersøgelse ventes at ville medføre en omlægning af kurset.

Et ikke ubetydeligt antal seminarer og kurser er senere efter nogle års forløb blevet fulgt op med et kortere supplerende seminar eller kursus for de samme deltagere, hvorved man har kunnet danne sig et godt indtryk af virkningerne af det første arrangement.

Styrelsen nedsatte i 1968 et særudvalg til at foretage en vurdering og prioritering af den hidtidige danske kursusvirksomhed. Dette særud-

valg har givet udtryk for den opfattelse, at kursusvirksomheden generelt set må betragtes som en særdeles værdifuld del af Danmarks faglige bistand til udviklingslandene. Særudvalget fremhæver, at kursusvirksomheden i betydeligt omfang i bistandsarbejdet har inddraget danske fagfolk, der ikke eller kun i få tilfælde ville stå til rådighed for et arbejde uden for landets grænser. Endelig er det fremhævet, at der på de områder, hvor Danmark har gjort eller vil kunne gøre en særlig værdifuld indsats, bør tilstræbes en kursusvirksomhed, som ikke er præget af ad hoc-arrangementer, og i det omfang det er praktisk, bør der tilstræbes integrerende aktiviteter såvel ude som her i landet.

Omfanget af kursusvirksomheden

I perioden 1962-68 har der været afholdt det i tabel 10 side 84 anførte antal kurser.

På grundlag af de foran nævnte anmodninger fra de internationale organisationers side om fortsat kursusvirksomhed i Danmark eller med dansk bistand kan det forventes, at kursusvirksomheden vil kunne fortsættes i samme omfang som i de seneste par år.

Udvalgets konklusioner

Udvalget kan tilslutte sig de synspunkter, som det ovenfor omtalte særudvalg har givet udtryk for, og er altså enig i, at kursusvirksomheden, som Danmark har erhvervet god erfaring i, er en værdifuld aktivitet, som bør videreføres. Ganske særligt bør de kortvarige kurser på højt niveau fremhæves. De mere langvarige grundkurser bør fortrinsvis foregå i udviklingslandene.

Udvalget er enig i, at man også fremover i vidt omfang bør søge samarbejde med de internationale organisationer om tilrettelæggelsen af kurserne og i videst muligt omfang bør søge internationale eksperter inddraget i kurserne, såvel fra de internationale organisationer som fra andre industrilande.

Udvalget har peget på, at en relativ stor del af kurserne har vedrørt landbrugsfaglige emner, og at man fremover i videre omfang end hidtil sket bør søge inddraget industrielle emnekredse.

Da omfanget af kursusvirksomheden i nogen grad afhænger af mulighederne for at skaffe kvalificerede danske ledere til disse, mener udvalget, at det bør sikres, eventuelt gennem kontraktansættelse af ledere, at dette forhold ikke

Tabel 10. Omfanget af kursusvirksomheden

	Årlige udgifter (mill. kr.)						
	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Bilaterale kurser	0,22	1,14	0,6	1,1	1,1	3,5	2,6
Multilaterale kurser	6,0	6,5	7,5	9,0	11,0	14,0	15,25

	Antal gennemførte kurser							
	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	I alt
UNDP-kurser								
I Danmark	13	15	23	27	26	31	39	174
Uden for Danmark	2	2	4	5	7	10	10	<u>40</u>
								<u>214</u>
Antal deltagere	283	317	498	564	621	821	ca. 1000	<u>ca. 4104</u>
Bilaterale kurser								
I Danmark	2	2	6	8	8	8	7	41
Uden for Danmark	-	-	-	-	-	-	1	<u>1</u>
								<u>42</u>
Antal deltagere	47	42	132	175	167	160	162	885

fører til en begrænsning i antallet af kurser, der i øvrigt skønnes velbegrundede.

Stipendiatvirksomheden

Bilaterale stipendiat

Retningslinier for ydelse af stipendier

Indtil 1968 fulgtes den praksis at godkende alle ansøgninger om bilaterale stipendier, når 1) ansøgeren klart havde præciseret sine studieønsker, 2) ansøgerens kvalifikationer var tilstrækkelige og dokumenterede og 3) et effektivt studieprogram kunne tilrettelægges her i landet.

Under denne ordning ydedes stipendier dels til personer, der havde gennemført en højere uddannelse i deres hjemlande og som kom hertil for at få videregående uddannelse varierende fra nogle få uger til et år, dels til unge studerende til en mere grundlæggende skoling, f.eks. landbrugsuddannelse, sygeplejeuddannelse eller i enkelte tilfælde en teknikum- eller en universitetsuddannelse.

Medens instruktionen i de førstnævnte tilfælde normalt kunne foregå på engelsk eller eventuelt andre af verdenssprogene, kunne de mere grundlæggende langvarige uddannelser

ikke arrangeres specielt for udlændinge, hvorfor en indledende danskundervisning var påkrævet. Dette skabte betydelige vanskeligheder for denne gruppe studerende, dels fordi de måtte ofre tid på at lære dansk, som de ikke ville få brug for efter studiernes afslutning, dels fordi de begrænsede sprogfærdigheder, de kunne tilegne sig på et kursus, hele deres studium igennem var en alvorlig hemsko for dem og sammen med andre manglende forudsætninger bevirkede, at deres studium i bedste fald blev forlænget i forhold til den tid, danske studerende anvender.

Dertil kom de vanskeligheder, de studerende fra udviklingslandene, der havde gennemgået et langvarigt studieophold i Danmark, havde med på ny at omstille sig til vilkårene i hjemlandet. Højt kvalificerede folk, som for et kortere tidsrum driver specialstudier, har ikke samme tilpasningsvanskeligheder. Et studieophold i et udviklet land vil for dem betyde en værdifuld inspiration og spore til at iværksætte nye ideer og fremme en nyttig udvikling.

På grundlag af de indvundne erfaringer fastsatte Styrelsen i 1968 nye retningslinier for ydelse af bilaterale stipendier. Stipendier vil herefter fortrinsvis blive tildelt ansøgere med

universitetsuddannelse eller anden grundlæggende uddannelse (herunder »mellemteknikere« som f.eks. lærere ved tekniske skoler) til specialstudier af kortere varighed (maksimum 1 å 2 år). Stipendieansøgningen må være støttet af det ministerium i hjemlandet, der er ansvarlig for den udefra kommende udviklingsbistand. Fremfor som tidligere også at modtage studerende til grunduddannelser tænker Styrelsen sig at yde bistand til opbygningen af studiefaciliteter i udviklingslandene, især ved bistand til videreuddannelse af lærere og instruktører. Stipendier gives ikke mere til lavere teknikeruddannelse eller læringeuddannelse, medmindre det drejer sig om et område, hvor et udviklingsland har fremsat ønske om en sådan dansk bistand.

Undtagelse fra disse principielle retningslinier gøres i enkelte tilfælde, hvor det drejer sig om flygtninge, til hvilke et særligt hensyn bør tages, eller om folk der allerede befinder sig i Danmark, og hvor tilskud kan ydes til videreførelse af en uddannelse, de selv har skaffet sig og i det væsentlige selv har betalt eller har fået støtte til fra privat dansk side.

Styrelsen har endvidere åbnet mulighed for, at der i enkelte tilfælde kan ydes stipendier til afrikanske studerende til studier på universiteter og uddannelsescentre i andre afrikanske lande, såfremt de i deres eget land er uden tilstrækkelige uddannelsesmuligheder.

Med henblik på at foretage en vurdering af resultaterne af den stipendiatuddannelse, der foregår i Danmark, bevilgede Styrelsen i slutningen af 1967 et beløb til en foreløbig undersøgelse i Afrika. Konklusionen af denne foreløbige undersøgelse bekræftede bl.a., at den nævnte omlægning af stipendiepolitikken har været rigtig.

Ved tildeling af bilaterale stipendier har man hidtil stort set ikke på dansk hold taget hensyn til, om studieønskerne var inden for de centrale områder af faglig bistand til ophjælpning af udviklingslandenes økonomiske, sociale og administrative forhold. Der er blevet ydet stipendium, når studiet havde et veldefineret uddannelsesmæssigt indhold.

Udvælgelsen af stipendiaterne

Stipendier ydes normalt kun, når der foreligger anbefaling fra hjemlandets myndigheder (planlægningsministeriet eller et andet ministerium, hvorunder sådanne sager henhører). Med henblik på at sikre den bedst mulige udvælgelse

er samarbejdet med udviklingslandenes myndigheder af stor betydning, da disse bedre er i stand til at vurdere flere ansøgers kvalifikationer i forhold til hverandre og må antages fortrinsvis at fremme stipendieansøgninger på de af landet højest prioriterede områder.

Samarbejde med udviklingslandene er også påkrævet for at sikre, at den uddannelse, der vil kunne tilbydes, vil blive anerkendt af det pågældende land, og at stipendiaten vil kunne opnå en passende stilling efter hjemkomsten, eller at der i hjemlandet i det mindste er brug for folk med en sådan uddannelse.

Danmark har aftaler med Cameroun, Ceylon, Chile, Colombia, Ghana, Guatemala, Indien, Iran, Kenya, Malawi, Nigeria, Pakistan, Sierra Leone, Tanzania, Thailand, Trinidad og Tobago og Uganda om, at der kun ydes bilaterale stipendier efter forelæggelse for disse landes myndigheder, og der er taget skridt til at etablere et lignende samarbejde med andre udviklingslande.

Medens den danske projektbistand for at opnå størst mulig effekt og ud fra praktiske administrative hensyn er koncentreret om visse lande, følges ved tildeling af bilaterale stipendier den linie, at der principielt ydes stipendier til statsborgere fra alle udviklingslande.

Omfanget

Den bilaterale stipendiatvirksomhed er ifølge nedenstående oversigt siden lovens ikrafttræden i 1962 steget fra at omfatte 37 til i 1968 at omfatte 349 stipendiatier.

Modtagne bilaterale stipendiatier 1962-68, dvs. antallet af stipendiatier, der opholdt sig i Danmark i en kortere eller længere periode det pågældende år:

1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
37	131	231	234	299	340	349

Årlige udgifter for 1962-68 til bilaterale stipendiatier (i mill. kr.):

1962-63	1963-64	1964-65	1965-66	1966-67	1967-68	1968-69
0,28	0,66	1,8	2,2	2,6	3,7	4,7

Herudover har undervisningsministeriet en stipendiebevilling til 10 stipendier årligt til studerende fra udviklingslandene.

Man har fra Sekretariatets side kun behandlet indkomne ansøgninger, men har ikke afgivet tilbud om enkeltstipendier. Der har fra danske kredse og fra enkelte udviklingslande været fremført ønske om, at man burde føre en mere

aktiv stipendievirksomhed og give udviklingslandene bestemte kvoter for antallet af stipendier, der årligt kan modtages, men dette er ikke hidtil fundet hensigtsmæssigt.

Administrationen

Administrationen af alle de bilaterale stipendier er med undtagelse af de få stipendier, der ydes af undervisningsministeriet, henlagt til Sekretariatet.

Med hensyn til selve gennemførelsen af studieprogrammerne følges den praksis, at der for alle studerende udpeges en fast kontaktperson på studiestedet, som stipendiaten opfordres til at sætte sig i forbindelse med inden sin ankomst til Danmark for at sikre, at programmet lægges i overensstemmelse med hans behov og ønsker. Den pågældende følger stipendiaten gennem hele hans studium.

Herudover er der for forskellige faggrupper truffet aftale med faglærere om at bistå Sekretariatet med programlægningen for og tilsyn med stipendiaterne, f.eks. inden for dyrlæge-, mejeri- og andelsområderne, ligesom man har et nært samarbejde med læreanstalter, landbrugs-skoler og tekniske skoler på dette område.

Sekretariatet står selv i nær kontakt med alle stipendiaterne, idet man efter behov aflægger besøg hos de stipendier, der opholder sig uden for København.

I 1961-betænkningen fremhævedes betydningen af, at der centralt blev truffet foranstaltninger til passende bistand til alle stipendier. I overensstemmelse hermed yder Styrelsen finansiell støtte til de to »International Student Centres« i København og Århus. Disse centre er oprettet af danske studenter og yngre kandidater som mødesteder for udenlandske og danske studerende. Centrene arrangerer mødeaftener, studiekredse m.v. for deltagere og hjælper de udenlandske studerende med indkvartering, arrangerer besøg i private hjem m.v. Der er til centrene knyttet rådgivere, som bistår de studerende fra udviklingslandene og også aflægger besøg hos de mere fjerntboende stipendier.

For at skabe bedre muligheder for akklimatisering af de stipendier, der kommer til Danmark, og for at give dem en kort generel orientering har Styrelsen endvidere tilrettelagt orienteringskurser af ca. 4 dages varighed.

Disse arrangementer står åbne for alle stipendier, der kommer til Danmark.

Multilaterale stipendier

Gennem de internationale organisationer modtages endvidere multilaterale stipendier i Danmark til studieophold, som regel af ret kort varighed, varierende fra nogle få uger op til et år. Der har i de senere år været følgende antal i Danmark:

1965	1966	1967	1968
170	244	212	290

Anbringelse af stipendier i Danmark for FAO varetages af Det danske FAO-Udvalg, for ILO af socialministeriet, for WHO af Sundhedsstyrelsen, for UNESCO af Den danske UNESCO-nationalkommission og for Atomenergiorganisationen af Den danske Atomenergi-kommission. Administrationen af FN-stipendier og stipendier under GATT og OECD varetages af Sekretariatet. For FN-stipendiaterne vedkommende finder der et nært samarbejde sted mellem de nordiske lande, idet et af disse bistandsorganer efter tur virker som koordinator og har ansvaret for fordelingen af FN-stipendierne mellem de nordiske lande og koordinerer studieopholdet, såfremt dette udstrækkes til flere af landene.

I betænkning nr. 280 af 6. maj 1961 om tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene rejstes spørgsmålet, om administrationen af alle multilaterale stipendier burde koordineres i Sekretariatet, men man fandt ikke behov for en ændring i den allerede bestående arbejdsdeling, idet det fandtes hensigtsmæssigt, at de internationale organisationers normale kontaktorganer tillige administrerede disse stipendier.

Udvalgets konklusioner

Udvalget kan tiltræde de gældende retningslinier for tildeling af stipendier og går således ind for, at der fortrinsvis tildeles stipendier til ansøgere med universitetsuddannelse eller anden grundlæggende uddannelse, og at disse stipendier anvendes til kortvarige specialstudier, som efter anbefaling fra hjemlandets myndigheder anses for at have betydning for de pågældendes arbejde, og som skønnes at give en vis spredningseffekt.

Udvalget mener endvidere, at der i et vist omfang bør gives stipendier adgang til at gennemføre videregående studier, for så vidt dette kan ske på engelsk, f.eks. licentiatstudier, og at man i så fald tilstræber at sikre, at disse grader bliver anerkendt af de pågældende stipendiater.

hjemlande, da værdien af en ikke anerkendt grad er problematisk.

Der bør være den bredest mulige adgang for ydelse af stipendier til alle studieretninger, men hovedvægten bør lægges på ydelse af stipendier til personer, som i hjemlandet vil komme til at virke som instruktører eller på anden måde vil kunne bidrage til at sprede den erhvervede viden.

Der bør fortsat være mulighed for at yde stipendier til alle udviklingslande. Samarbejdet med udviklingslandenes myndigheder anses for at være meget vigtig, idet der herigennem gives større sikkerhed for udvælgelse af de rette folk til studier, der er af betydning for landets udvikling.

Selv om behovet for stipendier utvivlsomt er stort, mener udvalget ikke, at denne bistandsform, der kræver uforholdsmæssig stort forarbejde og megen administration og betyder en stor belastning af de institutioner m.v., der modtager dem til uddannelse, bør udvides i væsentligt omfang. I stedet bør det forsøges at

samle stipendiaterne inden for den kursusvirksomhed, der gennemføres dels i Danmark, dels i udviklingslandene, at udsende eksperter til at bistå ved opbygningen af studiefaciliteterne i udviklingslandene, samt i et vist omfang at bevilge stipendier til studier i udviklingslandene.

Ud fra det samme synspunkt om ikke væsentligt at udvide stipendievirksomheden er udvalget enig i, at man fortsat bør føre en passiv politik og alene tage indkomne ansøgninger op til behandling og bør undlade at skabe en stivhed i systemet ved fastsættelse af kvoter for de enkelte lande, hvilket også let ville medføre en betydelig spildprocent. Undtagelser herfra bør dog kunne gøres, hvor særlige forhold taler derfor.

For så vidt angår bistanden til stipendiatere under deres studieophold i Danmark, mener udvalget, at spørgsmålet har fået en tilfredsstillende løsning ved de trufne foranstaltninger.

Udvalget er sluttelig enig i, at en ændring i den bestående form for administration af de multilaterale stipendiatere ikke er påkrævet.

KAPITEL IX

Dansk finansiel bistand

Ved finansiel bistand forstås statslige kapitaloverførsler på ikke-kommercielle vilkår, der ikke indgår i et fagligt bistandsprojekt i form af demonstrations- eller uddannelsesudstyr.

I finansåret 1968/69 udgjorde den danske finansielle bistand 123,4 mill. kr., svarende til ca. to femtedele af den statslige bistand til udviklingslandene. Heraf blev 90 mill. kr. ydet i form af bilaterale statslån, 6,7 mill. kr. som bidrag til IDA, 25,8 mill. kr. til Verdensfødevareprogrammet og 1,9 mill. kr. til Den asiatiske Udviklingsbank. Dette sidste beløb blev afholdt af midler fra den bilaterale statslånsbevilling. Som en officiel finansiel kapitalstrøm regnes endvidere køb af Verdensbank-obligationer. Da køb af disse anses for at være en normal forretningsmæssig transaktion, betragtes den imidlertid ikke ifølge de nye DAC-definitioner som bistand, men henregnes derimod under »andre officielle kapitalstrømme«. Det har i Danmark hidtil kun været Nationalbanken, der køber og sælger sådanne obligationer.

De danske statslån

Statslånene til udviklingslandene ydes som lån fra den danske regering til vedkommende udviklingslands regering. Beløbsrammen var, da bistandsloven trådte i kraft i 1962, 100 mill. kr.; den er senere udvidet og er - efter den sidste udvidelse i 1968/69 - på 1.200 mill.kr.

Indtil udgangen af 1965 var vilkårene for statslån som hovedregel en rente på 4 %, en afdragsfri periode på 5-5½ år og en løbetid på 20 år.

Som det andet DAC-land (efter Storbritannien) indførte Danmark rentefrihed for lån til udviklingslandene. Siden februar 1966 har samtlige lån været rentefri. I midten af 1967 gik man over til at forlænge den afdragsfri periode til 7 år og den samlede løbetid til 25 år.

De lempelige vilkår for de danske statslån

hænger nøje sammen med hovedbetingelsen for ydelsen af disse lån, nemlig at modtagerlandet er et udviklingsland med en indkomst pr. indbygger på under 300 dollars.

I den oprindelige formulering af loven kunne statslån ydes til gennemførelse af bistandsprojekter med dansk indsats. Ved en lovændring i 1966 indføjedes ordene »eller andre udviklingsprojekter«, hvorved markeredes, at den finansielle bistand kan ydes uden tilknytning til egentlige bistandsprojekter. Hermed har den danske långivning, uanset at den er forbeholdt leverancer af kapitaludstyr og tjenesteydelser i forbindelse med gennemførelsen af låntagerlandets udviklingsplaner, i vidt omfang fået karakter af programbistand; man kræver kun, at leverancerne indgår i identificerbare projekter. I låneaftalerne opregnes de arter af kapitaludstyr m.m., hvis salg kan finansieres af lånet. Listen anses dog ikke for udtømmende og kan efter anmodning fra modtagerlandet udvides. Når man fra dansk side i det hele taget ønsker en vareliste udarbejdet, skyldes dette fortrinsvis hensynet til at orientere modtagerlandet om Danmarks leveringsmuligheder, men derudover et ønske om at oplyse danske foretagender om det pågældende lands behov.

Man har hidtil praktiseret loven således, at lånene generelt må være bundne til indkøb af dansk kapitaludstyr og betaling for danske tjenesteydelser. Dog har man på forskellig måde fraveget denne regel. Man har således tilladt, at danske leverancer af kapitaludstyr indeholdt en betydelig andel af udenlandske komponenter, men dog nægtet godkendelse, når disse udgjorde en overvejende del af leverancen. Endvidere har man ikke i alle tilfælde begrænset sig til kapitaludstyr, men godkendt reservedelsleverancer, såfremt sådanne leverancer var bestemt til identificerbare projekter, f.eks. til at indgå i et konkret produktionsanlæg i modtagerlandet, og ikke til spredt videresalg. Desuden har man god-

kendt leverancer af komponenter til samlevirk-somhed i det omfang, disse udgør startbehold-ninger ved påbegyndelse af en produktion. Fremdeles er leveringsbindingen for fire landes vedkommende blevet fraveget, idet nogle øko-nomisk særligt dårligt stillede udviklingslande har fået adgang til for 25 % af låneprovenuet at finansiere lokale investeringsomkostninger i forbindelse med lånets udnyttelse eller til ind-køb af kapitaludstyr i tredjeland.

Endelig er den del af lånene, der medgår til transportomkostninger gjort ubundet i overens-stemmelse med Danmarks almindelige politik på dette område.

Af kapitaludstyr, der er blevet leveret under låneaftalerne, kan eksempelvis nævnes udstyr til mejerier, slagterier, sukkerfabrikker, cementfa-brikker, kølehuse, bryggerier og telefonanlæg, og der er udført projekteringsarbejder for bl.a. veje, kunstgødningsfabrikker og slagtehuse.

Man stiller nu i de fleste låneaftaler den be-tingelse, at der inden 3 år efter aftalens indgå-else skal være afsluttet bindende kontrakter om lånenes udnyttelse; derimod er der ikke fastsat nogen frist for trækkenes på lånene.

Der er i bistandsloven ved en lovændring i 1966 indføjet en bestemmelse om, at der inden for den til statslån fastsatte ramme kan er-hverves andele eller på anden måde ydes finan-siel støtte til finansinstitutioner, der har til for-mål at fremme den økonomiske udvikling i ud-viklingslandene. Denne bestemmelse er blevet anvendt til støtte til Den asiatiske Udviklings-bank, jf. kap. III, side 32.

Om lån til finansiering af import af fødeva-rer henvises til afsnittet om fødevarerbistand, side 91.

Som det vil ses af bilag 18, er der pr. 1. janu-ar 1970 ydet lån til i alt 34 lande til et samlet beløb af i alt 696 mill. kr. Den bilaterale finan-sielle bistand har ikke således som faglig bi-standsprojekter været genstand for geografisk koncentration. Der er herved opnået en mere jævn fordeling af den danske bistand og en spredning af erhvervslivets kontakter til udvik-lingslandene.

I bilag 19 findes standardteksten til låneafta-lerne.

Udvalgets synspunkter på den hidtidige praksis

Der er ikke i udvalget enighed om at anbe-fale en lempelse af afdragsvilkårene for de dan-ske statslån, jf. kap. VI, side 57. Derimod er udvalget enig om betimeligheden af at fasthol-

de 300 \$-kriteriet for statslånene som en nød-vendig om ikke tilstrækkelig betingelse for at yde et lån.

Skønt det erkendes, at bindingen til indkøb i Danmark i nogen grad forringer lånenes værdi for modtagerlandene, er udvalget dog enig i, at en vis binding fortsat kan forsvares, når hensyn tages til alle relevante forhold, herunder (1) de meget gunstige finansielle betingelser for låne-ne, (2) modtagerlandenes frie valg af arten af projekter til finansiering under lånene, (3) øn-skeligheden af bred tilslutning i Danmark til en hastig vækst af strømmen af finansiell bistand, og (4) de betalingsbalanceproblemer, som i vis-se situationer kan gøre det vanskeligt at give ubundne lån. Samtidig mener udvalget, at der bør stræbes mod større fleksibilitet i bindingen.

Det vil således være hensigtsmæssigt, at stør-relsen af den udenlandske andel i de enkelte danske leverancer er bestemt af de pågældende anlægs karakter, hvorfor nogen generel procent-sats ikke bør fastlægges.

Udvalget finder, at der i fremtidige låneafta-ler bør kunne indføres en bestemmelse, der gør det muligt for låntager at benytte en del af lånemidlerne til finansiering af import af kapi-talgoder og tjenesteydelser fra andre udviklings-lande under forudsætning af tilstrækkelige kon-trolmuligheder.

Udvalget finder endvidere, at der må være større frihed til at kunne yde lån, der muliggør anvendelse af en forholdsvis stor del af prove-nuet til dækning af lokale omkostninger, der-som Danmark i højere grad end hidtil vil bistå udviklingslandene med opbygning af deres in-frastruktur. Administrationen bør tillige stå re-lativt frit ved afgørelsen i forbindelse med kon-krete projekter af, hvilken andel af et udvik-lingslån der bør stilles til rådighed i fri valuta. (Se også kap. VI, side 59).

Danmark bør fortsætte og om muligt forstær-ke sin indsats i internationale organisationer med sigte på en samordnet aktion for afskaffel-se af leveringsbindingerne i samtlige giverlandes bilaterale långivning til udviklingslandene.

Begrænsningen til levering af kapitaludstyr, tjenesteydelser, komponenter og reservedele i det hidtidige omfang bør opretholdes. Man bør endvidere i fremtiden undgå at lånefinansiere fødevarerimport; landbrugsvarer af investerings-karakter såsom avisqvæg bør dog komme inden for den kategori varer, der kan omfattes af statslånene.

Da der har været stadig stigende efterspørgsel

fra udviklingslandene efter de danske lån, og denne nu langt overstiger de midler, der er stillet til rådighed, er spørgsmålet om en prioritering blevet aktuelt.

Administrative grunde taler for en vis koncentration af statslånene på en mindre gruppe lande, idet man derved vil erhverve sig dyberegående kendskab til det enkelte låntagerland, selv om der ikke bør være en lige så snæver koncentration som ved faglig bistand. En sådan koncentration vil til en vis grad komme af sig selv, da de lande, der mest effektivt og hurtigt forstår at udnytte de danske lån, naturligt vil kvalificere sig til nye lån. Dette vil muligvis også være en fordel for dansk erhvervsliv, der vil kunne disponere på længere sigt og drage nytte af de ved de første lån skabte kontakter.

Det spørgsmål har været rejst, om man burde give de mindre udviklingslande en vis prioritetsstilling. Lån af den størrelsesorden, som Danmark er i stand til at yde, har relativt størst betydning for de mindre udviklingslande, som derfor vil være mere interesseret i at samarbejde om lånenes udnyttelse. Da det på den anden side gennemgående er de store udviklingslande som Indien, Pakistan, Indonesien m.fl., der har størst behov for bistand og i forvejen får relativt mindst, har udvalget ikke ment at burde tage dette hensyn i betragtning.

Udvalget mener herefter for så vidt angår kriterierne for at give statslån til udviklingslandene, at hovedkriteriet fortsat må være pr. capita indkomsten (maksimalt 300 \$ pr. indbygger årligt). Derudover bør ved behandling af de indkomne låneansøgninger tages hensyn til modtagerlandets formodede evne til at udnytte et eventuelt lån. Der bør endvidere tages hensyn til, om lånsøgeren er et land, på hvilket Danmark koncentrerer eller har til hensigt at koncentrere sin faglige bistand, således at der må forudses at opstå behov for supplering med lån. Endelig bør der tages hensyn til modtagerlandets valutasituation, vurderet på baggrund af dets naturlige ressourcer og dets forudsætninger for at tiltrække udenlandsk kapital.

Der hengår relativt lang tid mellem indgåelsen af en låneaftale og udnyttelsen af lånet. Det er i udvalget blevet drøftet, om man bør søge lånenes udnyttelse fremskyndet ved i højere grad at informere udviklingslandene om dansk erhvervslivs leveringsmuligheder.

Udvalget erkender, at der består et betydeligt behov for øget information, men finder det afgørende, at man fastholder det princip, at mod-

tagerlandene bør stilles helt frit i valget af kapitalgoder m.v. Herigennem opnås bl.a. en vis kontrol med, at de danske leverandører ikke på uberettiget vis udnytter bindingen til at sikre sig højere priser. Den danske administration som sådan bør ikke have nogen indflydelse på, hvilke danske virksomheder der rent faktisk får leverancer under statslånene. En løsning på problemet ligger muligvis i en øget oplysningsmæssig indsats fra virksomhederne selv og fra erhvervsorganisationerne.

Udvalget finder anledning til at fastslå, at danske myndigheder ikke har ansvaret for de projekter, der finansieres af statslånene. Der kan derfor ikke som foreslået fra anden side være tale om dansk bedømmelse af projekternes egnet, rentabilitet m.m.

Fra erhvervsside er der fremkommet ønske om, at Danmark sikrer, at låntagerlandet genudlåner de danske statslånemidler til indenlandske investorer (statslige såvel som private) på gunstige rente- og afdragsvilkår. Modsat er der bl.a. fra giverlande, der yder lån på relativt hårde vilkår under drøftelser i DAC kommet den kritik til orde, at lempelige vilkår kan medføre en forvridning af investeringerne i udviklingslandene, idet den virksomhed eller institution, der kan opnå billig finansiering, ikke i sine dispositioner vil behøve at tage hensyn til projektets reelle rentabilitet.

Spørgsmålet om genudlån af danske lånemidler er ikke omtalt i de enkelte låneaftaler, men under forhandlingerne understreges det over for låntagerne, at man fra dansk side forventer, at videre udlån til private investorer finder sted på de for landet normale lånevilkår.

Udvalget mener, at vilkårene for genudlån af hensyn til udviklingslandets egne interesser i princippet bør være de i låntagerlandet normale for investeringer af samme karakter, som de der finansieres under et dansk statslån. På denne måde sikres det, at det gaveelement, lånet indeholder, alene kommer modtagerlandets statsfinanser til gode.

Det fremtidige omfang af statslånsvirksomheden

Som tidligere nævnt er der i bistandsloven fastsat en beløbsramme, inden for hvilken ministeren er bemyndiget til at indgå låneaftaler, når disse er tiltrådt af finansudvalget. Under denne ordning, der er væsentlig smidigere end de fleste andre landes statslånspraksis, har man hidtil kunnet forhandle med lånsøgere og afgive foreløbige tilsagn, når blot rammen ikke blev

overskredet. Så længe statslånsvirksomheden havde relativt beskedent omfang, og så længe den faglige bistandsvirksomhed endnu var under udbygning, skabte ordningen ingen bevil-
lingsmæssige problemer. Efterhånden som den årlige bevillingsramme for den samlede bi-
standsaktivitet båndlægges allerede fra pe-
riodens begyndelse, har det vist sig nødvendigt
at skabe en yderligere bevillingsmæssig kontrol,
således at statslånsvirksomhedens omfang af-
passes efter de årlige totale bevillinger, der stil-
les til rådighed.

Imidlertid adskiller trækkene på statslånene sig fra visse andre udgiftsposter derved, at man ikke fra dansk side kan øve afgørende indfly-
delse på tempoet for udnyttelsen af lånene, der især beror på kontraktforhandlinger mellem
låntagerlandets købere og de danske leveran-
dører. Skøn over trækkene i de enkelte år vil
derfor være behæftet med en betydelig usikker-
hed, og overskridelser og mindreudgifter i for-
hold til de årligt »tilladte« træk i henhold til
langstidsplanen - afvigelser der forudsat et rea-
listisk beregningsgrundlag dog må forventes at
udligne hinanden over en årrække - vil næppe
kunne undgås.

Udvalget finder, at de særlige forhold, der
gør sig gældende med hensyn til statslånene, til-
siger en ændring af den almindelige budgetpro-
cedure. Det vil lette det løbende arbejde til for-
del for udviklingslandene og den danske admi-
nistration, at bistandslovens nuværende be-
løbsramme for de samlede låneforpligtelser
erstattes med tilsagnsrammer for lånene, der
i de enkelte finansår fastsættes i overens-
stemmelse med den til enhver tid gældende
langtidsplan.

Fødevarerbistand

Udviklingen af programmer for fødevarer- bistand

I mange vestlige lande er tekniske fremskridt
og statslige støtteordninger i de seneste årtier
resulteret i en produktion af fødevarer, der ikke
i sin helhed kan afsættes til lønnende priser.
Der er opstået overskudslagre. Allerede i begyn-
delsen af 1950'erne opstod der således et bety-
deligt overskud af hvede, først og fremmest i
USA. Hvedeoverskuddet formindskedes indtil
midten af 1960'erne, men er nu igen voksende.
I de senere år er der også - ikke mindst som
følge af EEC's landbrugspolitik - opstået et be-
tydeligt overskud af mejeriprodukter, og der

synes ikke foreløbig at blive tale om en æn-
dring af denne situation.

Medens landbrugssektoren i de vestlige lande
har lidt under store afsætningsvanskeligheder,
er landbrugsproduktionen i udviklingslandene
kun vokset lidt mere end befolkningstilvæksten.
Ernæringstilstanden i disse lande er nu som tid-
ligere utilfredsstillende, og det er derfor for-
ståeligt, at den tanke er opstået at overføre de
industrialiserede landes overskud af fødevarer
til udviklingslandene som gaveydelse eller til
nedsatte priser.

Tanken har ikke blot vundet tilslutning i
vestlige landbrugs kredse, men har vundet langt
videregående popularitet, bl.a. fordi fødevarer-
bistand ofte er blevet opfattet alene som en hu-
manitær indsats til afhjælpning af egentlig sult.
Det er i nogen grad blevet overset, dels at ud-
viklingslandenes sultproblem i form af et for
lavt kalorieforbrug er langt mindre end deres
fejlnæringsproblem som følge af et for lavt
forbrug af protein, dels at fødevarerbistand kan
påvirke den økonomiske udvikling i modtager-
landet, og at påvirkningen ikke blot bestemmes
af bistandens omfang, men også af den form,
hvorunder bistanden ydes.

Langt størstedelen af den bistand, der tilfø-
res udviklingslandene i form af fødevarer, ydes
af USA på basis af bilaterale aftaler uden til-
knytning til konkrete udviklingsprojekter. Fra
amerikansk side var der blevet ydet fødevarer-
bistand lige siden verdenskrigens afslutning, men
med vedtagelsen af Public Law 480 i 1954 tog
udviklingen fart. Baggrunden for lovens vedta-
gelse var store overskudslagre, især af hvede.
Fødevarerbistandens betydning i den amerikanske
landbrugspolitik illustreres af, at 29 % af
USA's eksport af landbrugsvarer i perioden
1954—67 var finansieret under statsprogrammer.
Den amerikanske fødevarerbistand har siden
1954 beløbet sig til gennemsnitligt 1500 mill. \$
årligt og repræsenterede i 1965 33 % af USA's
og over 20 % af DAC-landenes samlede bi-
standsudgifter til udviklingslandene. Det skal dog
påpeges, at en værdiansættelse af fødevarerbi-
stand er problematisk. Verdensmarkedsprisen
ville således være lavere, hvis overskudslagrene
ikke var blevet anvendt til fødevarerbistand, men
udbudt kommercielt, og undertiden vil alterna-
tivet til fødevarerbistand ligefrem være destruk-
tion af overskudslagrene, i hvilket tilfælde det
ikke er nogen bekostning at forære varerne
bort.

Godt 60 % af de amerikanske leverancer har

været salg mod betaling i modtagerlandets valuta. Hovedparten af denne valuta er anvendt inden for modtagerlandets økonomiske udviklingsplan, og disse fødevareleverancer har således reelt været en gave. I de senere år er der imidlertid sket en stramning af betingelserne, idet en voksende del af leverancerne er blevet finansieret ved langfristede, rentebærende dollarkreditter. Samtidig er der sket en vis omlægning fra program- til projektbistand navnlig til arbejdskrævende projekter.

Siden 1963 har fødevarebistand også været ydet multilateralt gennem FN's og FAO's Verdensfødevareprogram (WFP). Programmet finansieres gennem frivillige bidrag fra de deltagende stater.

WFP fik i hele treårsperioden 1963-65 kun stillet ressourcer til en værdi af 93 mill. \$ til sin rådighed, men programmet er siden vokset stærkt. Som nævnt i kap. III er der for to-årsperioden 1969-70 fra alle deltagende lande tilsammen givet tilsagn om bidrag på 288 mill. \$, hvoraf ca. 75 % består af naturalieydelser i form af fødevarer, medens resten er kontantbidrag, der i hovedsagen medgår til transport og administrationsomkostninger.

Det er et ledende princip for WFP, at bistanden skal dække et behov, som ellers ikke ville være blevet tilfredsstillet, idet man herved søger at undgå, at bistandsydelserne får depressive virkninger for udviklingslandenes egen fødevareproduktion. En mindre del af programmets ressourcer anvendes til nødhjælp, medens resten indgår i projekter, der er led i modtagerlandenes økonomiske udviklingsprogrammer, herunder også skolebespisningsprojekter. Hovedparten af de valgte projekter sigter direkte eller indirekte mod en forbedring af betingelserne for landbrugsproduktionen i modtagerlandet. Der er som regel tale om arbejdsintensive projekter, hvor fødevarerne fra WFP benyttes til delvis aflønning af den beskæftigede arbejdskraft. Modtagerlandene dækker i gennemsnit 80 % af de samlede projektudgifter, hvilket skulle indebære en garanti for, at projekterne har høj prioritet i modtagerlandenes udviklingsplaner.

I forbindelse med toldforhandlingerne under GATT i 1967, den såkaldte Kennedy-runde, foreslog USA gennemførelsen af et særligt fødevarebistandsprogram på 10 mill. tons hvede. Resultatet af forhandlingerne blev en konvention, der undertegnedes som et led i det internationale kornarrangement af 1967. Ifølge den-

ne konvention skal de deltagende lande efter en på forhånd aftalt fordelingsnøgle årligt over en treårig periode yde udviklingslandene en ekstra fødevarehjælp på i alt 4,5 mill. tons brødkorn - svarende til ca. 300 mill. dollars. USA's andel udgør 42 %, fællesmarkedslandenes 23 % og Danmarks 0,6 %. Også importørlande som Storbritannien og Japan deltager i konventionen. Giverlandenes bidragsforpligtelse kan opfyldes ved ydelse af et til den stipulerede kornmængde svarende kontantbeløb, der skal anvendes til køb af korn i et af deltagerlandene.

Hovedparten af hvedebidragene ydes under bilaterale aftaler, medens en mindre del kanaliseres gennem WFP. Hvorvidt konventionen har medført den tilsigtede nettoforøgelse af den totale fødevarebistand, der ydes udviklingslandene, er umuligt at afgøre, men forekommer tvivlsomt.

Danmark har indtil nu ydet fødevarehjælp til udviklingslandene under 3 former, nemlig over WFP, gennem den internationale fødevarekonvention og gennem bilaterale danske statslån.

De danske bidrag til WFP andrager i 1969 og 1970 henholdsvis 30 og 37,5 mill. kr. For toårsperioden 1971-72 har Danmark givet foreløbigt tilsagn om et samlet bidrag på 112,5 mill. kr. Af bidragene ydes $\frac{2}{3}$ i form af fødevarer og $\frac{1}{3}$ som kontanter.

De danske forpligtelser under fødevarekonventionen opfyldes dels gennem et kontantbidrag til WFP, svarende til 25 % af den fastsatte ydelse, dels gennem bidrag direkte til modtagerlandene. I konventionens to første år er de bilaterale bidrag blevet ydet i form af dansk hvede til henholdsvis Indien og Forenede Arabiske Republik.

Ved en ændring i loven om teknisk samarbejde med udviklingslandene i 1966 blev der åbnet mulighed for at yde lån til indkøb i Danmark af fødevarer eller driftsfornødenheder til landbruget, såfremt et udviklingsland blev ramt af ekstraordinær knaphed på fødevarer, jf. lovens § 7, stk. 1, pkt. 3. Der er hidtil ydet to sådanne lån, begge til Indien på tilsammen 60 mill. kr. Heraf er indtil 1. januar 1970 ca. 50 mill. kr. blevet udnyttet, hvilket er sket i form af indkøb af dansk mælkepulver.

Vurderinger af udviklingslandenes behov for fødevareimport

Drøftelserne vedrørende udviklingslandenes behov for at modtage fødevarehjælp må naturligvis tage udgangspunkt i vurderinger af disse

landes fremtidige behov for import af fødevarer. Spørgsmålet er blevet mest omfattende behandlet i forbindelse med udarbejdelse af FAO's vejledende verdensplan, den såkaldte »Indicative World Plan«.

I planen opstilles en prognose for efterspørgslen efter fødevarer i udviklingslandene for perioden indtil 1985. På basis af skøn over væksten i udviklingslandenes befolkningstal og realindkomst antages det, at efterspørgslen vil stige med 4 % årligt i den omhandlede periode. Udviklingslandenes landbrugsproduktion voksede i første halvdel af 1960'erne gennemsnitligt med ca. 2½ % årligt. På denne baggrund påpeges nødvendigheden af en forøgelse af den årlige vækst i udviklingslandenes landbrugsproduktion, såfremt disse lande ikke skal blive stærkt afhængige af fødevarerleverancer udefra, væksten i andre dele af deres økonomier blive hæmmet og fødevarerpriserne blive presset i vejret i betydelig grad. Ifølge prognosen for efterspørgslen udvikling skal den årlige stigningstakt for landbrugsproduktionen øges til 4,3 %, dersom udviklingslandene under ét skal være selvforsynende med fødevarer omkring 1985 med det givne niveau for fødevarerpriserne.

Det påpeges i planen, at man ikke på baggrund af den hidtidige produktions udvikling kan slutte, at der vil opstå et meget betydeligt efterspørgselsoverskud, dersom landbrugssektorens udvikling ikke nyder fremme. Forklaringen herpå er den, at et stort efterspørgselsoverskud ikke vil få lejlighed til at udvikle sig, fordi markedsmekanismen vil fremkalde tilpasninger i produktionens og efterspørgslenes størrelse og struktur: Stigende fødevarerpriser vil lægge en dæmper på bybefolkningens forbrug af forædlede fødevarer og samtidig fremme anvendelsen af en ny teknik, som kan øge udbuddet, fordi bønderne får mulighed for at dække højere omkostninger til hjælpemidler og -materialer i den løbende produktion og gennem en bedre indtjening kan finansiere større investeringer i jordforbedringer, nye kornsorter m.v.

Den konstaterede ændring af bytteforholdet mellem land og by i en del udviklingslande synes således at have haft stor betydning for den forøgelse af væksten i fødevarerproduktionen, som er indtruffet efter 1967. Udbredelsen af nye metoder i udviklingslandenes landbrug er sket hurtigere end tidligere ventet. Brugen af kunstgødning er steget kraftigt. Også anvendelsen af nye sædsorter har bidraget til produktionsudvidelsen.

Indtil for kort tid siden var en betydelig pessimisme fremherskende med hensyn til udsigterne for udviklingslandenes fødevarerforsyning. Pessimismen havde sin baggrund i den relativt lave vækstrate, der kendetegnede udviklingslandenes fødevarerproduktion indtil opsvinget efter 1967. Opsvinget lod imidlertid pessimismen vige for en vis optimisme. Man kan imidlertid på indeværende tidspunkt endnu ikke afgøre, om forøgelsen af væksttempoet i det lange løb vil være af en sådan størrelsesorden, at udviklingslandene ikke vil have noget væsentligt importbehov for fødevarer omkring 1985. En forøgelse af vækstraten fra ca. 2,5 %-3 % til 4 %-5 % årligt kræver en ganske voldsom omstilling i et erhverv, der er stærkt bundet af traditioner. Man kan derfor ikke sige noget konkret om udviklingen på langt sigt i udviklingslandenes importbehov, men kun konstatere, at disse på kortere sigt vil have et importbehov selv i det tilfælde, hvor deres fødevarerproduktion måtte udvikle sig efter de mest optimistiske forudsigelser.

Fødevarerbistand som krisehjælp

Udvalget finder, at hjælpeleverancer af fødevarer udefra kan være af stor humanitær betydning under krisesituationer, hvor forsyningen med levnedsmidler midlertidigt og lokalt forværres i forhold til det normale i vedkommende område. Eksempler fra nyeste tid er borgerkrigen i Nigeria og den svigtende monsunregn i Indien i 1965 og 1966.

Det synes ret klart, at leverancer af fødevarer til aktuelt kriseramte lande og områder ikke kan indgå som en fast bestanddel i det danske bistandsprogram. Udvalget finder, at en sådan bistand i givet fald bør gives som en egentlig gaveydelse og ikke som statslån, at udgifterne hertil bør opføres på udenrigsministeriets konto for internationalt humanitært hjælpearbejde, og at beløbene må holdes uden for udviklingsbistandens rammebeløb og bevilges særskilt i forbindelse med opståede behov. *Udvalget foreslår derfor, at bestemmelsen i loven § 7, stk. 1, pkt. 3 udgår.*

Skønt krisesituationer med hungersnød eller hungersnødlignende tilstande desværre ikke er sjældne, vil det dog nok være sjældent, at hjælpeleverancer kan arrangeres så hurtigt, at de kan være til nytte, før situationen har vendt sig. Erkendelsen heraf fører over til spørgsmålet om oprettelse af katastrofelagre spredt på en passende måde inden for de områder, som må leve

under truslen om midlertidigt svigtende fødevareforsyning. En sådan lagerdannelse er en investeringsopgave, som de udsatte lande hidtil har manglet evne til at løse ved egen kraft.

Efter udvalgets skøn vil denne opgave ganske særligt egne sig for løsning gennem et bredt anlagt internationalt aftalekompleks. Inden for en sådan ramme ville der for Danmarks vedkommende formentlig kunne blive tale om leverance af skummetmælkspulver til oplagring. Det er vanskeligt at se, hvorledes denne opgave skulle kunne gribes an ved en selvstændig, bilateral dansk indsats.

Fødevarebistand under normale forhold

Udvalget har haft en indgående drøftelse af behovet for og virkningerne af fødevarebistand under normale, dvs. ikke-kriseagtige forhold, hvor denne bistandsform må begrundes med, at produktion og forbrug af fødevarer i udviklingslandene i almindelighed ligger på et lavere niveau, kvantitativt og/eller kvalitativt, end det, der anses for ønskeligt eller forsvarligt.

Der er i udvalget enighed om, at fødevarebistand ikke kan være nogen permanent løsning på udviklingslandenes problemer med hensyn til at skaffe deres befolkninger en bedre forsyning med fødevarer. En løsning herpå må på længere sigt fremkomme gennem en forøgelse af udviklingslandenes landbrugsproduktion.

Derimod er der i udvalget delte meninger om nytten for udviklingslandene af fødevarehjælp som en midlertidig foranstaltning og dermed om den betydning, sådan fødevarehjælp bør have i det danske bistandsprogram.

Udvalgets flertal mener, at incitamenter til forøgelse af fødevareproduktionen i udviklingslandene, herunder navnlig prisstigninger, på kortere sigt må påregnes kun at ville fremkalde en relativt begrænset udbudsreaktion. Hertil kommer, at større prisstigninger på fødevarer ofte vil være uønskede af udviklingslandene, fordi de medfører Øgede leveomkostninger i byerne og dermed et højere løn- og omkostningsniveau for nydannede og ofte svage industrivirksomheder.

Udviklingslandene vil derfor efter flertallets opfattelse inden for en overskuelig fremtid have behov for tilførsel af større mængder fødevarer, især proteinrige varer, udefra, end de selv vil kunne finansiere. Dette behov kan dækkes ved fødevarehjælp eller ubundne betalingsbalancetilskud fra de udviklede landes side. Ubundne betalingsbalancetilskud skulle normalt

indebære den mest effektive bistand til modtagerlandene, men de to bistandsformer kan næppe betragtes som alternativer set fra donorlandenes side, når der i disse landes landbrug findes uudnyttet produktionskapacitet og overskudsproduktion af fødevarer, og der samtidig hersker betalingsbalanceproblemer.

Ved et tilbageblik over den hidtidige udvikling må det erkendes, at fødevarehjælp ydet som programbistand i nogle tilfælde har haft direkte skadelige virkninger for modtagerlandenes eget landbrug. Imidlertid synes disse erfaringer især at knytte sig til fødevarebistandens barndom.

Gennem en forskydning i sammensætningen over imod ydelser på projektbasis har man i stigende grad formået at administrere fødevareprogrammer, således at markedsforstyrrelser undgås. Hertil kommer, at udviklingslandenes regeringer tillægger landbrugssektorens udvikling stigende vægt. De projekter, til hvilke fødevarehjælp ønskes ydet, sigter netop ofte imod at øge kapaciteten for fødevareproduktionen i modtagerlandet. Man må derfor formode, at andragender om fødevarebistand kun fremsættes efter nærmere overvejelse af de risici, som denne bistandsform kan være forbundet med.

På denne baggrund mener udvalgets flertal, at det under visse omstændigheder er forsvarligt at yde fødevarebistand. Man ønsker at fremhæve, at Verdensfødevareprogrammets anvendelse af fødevarer som led i projektbistand synes stort set at opfylde de betingelser, der må stilles for ikke at påføre udviklingslandenes eget landbrug skadelig konkurrence eller svække disse landes interesse i at ophjælpe deres eget landbrug.

For så vidt angår bilateral fødevarehjælp ønsker flertallet at fremhæve, at sådan bistand kun bør ydes, når et derom fremsat ønske fra et udviklingsland ledsages af dokumentation for, at fødevarehjælpen vil blive anvendt på en måde, som sandsynliggør, at bistanden ikke vil få skadelige følger for den lokale produktion. Endelig ønsker flertallet at understrege, at de varer, der leveres til udviklingslandene som fødevarebistand, som hidtil under ingen omstændigheder bør belaste det danske bistandsprogram med et højere beløb end det, der ville fremkomme, dersom de pågældende varer leveredes til verdensmarkedspris.

Et mindretal i udvalget (Mogens Boserup, Leif Christensen, Bernt Hansen og Knud Erik Svendsen) mener, at fødevarehjælp under ikke-

kriseagtige forhold er en underlødige form for udviklingsbistand, som i grelle tilfælde endog kan være til direkte skade for modtagerlandet. I mindretallets øjne er det et næsten selvfølgelig princip for udviklingshjælp, at den ikke bør bestå i gratis eller billige leverancer af varer, det være sig industrivarer eller landbrugsvarer, som udviklingslandene selv kan producere. En import af fødevarer på gunstige prisvilkår har uundgåeligt den virkning at begrænse markedet for modtagerlandets eget landbrug og dermed at holde priserne lavere, end de ellers ville have været, hvad enten det drejer sig om et absolut prisfald eller et relativt prisfald i form af en forhindret prisstigning. Incitamentet til produktionsforøgelse og markedssalg forringes derved, og de forøgede tilførsler udefra modsvares således mere eller mindre af en formindsket hjemmeproduktion.

Det samme ræsonnement må gælde for udviklingslande, der har et midlertidigt eller varigt behov for import af fødevarer. Leverancer af gavekarakter har depressive virkninger for modtagerlandets eget landbrug, og det er derfor ønskeligt, at importbehovet dækkes ved køb på verdensmarkedet, således at eventuelt stigende importpriser får lov at trække den hjemlige producentpris med op. Herved undgås tillige de skadevirkninger, som fødevarehjælp, så vel som statssubsidieret dumping-eksport fra industri-landene, kan medføre for fødevareeksporterende udviklingslande, der derved må se sig fortrængt fra aktuelle eller potentielle markeder for deres eksportvarer.

Når nogle modtagerlandes regeringer i ret lange perioder har ønsket at modtage fødevarebistand, må det ses som udtryk for en formentlig kortsynet iver for at undgå stigninger i leveomkostningerne i byerne. Imidlertid synes denne politik at være under omvurdering i nogle udviklingslande, måske fordi den siden 1967 indtrufne forbedring i landbrugsproduktionen erkendes at være et resultat af den produktionsopmuntring, som et ændret prisforhold mellem land og by har givet. Denne udvikling bekræfter, at der findes betydelige muligheder for vækst i landbrugsproduktionen, når de fornødne afsætningsmuligheder er til stede.

Mindretallet må derfor konkludere, at der kun i meget specielle og nok ret sjældne situationer vil kunne arrangeres en fødevarehjælp, som utvivlsomt er til nytte for modtagerlandet, og som derfor kan accepteres som led i den danske udviklingsbistand. Skulle der blive tale

om sådanne bilaterale leverancer, bør de ikke belaste det danske bistandsprogram med et beløb svarende til den pris, den danske stat har betalt de danske producenter for vedkommende varer, og ej heller med den gældende verdensmarkedspris. Leverancen bør kun indregnes med et beløb svarende til det bedst mulige realistiske skøn over den pris, som modtagerlandet ville have været villig til ud af egne midler at betale for de pågældende varer.

Mindretallet er opmærksom på, at Verdensfødevareprogrammet i stigende grad yder sin hjælp som projektbistand, men finder, at dette ikke kan ændre dets syn på fødevarebistandens virkninger. Når de ved et udviklingsprojekt ekstra beskæftigede ernæres ved gratis tilførsel af fødevarer udefra, må det indebære, at det lokale landbrug berøves en tilsvarende afsætningsmulighed og dermed et incitament til forøget produktion. I denne sammenhæng er det uden betydning, om det udviklingsprojekt — f.eks. indretning af overrisling — der modtager sådan hjælp fra Verdensfødevareprogrammet, i sig selv fortjener en høj prioritet.

Kun i det sjældne tilfælde, hvor det må ventes, at landbrugsproduktionen i vedkommende land slet ikke reagerer på stigende efterspørgsel, ville den depressive virkning af fødevareleverancer udeblive, idet det ekstra fødevarerforbrug da i alle tilfælde måtte skaffes ved import. I dette særlige tilfælde ville det selvsagt være en fordel for vedkommende land at kunne modtage denne import som gave. Mindretallet anser dog dette tilfælde som ganske hypotetisk.

I konsekvens af sin opfattelse må mindretallet finde det betænkeligt, at det foreløbige tilsagn om dansk bidrag til Verdensfødevareprogrammet for to-årsperioden 1971-72 andrager et så stort beløb som 112,5 mill. kr., dvs. ca. 10 % af den forventede statslige bistand i disse to år tilsammen. *Mindretallet anbefaler, at der fremover vises stor tilbageholdenhed ved beslutninger om bidrag til Verdensfødevareprogrammet.*

Naturalydelser

Naturalydelser til fri disposition for modtagerlandet ydes uden samtidig rådgivningsbistand.

Sådanne ydelser er i vidt omfang benyttet af flere lande, specielt af USA, f.eks. i form af landbrugsmaskiner og gødning.

I dansk praksis har der bortset fra fødevareleverancer kun været ét eksempel på natural-

ydelse, nemlig en leverance i løbet af 1969 af ca. 5.000 tons kunstgødning til Indien. Fra indisk side anvendes den lokale valuta, der indvindes gennem salg af leverancen, til indkøb af brøndboringsudstyr til brug i Mysore State, Indien.

Om behovet i fremtiden for denne form for bistand er det overordentlig vanskeligt at udtale sig, om end den ikke forekommer så aktuell for Danmark som for visse industrilande,

der har overskudsproduktion af varer af de arter, der kan komme på tale.

Udvalget mener, at denne bistandsform bør opretholdes for, at man kan imødekomme anmodninger fra udviklingslande i særlige tilfælde. Der bør altså foreligge en klart udtrykt interesse fra et udviklingsland, udsprunget af et virkeligt behov for den pågældende vare, og bistanden bør ikke fra dansk side være dirigeret af hensynet til at komme af med varen.

KAPITEL X

De danske bidrags fordeling på bistandsopgaver

Den gældende fordeling

I de foregående kapitler er redegjort for de direkte danske bistandsaktiviteter og for de danske bidrag til de multilaterale organisationer.

Der findes ikke noget anvendeligt objektivt kriterium for, hvilken prioritet der bør tillægges de enkelte former for bistandsaktivitet. De følgende bemærkninger og vurderinger om bistandens sammensætning over de næste fem år eller så er derfor alene baseret på udvalgsmedlemmernes erfaringer og personlige opfattelser.

Til brug for de følgende overvejelser er det hensigtsmæssigt at opdele den samlede bistand i følgende fire hovedgrupper:

Multilateral faglig bistand
Multilateral finansiel bistand
Bilateral faglig bistand
Bilateral finansiel bistand

I femårsplanen fra 1967 er det samlede bistandsbeløb fordelt på multilateral og bilateral bistand med ca. 50 % til hver, og i det store og hele falder 25 % på hver af de nævnte fire hovedgrupper.¹⁾

I tabel 6, kap. VII, side 67, er der givet en detaljeret oversigt over, hvorledes bidragene til de forskellige bistandskategorier er fordelt over årene 1962-70. For finansårene 1968/69 og 1969/70 er fordelingen af bidragene på de nævnte hovedgrupper følgende:

Tabel 11. Bistandens fordeling på hovedgrupper

	1968/69 regnskab		1969/70 forventet forbrug	
	Mill. kr.	Procent	Mill. kr.	Procent
Multilateral faglig bistand	60,8	22	90,3	24
Multilateral finansiel bistand	49,0	18	88,8	23
Bilateral faglig bistand	77,7	28	96,5	25
Bilateral finansiel bistand	90,0	32	106,0	28

De enkelte bistandsformers placering inden for de nævnte hovedgrupper fremgår af neden-

stående oversigt, hvori mulige nye aktiviteter er anført i parentes:

	Faglig		Finansiel
Multilateral	UNDP, herunder multilaterale kurser Andre multilaterale organisationer		IDA Regionale udviklingsbanker Verdensfødevareprogrammet Fødevarekonventionen (Supplerende finansiel bistand) (Stødpudlagre) (Fonde til fremme af erhvervsspredning)
Bilateral	Projekter Ekspertes Frivillige	Kurser Stipendiater	Statslån (Kontant- og naturalydelse) (Nationale udviklingsbanker)

Det bør understreges, at denne opdeling er lidt skematisk, og at der i praksis kan være afgrænsningsproblemer både mellem de faglige og de finansielle og mellem de multilaterale og de bilaterale bistandsaktiviteter.

¹⁾ Der ses herved bort fra den relativt beskedne humanitære bistand, der ydes gennem de organisationer, som omtales i kap. III, side 32.

Overvejelser om den fremtidige fordeling

Multilateral faglig bistand

Af de danske bidrag til multilateral faglig bistand ydes knapt 90 % til UNDP. Som nævnt foran mener udvalget, at spørgsmålet om det danske bidrag til UNDP bør vurderes i lys af de beslutninger, som bliver truffet i relation til forslagene i Jackson-komiteens rapport, jf. kap. VI, side 54. Et af udvalgsmedlemmerne (Knud Erik Svendsen) er af den opfattelse, at der ikke bør tages stilling til en absolut forhøjelse af det danske bidrag til UNDP, før Jackson-komiteens rekommandationer i det væsentlige er gennemført. Udvalgets øvrige medlemmer mener, at de danske bidrag til UNDP og andre internationale organisationer, der formidler faglig bistand, fortsat bør udgøre en høj andel af de samlede bistandsmidler, idet man går ud fra, at en løsning af de af Jackson-komiteen påpegede problemer vil blive fundet.

Udgifterne til de kurser, der arrangeres i forbindelse med de internationale organisationer, har hidtil været afholdt over det danske særbidrag til UNDP, der i 1969 udgjorde 16,5 mill. kr., jf. tabel 7, side 68. Efter at dette særbidrag er faldet bort pr. 1. januar 1970, vil de nævnte kurser blive arrangeret efter direkte forhandlinger med de pågældende internationale organisationer. Udgifterne hertil må også under denne ordning registreres som multilateral bistand.

Under forudsætning af, at der gennemføres administrative reformer i FN-systemet, der højner effektiviteten, skønner udvalget, at den multilaterale faglige bistand fremover vil andrage ca. 20-25 % af de samlede bistandsmidler.

Multilateral finansiel bistand

De danske bidrag til IDA og Verdensfødevareprogrammet har som nævnt hidtil andraget ca. 25 % af de samlede bistandsmidler. Efter de for årene 1970 og 1971 fastlagte planer vil denne andel stort set blive opretholdt i de nævnte år.

Der er ikke i udvalget enighed om størrelsen af de fremtidige danske bidrag til Verdensfødevareprogrammet. Flertallet af udvalget mener, at disse bidrag foreløbig bør andrage omtrent samme relative andel af bistandsbevillingerne som hidtil. Et mindretal i udvalget mener derimod, at bidragene til Verdensfødevareprogrammet bør nedsættes ikke blot forholds-

mæssigt, men også i absolutte tal, jf. kap. IX, side 95.

Hele udvalget er derimod enig om, at bidragene til IDA er velmotiverede, dels fordi disse bidrag kommer de finansielt dårligst stillede udviklingslande til gode på meget favorable vilkår, jf. kap. III, side 32, dels fordi der er tale om et internationalt bistandsorgan, som ifølge alle vurderinger arbejder effektivt.

Der er i udvalget enighed om, at de bidrag, der ydes til multilateral finansiel bistand under ét, bør have høj prioritet. Det er vanskeligt på nuværende tidspunkt at vurdere det fremtidige behov for bistand på dette område, idet der kan blive tale om bidrag til nye former for aktiviteter under denne bistandskategori. Dette gælder således bidrag til finansiering af stødpudellagre i forbindelse med internationale råvarearrangementer, bidrag til en ordning vedrørende supplerende finansiel støtte til udviklingslande med svigtende eksportindtægter, samt bidrag til fonde, som skal fremme erhvervsspredningen i udviklingslandene, jf. omtalen heraf i kap. V. Det skønnes, at andelen af de samlede bistandsydelse, som anvendes til multilateral finansiel bistand, vil andrage 25-30 % i de kommende år.

Bilateral faglig bistand

Inden for denne hovedkategori falder en række vidt forskellige bistandsaktiviteter, for hvilke der er redegjort udførligt i kap. VIII.

Udvalget mener, at der kan forventes et stadig stigende behov for bistand i form af projekter og udsendelse af eksperter.

Derimod mener udvalget, at de beløb, som anvendes til kurser og stipendiater, ikke bør stige i takt med stigningen i det samlede bistandsbeløb.

Vedrørende frivillige mener udvalget, at man inden for de kommende år må forvente en vis stigning i aktiviteten, især som følge af den forventede indførelse af adgang til at aftjene værnepligt gennem tjeneste i udviklingslandene, og at denne øgede aktivitet derefter kan forventes opretholdt i en periode på i hvert fald 5 år. Der er dog her tale om et usikkert skøn, idet der på indeværende tidspunkt ikke foreligger tilstrækkelige oplysninger om udviklingslandenes fremtidige behov for denne bistandsform.

Under forudsætning af, at der stilles den fornødne arbejdskraft til rådighed for administrationen af den bilaterale faglige bistand, der er relativt arbejdskrævende, skønner udvalget, at disse bistandsaktiviteter vil beslaglægge 20-30%

af det samlede bistandsbeløb. En begrænsende faktor vil være vanskelighederne ved at fremskaffe tilstrækkeligt fagligt uddannet personale til at imødekomme udviklingslandenes ønsker. Samtidig har man taget hensyn til den mulighed, at udgifterne til byggeri og leverancer af udstyr m.v. vil udgøre en større andel af de samlede udgifter til bilateral faglig bistand end hidtil.

Bilateral finansiel bistand

Denne bistandsform, der hovedsageligt omfatter ydelse af statslån, har i de senere år fået en voksende betydning i det bilaterale bistandsprogram. Som følge af det store gaveelement i statslånene er der en stærk efterspørgsel efter disse lån fra udviklingslandene. Det må endvidere antages, at de lempelser i leveringsbindingen, som er foreslået af udvalget, yderligere vil øge antallet af låneansøgninger. Da de administrative krav, statslånsordningen stiller, er beskedne, vil denne bistandsvirksomhed kunne forøges relativt let. Det må endvidere påregnes, at man — som foreslået af udvalget - i højere grad kommer ind på kontant- og naturnaturlidelser (vareleverancer m.v.) på gavebasis.

Under hensyn hertil forudser flertallet, at der vil blive anvendt 20-30 % af bistandsmidlerne til bilateral finansiel bistand.

Fordelingen mellem multilateral og bilateral bistand

Som det fremgår af den foranstående gennemgang af udvalgets vurderinger af de forskellige bistandsaktiviteter, er der i udvalget enighed om, at en fordeling af bistandsmidlerne med 50 % til multilaterale aktiviteter og 50 % til bilaterale aktiviteter fortsat må skønnes at være passende.

I praksis vil denne fordeling dog variere fra år til år. Dette hænger ikke mindst sammen

med, at der i forhold til budgetlægningen indtræffer visse forskydninger ved selve forbruget af bistandsmidlerne som følge af, at man for flere af bistandsformerne ikke kan dirigere det tempo, hvori udgifterne faktisk bliver afholdt.

De administrative konsekvenser

For den interne danske administration ville det utvivlsomt betyde en lettelse at lade den størst mulige andel af bistandsmidlerne gå til de multilaterale organisationer. Det er dog væsentligt at erindre, at der ikke hermed spares »administration«. De foreliggende oplysninger tyder på, at de internationale organisationer har højere administrationsprocent end f.eks. den danske bistandsadministration, og denne ekstraudgift bliver i realiteten afholdt af penge, som ellers ville være kommet udviklingslandene til gode.

Inden for den bilaterale sektor kræver den finansielle bistand relativt mindre administrativt personel end de faglige aktiviteter. Særlig rekrutteringen af eksperter kræver relativt megen administration, men til gengæld er det måske den bistandsform, som isoleret betragtet må anses for den mest værdifulde. Det er ikke muligt på indeværende tidspunkt at overse, hvilken forskel det vil medføre med hensyn til personalebehov, om der til de faglige bistandsaktiviteter allokeres 20-30 % af bistandsmidlerne. En forholdsmæssig stigning i bidragene til multi-biprojekter, jf. kap. VIII, side 71, vil således give et relativt mindre personalebehov. Det i kap. VI, side 61, fremsatte forslag om »faglig programbistand« indebærer, at udviklingslandene i givet fald selv skal vælge, hvilken form for faglig bistand de måtte ønske at få for det givne beløb, således at der ikke på forhånd kan vides noget bestemt om, hvor administrativt krævende denne del af bistandsmidlerne vil blive.

KAPITEL XI

Vurdering af udviklingsprojekter

Generelt

Vurdering af bistand kan defineres som en systematisk undersøgelse, der gennemføres med det formål at bedømme en given bistandsindsats og at skabe grundlag for forbedringer af denne eller tilsvarende indsatser.

Formålet med vurdering er især at undersøge:

- 1) projekters effektivitet, dvs. om de opstillede mål er blevet nået,
- 2) projekters betydning for modtagerlandet, dvs. spørgsmålet, om de har bidraget til modtagerlandets økonomiske og sociale udvikling,
- 3) projekters produktivitet, dvs. om omkostningerne står i et rimeligt forhold til de opnåede resultater.

Former for vurdering

Begrebet vurdering i denne forbindelse er hidtil blevet knyttet til mange forskellige former for projektplanlægning og administration. Inden for FN-systemet har man således benyttet betegnelsen »evaluation« om f.eks. rapporter fra individuelt udsendte eksperter, inspektion af projekter med det formål at undersøge deres administrative og tekniske effektivitet, samt om beskrevende rapporter.

Disse eksempler omfatter ikke alle af den ovenfor givne definition, men den antyder i en vis udstrækning det almindelige niveau for opfattelsen af vurdering som begreb. På indeværende tidspunkt befinder vurdering af faglig bistand sig stort set stadig på et intuitivt stadium, der mangler klare forudsætninger, en terminologi, en metodelære og ensartede standard- og målingsenheder.

Inden for FN-systemet, hvor man gennem årække har beskæftiget sig med vurdering, erkendes vanskelighederne klart i en rapport fra

generalsekretæren om FN's vurdering i Thailand, Tunesien og Chile, hvor det siges, at anerkendte metoder til vurdering af den faglige bistands effektivitet endnu ikke er udviklet.

Vurdering inden for den her angivne definition, der forudsætter en mere omfattende og systematisk indsats, antager følgende former:

Forudgående kortlægning finder formentlig i en vis udstrækning sted ved samtlige større projekter, idet der opstilles kvantitative målsætninger for disse samtidig med, at man søger at vurdere den ikke kvantificerbare effekt. Forudsætningen for, at en »ex ante evaluation« kan få fuld betydning i en større samlet vurdering af et givet projekt, er imidlertid, at der finder en nøje »kortlægning« sted af alle relevante forhold af større betydning inden for det område, på hvilket projektet forventes at øve indflydelse, og helst også inden for et kontrolområde, som frembyder et lignende billede, men ikke ventes påvirket af det pågældende projekt. Alt efter projektets art vil omkostningerne ved en sådan »kortlægning« kunne blive meget betydelige.

Løbende vurdering, medens projektet er i gang, foretages utvivlsomt af alle bistandsadministrationer på basis af rapporter, inspektionsbesøg og andre tilgængelige oplysninger med henblik på muligheden for at ændre projektet, såfremt de oprindeligt opstillede forudsætninger ikke holder stik. Derimod giver en vurdering af et igangværende projekt ikke mulighed for at bedømme opfyldelsen af mere langsigtede målsætninger, som måtte være opstillet.

Efterfølgende vurdering indebærer ingen mulighed for at ændre projektet, men vil have værdi som erfaringsmateriale af betydning for igangsættelse af andre projekter. Dette gælder navnlig, hvis vurderingen har fundet sted nogen tid efter projektets ophør, således at man har kunnet iagttage virkningerne på længere sigt. Den efterfølgende vurderings effektivitet og værdi afhænger i høj grad af, om der foreligger

en god forudgående kortlægning og et kontrolområde at sammenligne med, således at de forandringer, der bør tilskrives projektet med nogenlunde sikkerhed kan skelnes fra andre forandringer.

Som allerede antydte ville en systematisk vurdering omfattende alle tre led blive meget bekostelig.

Konsekvensen heraf må blive, at så omfattende systematiske vurderinger som ovenfor beskrevet kun kan iværksættes for udvalgte områder og/eller projekter af en vis størrelsesorden inden for et nationalt bistandsprogram.

Det bør endvidere fremholdes, at de fleste bistandsaktiviteter i større eller mindre udstrækning tilstræber virkninger, som det ikke er muligt på fuldt tilfredsstillende måde at give et mængdemæssigt udtryk for, hvorfor der på en eller anden måde skal foretages vurderinger, hvor det subjektive element kan være afgørende. Nogle projekter, navnlig inden for uddannelsessektoren, kan til en vis grad gøres til genstand for kvantificering; man kan eksempelvis måle, hvor mange elever man har uddannet, medens det for andre er de mere indirekte virkninger, dvs. det bidrag projektet har givet til at nedbryde traditionelle væksthæmmende forestillinger og fremme et arbejdsklima og en indstilling, der er gunstig for økonomisk vækst, der er afgørende.

Hvor det drejer sig om projekter af betydelig størrelsesorden, kan en vurdering af denne art ikke foretages uafhængigt af modtagerlandets politiske målsætning for det pågældende område, og den må endvidere foretages på baggrund af modtagerlandets samlede udviklingsplan og prioriteringen inden for denne. Skulle man også her tage skridtet fuldtud, forudsættes en tilfredsstillende vurdering af modtagerlandets samlede udviklingsplan.

Det er derfor af største vigtighed, at vurderingsopgaverne på forhånd beskrives meget præcist og dermed afgrænses. Kriteriet for en sådan afgrænsning må ligge i det, der er vurderingens vigtigste formål, nemlig at bidrage til at gøre den samlede bistandsindsats så effektiv som muligt. Der kan meget vel her tænkes at opstå modsætningsforhold mellem den, der stiller opgaven, og dem, der skal løse den, idet de sidstnævnte ganske naturligt ud fra forskernes og vurderingens forudsætninger vil ønske at foretage en altomfattende og perfektionistisk vurdering.

Afgrænsningen af en vurdering af et projekt

kan være af afgørende betydning for, om et projekt anses for vellykket eller ikke. Begrænser man sig f.eks. til at studere et projekts produktion, f.eks. antal uddannede elever og opnåede forsøgsresultater, kommer man måske til, at projektet har opfyldt alle berettigede forventninger. Betragter man i stedet det samme projekts virkninger på modtagerlandets økonomiske forhold, kan det meget vel tænkes, at der er et misforhold mellem forventninger og resultater. Det kan tænkes, at de uddannede ikke er blevet anvendt som forudset, og de indvundne forsøgsresultater ikke er blevet kommunikeret på forventet måde til landbrugere o.lign.

For dem, der skal tage stilling til fremtidige projekter, er såvel den begrænsede som den videre vurdering af interesse; man må på den ene side lære af vurderingen af selve projektet; men vurdering, der følger af den videre afgrænsning, har også betydelig interesse. Formålet er ikke alene at skabe gode projekter, men at bidrage til landets økonomiske udvikling. Svigtende kommunikation kan normalt ikke tilskrives fejl ved selve projektet, men vil normalt bero på brist i de nationale anstrengelser. Konstatering af en svigtende kommunikation må imidlertid bl.a. føre til, at etableringen af nye projekter gøres betinget af, at korrigerende foranstaltninger træffes på det nationale område på modtagersiden.

Et andet sæt problemer knytter sig til spørgsmålet om, hvem der skal foretage vurderingen.

Umiddelbart taler uvilighed i vurderingen for, at denne udføres af personer uden tilknytning til de organer i giver- og modtagerland, som er ansvarlige for det givne projekt, og for at sikre fuld uafhængighed for ikke at sige hensynsløshed i vurderingen kan der argumenteres for at vælge personer uden tilknytning til de involverede lande. Dette sidste støder dog til dels på den vanskelighed, at dokumentationsmateriale, som må indgå i vurderingen, ikke altid foreligger på et af de internationalt anvendte sprog.

En vurderings værdi må imidlertid forventes i ret høj grad at afhænge af, at i alt fald en af de personer, der udfører den, har det fornødne kendskab til lokale forhold - herunder administrative - der omgiver projektet. Da ydermere vurderingens objekt i reglen vil være et projekt, der udføres i samarbejde mellem to lande, bør modtagerlandets synspunkter indgå i vurderingen. Det er den almindelige erfaring, at officielle udtalelser af kritisk indhold fra modtager-

landenes side vedrørende bistandsprojekter er sjældne, og selv ønsker om åbenhed og kritik fra uafhængige udenlandske sagkyndige vil næppe ændre dette forhold. På tilsvarende måde vil de vurderinger, der sporadisk foretages af modtagerlandets myndigheder, ikke eller kun sjældent blive stillet til giverlandets rådighed. Den eneste løsning på dette problem synes at være, at også vurderingen udføres som en samarbejdsopgave, og at modtagerlandet udpeger en eller flere deltagere til vurderingsholdet. Da kredsen af personer i udviklingslandene, der er kvalificerede for opgaver af denne art, vil være begrænset og normalt vil være tilknyttet administrationen, vil det være vanskeligt samtidig at tilgodese kravene om uvildighed og fornødent lokalkendskab.

Da vurderingsopgaver normalt ikke vil kunne løses af enkeltpersoner, alene fordi såvel faglig ekspertise som kendskab til vurderingsteknik og -metode vil være fornøden, vil den bedste løsning i de fleste tilfælde antagelig være, at holdet ledes af en helt uafhængig person, medens kravet om uvildighed ikke bør lægge sig i vejen for at tilgodese kravene om lokalkendskab og faglig ekspertise ved udvælgelsen af holdets medlemmer i øvrigt.

Medens de tidsmæssige rammer for den forudgående og den løbende vurdering er givne, består der en betydelig valgfrihed med hensyn til tidspunktet for den efterfølgende vurdering. Det mest hensigtsmæssige tidspunkt at vurdere et projekt på kan synes at være det tidspunkt, hvor den fremmede indsats er ved at være afsluttet, og man står over for modtagerlandets endelige overtagelse af projektet. Ønsker man at måle projektets virkninger på modtagerlandets sociale og økonomiske stilling, kan man ved at måle på dette tidspunkt dog i en række tilfælde komme til at afskære sig fra at få mange af et projekts positive virkninger taget i betragtning. De lærere eller instruktører, man har uddannet, vil ofte først senere udøve deres gerning. Et kvægforædlingsprojekt vil måske først adskillige år efter, at eksperterne har forladt projektet, have nået at påvirke kvægbruget i et større område. En vurdering af et projekts virkninger, foretaget ved afslutningen af den fremmede bistand, kan derfor ofte give et ganske andet og i reglen langt dårligere billede af projektets positive virkninger end en vurdering, der foretages langt senere. Ved en bedømmelse af en vurdering er det derfor vigtigt at gøre sig klart, at resultatet til dels afhænger af det tidspunkt, hvor-

på vurderingen foretages. Foretages en vurdering på den anden side lang tid efter projektets ophør, består den mulighed, at mange værdifulde oplysninger kan være gået tabt. Efter udvalgets opfattelse bør hovedhensynet derfor være, at vurderingen bør foretages på et tidspunkt, hvor alle de vigtigste virkninger, man på forhånd kunne vente af projektet, har haft den fornødne tid til at slå igennem på en sådan måde, at de burde kunne konstateres.

Formålet med vurdering, at bidrage til størst mulig effektivitet i bistandsarbejdet i almindelighed, vil ofte komme i konflikt med kravet om offentlighed omkring vurderingen af den enkelte bistandsindsats. Som tidligere nævnt vil det vurderede projekt i reglen være en samarbejdsopgave mellem to regeringer, som begge ved at acceptere vurderingen udsætter sig for kritik. Medens offentliggørelse af kritik i Danmark vil være en naturlig ting, vil dette ikke i almindelighed være tilfældet i udviklingslandene. Stilles der derfor i forbindelse med vurdering på forhånd krav om offentliggørelse, vil resultatet antageligt i bedste fald blive, at modtagerlandet ønsker vurderingen censureret før offentliggørelse, i værste fald at modtagerlandet nægter at medvirke ved vurderingen. Da det er af afgørende betydning, at vurderingernes værdi ikke forringes af frygt for offentlig kritik, bør det være en ufravigelig regel, at vurderingsrapporter kun offentliggøres, såfremt modtagerlandets godkendelse foreligger.

Den løbende vurdering, som foretages af bistandsadministrationen, og som desværre sjældent har noget modstykke i modtagerlandet, må tillægges meget stor betydning for effektiviteten af bistandsindsatserne. Denne vurdering må i det væsentlige baseres på rapporter, statistik og andre oplysninger fra projektet, referater af møder i fællesorganer, der er etableret i forbindelse med de fleste projekter, ambassadernes indberetninger m.v. Dette materiale bør dog i videst muligt omfang suppleres ved besøg på projekterne fra hjemmeadministrationen, og denne bør derfor bemandes således, at det daglige arbejde ikke lægger sig hindrende i vejen for besøg af denne art.

I bilag 22 er givet korte redegørelser for den vurdering, der foretages i enkelte udvalgte lande og multilaterale bistandsorganer.

Vurdering af danske projekter

Egentlige videnskabeligt underbyggede vurderinger af officielle danske bistandsprojekter

er endnu ikke blevet foretaget. Det har imidlertid siden foråret 1965 været praksis, at Styrelsen med regelmæssige mellemrum har fået forelagt vurderinger over større igangværende projekter, udarbejdet af Sekretariatet.

Ved en gennemgang af Styrelsens virksomhed i 1966 blev det besluttet, at projekterne skulle underkastes en vurdering mindst én gang hvert andet år. Dette har imidlertid i det sidste år med det stigende antal danske projekter vist sig uigennemførligt, og man har derfor nu indført den praksis, at Styrelsen hvert år får forelagt 10 vurderinger.

Vurderingerne udarbejdes i Sekretariatet på basis af det i arkiverne foreliggende materiale om det pågældende projekt. Vurderingerne indeholder en gennemgang af projektets tilblivelseshistorie med et resumé af den trufne regeringsaftale under fremhævelse af projektets målsætning. Derefter gennemgås projektets opbygning, ligesom man skitserer driften i den periode, vurderingen dækker. Sluttelig fremsættes en opsummering af de konklusioner, man er nået til med hensyn til projektet. De hidtil fremkomne vurderinger har ofte været kritiske, og man har i videst muligt omfang indført den praksis, at man søger at besigtige projekterne med henblik på afgivelse af vurderinger, ligesom den i Sekretariatet udarbejdede vurdering inden forelæggelsen for Styrelsen bliver gennemgået og kommenteret af projektets leder. I de tilfælde, hvor et projekt har været behandlet i et særudvalg, får særudvalget forelagt projektvurderingen, inden den videregives til Styrelsen.

Som bekendt blev det af Mellemfolkeligt Samvirke i sin tid gennemførte Shivaragudda-projekt i staten Mysore for nyligt underkastet en efterfølgende vurdering, hvis formål bl.a. var at konstatere spredningseffekten specielt af det danske indslag i projektet. Vurderingen, der blev offentliggjort, gav anledning til en meget kritisk avisomtale baseret på et resumé af vurderingens konklusioner. Som bekendt bragte et meget stort antal aviser efterfølgende berigtigende omtale af dette projekt.

Der er endvidere til dels med bistand fra en international organisation udarbejdet vurderingsrapporter vedrørende det nordiske Tanganyika-projekt (Kibaha) og det nordiske andelsprojekt i Kenya. Disse rapporters offentliggørelse beror på modtagerlandenes godkendelse. Endelig er en vurderingsrapport vedrørende

danske frivilliges indsats i Østafrika under udarbejdelse.

Konklusioner

Som følge af de omkostninger, der er forbundet med en vurdering omfattende såvel forudgående nøje »kortlægning« som efterfølgende vurdering ved særlige hold, vil kun en mindre del af den samlede bilaterale faglige bistandsvirksomhed kunne underkastes vurdering af denne art. Samtidig bevirker en del af de forhold, der er omtalt i begyndelsen af dette kapitel, at der kan være grund til i mange tilfælde nøje at overveje de omfattende vurderingers værdi i forhold til omkostningerne.

Udvalget finder det derfor vigtigt, at der sker en omhyggelig udvælgelse af egnede vurderingsopgaver, og vil pege på følgende kategorier eller områder, vel vidende at de ikke er klart adskilte og i nogen grad griber ind over hinanden:

- 1) projektyper, som går igen i flere modtagerlande, eller som det er sandsynligt vil blive gentaget i samme eller andre modtagerlande;
- 2) et udsnit af en bistandsform, hvorved man kan forvente at opnå erfaringer af generel værdi;
- 3) bistandsaktiviteter, som kan fremvise særligt gode resultater, med henblik på at klarlægge de faktorer, som har ført til succes;
- 4) eftersporning af systematiske fejl i bistandsvirksomheden.

Udvalget tillægger det stor betydning, at vurderingshold sammensættes således, at såvel lokalkendskab som uafhængighed og erfaring bliver repræsenteret, og skal i sidstnævnte henseende specielt pege på Institutet for Udviklingsforskning, internationale organisationer og personer fra andre lande med bistandserfaring.

Vurderingsopgaver vil kunne finansieres såvel over Institutets budget som over forskningsbevillingen, men da disse begge skal tilgodese andre formål, vil udvalget anbefale, at der også ud af de årlige bevillinger til faglig bistand skal kunne afholdes udgifter til større vurderingsopgaver, og at der allerede ved planlægningen af større bistandsaktiviteter tages stilling til, om disse skal underkastes en vurdering omfattende såvel forudgående kortlægning som efterfølgende vurdering.

KAPITEL XII

Danske private kapitaloverførsler

De principielle synspunkter og vurderinger med hensyn til den private kapitaloverførsel til udviklingslandene er behandlet foran i kap. VI, side 53, hvor det blev konkluderet, at opgørelsen over industrilandenenes bistandsindsats udelukkende bør finde sted på grundlag af de statslige bistandsoverførsler til udviklingslandene.

I nærværende kapitel redegøres for den statslige støtte til denne private kapitaloverførsel.

Den statslige støtte til den private kapital-eksport specielt til udviklingslandene har i Danmarks tilfælde antaget tre forskellige former, nemlig statsgaranti mod den politiske risiko ved investering i udviklingslandene (lovens § 8), offentlig deltagelse i finansieringen af bestemte foretagender (Industrialiseringsfonden) og særlige kreditgarantier ved eksport til udviklingslande (lovens § 9).

Nedenfor omtales disse former for statsstøtte i forbindelse med privat kapitaleksport.

Investeringsgarantier

Betimeligheden af en garantiordning for investering i udviklingslandene blev allerede drøftet i betænkningen af 1961, der dog ikke anbefalede en særskilt dansk ordning, men henviste til muligheden for en nordisk løsning. En sådan har det imidlertid ikke hidtil vist sig muligt at nå til enighed om. I 1964 nedsattes af handelsministeriet et udvalg, hvis overvejelser og forslag førte til indsættelsen i maj 1966 af en ny § 8 i bistandsloven, hvis ordlyd er følgende:

Med henblik på at øge mulighederne for danske investeringer i udviklingslandene til fremme af disses økonomiske udvikling kan udenrigsministeriet inden for et beløb af 200 mill. kr. give garanti til erhvervsvirksomheder, der er hjemmehørende her i landet, mod tab i forbindelse med direkte investeringer i udviklingslandene og hermed ligestillede lån.

Stk. 2. Garanti kan kun gives mod tab, der skyldes politiske forhold såsom nationalisering og der-

med ligestillede offentlige foranstaltninger, hindringer for overførsel af betalinger, krigshandlinger eller lignende i det land, i hvilket investeringen er foretaget.

Stk. 3. For ydede garantier betales en risikopræmie, der indgår i et garantifond, som anvendes til imødegåelse af tab.

Garanti kan altså kun gives til virksomheder, der er registreret som hjemmehørende i Danmark, og alene nye investeringer kan opnå garantisikring. Overtagelse af en allerede bestående virksomhed kan således ikke blive omfattet af ordningen. At investeringen skal være »direkte« vil sige, at investor skal opnå væsentlig indflydelse på den pågældende virksomhed. Endvidere skal investeringen anses for fremmede for den økonomiske udvikling i det pågældende udviklingsland, og det kræves derfor normalt, at investeringsprojektet er godkendt af modtagerlandet. Endelig bliver der ved bedømmelse af en garantiansøgning taget hensyn til, om der kan påvises en sammenhæng mellem investeringen og danske produktions- eller eksportmæssige interesser. I henhold til § 8, stk. 2, kan garanti kun gives mod tab begrundet i politiske forhold i modtagerlandet, men ikke som følge af kommercielle risici.

I bemærkningerne til lovbestemmelsen er anført, at ydelse af garanti i forbindelse med større investeringer kan betinges af, at der indgås en aftale om gensidig investeringbeskyttelse med det pågældende udviklingsland. Hidtil er sådanne aftaler indgået med Malawi og Indonesien, og forhandlinger herom føres i øjeblikket med en række andre udviklingslande.

Garantitidens længde er fastsat til 15 år, og risikodækningen har normalt andraget 85 % af den investerede kapital + udbytte op til 24 % af investeringsbeløbet svarende til 3 års udbytte à 8 %. Sker investeringen i et land, med hvilket der er indgået en beskyttelsesaftale, dvs. en aftale ved hvilken modtagerlandet tilsiger visse

garantier i tilfælde af ekspropriation o.lign., forhøjes risikodækningen til 90 % af garanti-summen. Investor betaler en risikopræmie, der for tiden andrager 0,5 % af garantiansvaret.

Sager om investeringsgarantier forelægges Styrelsen efter behandling i et særligt investeringsgarantiudvalg. I de 3 år, ordningen har fungeret, er behandlet 31 andragender, af hvilke investeringsgarantiudvalget og Styrelsen hidtil har godkendt 17 ansøgninger omfattende investeringer til en samlet værdi af ca. 62 mill. kr. I 13 af disse tilfælde er police udstedt, og det maksimale garantiansvar for staten i henhold til disse policer andrager ca. 40 mill. kr. Under hensyn til, at de private danske nettoinvesteringer i udviklingslandene i en årrække kun har andraget ca. 10-15 mill. kr. årligt, må udnyttelsen af garantiordningen betegnes som ganske tilfredsstillende. Der henvises i øvrigt til bilag 21.

Udvalget anbefaler, at der skal kunne gøres undtagelser fra kravet om en påviselig sammenhæng mellem investeringen og danske produktions- eller eksportmæssige interesser. Udvalget mener endvidere, at præmiebetalingen bør fastholdes, men anbefaler at bestemmelsen om en garantifond ophæves, da det kun er en bogholderiteknisk komplikation. Endelig mener udvalget, at udstedelsen af en investeringsgaranti ikke bør være afhængig af, om der findes beskyttelsesaftale med vedkommende land.

Industrialiseringsfonden

Medens indførelsen af investeringsgarantiordningen imødekom et mangeårigt ønske fra enkelte større erhvervsvirksomheder med omfattende interesser i udviklingslandene, er der ved etableringen af Industrialiseringsfonden søgt at give et incitament for virksomheder, som mangler kapital og står fremmede og usikre over for muligheden af at engagere sig i investeringer i udviklingslande. Gennem fondens virksomhed er der skabt mulighed for at mindske den kommercielle risiko og hjælpe investorerne med likvid kapital.

Industrialiseringsfonden blev oprettet ved lov af 7. juni 1967 og trådte i kraft i 1968.

Om fondens formål siges i loven:

Med henblik på at fremme den industrielle udvikling i udviklingslandene oprettes en fond til fremme af investeringer i disse lande i samvirke med dansk industri. Fonden, der er en selvstændig institution, benævnes »Industrialiseringsfonden for udviklingslandene«.

Stk. 2. Fonden kan yde støtte til danske investeringer i udviklingslandene ved aktietegning, finansiering af undersøgelser vedrørende investeringsmuligheder og andre igangsættelsesforanstaltninger, långivning, ydelse af garantier og kautioner samt andre foranstaltninger, der efter bestyrelsens skøn kan fremme fondens formål.

Fondens midler hidrører fra kaffetolden med en trinvis voksende andel af denne, således at der overføres 10 % af toldindtægterne i 1968, 20 % i 1969 og så fremdeles, indtil der fra 1. januar 1972 hvert år overføres halvdelen af toldindtægterne. Da den samlede kaffetold udgør ca. 100 mill. kr. årligt, vil det sige, at der over de første 5 år skulle tilflyde fonden ca. 150 mill. kr. Indtægterne i 1968 var 9,5 mill. kr. og i 1969 19,8 mill. kr.

Fonden, der er en selvstændig institution, ledes af en bestyrelse udpeget af ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene. De daglige forretninger forestås af en direktør, der ligeledes udnævnes af ministeren.

Fondens opgave er i første række at medvirke til igangsættelse af virksomheder med dansk kapital i udviklingslandene, og det er således ikke meningen, at midlerne på mere permanent måde skal placeres i et bestemt foretagende, men tværtimod at de skal tilbagebetales for at kunne anvendes ved igangsættelse af andre foretagender. Fonden skal virke efter forretningsmæssige principper, dels ved direkte deltagelse i investeringer, dels ved ydelse af garantier, lån m.m. Den er også rede til med lån at bidrage til finansieringen af forundersøgelser, som ønskes gennemført med henblik på at fastslå betimeligheden af en påtænkt investering.

Fondens bestyrelse har fastlagt visse retningslinier for sin virksomhed, af hvilke særligt kan nævnes, at fonden ved deltagelse i et investeringsprojekt fortrinsvis vil gøre dette i form af aktietegning fremfor ved långivning, idet den mener dermed bedst at opfylde lovens formål om at dele den direkte risiko med den danske investor; driftslån vil dog i forbindelse med aktietegning kunne komme på tale. Fonden ønsker ikke at erhverve aktiemajoriteten i et foretagende, og normalt tænker man sig ikke at ville erhverve mere end 30 % af aktierne. Det foretrækkes, at der i investeringsprojektet deltager en partner fra det pågældende land. På den anden side ser man gerne, at den danske medinvestor og Industrialiseringsfonden tilsammen har aktiemajoriteten, men dette er ingen ufravigelig betingelse.

Fondens bestyrelse har i 1968 fået forelagt i alt 26 projekter vedrørende investeringer og forundersøgelser og har for så vidt angår egentlige investeringer givet tilsagn om aktietegning for ca. 11 mill. kr., fordelt på fem projekter. I forbindelse hermed er ligeledes givet tilsagn om lån på i alt 3,1 mill. kr. til drift af de virksomheder, der påtænkes oprettet. De samlede forpligtelser indgået i løbet af fondens første leveår beløber sig til ca. 14,5 mill. kr., der dog ikke alle forventes at blive aktuelle.

I 1969 har fonden modtaget nye henvendelser vedrørende ca. 40 investeringer i udviklingslandene. Et snævert samarbejde er etableret mellem FN's industrielle udviklingsorganisation, UNIDO, og fonden, som sammen med dansk industri deltager i de af UNIDO arrangerede investeringskonferencer for udviklingslandene. Oplysningsarbejdet om fonden er fortsat med offentliggørelsen af artikler i dansk og udenlandsk dagspresse og tidsskrifter, ved afholdelse af foredrag for dansk industri og for deltagerne i de af UNIDO arrangerede kurser for udviklingslandenes eksperter til fremme af private udenlandske investeringer. Ved indsamling af materiale om investeringsbestemmelser i udviklingslandene søger fonden på dette område at etablere sig som en serviceinstitution for dansk industri.

Udvalget finder, at det endnu er for tidligt at uddrage erfaringer fra Industrialiseringsfondens virksomhed. Man har i øvrigt hæftet sig ved tre mere specielle spørgsmål, nemlig fondens forbindelse med kaffetolden, den ved långivning fra fonden krævede rente og fortolkningen af ordene »industri« og »industriel« i lovens tekst.

Angående fondens finansiering er det blevet fremhævet, at der er et ønske, senest bekræftet ved Pearson-rapportens anbefaling, om afskaffelse af finanstold på varer fra udviklingslandene, der ikke konkurrerer med produktion i industrilandene. Det er endvidere tvivlsomt, om den omstændighed, at en stigende del af kaffetolden reserveres et formål til gunst for udviklingslandene, er et for disse acceptabelt argument for bibeholdelse af denne told.

Til støtte for den nuværende ordning er blevet fremhævet, at kaffeforbruget i Danmark er så uelastisk, at en ophævelse af tolden næppe ville gavne de kaffeproducerende lande i form af øget eksport; enkelte medlemmer af udvalget har udtrykt tvivl herom. Endvidere er det blevet nævnt, at overførslen af provenu af kaffe-

tolden fra statskassen til Industrialiseringsfondens ikke medregnes i den statslige bistands samlede beløb, og at udbetalinger fra fonden registreres som private overførsler.

Fonden har hidtil ved udlån forlangt en forrentning på 1½ % over Nationalbankens diskonto, hvilket nogle medlemmer af udvalget finder høj. Heroverfor er blevet fremhævet, at denne rente svarer ret nøje til den, der kræves af International Finance Corporation (IFC), som er det låneinstitut på det internationale plan, som fonden nærmest kan sammenstilles med, og at fondens opgave må være at stille risikovillig kapital snarere end billig kapital til rådighed.

Der er enighed i udvalget om, at ordene »industri« og »industriel« bør fortolkes vidt, nærmest som »erhvervsmæssig«, således at virksomheder som f.eks. hoteller, transportvirksomheder, ingeniørvirksomheder, forarbejdningsvirksomheder inden for landbrugs- og havebrugssektoren m.v. bør kunne få kapital tilført fra fonden. Dette burde tydeliggøres ved en eventuel revision af loven.

Særlige kreditgarantier og lån

Den særlige kreditgarantiordning for eksport til udviklingslandene har haft hjemmel i bistandsloven siden 1962. Beløbsrammen for disse garantier var oprindeligt 150 mill. kr. og er siden blevet forhøjet flere gange. Den nugældende beløbsramme er 1 milliard kr. Bestemmelsen i bistandslovens § 9 lyder nu således:

Efter indstilling fra Styrelsen kan handelsministeren inden for en beløbsramme på 1 milliard kr. udstede garantier mod tab på private kreditter ydet til udviklingslande som led i disses tekniske udvikling.

Ved aftaler mellem handelsministeriet og udenrigsministeriet er der udarbejdet nærmere retningslinier for ordningens administration.

Den særlige § 9-garantiordning adskiller sig herefter fra den almindelige af eksportkreditrådet administrerede garantiordning derved, (1) at kredittiden er længere end de 5 år, som er den normale grænse for kreditydelse i henhold til Berner-Unionens aftaler. I praksis ydes garanti i henhold til § 9 for en kreditperiode fra 7 til 10 år; (2) at der ikke erlægges præmie; (3) at der kan opnås en højere risikodækning (90-95 %) end ved de almindelige kreditgarantier, hvor risikodækningen på udviklingslandene i

visse tilfælde kun vil andrage 70-80 %; (4) at den almindelige regel om kontantrate senest ved levering kan lempes; og (5) at en afdragsfri periode inden for kredittiden accepteres.

Ud over ovennævnte punkter, der alle er udtryk for lempeligere vilkår, adskiller § 9-garantierne sig fra de almindelige eksportkreditgarantier derved, at der ved § 9-garantier stilles krav om garanti fra staten eller en **førsteklasses** bank i importlandet.

Nationalbanken har givet tilsagn om at ville genbelåne garantiene inden for den oprindeligt fastsatte beløbsramme for § 9-garantier på 150 mill. kr. til en rente svarende til den til enhver tid gældende diskonto. Fra hovedbankerne opnåedes endvidere tilsagn om, at man for den del af en kredit, som kan genbelånes i Nationalbanken, ville undlade at beregne sig den normale provision, således at man højst ville kræve en rente på 1 % over gældende diskonto.

Styrelsen afgiver sædvanligvis til handelsministeriet en positiv indstilling vedrørende § 9-garantier, når den pågældende leverance, der ønskes garanteret, er bestemt for et udviklingsland, og når den kan anses som et led i modtagerlandets udviklingsplaner. Det sidste søges bekræftet ved tilvejebringelse af en udtalelse fra vedkommende lands myndigheder eller den danske ambassade på stedet.

En yderligere forudsætning for garantiens udstedelse er, at leverancens gennemførelse skønnes afhængig af, at køberen opnår længere kredittid end den for almindelige eksportkreditgarantier normale.

En statusopgørelse pr. 31. december 1969 viste, at der på dette tidspunkt forelå 18 garantier til et samlet restbeløb af 247 mill. kr. Herudover var der udstedt 27 tilsagn om garantier til et samlet beløb af 211 mill. kr. Antallet af ansøgninger har i de senere år været stærkt stigende.

I bilag 20 gives en fortegnelse over de udstedte garantier.

Når interessen dog alt i alt ikke har været større, end tilfældet er, må forklaringen søges i gode afsætningsmuligheder på de traditionelle markeder, hvortil som en meget vigtig faktor kommer det danske renteniveau, der - omend det er lavere end i de fleste udviklingslande - har været højt sammenlignet med niveauet i andre industrilande. Men især har måske sandsynligheden for, at renten inden for den meget lange kreditperiode vil variere, været afgørende for danske eksportører, idet dette forhold både

gør omkostningskalkulationen vanskelig og skaber usikkerhed.

Udvalget har indgående drøftet de principielle spørgsmål, der rejser sig i forbindelse med den særlige kreditgarantiordning. Der er ikke opnået enighed, idet et flertal ønsker ordningen opretholdt, eventuelt suppleret med adgang til at yde lån til den udenlandske køber. Et mindretal foreslår ordningen ophævet.

Udvalgets flertal er af den opfattelse, at det, som de fleste udviklingslande tillægger højeste prioritet, er en hurtig industrialisering, der muliggør en stigende produktion, flere arbejdspladser og højere indkomster, som igen giver grundlag for med egne ressourcer at kunne reducere de foreliggende problemer, især på det undervisningsmæssige, sundhedsmæssige og sociale område. Derfor er udviklingslandene sædvanligvis interesserede i i videst muligt omfang at udnytte de foreliggende kommercielle kreditmuligheder i industrilandene til indkøb af maskiner og industrielle anlæg. Disse indkøb er baseret på en forventning om, at en stigende produktion som følge af industrialiseringen vil åbne mulighed for forrentning og tilbagebetaling af sådanne kreditter.

Den praktiske anvendelse og indkøring af nyt maskineri og indtjeningen af valuta gennem øget eksport frembyder ofte større vanskeligheder end forventet med det resultat, at de pågældende udviklingslande får vanskeligheder med at præstere den for tilbagebetalingen nødvendige valuta.

I den internationale debat har nogle økonomer draget den konsekvens, at man bør være tilbageholdende med at yde garantier for private kreditter til udviklingslandene, som kan tilskynde disse lande til uforsigtig gældsstiftelse.

Udvalgets flertal er af den opfattelse, at man ikke generelt bør afskære eller begrænse udviklingslandenes muligheder for at opnå private kreditter fra leverandører i industrilandene. Det ville være et indgreb i udviklingslandenes dispositionsfrihed, som der ikke foreligger tilstrækkelig begrundelse for. Man bør derimod gennem en lempelse af kreditvilkårene søge at formindske risikoen for, at udviklingslandene løber ind i betalingsbalancevanskeligheder. Fra dansk side er man allerede gået et skridt videre ad denne vej ved § 9-garantierne, og udvalget vil finde det rimeligt at overveje yderligere skridt, især med henblik på at reducere rentebyrden.

Også i de internationale organisationer har spørgsmålet om eksportkreditternes betydning

for udviklingslandene været genstand for indgående drøftelser og overvejelser. Medens man på den ene side har været opmærksom på de betydelige fristelser og farer, som disse kreditter rummer for lånmotagerlandene, har man på den anden side måttet erkende, at de under de nuværende forhold må betragtes som et uundværligt led i udviklingsfinansieringen. I den af FN udgivne rapport om spørgsmålet: Export Credits and Development Financing: National Export Credit Systems, 1969, konkluderes:

»Det bliver således opgaven for regeringer og internationale organisationer at sikre, at eksportkreditter tilvejebringes og anvendes på en måde, der bedst kan tjene udviklingslandenes behov. Eksportkreditter kan spille en betydningsfuld rolle i det komplicerede system af udviklingsfinansiering, forudsat at disse kreditters omfang, vilkår og betingelser fastlægges på grundlag af løbende undersøgelser af (det enkelte lands) samlede eksterne finansierings omfang og vilkår«.

Det følger heraf, at der ved administrationen af eksportkreditordningerne bør tages videst muligt hensyn til modtagerlandenes gældssituation. Efter at DAC har udbygget et system, hvorefter medlemslandene er forpligtet til at afgive rapport om deres samlede kreditgivning, skulle det være muligt til enhver tid at få det fornødne overblik over gældsforholdene.

Udvalgets flertal har overvejet, på hvilken måde der kan etableres en ordning, som giver udviklingslandene mulighed for at opnå varekreditter på gunstigere vilkår end de hidtil gældende. Flertallet finder, at det tjener som et yderligere argument, at en sådan ordning samtidig tjener danske erhvervsinteresser.

Flertallet mener, at det nuværende høje renteniveau såvel herhjemme som i udlandet er en afgørende faktor, der kan bidrage til at øge udviklingslandenes gældsbyrder. Man vil derfor foreslå, at der skabes hjemmel til af bistandsmidler at stille et beløb til rådighed til ydelse af lån fra den danske regering til importører, institutioner eller finansinstitutter i udviklingslandene. Disse lån tænkes anvendt til finansiering af den del af de kontraktlige betalinger, der sædvanligvis betales ved ordrens afgivelse eller ved varens afskibning - den såkaldte kontantrate - der for større leverancer normalt vil udgøre 10-20 % af den samlede leverances værdi. Det forudsættes, at disse lån ydes på særligt gunstige rente- og afdragsvilkår.

Det vil endvidere være en forudsætning for

ydelse af sådanne lån, at mulighederne for at opnå kredit på rent kommercielle vilkår er udtømte, at de indgår som led i finansieringen af højt prioriterede projekter i det pågældende lands udviklingsplaner, at landets myndigheder - eventuelt centralbanken - garanterer lånenes tilbagebetaling, og at det drejer sig om leverancer af en betydelig størrelsesorden. Ordningen tænkes især at tage sigte på de mere avancerede og konsoliderede udviklingslande. Der skulle herved være skabt fornøden sikkerhed for, at lånene vil tjene udviklingsformål. Samtidig bør man ved administrationen af ordningen drage omsorg for, at lånene ikke bidrager til overdreven gældsstiftelse i låntagerlandet.

En sådan ordning vil kunne virke som et supplement til de kreditfaciliteter, der fra dansk side allerede stilles til rådighed for udviklingslandene. Som tidligere nævnt er de danske statslån forbeholdt lande med en særlig lav per capita-indkomst, hvorved man udelukker en række udviklingslande, selv om de i høj grad trænger til kapitaltilførsel til deres udviklingsprogrammer. De danske statslåns begrænsede størrelsesorden sætter desuden snævre grænser for antallet og størrelsen af de projekter, der kan finansieres ad denne vej.

Et mindretal bestående af Mogens Boserup, Leif Christensen og Knud Erik Svendsen foreslår, at man ophæver den ved bistandslovens § 9 hjemlede særlige kreditgarantiordning. Indledningsvis vil mindretallet minde om det fra indenrigshandelen velkendte problem om uheldig sammenblanding af kreditgivning og varesalg, f.eks. i forholdet grossist-detaillist eller ved afbetalingshandel. Det må være bedst, at køberen vælger sin leverandør under hensyn til pris og kvalitet og går til kreditmarkedet for at finde den kredit, han behøver.

Hvis der er mulighed for konkurrence ved overbud med hensyn til kreditbetingelser, risikerer man uansvarlig kreditgivning og letsindig kredittagning. På de områder, hvor det er blevet almindeligt, at leverandøren yder en vis kredit, søger man derfor at stabilisere forholdene ved offentlige påbud eller private overenskomster, således at konkurrence på kreditvilkårene undgås.

Ganske tilsvarende betragtninger må gælde for udenrigshandelen, og for at hindre, at uansvarlige kredittilbud anvendes som våben i konkurrencen mellem sælgerne, er der inden for den såkaldte Berner-Union truffet aftaler mellem de private og offentlige institutioner, som

i medlemslandene giver sig af med at forsikre internationale kreditter. Siden 1953 har Unionens hovedregel været, at ved eksport af »tunge« kapitalgoder bør der kræves en passende kontranrate, og kreditgaranti for det resterende beløb bør højst dække en periode på 5 år. For andre varer (»lette« kapitalgoder og konsumvarer) er Unionens maksimumsperioder for kreditgaranti langt kortere.

I løbet af 1960'erne har der imidlertid været en tendens til gennemhulning af disse regler, specielt når det gjaldt eksport til udviklingslandene. Man kan sige, at et vist pres fra udviklingslandene for en forøget kapitaltilførsel også ad denne vej er gået hånd i hånd med et ønske i industrilandene om at få mulighed for - med garanti mod tab - at kunne sikre sig afsætning ved favorable kredittilbud i tillid til, at man i udviklingsbistandens navn ville tolerere disse afvigelser fra Berner-Unionens regler. Stort set har afvigelserne bestået i en forlængelse af de garanterede kreditperioder fra fem år til noget længere, men dog stadig korte perioder, oftest op til 10 år.

Et eksempel på denne nyere tendens til gennemhulning af Berner-Unionens bestemmelser finder man i bistandslovens § 9 om en særlig kreditgarantiordning for eksport af kapitalgoder til udviklingslandene. Disse regler må ikke forveksles med den almindelige danske eksportkreditordning under Eksportkreditrådet, som fungerer inden for Berner-Unionens rammer under dens internationale disciplin, og som mindretallet ingenlunde ønsker afskaffet.

Denne bestemmelse i bistandsloven er motiveret alene, eller i hvert fald helt overvejende, ved ønsket om at støtte den danske eksportindustri i dens konkurrencekamp med eksportører i andre industrilande. Denne for bistanden fremmede motivering udelukker naturligvis ikke, at sådan konkurrence på kreditvilkårene kunne tænkes tillige at tjene udviklingslandenes velforståede interesse. Men det forekommer usandsynligt, at dette skulle være tilfældet, og i de senere år har der fra sagkyndig side været fremsat en næsten enstemmig bekymring over faren for, at udviklingslandene ved tilsyneladende gunstige kreditbetingelser lokkes til at købe over evne.

I den videnskabelige litteratur om udviklingsproblemerne finder man en særlig stærk fordommelse af den sammenkædning af kreditgivning og varesalg, som eksportkreditterne repræsenterer. Så vidt ses, har spørgsmålet i de

senere år været behandlet af fire økonomer, som alle er højt ansete for deres bidrag til litteraturen om udviklingslandene. Et par særlig karakteristiske steder kan anføres:

»Som en sammenfatning må man understrege, at den videst mulige afskaffelse af konkurrerende privat eksportkredit ikke blot ville hjælpe udviklingslandene, men også få den vestlige verdens hjælp til at tage sig bedre ud i modtagerlandets øjne. Dyre lån, som kaldes hjælp, skader forholdet mellem giver- og modtagerlande, og den vestlige kapitalismes »image« forbedres næppe ved heldige anstrengelser for at sælge dårlige projekter på dyre kreditvilkår.«¹⁾

»Lange kreditter er vanskelige at få; korte kreditter er til rådighed i overflod. De nye staters hovedstæder er fulde af fremmede finansieringsagenter, der tilbyder at udlåne millioner af dollars til 6 eller 7 % på 5 år, til finansiering af import af industrielt udstyr. Et antal regeringer er faldet for dette og har bebyrdet sig selv med sådanne forpligtelser ...

Denne slags kreditter tiltaler de regeringer i udviklingslande, der giver høj prioritet til bygning af fabrikker, der skal drives som statsvirksomheder. Og maskineksportørernes salgsgenter kan optræde uden hæmninger; de kan sælge anlæg, som ikke er økonomisk velbegrundede, idet de ved, at eksportlandets stat garanterer for salgssummens betaling. På den måde erhverver naive (unsophisticated) regeringer sig virksomheder, hvis årlige tab er en byrde for statsbudgettet, ved lån, hvis tilbagebetaling er en byrde for betalingsbalancen. Inden 5 år efter at have betrådt denne vej er en sådan regering bankerot.«²⁾

»Et særligt byrdefuldt træk i sammensætningen af mange udviklingslandes udenlandske gæld kommer af den stærke låntagning på kort sigt. Industrielandene burde afholde sig fra at give støtte til korte private eksportkreditter gennem statslig garanti som et middel til at fremme deres eksport til udviklingslandene.«³⁾

»Problemet om eksportkreditterne har to sider. For det første er der spørgsmålet om disse kreditters mængde. Afgørelsen heraf kan ikke overlades til modtagerne af eksportkreditterne, idet den finansielle ledelse i mange udviklingslande ofte handler uansvarligt. Det andet og vigtigere punkt er, at eksportkreditter bruges som en mekanisme for bunden bistand, hvilket indebærer en forvridding af markedsforholdene i den internationale handel og en alvorlig afvigelse fra den internationale arbejdsdelings princip.«⁴⁾

¹⁾ I. M. D. Little, *International Aid*, London 1965, s. 250 f.f.

²⁾ W. Arthur Lewis, *Development Planning*, London 1966, s. 141 f.

³⁾ Gerald M. Meier, *The International Economics of Development*, 2. udg., London 1968, s. 128 f.

⁴⁾ R. Rosenstein-Rodan i J. H. Adler (ed.) *Capital Movement, Proceedings of a Conference held by the International Economic Association*, London 1967, s. 207 f.

Spørgsmål i forbindelse med eksportkrediternes vækst har også været stærkt diskuteret i internationale organisationer og i internationale rapporter i de sidste år, navnlig i OECD's udviklingskomité (DAC) og i FN, såvel som i Pearson-rapporten.

I de af DAC's formand for 1965 og 1966 afgivne årsrapporter gives der udtryk for bekymring for, at udviklingslandenes situation vil vedblive at forværres i alvorlig grad, med mindre eksportkreditterne kan holdes inden for rimelige grænser. Det er vanskeligt, hedder det, at være optimistisk med hensyn til udviklingslandenes evne til selv at sætte grænser for den mængde af eksportkreditter, de ønsker at modtage, under hensyn til at

»mange udviklingslande ligefrem hungre efter kredit af en hvilken som helst slags, at de ofte anlægger et ukyndigt-naivt syn på spørgsmål om udenlandsk gældsætning, at de savner administrativt maskineri og effektive metoder til offentlig regulering, og endelig under hensyn til overtalelses-evnen hos dem, der har varer at sælge på kredit«. ⁵⁾

Ifølge DAC's formand står kreditorlandene nu over for det vanskelige dilemma at forene eksportkrediternes kommercielle rolle med det finanspolitiske mål at holde udviklingslandenes samlede gældsbyrde inden for grænsen for deres økonomiske evne. ⁶⁾

FN's sekretariat har i de sidste år udsendt to rapporter om eksportkredit, hvori der - omend i mindre stærke vendinger - peges på farerne ved eksportkrediternes vækst.

Endelig må man nævne Pearson-rapporten, som ligefrem anbefaler indførelse af et »tidligt varslingsystem«, således at et internationalt organ på grundlag af et permanent indberetnings-system kan give advarselssignal, når et udviklingsland ved at acceptere eksportkreditter er i færd med at lægge grunden til en akut likviditetskrise.

Både almindelige overvejelser, den ret enstemmige fordømmelse i den videnskabelige litteratur om emnet, og de mange advarsler fra internationale organisationer må efter mindretallets mening føre frem til den konklusion, at særlige arrangementer, hvorved der skabes favørbetingelser for eksportkredit specielt til

udviklingslandene, er af det onde, idet disse kreditter ikke blot er uden virkelig gavn for udviklingslandene, men endog let kan være til skade for dem.

Den specielle eksportkreditgarantiordning for udviklingslandene kan således betragtes som en særlig uheldig form for binding af finansielle ydelser. I denne forbindelse lægger mindretallet vægt på at præcisere, at der er en væsentlig forskel på dette tilfælde af binding af finansielle ydelser og den binding af de statslige udviklingslån, der praktiseres i Danmark. Ved statslåne er der ganske vist en eksportinteresse med i spillet, som tilgodeses ved bindingen til danske leverancer. Men man kan sige, at dette blot er en sidevirkning af en finansiell overførsel til vedkommende udviklingsland på så overordentlig gunstige betingelser, at lånet nærmer sig til at være ækvivalent med et gavekort til brug ved indkøb i Danmark. For eksportkreditordningen ligger det helt anderledes, idet kredittens primære formål og sikre virkning er at give danske eksportører en bedre stilling over for konkurrerende eksportører i andre industrilande, medens den mulige uheldige sidevirkning er, at udviklingslandet lokkes til en uforsigtig importpolitik.

Mindretallet foreslår derfor, at bistandslovens § 9 ophæves. Endvidere anbefaler mindretallet, at danske repræsentanter i internationale organisationer går ind for overenskomster, der sigter mod at hindre konkurrence om eksportordrer til udviklingslandene ved tilbud om ydelse af eksportkredit på betingelser, der går ud over Berner-Unionens regler.

I konsekvens af den opfattelse, at konkurrence på kreditvilkårene ved eksport til udviklingslandene er uheldig, må mindretallet også fraråde flertallets forslag om anvendelse af danske bistandsmidler til långivning direkte til importører, institutioner eller finansinstitutter i udviklingslandene.

Et andet mindretal (Kamma Struwe og Bernt Hansen) ser sig ikke i stand til at afgøre, om den særlige kreditgarantiordning virker til udviklingslandenes fordel eller virker imod deres interesser, og ønsker derfor ikke at tage stilling til, om bestemmelsen om særlige kreditordninger skal bevares i loven eller ophæves.

Hvad angår andre former for statsstøtte til den private kapitaleksport, skal nævnes, at udvalget bl.a. har drøftet spørgsmålet om støtte i form af skattelettelser - en form, der bl.a. kendes i USA, Tyskland og Japan. Udvalget

⁵⁾ *Development Assistance Efforts and Policies*, 1966, Review, OECD, s. 112f.

⁶⁾ *Development Assistance Efforts and Policies*, OECD, 1966 Review (s. 112) og 1967 Review s. 62.

finder imidlertid ikke en sådan foranstaltning aktuel for Danmarks vedkommende. Derimod anser udvalget det for vigtigt, at der i videre omfang afsluttes dobbeltbeskatningsaftaler med udviklingslandene. Også oplysningsarbejdet over for erhvervslivet med henblik på at bibringe dette større kendskab til udviklingslandene har

været drøftet. Udvalget skal i denne forbindelse særligt pege på mulighederne for et øget samarbejde med UNIDO om en systematisk information om udviklingslandenes behov for investering, know-how, licensarrangementer m.m. (om det mere generelle oplysningsarbejde, se kap. XIV).

KAPITEL XIII

Det kulturelle samarbejde

Det øgede samarbejde med udviklingslandene på bistandsområdet og den oplysningsvirksomhed, der indadtil er foregået i takt hermed, har bidraget til, at de tidligere fjerne og ukendte kontinenter er blevet mere kendte og nærværende. Hvor det før var nogle få, hovedsageligt missionærer og opdagelsesrejsende, som havde mulighed for at stifte bekendtskab med disse dele af verden, er dette nu muligt for mange flere gennem deltagelse i bistandsarbejdet, gennem handelsforbindelser, på turistrejser m.m. og for alle gennem fjernsyn, radio og presse.

Disse udvidede forbindelser med udviklingslandene må formodes at få kulturelle konsekvenser for begge parter, og i hvert fald åbner der sig muligheder for en kulturel kontakt, som ikke tidligere har været til stede.

Det er på denne baggrund forståeligt, at det kulturelle aspekt i vor forbindelse med udviklingslandene hyppigt er blevet trukket frem i debatten, ikke mindst i tiden efter udgivelsen af kulturministeriets betænkning nr. 517.

Der kan være grund til at præcisere, hvad der forstås ved kultur, når der tales om kulturelt samarbejde med udviklingslandene. Udtrykket anvendes i en bredere betydning omfattende navnlig de værdier og normer, som bestemmer menneskers forhold til hinanden, til samfundet og hele tilværelsen. Udvikling i et samfund vil ofte bero på eller medføre en ændring af disse værdier og normer. Disse kulturelle forhold eller faktorer kan således have en afgørende, undertiden fremmende, undertiden hæmmende indflydelse på den tekniske og økonomiske udvikling.

Dette betyder med andre ord, at der med kulturelt samarbejde ikke kun forstås et kunstnerisk samarbejde, f.eks. inden for litteratur, malerkunst etc.

I kap. VI, side 63 har udvalget behandlet nogle problemer omkring ethvert samarbejde eller enhver bistand - uanset om det drejer sig

om en økonomisk/faglig bistand eller et kulturelt samarbejde - nemlig problemerne om hensyntagen til og inddragelse af sociale og kulturelle faktorer i bistandens planlægning og gennemførelse. I dette kapitel redegøres for udvalgets synspunkter på kulturelt samarbejde, dvs. et samarbejde med kulturelt sigte og indhold. Som nærmere omtalt i det følgende kan et kulturelt samarbejde både have karakter af en bistand til udviklingslandene og af en udveksling.

Synspunkter fra den hidtidige debat

I det følgende fremdrages nogle synspunkter, som jævnligt har været fremme i debatten om det kulturelle samarbejde:

1. Der er ofte, især i bistandsarbejdets første år, blevet peget på, at den udvikling i demokratisk og kulturel henseende, Danmark har gennemløbet, og som har haft væsentlige sociale og økonomiske konsekvenser, skulle give særlig forudsætning og erfaring for at øve en indsats i udviklingslandene. Ikke mindst højskole- og andelsbevægelsen har været nævnt i denne forbindelse, idet disse tænkes at kunne medvirke til en folkelig udvikling, der f.eks. kunne resultere i en demokratisk opbygning af samfundet og en udjævning af kulturelle forskelle.

2. Fra anden side har man fremhævet behovet for en bevægelse den modsatte vej. Den vestlige verden må opgive den selvovervurdering og arrogance, der ofte kan ligge i forholdet til udviklingslandene. Vesten trænger tværtimod til inspiration fra de lande, som vi yder bistand til. Impulser herfra kunne skabe grundlag for en kulturel opblomstring og nytænkning i den danske befolkning og samtidig bevirke en større gensidighed i samarbejdet. I samme forbindelse fremhæves det ofte, at den livsfilosofi og ind-

stilling til den ydre verden, som ofte er karakteristisk for tredjelandene, måske kan redde vor kultur fra tilbagegang eller ligefrem undergang.

3. Andre har taget udgangspunkt i lighederne i udviklingslandene og Vestens situation og fremhæver, at der for udviklingslandenes vedkommende på ganske få årtier sker en hastig nedbrydning af den oprindelige kultur, ganske uanset om der kommer udviklingsbistand eller ej. Traditioner, livsvaner og religiøse dogmer rives omkuld og efterlader et kulturelt vacuum ikke meget forskelligt fra det, der findes i Vesten. Hermed er der basis for en dialog, hvor man i fællesskab prøver at løse problemerne og måske endog sammen prøver at finde frem til et i atomalderen holdbart livsgrundlag. Et kulturelt samarbejde må baseres på den erkendelse, at vi i dag kulturelt er bundet sammen og kun sammen kan finde en vej frem.

Uden at udvalget i øvrigt finder anledning til at tage stilling til disse synspunkter, vil det dog - for så vidt angår det første synspunkt - som sin opfattelse udtrykke, at der sikkert er en risiko for, at vi i vor bedømmelse af udviklingslandenes forhold og løsningen af deres problemer samt tilrettelæggelse af vore bistandsaktiviteter går ud fra, at de tekniske metoder, systemer, institutioner osv., der har givet gode resultater i Danmark, også vil gøre det i udviklingslandene. Man bør følgelig være varsom med at lade projektudarbejdelse m.m. præge af vore traditioner, hvilket også gælder tilrettelæggelsen af kurser og seminarer.

Principielle betragtninger

Debatten om det kulturelle samarbejde har ofte taget udgangspunkt i en kritik af det hidtidige samarbejde med udviklingslandene, som overvejende har bestået i overførsel af økonomiske, faglige og menneskelige ressourcer. I denne forbindelse er der peget på to karakteristiske træk: for det første at forbindelsen med udviklingslandene overvejende er blevet betragtet som noget, der kan måles og gøres op i penge, og for det andet at der ikke er blevet plads for gensidig udveksling af værdier.

Der kan formodentlig opnås bred enighed om, at der i dag må anlægges et bredere syn på samarbejdet og bistandens indhold, og at vor forbindelse med udviklingslandene principielt ikke skal være ensidig, ikke en »one-way-traffic«.

Imidlertid har det ofte vist sig vanskeligt nærmere at konkretisere, hvori gensidigheden skal bestå, og ofte er det forblevet ved den blotte advarsel mod ensidigheden.

Det er i denne forbindelse vigtigt at slå fast, at kulturelt samarbejde ikke i alle dets former kan indgå i den målsætning, der opstilles for den danske bistand til udviklingslandene. Denne må ene baseres på udviklingslandenes egen situation og på deres ønske om økonomisk og social udvikling.

Udvalget finder det væsentligt, at et egentligt kulturelt samarbejde, dvs. et samarbejde med et i vid forstand kulturelt sigte og indhold mellem Danmark og udviklingslandene udbygges. Foruden at udnytte de muligheder for kulturel kontakt, som allerede bistandsarbejdet frembyder, må der skabes grundlag for egentlig kulturel udveksling gennem et samarbejde på lige fod.

For så vidt angår den del af det kulturelle samarbejde, som ikke har karakter af bistand, men af en kulturel udveksling mellem udviklingslandene og Danmark, bør det tilstræbes, at denne ligestilles med den udveksling, der finder sted med lande inden for vor egen kulturkreds.

Om og i hvilket omfang et kulturelt samarbejde skal finansieres af de midler, der stilles til rådighed for den danske udviklingsbistand, eller om udgifterne skal afholdes af særlige bevillinger, må i det konkrete tilfælde afgøres under hensyntagen til det bistandselement, der indgår heri.

Forskellige former for kulturelt samarbejde

I et samarbejde med kulturelt sigte og indhold kan der både indgå former, som klart har karakter af bistand til udviklingslandene, og former som klart har karakter af en kulturel udveksling til gavn for begge parter; i nogle tilfælde måske overvejende til Danmarks fordel.

De former for kulturelt samarbejde, som nærmere omtales nedenfor, og hvorpå der bør lægges vægt i fremtiden, er følgende:

- a. Bistand med delvis kulturelt sigte og indhold:
 1. Bistand til opbygning af skolevæsen og uddannelsessystem m.v., herunder specielt til opbygning af forskningskapacitet med udviklingssigte.
 2. Bistand til gennemførelse af sociale og kulturelle forsøg.

3. Bistand til bevaring af kulturelle værdier.

b. Kulturel udveksling:

Kulturaftaler.

c. En styrkelse af det kulturelle indhold i oplysningsvirksomheden.

a. Bistand med delvis kulturelt sigte og indhold

Allerede en betydelig del af den hidtidige danske udviklingsbistand må siges at have haft et direkte kulturelt sigte og indhold, f.eks. indsatsen inden for skolevæsen, børnehaver, arkitektuddannelse, biblioteks- og andelsvæsen.

Udvalget anbefaler, at Danmark fortsat og måske i endnu højere grad stiller sig imødekommende over for ønsker om disse former for bistand med direkte kulturelt sigte og indhold. Vedrørende samarbejde mellem universiteter og højere læreanstalter i udviklingslandene og tilsvarende institutioner i Danmark henvises til den kommende betænkning fra det af Planlægningsrådet for de højere uddannelser nedsatte underudvalg angående højere uddannelser og udviklingslandene, se kap. VIII, side 78.

Udvalget skal i denne forbindelse henlede opmærksomheden på et konkret område, *anvendt forskning*, hvor der med fordel kan ydes en indsats i udviklingslandene.

Erfaringer fra Østafrika, såvel hvad angår regeringsdepartementernes virksomhed som de eksisterende forskningsinstitutioners arbejde, peger på de ofte meget store resultater for den økonomiske udvikling, der kan opnås ved en udvidet og mere systematisk anvendt forskning inden for de enkelte produktionsgrene, især landbrug og industri. Forholdene i andre udviklingslande har også understreget betydningen af, at der anvendes øgede ressourcer på teknologisk og videnskabelig forskning i udviklingslandene. Pearson-komiteen har senest peget på denne nødvendighed og anbefalet, at de industrialiserede lande sætter sig som mål at yde en vis andel af deres egne udgifter til forskning og metodeforbedringer til anvendt forskning i udviklingslandenes problemer.

Der har allerede fra dansk side været ydet finansiel og faglig bistand til forskellige former for forskning i en række udviklingslande. Det er udvalgets opfattelse, at denne indsats bør forøges, således at der af de danske bistandsbeløb i de kommende år stilles væsentlige beløb til rådighed for disse formål. Det er en vigtig udviklingsopgave at igangsætte og forøge den anvendte forskning i udviklingslandene og især at

øge deres egen evne til at gennemføre denne forskning.

Det står udvalget klart, at øgede finansielle ressourcer i første omgang ikke vil betyde nogen afgørende forøgelse af disse landes egen forskningskapacitet, og at det med andre ord må indgå i en sådan forskningsstrategi, at der vies mange kræfter og midler på at udvide denne kapacitet ved uddannelse af forskere o.l. En bistandsindsats på forskningsområdet vil derfor kræve en særlig planlægning, som vil kunne medvirke til en prioritering af de mange opgaver og løse forskellige organisatoriske spørgsmål inden for en flerårig udgiftsramme for bistanden til forskning.

Udvalget finder endvidere, at man f.eks. som led i den faglige bistand bør give mulighed for at dække *vederlag til danske forfattere* m.fl. for afståelse af rettigheder i forbindelse med anvendelsen af deres værker i udviklingslandene. Dette ville være i overensstemmelse med en UNESCO-resolution om at tilvejebringe muligheder for at betale royalties til forfattere, hvis bøger ønskes benyttet i et udviklingsland, og hvis emner omfatter undervisning, videnskab, teknologi og kultur.

Udvalget ønsker tillige at pege på den mulighed for kulturelt samarbejde, der består for gennem bistanden at medvirke til *sociale og kulturelle forsøg* i udviklingslandene i den hensigt at finde frem til udviklingsforløb, der ikke er identisk med vor udvikling, selv om målet måske er det samme, f.eks. med hensyn til levestandard og økonomisk vækst.

Som eksempel på, hvad der her tænkes på, kan nævnes kriminalloven for Grønland. Efter en forskning, der havde til formål at afdække eksisterende normer, opfattelsen af afvigelse, anvendte sanktioner m.v., udarbejdedes på grundlag af undersøgelsesresultater en kriminallov for Grønland, der således er søgt baseret på grønlandernes værdier og traditioner.

Medvirken i sociale og kulturelle eksperimenter i udviklingslandene kunne tænkes inden for flere områder. Især kan nævnes mulighederne for i forbindelse med urbaniseringen i mange udviklingslande at støtte bestræbelser på at finde nye bystrukturer og en ny byudvikling. I forbindelse med sådanne eksperimenter vil der navnlig kunne blive tale om bistand til forskning og planlægning, og udvalget anbefaler, at ønsker om en sådan bistand imødekommes.

Som et led i det kulturelle samarbejde foreslår udvalget, at der gives øget mulighed for at imødekomme ønsker fra udviklingslandene om *bistand til bevaring af kulturelle værdier*, som ellers kunne gå tabt i disse år. Der kan her være tale om at støtte projekter, der tager sigte på indsamling af gamle håndskrifter eller bøger, oprettelse af biblioteker og museer, klimaanlæg til biblioteker, håndskriftssamlinger og museer, bevaring af bygninger m.v.

b. Kulturel udveksling: Kulturaftaler mellem Danmark og udviklingslandene

Der er ovenfor gjort rede for, hvorledes det kulturelle synspunkt kunne tænkes givet større plads end hidtil i samarbejdet med udviklingslandene.

Der bliver imidlertid et stort område tilbage til et videre kulturelt samarbejde eller udveksling mellem Danmark og udviklingslandene eller nogle af disse. Dette område er i forholdet til lande, der står Danmark nærmere i kulturel og geografisk henseende, dækkes først og fremmest af forbindelser af privat art og - fra nyere tid for nogle landes vedkommende - af officielle forbindelser i kraft af kulturaftaler indgået mellem regeringerne.

For udviklingslandenes vedkommende gælder det, at sådanne forbindelser - private og officielle — stort set ikke eksisterer, således at det net af kommunikationslinier, som for landene inden for vor egen kulturkreds er opbygget gennem århundreder, må skabes fra grunden. Dette kan kun gøres ved en koncentreret indsats fra statens side, og erfaringerne viser, at dette bedst sker inden for rammerne af kulturaftaler.

En kulturaftale indeholder normalt dels en almindelig tilkendegivelse af parternes ønske om at fremme de kulturelle forbindelser mellem de to lande, dels en opregning af bestemte former for udveksling. Da kulturaftalerne også omfatter undervisning og forskning, indeholder aftalerne bestemmelser om udveksling af studenter, forskere, gæstelærere m.v. og inden for det kulturelle område i snævre forstand bestemmelser om samarbejde inden for radio og TV, udveksling af udstillinger, kunstneriske ensembler, enkelte kunstnere, litterære oversættelser osv. Aftalerne indeholder sædvanligt en bestemmelse om, at der ved regelmæssige møder, f.eks. hvert andet år, skal træffes afgørelse om, hvilke konkrete arrangementer, der skal finde sted inden for aftalen i den kommende to-årsperiode.

I aftalerne indgår endelig bestemmelser om fordeling mellem de to lande af udgifterne til gennemførelse af de forskellige arrangementer.

Spørgsmålet er, i hvilken grad man skal søge dette almindelige indhold at kulturaftaler overført til kulturaftaler med udviklingslande, og i hvilken grad man skal tage specielle hensyn. Det må i hvert fald tilstræbes, at man i aftalerne anvender et bredt kulturbegreb, således som angivet i indledningen til dette kapitel. Det må anses for givet, at en del af kulturaftalernes sædvanlige område dækkes af loven om samarbejde med udviklingslandene, f.eks. fremmede studerendes, forskeres og gæstelæreres besøg i Danmark. Uanset dette bør en aftale også dække det sædvanlige spektrum for at sikre imod, at der ved fortolkningstvivel opstår huller, f.eks. med hensyn til muligheder for, at danske studerende osv. i uddannelses- eller forskningsøjemed kan besøge det fremmede land.

På tilsvarende måde gælder, at en del af de kulturelle og kunstneriske arrangementer, der er tale om, vil kunne finde sted under loven, for så vidt angår udviklingslandets præsentation i Danmark, nemlig i det omfang præsentationen antager karakter af oplysning. Men for at skabe hjemmel for det bredest mulige kulturelle samarbejde - og for at forhindre, at kunstneriske arrangementer skal anskues alene ud fra deres oplysningsmæssige værdi - bør der optages de sædvanlige bestemmelser om udveksling af udstillinger, ensembler osv.

Der er heller ikke grund til at foreslå, at aftalerne skal gå ud på ensidige udvekslinger i den forstand, at deres formål udelukkende skulle være at **præsentere** det fremmede lands kunst og kultur i Danmark. Det er meget sandsynligt, at dette i en årrække vil blive det fornemste resultat af sådanne aftaler, men i princippet må de hvile på det egentlige gensidighedsprincip, og at dette fra begyndelsen vil kunne få konkret virkning inden for et område som personudveksling må betragtes som givet.

Kulturaftalen indeholder normalt bestemmelser om fordeling af udgifterne ved enkeltarrangementer. Disse bestemmelsers formål er naturligvis - ud over en administrativ forenkling af samarbejdet - at sikre, at udgifterne i hvert fald bedømt over en længere periode bliver ligeligt fordelt mellem de to aftalepartnere.

Udvalget advarer imod at betragte finansiell ligestilling som en forudsætning for kulturel ligestilling og mener, at alt taler for, at der må kunne aftales en skævdeling af udgifterne ved

de kulturelle og kunstneriske arrangementer i henhold til kulturaftaler med udviklingslandene.

Udgifterne til kulturaftalernes opfyldelse er vanskeligt beregnelige, fordi man er uden erfaringsgrundlag, når det drejer sig om kulturelt samarbejde med udviklingslandene. Bevillingen til gennemførelse af de 8 kulturaftaler, Danmark har indgået, andrager i finansåret 1969/70 i gennemsnit ca. kr. 200.000 pr. land. Efter udvalgets skøn må der beregnes det dobbelte beløb eller ca. kr. 400.000 for et udviklingsland, idet man dels må tage de store afstande og deraf flydende større transportudgifter i betragtning, dels må se i øjnene, at der bliver tale om at opbygge forbindelsen med disse lande stort set fra grunden.

Forestiller man sig at begynde med prioritetslandene, hvoraf der for tiden er 9, ville de samlede udgifter efter dette skøn andrage omkring 4 mill. kr. Man skal dog næppe binde sig til at vælge prioritetslande, men det må formodes, at der vil være en særlig værdi i at koncentrere det kulturelle samarbejde omkring lande, med hvilke, der eksisterer et udbygget fagligt samarbejde. Samarbejdets igangsættelse vil strække sig over flere år, og en åbningsbevilling på 1 mill. kr., stigende i løbet af 3 år til 4 mill., skønnes at give den rigtige udviklingstakt.

Man må dog i denne forbindelse erindre, at det er tvivlsomt, hvor mange lande, der i dag vil være i stand til at indgå sådanne kulturaftaler. Det foreslås derfor, at man i første omgang som et eksperiment indgår kulturaftaler med enkelte udviklingslande. Man vil herigennem kunne opnå nyttige erfaringer, førend man i videre omfang slutter sådanne aftaler.

Ved valget af lande til et sådant eksperiment er det vigtigt, at det er engelsktalende lande, med hvilke man i forvejen har et nært samarbejde. Endvidere er det af betydning, at disse lande har en sådan kulturel baggrund, at en gensidighed i arbejdet kan opnås. Endelig bør det formentlig være et mindre land eller en mindre enkeltstat i et større land.

For eksempel kunne man tænke sig, at en aftale med fordel kunne indgås med staten Mysore i Indien, såfremt en sådan aftale med en enkeltstat kan accepteres af den indiske regering. Forudsat tilstrækkelige bevillinger kan enkeltstående kulturelle samarbejdsarrangementer med andre lande gennemføres uden indgåelse af kulturaftaler.

Et mindretal (Hans Boserup) Ønsker ikke at tage særskilt stilling til størrelsen af bevillinger-

ne til kulturaftaler med udviklingslandene, idet disse bevillinger efter mindretallets opfattelse bør fastsættes som led i den almindelige bevillingsprocedure.

Det følger af udvalgets principielle synspunkt, at kulturaftaler må administreres af fagministeriet på sædvanlig måde, dvs. at ministeriet for kulturelle anliggender og undervisningsministeriet. Det må naturligvis som for de eksisterende aftalers vedkommende ske i det tætteste samarbejde med udenrigsministeriet, i disse tilfælde ikke mindst bistandsadministrationen.

En stor del af den erfaring, som herhjemme findes med hensyn til forbindelse med udviklingslandene, er samlet i Styrelse og Sekretariat, hos tidligere udsendte eksperter og andre, der har virket i udviklingslandene eller har haft disse problemer som deres arbejde. Derfor vil det være af stor betydning, at der er en nøje kontakt mellem de øvrige administrative instanser og disse organer og personer, hvilket f.eks. kan manifestere sig gennem særlige udvalg.

Det er udvalget magtpåliggende at fastslå, at forslaget om, at der gennem indgåelse af kulturaftaler indledes en ny form for kulturelt samarbejde med udviklingslandene, er at opfatte som et led i udvalgets helhedsforslag med hensyn til det fremtidige samarbejde med udviklingslandene, og at denne betragtning har været udslagsgivende for de kulturelle emners placering i forslaget i øvrigt.

Mange betragtninger fører til forslaget om, at bevillinger til opfyldelse af kulturaftaler skal stilles til rådighed under undervisningsministeriet og kulturministeriets budgetter og ikke under udenrigsministeriets. Dette betyder ikke, at det kulturelle samarbejde er et område for sig, og at bevillingerne dertil uden skade for helheden kan vente til bedre tider.

c. Forslag vedrørende oplysningsarbejdet

Oplysningsarbejdet og uddannelsen vil spille en central rolle i forbindelse med formidlingen af det kulturelle samarbejde. Det gælder ikke mindst på to felter: dels ved at beskrive udviklingsproblematikken i alle dens aspekter, herunder især betydningen af de kulturelle forhold, dels ved at bidrage til en kritisk vurdering af de forestillinger, som mange danskere har om udviklingslandenes befolkninger, deres kultur og deres muligheder for selv at lede udviklingen.

I forlængelse af den betydning, der i det følgende kapitel om oplysningsarbejdet er tillagt undervisningssektoren, kan peges på følgende

muligheder, som falder inden for det kulturelle samarbejde:

1. Udveksling af lærere inden for forskellige dele af undervisningssystemet og inden for forskellige fagområder. Det tillægges afgørende betydning, at der for disse lærere bliver mulighed for ophold af en varighed fra 1 måned til 1 år. I denne forbindelse skal især peges på muligheden af at inddrage kulturpersonligheder fra udviklingslandene.

2. Forslaget om overtallige stillinger ved visse institutioner som led i ekspertrekrutteringen, jf. side 77 åbner mulighed for nær kontakt og samarbejde med tilsvarende institutioner i udviklingslandene, hvilket kan fremme udvekslingen og samarbejdet såvel inden for undervisning som forskning, herunder optagelse af nye elever.

3. Udveksling af forskere, også yngre forskere, og samarbejde inden for forskningen.

I afsnittet om kulturaftaler nævnes det, at adskillige aktiviteter vil have karakter af oplysning. Desuden skal fremhæves følgende muligheder:

a. Inddragelse af stipendiater og andre fra udviklingslandene, der opholder sig i Dan-

mark, i det omfang dette af sproglige grunde er muligt.

b. Anvendelse af materiale, der er skrevet af udviklingslandenes egne skribenter. Som middel hertil må især peges på eksisterende tidsskrifter. Endvidere må benyttes udstillinger med materiale af etnografisk, kunstnerisk art m.v.

c. Anvendelse af film og andet materiale, som er produceret i udviklingslandene.

Det anbefales, at oplysningsbevillingen bliver af en sådan størrelse, at disse muligheder kan realiseres.

Udover de under de foregående punkter nævnte grupper af undervisere, administratorer, forskere og studerende bør der være mulighed for, at også andre grupper får støtte til ophold i udviklingslandene for at opnå et bredt kendskab til forholdene og for at hente inspiration til deres videre arbejde, f.eks. kunstnere, forfattere og andre, der i vid forstand kan virke som formidlere. Ikke mindst bør dette gælde de forskellige grupper af personer med tilknytning til voksenundervisning.

Endvidere bør der være mulighed for at afholde konferencer og seminarer mellem fagligt beslægtede grupper fra udviklingslandene og Danmark.

KAPITEL XIV

Oplysningsarbejdet

Det hidtidige arbejde

Ifølge den gældende lov har Styrelsen til opgave direkte eller gennem særlige organer

- at iværksætte oplysningsvirksomhed om FN og de herunder hørende særorganisationer om udviklingslandene og den tekniske bistand,
- at yde statstilskud til private organisationers oplysningsvirksomhed om samarbejdet med udviklingslandene, samt
- at organisere tilvejebringelsen og bearbejdelsen af materiale af betydning for tilrettelæggelsen af bistandsarbejdet og oplysningsarbejdet.

Loven åbner således mulighed for, at oplysningsopgaverne søges løst enten direkte eller indirekte gennem særlige organer. Af de to arbejdsformer har den indirekte været fremtrædende, idet oplysningsarbejdet i stort omfang er udført på privat initiativ, først og fremmest fra Mellemfolkeligt Samvirkes side.

De *årlige udgifter* til oplysningsvirksomheden fremgår af tabel 12.

Styrelsens sagkundskab i folkeoplysning repræsenteres af det under Styrelsen nedsatte oplysningsudvalg, der består af repræsentanter for undervisningsministeriet og kulturministeriet, de folkelige oplysningsorganisationer, Mellemfolkeligt Samvirke, Danmarks Radio og Statens

Filmcentral. Ansøgninger om tilskud fra oplysningsbevillingen indkaldes af Sekretariatet, hvis indstillinger ligger til grund for oplysningsudvalgets oplæg til Styrelsens endelige beslutning.

Blandt de af Styrelsen direkte udførte opgaver kan nævnes produktionen af tre film, udsendelse af beretninger, oprettelse af journaliststipendier, udskrivning af en prisopgave, oplysning gennem massemedierne, rådgivning over for foreninger, forlag, journalister og forfattere samt produktion af brochurer m.v.

Blandt de indirekte gennem særlige organer løste opgaver har Mellemfolkeligt Samvirke taget initiativ til langt den overvejende del. Denne organisation begyndte allerede i 1952 at sætte spørgsmålet om bistand til udviklingslandene til debat, tog selv initiativ til udviklingsprojekter i Indien og Ghana og opbyggede allerede før bistandslovens vedtagelse en oplysningsafdeling med erfaring på området. Mellemfolkeligt Samvirke stillede denne erfaring til Styrelsens rådighed og har gennemført størstedelen af de hidtil af oplysningsbevillingen finansierede aktiviteter.

Mellemfolkeligt Samvirke producerer bøger, pjecer, kommenterede bibliografier m.v. samt billedbånd, lysbilledsæt og udstillingsmateriale om udviklingslandene og det internationale samarbejde. Endvidere udgiver Mellemfolkeligt Samvirke tidsskriftet »Kontakt« og opretholder en artikeltjeneste.

Tabel 12. De årlige udgifter til oplysningsvirksomhed

	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68 ¹⁾	1968/69	1969/70
	i 1.000 kr.							
Forbrug iflg. regnskab:.....	342	493	494	912	1.154	934	ca. 1.200	—
Bevilling:	900	900	900	900	1.200	1.000	1.200	1.500
Deraf bevilget til Mellemfolkeligt Samvirke: 326	400	400	(273)	476	359	450	551	737
	1/4-31/12							

¹⁾ Nedgangen i bevilling og forbrug i finansåret 1967/68 er kun tilsyneladende og skyldes, at der til og med 1966/67 af bevillingen afholdtes

driftsudgifter til Mellemfolkeligt Samvirkes oplysningsarbejde; denne udgift afholdes fra 1967/68 over en anden konto.

Hovedparten af oplysningsmaterialet distribueres direkte fra Mellemfolkeligt Samvirke til forbrugerne.

Endvidere organiserer Mellemfolkeligt Samvirke kurser, konferencer og udstillinger og fungerer gennem bibliotek, kartotek over foredragsholdere og regionalkonsulenttjeneste som serviceorgan for enkeltpersoner, skoler og folkeoplysende organisationer.

Fra efteråret 1967 har Mellemfolkeligt Samvirke koncentreret en stor del af sit oplysningsarbejde om et enkelt af udviklingslandene (Tanzania) og har foruden at udsende publikationer, film og billedbånd arrangeret en studierejse til Østafrika og udstillinger og kurser i Danmark.

Et tilsvarende oplysningsarbejde vedrørende Indien er forberedt igennem halvandet år. Det iværksættes i 1970 og strækker sig over to år.

Blandt de indirekte løste opgaver er også en lang række kurser, seminarer og andre aktiviteter iværksat på initiativ af folkelige oplysningsorganisationer, politiske og tværpolitiske ungdomsorganisationer og foreninger. Endelig har Statens Filmcentral ydet bistand til versionering af film.

Ud over det i ovenstående nævnte arbejde, der helt eller delvis er finansieret af oplysningsbevillingen, har et voksende frivilligt eller på anden måde finansieret oplysningsarbejde fundet sted, ligesom presse, radio og fjernsyn i stigende grad har vist emnet interesse.

Målsætningen for oplysningsarbejdet

Viden om international social, økonomisk og kulturel udvikling og udviklingslandenes plads heri er en nødvendig bestanddel af et billede af verden, som den er i dag med vidt udbyggede forbindelser på alle samfundslivets områder, forbindelser, der efterhånden også når ud til de $\frac{2}{3}$ af jordens befolkning, som Danmark tidligere kun havde ringe samkvem med. Kendskab til den tredje verden og dens udvikling må indgå i skolernes undervisning, i de højere uddannelser og i det frie folkeoplysningsarbejde, om ikke den danske befolkning skal lide under ikke at forstå baggrunden for nutidens globale sociale, økonomiske og kulturelle udvikling.

Den stigende betydning, udviklingslandene og udviklingsproblematikken indtager i verden i dag, sætter sig spor i alle former for undervisning og i forskningsprogrammerne. Det er ønskeligt, at den specialiserede og stadig ajourførte viden herom, som deltagelse i internatio-

nalt udviklingsarbejde giver, nyttiggøres i uddannelsessektoren, og at man søger at integrere viden om udviklingslandene og udviklingsproblematikken i undervisningsprogrammer på mange niveauer.

Det er i den forbindelse vigtigt, at Styrelsen gennem oplysningsarbejdet medvirker til at skabe en bred folkelig forståelse for Danmarks engagement i løsningen af udviklingslandenes problemer og tillige skaber interesse hos de enkelte for en personlig indsats i bistandsarbejdet, f.eks. ved at tage arbejde i et udviklingsland eller ved at virke som investor, eksportør eller importør.

Udvalget er af den opfattelse, at den gældende lovs tekst for så vidt angår oplysningsarbejdet bør ændres, således at det fremhæves, at det tillægges stor betydning, at oplysningsvirksomheden skaber forståelse for udviklingslandenes problemer og for betydningen af dansk deltagelse i det internationale sociale, økonomiske og kulturelle udviklingsarbejde.

For så vidt angår oplysning om FN og de til FN-sytemet hørende organisationer, bør det informationsarbejde, der finansieres af oplysningsbevillingen, sigte på at oplyse om deres rolle i bistandsarbejdet, medens deres organisatoriske struktur kun bør belyses i det omfang, det er nødvendigt for forståelse af deres virke på dette område.

Den organisatoriske opbygning

Det er Styrelsen, der planlægger oplysningsarbejdet og fordeler den særlige bevilling til oplysningsvirksomhed efter indstilling fra sit oplysningsudvalg. Udarbejdelsen af disse planer og koordineringen af arbejdet påhviler Sekretariatet, som hidtil i vid udstrækning har baseret sig på forslag og ansøgninger først og fremmest fra Mellemfolkeligt Samvirke, men også fra andre private organisationer, oplysningsforbund m.v.

Det skønnes praktisk, at dele af oplysningsarbejdet, især i form af foredrags-, kursus- og publikationsvirksomhed m.v., som hidtil varetages af Mellemfolkeligt Samvirke og andre private organisationer m.v., medens information om dansk deltagelse i bilateralt og multilateralt bistandsarbejde og Styrelsens virksomhed i øvrigt fortsat bør varetages af Sekretariatet. Mellemfolkeligt Samvirke indsender et samlet budget for et år ad gangen. Det må anses for hensigtsmæssigt, at der fortsat af hensyn til kontinuiteten i arbejdet hertil som fast praksis føjes et præliminært budget for de følgende to år.

Det bemærkes, at kontaktorganer til en række organisationer som UNESCO, FAO, ILO, UNICEF samt Dansk Flygtningehjælp, Red Barnet, FN-foreningen, Dansk samråd for Forenede Nationer, En Verden m.fl. udfører et stort oplysningsarbejde, der også omfatter udviklingsproblematik; dette finansieres i reglen ikke af oplysningsbevillingen.

Oplysningsarbejdet i skolerne og i de højere uddannelser iværksættes som led i den øvrige undervisning eller kursusvirksomhed og finansieres af undervisningsministeriet.

Forslag til nye oplysningsaktiviteter og forøgelse af bestående

Ved bistandslovens tilblivelse blev der lagt vægt på, at oplysningsarbejdet knyttedes så nært som muligt til arbejdet med de konkrete bistandsprojekter. Dette grundlag er allerede i vidt omfang udvidet, og oplysningsvirksomheden har i de senere år fået et bredere sigte.

Det er imidlertid udvalgets opfattelse, at den gennemførte oplysningsvirksomhed fortsat ikke kan anses for tilstrækkelig, men i videre omfang må inddrage generel oplysning om udviklingslandene og tage sigte på videre kredse end hidtil. Informationen bør ikke blot omfatte sociale, økonomiske og politiske forhold i disse lande, men også behandle kulturelle forhold.

I undervisningssektoren tilstræber man gennem skolernes og den højere undervisnings læseplaner at integrere oplysning om udviklingslande og international udvikling i det øvrige undervisningsstof. Udvalget foreslår, at der til dette arbejde bevilges bidrag fra oplysningsmidlerne til

- at indbyde fagfolk fra andre lande - udviklingslande eller industrilandene - til i kortere tid til at give undervisning i Danmark,
- at tilvejebringe filmmateriale egnet til undervisningsbrug,
- at stille et antal rejsestipendier til rådighed for forfattere og undervisere på forskellige niveauer,
- at lade danske, der har arbejdet eller arbejder i udviklingslandene, give deres viden videre i mundtlig eller skriftlig form.

Ved tilrettelæggelse af oplysningsarbejde i samarbejde med enkelte organisationer anbefaler udvalget, at Sekretariatet søger at holde igen på kursusvirksomheden, specielt de forholdsvist

bekostelige weekend-kurser, der primært kun når frem til få, og hvis spredningseffekt ofte vil være ringe, og i stedet stimulere organisationerne til at finde også andre former for information.

Oplysning om international udvikling og om udviklingslandene har et opinionsdannende sigte, og det må tilstræbes, at informationsvirksomheden bliver så alsidig som muligt og udnytter de enkelte gruppers særlige forudsætninger for selv at yde en indsats i oplysningsarbejdet.

Udvalget anbefaler, at den information over for faglige grupper som f.eks. ingeniører, læger, økonomer, agronomer, universitetslærere, seminarielærere OSV, der er givet bl.a. gennem forskellige faglige organisationer med det formål at fremme rekrutteringen af eksperter til udviklingslandene, forstærkes.

Udvalget peger i denne forbindelse på, at det vil være formålstjenligt at udfolde en særlig informationsvirksomhed rettet mod de offentlige administrationsgrene og de dele af erhvervslivet, der beskæftiger de pågældende faglige grupper, med henblik på, at disse institutioner og erhvervsforetagender bliver indstillet på trods af den øjeblikkelige gene at lette udsendelsen af medarbejdere som eksperter ved at sikre dem genindtræden i deres stillinger.

Endvidere anbefaler udvalget, at den information over for erhvervslivet, der i den forløbne tid er foretaget med henblik på at fremme private investeringer i udviklingslandene, styrkes.

For at skabe en større udbredelse af kendskabet til både udviklingslandenes problemer og den konkrete bistand anbefaler udvalget en yderligere udbygning af informationsvirksomheden gennem dagspressen, tidsskrifterne, radioen og ikke mindst fjernsynet. Styrelsen bør opmuntre til, at der i stigende omfang hentes oplysningsmateriale uden for landets grænser ved inddragelse af danske eksperter, administratorer og andre, som er i stand til at give viden videre, ved udnyttelse af foredragsholdere fra udviklingslandene og ved inddragelse af fagfolk fra andre lande, samt ved nær kontakt med andre landes bistandsorganer og de internationale organisationers informationsafdelinger.

Udvalget vil endvidere anbefale, at stipendieordningen for journalister opretholdes.

Udvalget foreslår, at det overvejes at underkaste oplysningsarbejdet en vurdering og analyse i samarbejde med videnskabelige institutter.

En inddragelse af Institutet for Udviklingsforskning i oplysningsarbejdet bør også have i erindring.

Oplysningsarbejdet i udlandet

I tilknytning til bilaterale projekter anbefales det, at der i nært samarbejde med modtagerlandene etableres oplysning i udviklingslandene om projekternes faglige indhold og formål på en sådan måde, at oplysningen forøger bistandsindsatsernes effekt.

Som led i det almindelige oplysningsarbejde om Danmark i udlandet finder udvalget, at der er behov for et oplysningsarbejde i udlandet om Danmarks deltagelse i internationalt samarbejde i relation til udviklingslandene.

Konklusioner

Udvalget ønsker at understrege betydningen af, at der udarbejdes faste kriterier for oplysningsarbejdet og fastlægges klare retningslinier for koordinationen af statsfinansieret folkeoplysningsarbejde vedrørende international udvikling og udviklingslandene.

Med hensyn til den organisatoriske opbygning, jf. side 119, mener udvalget, at der ikke aktuelt er grund til at foretage væsentlige ændringer af den bestående ordning, men at Styrelsen stedse bør være opmærksom på, at der ved en passende arbejdsfordeling undgås overlapning og sikres det størst mulige udbytte af de midler, der anvendes i oplysningsarbejdet.

For så vidt angår oplysningsarbejdets målsætning og dettes indsættelse i en eventuel lov henvises til side 119.

De på side 120 omhandlede ændringer og udvidelser af informationsarbejdet vil under hensyntagen især til bekosteligheden af filmproduktion ikke kunne udføres for bevillinger af den hidtidige størrelsesorden, og en forhøjelse af bevillingen vil altså blive nødvendig for at gennemføre et arbejde af det skitserede format og med de ønskede resultater.

Der er i udvalget forskellig opfattelse af, hvor stor oplysningsbevillingen bør være. Nogle medlemmer mener, at bevillingen inden for de nærmeste år bør stige op til 5 å 6 mill. kr. årligt, mens andre medlemmer er af den opfattelse, at den kun bør forhøjes i takt med forhøjelsen af bevillingerne til bistandsarbejdet for at nå op til omkring 3 mill. kr. årligt. Ved overvejselsen af spørgsmålet må det i øvrigt tages i betragtning, at de til oplysningsarbejde anvendte midler ikke medregnes i 1 %-målsætningen.

Et mindretal (Hans Boserup) ønsker ikke at tage særskilt stilling til størrelsen af bevillingerne til oplysningsarbejdet, idet disse bevillinger efter mindretallets opfattelse bør fastsættes som led i den almindelige bevillingsprocedure.

Udvalget henstiller endvidere, at undervisningsministeriet, således som det er sket inden for de højere uddannelser, snarest muligt for alle niveauer foretager en indgående overvejelse af, hvorvidt oplysningen om international udvikling og udviklingslandene samt bistandsarbejdet i alle læseplaner har den plads, den burde have i undervisningsinstitutionerne fra folkeskole til højere læreanstalter, samt hvad der i øvrigt ville kunne gøres inden for dette ministeriums område for at øge informationsvirksomheden om disse problemer.

KAPITEL XV

Forskning

Den første bevilling til forskning vedrørende udviklingslandenes problemer blev optaget på finansloven for 1963/64. Bevillingen, der i nævnte finansår var på kr. 200.000, er siden steget, og den har i såvel 1968/69 som i 1969/70 udgjort kr. 400.000.

Der er én gang årligt ved opslag i fagtidsskrifter og videnskabelige institutter samt gennem dagspressen blevet indkaldt ansøgninger om tilskud fra forskningsmidlerne. Man har i alt ydet støtte til gennemførelse af 42 forskellige forskningsopgaver. Midlerne er ikke bundet til bestemte videnskabelige discipliner. En fortrinsstilling er blevet givet ansøgere, der ønskede at gennemføre forskningsopgaver i tilknytning til igangværende bistandsprojekter, eller som har haft til hensigt at udføre et forskningsarbejde, som måtte antages at kunne blive af betydning ved uddannelse af nye bistandsprojekter. Endvidere har man lagt vægt på at støtte forskningsarbejde, som kunne bidrage til - inden for de forskellige fagområder - at opbygge en dansk sagkundskab med hensyn til udviklingsproblemerne.

I et enkelt tilfælde har Styrelsen selv taget initiativet til at iværksætte en forskningsopgave, nemlig en vurdering af det af Mellemfolkeligt Samvirke gennemførte projekt i staten Mysore.

I august 1968 tiltrådte finansudvalget et forslag om oprettelsen af et institut for udviklingsforskning. Instituttet skal foretage undersøgelser af betydning for udviklingslandenes økonomiske, sociale og øvrige samfundsmæssige udvikling, herunder i særlig grad forundersøgelser til og vurderinger af bistandsforanstaltninger med henblik på den under Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene finansierede bi-

stand. Det skal endvidere følge den løbende forskning her og i udlandet på de nævnte områder, indsamle dokumentationsmateriale og afholde faglige kurser, seminarer etc., bl.a. til uddannelse og orientering af danske fagfolk med henblik på deres deltagelse i bistandsarbejdet. Instituttet har påbegyndt sin virksomhed i løbet af sommeren 1969. Udgifterne til instituttets drift skal afholdes af bistandsmidlerne.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om, hvorvidt der efter oprettelsen af Instituttet for Udviklingsforskning fortsat er behov for en særskilt bevilling til forskning. Da instituttet kun har mulighed for direkte at støtte forskning, der bliver foretaget af instituttet, og ikke har midler til at støtte forskere, der ikke er ansat af instituttet, har udvalget fundet det ønskeligt at opretholde forskningsbevillingen som et nyttigt supplement. Endvidere er formålet med det nye institut at gennemføre forskning inden for samfundsvidenskaberne, og der er derfor stadig brug for en bevilling til naturvidenskabelig og anden forskning med tilknytning til bistands- og udviklingsproblematikken.

Andre problemer i forbindelse med forskning er behandlet i kap. XIII side 114.

Udvalget har endvidere drøftet spørgsmålet om, hvilken størrelse forskningsbevillingen bør have. Da den hidtil har været tilstrækkelig til at imødekomme alle kvalificerede ansøgninger, og det så kort tid efter etableringen af forskningsinstituttet ikke er muligt realistisk at vurdere, i hvilket omfang dettes oprettelse vil påvirke antallet af ansøgninger fremover, finder udvalget, at en bevilling på 400.000 kr. pr. år indtil videre vil være tilstrækkelig.

KAPITEL XVI

Ungdommens deltagelse i samarbejdet med udviklingslandene

Det er af afgørende betydning for forståelsen af bistandsarbejdet, at ungdommen allerede gennem skolen og gennem den videregående uddannelse får indblik i udviklingslandenes problemer og får kendskab til forholdene i disse lande. Formålet hermed er at skabe en forståelse for de fjernere lande, vi i fremtiden vil få et større samkvem med ikke alene på det bistandsmæssige område, men også på det kulturelle og handelsmæssige område og ved et stigende antal personlige kontakter. Samtidig skulle formålet være at skabe en motivering for de unge til at tage mere aktiv del i dette arbejde og indstille sig på at kunne bidrage hertil.

Orientering om bistandsarbejdet og udviklingslandene gennem undervisning i skole og andre steder, ved udgivelsen af egnede publikationer, kurser, film, fjernsynsudsendelser m.v. er utvivlsomt den form, der fortrinsvis må benyttes som middel til at engagere unge i et bistandsarbejde, som de ikke har uddannelsesmæssig baggrund for at bidrage til og ikke økonomisk mulighed for at studere på første hånd.

Den orientering, der gennem skoleuddannelsen kan etableres, vil først virke på længere sigt, og der er derfor tillige behov for, at der etableres brede muligheder for at inddrage såvidt muligt alle grupper af unge i et arbejde, der dels sigter på at orientere om udviklingslandene, dels på at engagere flest mulige i samarbejdet med udviklingslandene.

Ungdommens hidtidige deltagelse i bistandsarbejdet

Der er allerede i et vist omfang gjort en indsats for at orientere specielt de yngre aldersgrupper om udviklingslande og bistandsarbejde og inddrage dem i et samarbejde.

Fra danske ungdomsorganisationers side har der fra starten af dette arbejde været vist stor interesse for at tage del i og yde en indsats i

forbindelse med bistandsarbejdet. Disse organisationer har også gang på gang gennem årene slået til lyd for, at indsatsen over for udviklingslandene burde udvides. Ungdomsorganisationerne har derfor også været inddraget i arbejdet på forskellige måder og har således bl.a. repræsentanter i en række af de organer, der er nedsat til at forestå og tilrettelægge arbejdet. Skiftende formænd for Dansk Ungdoms Fællesråd har været medlemmer af Styrelsen, og Dansk Ungdoms Fællesråd har en repræsentant i Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene, hvori også sidder repræsentanter for ungdomsorganisationerne til de i folketinget repræsenterede politiske partier, Mellemfolkeligt Samvirke, International Student Centre, Danske Studerendes FN-forbund, World University Service, Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening og Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler.

I det af Styrelsen nedsatte udvalg, der har til opgave at forestå Styrelsens oplysningsvirksomhed, sidder derudover repræsentanter for en række organisationer, der i væsentlig grad beskæftiger sig med ungdomsarbejde, således Dansk Ungdoms Fællesråd, Mellemfolkeligt Samvirke, Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening, Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler, Folkeligt Oplysningsforbund, Arbejderne Oplysningsforbund i Danmark, Liberalt Oplysningsforbund og Frit Oplysningsforbund. Disse organisationer har således nær adgang til at gøre deres synspunkter gældende og derved præge de beslutninger, der tages på disse felter.

Ungdommen har desuden på en række områder taget del i det udøvende bistandsarbejde og har gjort aktiv tjeneste i udviklingslandene. Dette er i vidt omfang sket gennem Dansk Ungdoms U-landsarbejde, hvorigennem hidtil omkring 400 unge frivillige har været udsendt til aktiv tjeneste i udviklingslande for at bistå disse i opbygningen af landene. Efter hjemkom-

sten har mange på forskellig måde ydet en indsats i oplysningsarbejdet.

Desuden har en række yngre eksperter været udsendt, således har der indtil udgangen af 1968 været i alt 141 junioreksperter ude under aftalerne med forskellige internationale organisationer (FN, FAO, ITU og UNESCO).

I Danmark har en gruppe unge taget initiativ til at bistå de administrative myndigheder med at hjælpe de stipendiater fra udviklingslandene, som kommer til Danmark, til rette under deres studier her. Således tog studenter og yngre akademikere i 1964 skridt til i København at oprette et International Student Centre, og i 1966 oprettedes et tilsvarende center i Århus. Disse centre virker som mødesteder for udenlandske og danske studerende. Centrene arrangerer mødeaftener, studiekredse, undervisning m.v. for deltagerne og hjælper de udenlandske studerende med indkvartering, arrangerer besøg i private hjem m.v. De to centre modtager finansiell støtte af bistandsmidlerne, men bortset fra tre rådgivere, der er knyttet til centrene, og som er lønnede, udføres alt arbejdet ved centrene af disses danske medlemmer på frivillig basis.

Unge er også i vidt omfang inddraget i forbindelse med den kursusvirksomhed eller anden oplysningsvirksomhed, der med bistand fra Styrelsen gennemføres for at udbrede kendskabet til udviklingslandene og vort samarbejde med disse. Således var ca. halvdelen af deltagerne i de af Styrelsen støttede oplysningskurser i finansåret 1967/68 under 30 år. I 1969/70 påregner man, at ca. 75 % af bevillingen til oplysningskurser vil blive anvendt til kurser arrangeret af forskellige ungdomsforeninger.

Nye former for ungdommens inddragelse i samarbejdet med udviklingslandene

Selv om der således er gjort en indsats for at få ungdommen inddraget, er det dog ønskeligt at fortsætte disse bestræbelser i videre omfang. Foranstaltninger bør derfor tages for at få ungdommen inddraget i dette arbejde ikke alene for at yde en aktiv indsats i bistandsarbejdet, men som nævnt tillige for at skabe en bredere forståelse i befolkningen for udviklingslandene og deres problemer.

Denne forståelse skabes bedst gennem et samarbejde mellem Den tredje Verden og Danmark. Dette samarbejde foregår ikke blot på det økonomiske, men også på det kulturelle område. Udover en orientering om bistandsar-

bejde og udviklingslandene ad indirekte vej gennem undervisning og andre aktiviteter i Danmark, som nævnt ovenfor, kan ungdommens deltagelse tænkes sikret under følgende andre former:

Direkte deltagelse i samarbejdet med udviklingslandene

Indirekte deltagelse i samarbejdet i øvrigt
Orientering ved selvsyn om bistandsarbejdet og udviklingslandene.

Dansk Ungdoms U-landsarbejde med udsendelse af frivillige og de internationale forbilleder herfor, omtalt side 79, var ét forsøg på at engagere ganske unge i egentlig bistandsvirksomhed. Som tidligere nævnt, er uddannelseskravet øget i så høj grad, at flertallet af ganske unge vil være afskåret fra at deltage, og deltageralderen er nu gennemsnitlig 27 år; der synes således ikke ad denne vej at kunne findes anvendelse for de ganske unge.

Forslag om *arbejdsleje* med unge fra både udviklingslande og industrilande som deltagere har været fremsat som middel til at bringe unge sammen enten i industri- eller udviklingslande. Arbejdslejrens enkle arbejde forventes at åbne adgang for større kredse af unge, samtidig med at dens beskedne levevis gør, at omkostningerne kan holdes på et lavt niveau.

I den i bilag 1. j. gengivne henvendelse fra Mellemfolkeligt Samvirke, hvori der henvises til et af organisationen udarbejdet forslag til udbygning af det kulturelle samarbejde med udviklingslandene, anbefales arbejdslejrene som et egnet middel til at inddrage ungdommen i et sådant samarbejde. Der har ifølge denne betænkning i de senere år været en stærk udvikling i arbejdslejr-ideen, og der eksisterer nu arbejdslejrorganisationer i en lang række udviklingslande. Deres formål er i leje, hvis arbejdsopgaver hovedsagelig er af praktisk, manuel karakter, at forsøge at udjævne skellene mellem den del af ungdommen i det pågældende land, der har fået en egentlig uddannelse, og de der kun har fået en sporadisk uddannelse, og som næsten kun kender deres egen landsby.

Disse arbejdsleje vil imidlertid også kunne medvirke til en udbygning af forbindelserne mellem de unge i udviklingslandene og de industrialiserede landes ungdom, der gennem deltagelse i sådanne arbejdsleje vil få lejlighed til at møde en konkret og praktisk problematik, som vil kunne bibringe dem større forståelse

for udviklingsproblemerne og for andre kulturer i det hele taget. Der sigtes hermed til unge, der bortset fra fornødne sprogkundskaber ikke behøver at have særlige kvalifikationer. De skulle udsendes gruppevis for en periode af f.eks. ca. 3 måneder, og udsendelsen har udelukkende et kulturelt sigte.

Udvekslingen af deltagere tænkes gennemført i samarbejde med de eksisterende organisationer, og det anføres i henvendelsen fra Mellemfolkeligt Samvirke, at der i lande i Latinamerika, Afrika og Asien findes kompetente organisationer, som umiddelbart i større eller mindre omfang vil kunne modtage unge fra andre lande som deltagere i sådanne arbejdslejre.

Medens nogle af udvalgets medlemmer kan tilslutte sig disse synspunkter, har andre givet udtryk for nogen tøven over for dette forslag. Der er for det første rejst tvivl om, hvorvidt det primitive bygge- eller anlægsarbejde, en arbejdslejr kan præstere, har en rimelig nyttevirkning i forhold til rejseudgifter, f.eks. mellem Afrika og Danmark, hvad enten deltagerne selv eller det offentlige skal bære dem. Endvidere har det været anført, at der i de fleste udviklingslande er et stærkt udbud af ufaglært arbejdskraft. Udenlandske unge, der deltager i sådanne arbejdslejre, kan derfor forårsage forøget arbejdsløshed og risikerer derfor at skabe bitterhed i stedet for gunstig forståelse. Dette kan dog måske undgås, hvis arbejdslejerne alene anvendes til at løse opgaver, som landet ikke ellers ville have råd til, som f.eks. opmåling og udgravning af kulturelle mindesmærker eller bygning af sportspladser.

Udvalget er imidlertid enig om, at ideen vanskeligt kan vurderes, så længe den endnu ikke har været forsøgt gennemført i praksis. Udvalget kan dog anbefale, at man fra dansk side i givet fald deltager i forsøg med udsendelse af unge til arbejdslejre i udviklingslandene. Forudsætningen må dog være, at disse arbejdslejre har et sådant sigte, at der er den fornødne sikkerhed for, at de ikke bidrager til en forøget arbejdsløshed, og at modtagerlandet viser interesse for et sådant samarbejde.

Mellemfolkeligt Samvirke har endvidere i sin henvendelse fremsat forslag om etablering af en *kursusinstitution* i et udviklingsland til fortrinsvis at beskæftige sig med spørgsmål i forbindelse med samfundsudviklingen og de internationale forhold. Formålet hermed skulle være at skabe et mødested i udviklingslandene, hvor unge og andre grupper fra de europæiske lande

kan komme sammen med udviklingslandenes befolkning for at drøfte fælles problemer.

Udvalget har drøftet denne idé og finder, at gennemførelsen af et sådant forslag må bero på den interesse, udviklingslandene viser herfor.

Indirekte deltagelse i bistandsarbejdet er skabt, hvor unge gennem et kombineret indsamlings- og oplysningsarbejde har ydet økonomisk bidrag til et bistandsarbejde, man har sat sig ind i. Som eksempler kan nævnes Danske Gymnasieelevers Sammenslutnings Operation Dagsværk, hvor gymnasiasterne på én dag arbejdede over kr. 500.000 ind til Zambias undervisning af analfabeter, som deltagerne samtidig fik oplysning om, og Dansk UNICEF-Komités fortløbende indsamlings- og oplysningsarbejde gennem salg af julekort m.m. og udsendelse af materiale om UNICEF's bistandsarbejde og om lande, hvor UNICEF arbejder. Operation Dagsværk støttedes f.eks. af undervisningsministeriet med en ekstra fridag til arbejdet og med økonomisk støtte til trykning af en brochure.

Uanset om den pågældende aktivitet kan karakteriseres som bistand eller oplysning, anbefaler udvalget, at initiativer fra de unges egen side støttes, og at ungdomsorganisationer gøres bekendt med, at sådanne støttemuligheder findes, men man lægger vægt på, at sådant arbejde, specielt når det foregår inden for skolars og læreanstalters rammer, skal være helt frivilligt.

Orientering ved selvsyn om bistandsarbejde og udviklingslandene

Grupper af unge er for egen regning rejst til udviklingslande for at få nærmere kendskab til disse lande; som eksempler kan nævnes, at nogle skoler ved lejrskolerejser har kombineret et emnearbejde i skolen med en rejse til Nordafrika med det formål at opnå bredere kulturel forståelse; ligeledes har en gruppe KFUM-spejdere efter en vinters studiearbejde foretaget en 22-dages rejse til Østafrika, primært med det formål at knytte kontakt med landets befolkning og sekundært følge et turistprogram. Der er ydet økonomisk støtte til det forberedende, meget omhyggeligt gennemførte studiearbejde, der delvis har sit forbillede i de af Mellemfolkeligt Samvirke gennemførte studierejser til Østafrika for organisationsledere.

Udvalget finder, at initiativer til at forberede sådanne rejser og at planlægge et rejseprogram, der først og fremmest har til formål at lære et lands befolkning at kende, har meget høj værdi.

Man anbefaler, at der ved forberedelsesarbejdet og ved rejseprogrammets planlægning ydes støtte af oplysningsbevillingen for at gøre programmet for sådanne rejser så alsidigt og lødigt som muligt og anbefaler, at der udarbejdes retningslinier for hjælp hertil. Men udvalget er af den opfattelse, at sådanne rejser for så vidt angår danskeres deltagelse må gennemføres for den rejsendes egen regning.

Desuden må det af Mellemfolkeligt Samvirke i nævnte henvendelse fremsatte forslag om et nærmere samarbejde mellem ungdomsorganisationerne her og i udviklingslandene gennem ud-

veksling af deltagere skønnes nyttigt, men må formentlig behandles i forbindelse med eventuelle kulturaftaler.

Endelig henstiller udvalget, at de gældende bestemmelser om charterflyvning lettes til fordel for kulturel udveksling for ungdomsgrupperne (se nærmere herom i kap. V, side 52). Et nærmere samarbejde bør desuden etableres mellem oplysningsvirksomheden og rejsebureauerne, så disses rejseledere sikres alsidig oplysning om udviklingslandene, samtidig med at brochuremateriale stilles til rådighed for rejse-deltagerne.

KAPITEL XVII

Nordisk samarbejde

Det hidtidige samarbejde

I 1961 vedtog Nordisk Råd en rekommandation om nordisk samarbejde på bistandsområdet. Rekommandationen blev af de fire nordiske lande fulgt op ved oprettelsen af en nordisk ministerkomité, der skulle forestå det nordiske samarbejde og søge dette udvidet. Komiteen enedes om, at forudsætningerne for at gennemføre bistandsprojekter på nordisk basis må være, at den nødvendige indsats er så omfattende, at den overstiger de enkelte nordiske landes muligheder.

Allerede inden Nordisk Råds initiativ havde Danmark, Norge og Sverige med oprettelsen og driften af det skandinaviske undervisningshospital i Sydkorea i 1958 indledt en vis fælles formidling af faglig bistand til udviklingslandene. Dette projekt er i løbet af 1968 blevet endeligt overdraget til de koreanske myndigheder.

Som et resultat af ministerkomiteens arbejde skete imidlertid en betydelig udvidelse af det nordiske samarbejde, og nye fælles-nordiske projekter iværksattes.

På ministerkomiteens initiativ gennemførtes i 1961/62 en undersøgelse i Tanzania, som førte til beslutningen om gennem et fælles nordisk samarbejde at etablere det nordiske Tanganyika-projekt. Projektet omfatter oprettelsen af en landsbrugsskole, et gymnasium, et sundhedscenter og et administrationscenter. Der sluttedes en 5-årig aftale mellem de nordiske lande og Tanzania i 1962 om samarbejdet. Aftalen blev forlænget for 2 år indtil udgangen af 1969, og projektet er herefter overdraget til de tanzanianske myndigheder med udgangen af 1969. Det nordiske bidrag for den samlede periode har udgjort ca. 90 mill. d. kr.

Komiteen godkendte i 1966 et forslag til et fælles nordisk bistandsprojekt i Kenya på kooperationsområdet.

I midten af 1967 undertegnedes der en fem-årig regeringsaftale mellem de deltagende rege-

ringer. Der er tale om en samlet nordisk bistand på ca. 44 mill. kr.

I 1968 besøgte en ekspertgruppe Tanzania med henblik på udarbejdelse af planer for et nordisk landsbrugsprojekt. Gruppen anbefalede oprettelse af et forskningscenter, et »Training Institute« og et »Farmers Training Centre« i det sydlige Tanzania, om hvilket der påregnes at kunne indgås regeringsaftale i 1970. Det totale nordiske bidrag til dette projekt anslås frem til 1978 at andrage ca. 78 mill. d. kr.

Med henblik på etablering af en fast administrationspraksis for de nordiske projekter forhandlede man i ministerkomiteen i 1966-67 om fastlæggelse af fælles retningslinier for dette arbejde. I juli 1968 undertegnedes en internordisk aftale herom.

Ifølge aftalen skal administrationen bestå af ministerkomiteen, en fælles-nordisk styrelse og et sekretariat i eller knyttet til et af de nordiske landes bistandsorganer. Fordelingen af projektudgifterne fastsættes på grundlag af de til enhver tid gældende tilskud fra de nordiske lande til FN. For tiden er fordelingen af bidragene til de nordiske projekter følgende: Danmark 22 %, Finland 18 %, Norge 15 % og Sverige 45 %

Også inden for oplysnings- og forskningsvirksomheden er gennemført et vist samarbejde.

Det nordiske Afrika-Institut, der oprettedes i 1962 i Uppsala som nordisk informations- og dokumentationsorgan for afrikanske spørgsmål, og det i 1967 i København oprettede Centralinstitut for nordisk Asien-forskning er specialiserede i regionalforskning og yder oplysende bistand til alle nordiske lande i form af udlåns-, publikations-, kursus- og seminarievirksomhed. Nordiska Afrikainstitutet betales med svenske statsmidler, og i dets bestyrelse er samtlige nordiske lande repræsenterede. Instituttet har en samnordisk stipendiefond for nordiske ansøgere. Centralinstitutet for nordisk Asien-forsk-

ning har nordisk styrelse og finansieres af de nordiske lande.

Mellem de nordiske bistandsadministrationer er der endvidere løbende kontakt. Der afholdes således regelmæssige møder mellem cheferne for de respektive bistandsorganer med henblik på størst mulig samordning af målsætning og aktivitet i bistandsspørgsmål.

Til løbende orientering og for at undgå dobbeltdækning i bistandsydelsen udveksles mødemateriale og beslutninger for de respektive styrelsesmøder. Denne udveksling har stor betydning, da de nordiske lande i nogen grad har de samme modtagerlande som prioritetslande.

Herudover samarbejdes der om etablering af en ensartet politik for så vidt angår rekruttering, uddannelse og udsendelse af eksperter og frivillige. Desuden foregår der en koordinering af bistandsorganernes informationsarbejde. Endvidere kan nævnes, at det nordiske samarbejde også omfatter anbringelse og fordeling af FN-stipendiat. Gennem et nært samarbejde virker et af de nordiske bistandsorganer efter tur som koordinator og har ansvaret for fordelingen af FN-stipendiaterne mellem landene samt for koordinationen af studieopholdet, såfremt dette udstrækkes til flere af landene.

I spørgsmål vedrørende de nordiske landes repræsentation og stillingtagen i de internationale organisationer sker der i en vis udstrækning en samordning dels ved forudgående og sideløbende drøftelser af en fællesnordisk holdning, dels gennem en fælles repræsentation.

Forudgående drøftelser har således fundet sted i forbindelse med deltagelsen i møder i UNDP og UNCTAD, drøftelser der ofte har resulteret i fælles-nordiske indstillinger.

I Verdensbanken og Valutafonden er de nordiske lande sammen i en valggruppe, der besætter en plads i disse institutioners bestyrelser. De nordiske lande er tillige medlemmer af den asiatiske udviklingsbank, hvor de udgør en valggruppe sammen med Canada og England. Også her er der tale om et nært nordisk samarbejde.

Muligheder for et udvidet nordisk samarbejde

Uanset at det således kan konstateres, at der på adskillige bistandsområder allerede er etableret et snævert nordisk samarbejde, blev det på de nordiske statsministres møde i april 1968 besluttet som et led i »Nordek-planen« at undersøge mulighederne for en øget samordning

af den nordiske bistandspolitik, herunder samarbejde om landenes långivning og andre finansielle bidrag til udviklingslandene.

En arbejdsgruppe under det nordiske embedsmandsudvalg, der blev nedsat til udarbejdelse af »Nordek-planen«, har i en rapport pegt på en række områder, hvor et bistandssamarbejde kunne udbygges og effektiviseres, medens man for andre områders vedkommende anbefalede yderligere undersøgelser. Blandt forslagene skal nævnes en styrkelse af det nordiske samarbejde i de multilaterale bistandsorganer, herunder Verdensbanken. Et mere vidtgående forslag om at sammenlægge de nordiske landes bidrag til de internationale organisationer - altså give ét samlet nordisk bidrag - blev henvist til nærmere undersøgelse. Inden for det faglige bistandsområde ventileredes forslag om fællesnordisk uddannelse af eksperter og udarbejdelse af ensartede ansættelsesvilkår for disse.

For så vidt angår den bilaterale långivning, vanskeliggøres en samordning, dels ved at de nordiske lande har forskellige principper for deres långivning, dels ved at lånevirksohmheden har et meget forskelligt omfang. Der var derfor ikke i arbejdsgruppen enighed om en generel samordning. Fra dansk side fremsattes forslag om oprettelse af en »nordisk udviklingsfond«, der skulle formidle en del af de nordiske landes långivning til udviklingslandene, og såfremt erfaringerne med fonden blev gode, eventuelt helt overtage de nordiske landes kreditgivning. Forslaget motiveredes med, at fonden på en ny og håndgribelig måde kunne præsentere det nordiske samarbejde over for den øvrige verden (image effect). For udviklingslandene ville en sådan fællesnordisk långivning især frembyde den fordel, at leveringsbindingen kom til at gælde et langt større område, således at der ville blive større valgmuligheder for køberne. Hertil ville komme de administrative fordele for udviklingslandene, der således kun behøvede at rette henvendelse til én myndighed ved ansøgning om lån i stedet for til fire nationale organer. De øvrige nordiske lande har heroverfor anført, at den præsentationsmæssige virkning ikke i sig selv i denne sammenhæng kan tillægges nogen værdi, men at forslaget udelukkende skulle bedømmes ud fra det synspunkt, om det ville medføre en forøget volumen og/eller en forbedret kvalitet af den nordiske bistand. Fonden vil efter norsk og svensk opfattelse hverken føre til forbedret eller forøget nordisk bistand, og Sverige og Norge har

derfor i stedet for fremsat andre mindre vidtgående forslag såsom fælles finansiering af projekter mellem på den ene side Norden og på den anden side IDA, en fælles nordisk forsøgslåneoperation, f. eks. i Østafrika, programbistand i form af nordiske kreditter, øget koordinering af nationale indsatser i samme land og nordisk projektsamarbejde, f. eks. hvor ét land bidrager finansielt og et andet med faglig bistand. Disse forslag indebærer imidlertid efter dansk opfattelse ikke en banebrydende nydannelse i det nordiske samarbejde, hvad forslag om etablering af en fond ville gøre.

Resultatet af Det nordiske embedsmandsudvalgs overvejelser blev, at der i udkastet til traktat om oprettelse af Organisationen for nordisk økonomisk samarbejde i kapitel 17, artikel 2, blev indsat en bestemmelse om, at det nordiske ministerråd lader foretage en undersøgelse af mulighederne for et nærmere samarbejde om de nordiske landes finansielle bistand.

Udvalget håber, at der på dette grundlag vil kunne etableres et mere vidtgående nordisk samarbejde.

Udvalget mener i øvrigt, at det egentlige kulturelle samarbejde er velegnet til nordisk samarbejde om større opgaver.

KAPITEL XVIII

Tilrettelæggelse af bistandsarbejdet

Den nuværende administrations oprindelse

Det af regeringen i 1961 nedsatte udvalg til udarbejdelse af forslag om den fremtidige tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene foreslog i sin betænkning, at der som det centrale organ oprettedes et Råd for teknisk samarbejde med udviklingslandene med en vid medlemskreds, der skulle være rådgivende for regeringen. Desuden foreslog udvalget en Styrelse med en begrænset medlemskreds, der skulle have til opgave under iagttagelse af de af Rådet angivne retningslinier at tage stilling til de konkrete problemer i forbindelse med bistandsarbejdet.

Udvalget foreslog endelig oprettelse af et Sekretariat under udenrigsministerens ansvar under ledelse af en direktør og med honorarlønnet personale, eventuelt tjenestemænd, der som heldagsbeskæftigede udlåntes for en fastsat længere periode. Det forudsås endvidere, at den forskningsmæssige side af arbejdet eventuelt senere burde føre til oprettelse af et forskningsinstitut.

Ved behandlingen i folketinget ændredes dette forslag, fordi man ikke anså et Råd af den foreslåede størrelse for tilstrækkelig handledygtigt. I stedet blev Styrelsen det primære organ, der under udenrigsministeren har ansvaret for arbejdets rette udførelse. Sammenknytningen af Styrelsen og Rådet bevaredes, dels derved at Styrelsens medlemmer tillige er medlemmer af Rådet, dels derved at Styrelsen aflægger beretning til Rådet.

For at undgå oprettelsen af et særligt administrativt organ besluttede folketinget, at Sekretariatet skulle etableres inden for udenrigsministeriets rammer som et kontor med selvstændig status under ledelse af en tjenestemand, med hvem aftale skulle træffes om forbliven i stillingen i en længere årrække.

I folketingets betænkning om forslaget til 1962-loven blev anført, at det skønnedes af af-

gørende betydning for den nye administration, at Styrelsen blev i stand til at arbejde effektivt og hurtigt, hvorfor Styrelsens medlemskreds ikke burde overstige 9 personer.

Det var endvidere folketingsudvalgets opfattelse, at det ikke ville være hensigtsmæssigt at udvide Styrelsen med repræsentanter for de relativt mange ministerier, der var involveret i arbejdet. Derimod burde interesserede ministerier af hensyn til den nødvendige koordinering opfordres til at udpege tilfornordnede repræsentanter, der får tilsendt dagsordenen for Styrelsens møder, og som tilkaldes til alle møder i Styrelsen, hvor sager af interesse for det pågældende ministerium kommer til behandling.

Endvidere påpegedes, at Styrelsen gennem udpegelse af observatører burde etablere snæver kontakt med organisationer og eksperter, der har særlig sagkundskab og erfaring inden for Styrelsens arbejdsområde, herunder tilkalde de pågældende ved behandlingen af spørgsmål, hvor deres sagkundskab kan være af særlig betydning. Der tænkte her bl.a. på Ydre Mission.

I overensstemmelse hermed bestemte loven af 19. marts 1962, jf. bilag nr. 23, at Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene skal bestå af indtil 9 medlemmer, der udnævnes for 3 år af udenrigsministeren (nu ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene)¹⁾, som blandt disse udpeger en formand og en næstformand. Ministeren er frit stillet i sit valg af Styrelsens medlemmer, der altså ikke er udpeget som repræsentanter for institutioner eller organisationer.

Det samme gælder medlemmernes suppleanter, som udpeges af medlemmerne og godkendes af Styrelsen. I bilag nr. 24 findes en fortegnelse over nuværende og tidligere medlemmer af Styrelsen.

¹⁾ Alle de udenrigsministeren i loven tillagte funktioner er overgået til ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Repræsentanter for følgende ministerier er tilforordnet Styrelsen: boligministeriet, finansministeriet, fiskeriministeriet, handelsministeriet, indenrigsministeriet, landbrugsministeriet, socialministeriet og undervisningsministeriet.

Endvidere er som observatører i Styrelsen udpeget repræsentanter for Dansk Missionsråd og Mellempfolkeligt Samvirke.

Styrelsens mange opgaver er opregnet i lovens § 1, jf. bilag 23, og omfatter især tilrettelæggelse og gennemførelse af projekter, forelæggelse for regeringen af spørgsmål om långivning, kreditgivning og investeringsgarantier, koordinering af Danmarks indsats i internationale drøftelser om bistandsspørgsmål, rekruttering af eksperter og modtagelse af stipendiater, iværksættelse af oplysningsvirksomhed og forskning og tilrettelæggelse af kurser. Styrelsens forretningsorden, jf. bilag nr. 25, er fastsat af ministeren.

Styrelsen blev ifølge loven oprettet »udenrigsministeriet«, og det var med denne formulering tanken at give Styrelsen en så vid kompetence som muligt, men under ministerens ansvar. Det er således ministeren, der har det politiske ansvar, og over for ministeren er Styrelsens funktion rådgivende. På grund af de mange og uensartede enkeltsager har ministeren i praksis i vidt omfang inden for generelle retningslinier måttet overlade stillingtagen i en række enkeltspørgsmål til Styrelsen og Sekretariatet. Dog er det blevet fast praksis, at alle større projekter og alle statslån af ministeren forelægges for finansudvalget. Ministeren rede-
gør altid over for udvalget for Styrelsens indstilling, men er ikke bundet heraf, selv om ministeren normalt følger Styrelsens indstilling.

Der er under Styrelsen nedsat en række særudvalg med henblik på at sikre fornøden ekspertise ved behandlingen af sagerne. Der er således nedsat et oplysningsudvalg og et forskningsudvalg, faglige særudvalg vedrørende landbrug, skovbrug, andelsvirksomhed, familieplanlægning, teknologi, audiologi, kvindeuddannelse, pædagogik og odontologi samt særudvalg vedrørende enkelte større projekter og mere permanente kursusaktiviteter.

Herudover nedsættes ad hoc særudvalg til forberedelse af enkelte projekter, kurser eller andre aktiviteter.

Med hensyn til selve arbejdsgangen i Styrelsens virksomhed var det i Styrelsens første virksomhedsperiode 1962-65 praksis, at enhver udgiftskrævende bistandsforanstaltning blev fore-

lagt Styrelsen med indstilling om tiltrædelse. Denne fremgangsmåde kunne imidlertid ikke opretholdes som følge af det stigende antal sager. Da der ved behandlingen af det meget store antal enkeltsager på visse områder var skabt en fast praksis, var det naturligt at lade Sekretariatet, efter retningslinier fastsat af Styrelsen, træffe afgørelse i en række sager som f.eks. til-
deling af stipendier og udsendelse af eksperter, således at Styrelsen efterfølgende blev orienteret derom, jf. de i bilag 26 gengivne retningslinier for Styrelsens virksomhed og dens samarbejde med Sekretariatet.

Samtidig har det på grund af bistandens stigende omfang været ønskeligt for Styrelsen at lægge mere vægt på principperne og retningslinierne for bevillingernes fordeling på de forskellige bistandsformer og foretage en vurdering af de løbende større aktiviteter med henblik på at uddrage erfaringer til brug ved bedømmelsen af nye forslag.

Det har været sædvane, at formanden for Styrelsen og sekretariatschefen orienterede ministeren før hvert styrelsesmøde om de på dagsordenen anførte sager med henblik på at få et indtryk af ministerens synspunkter på de foreliggende sager.

Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene er nedsat med den opgave at være rådgivende for regeringen og Styrelsen og yde sagkyndig vejledning og bistand til gennemførelsen af de Styrelsen pålagte opgaver. Rådet skal i øvrigt følge Styrelsens virksomhed, og Styrelsen aflægger hvert halve år beretning over for Rådet om sin virksomhed i det forløbne halvår og om sine væsentligste planer for det kommende år.

Ministeren beskikker Rådets formand og medlemmer for 3 år samt fastsætter dets forretningsorden (se bilag 27). I bilag nr. 28 findes en fortegnelse over Rådets medlemmer.

Om rådsmedlemmerne siger loven i øvrigt følgende:

»Som medlemmer af Rådet kan beskikkes dels personer udpeget af myndigheder, institutioner og organisationer, der må anses for særligt interesserede i spørgsmål om bistand til udviklingslandene, dels personer, der skønnes at have særlig sagkundskab eller erfaring med hensyn til de under Rådet hørende opgaver. Styrelsens medlemmer er i denne egenskab medlemmer af Rådet.

Efter Rådets etablering skal forslag om nye rådsmedlemmer forelægges Rådet til udtalelse, ligesom Rådet kan stille forslag til udenrigsministeren om optagelse af nye medlemmer.«

Formålet med oprettelsen af Rådet var at inddrage alle interesserede og sagkyndige kredse i arbejdet og skabe et forum, hvor sådanne kredse, som ikke kunne få plads inden for Styrelsens snævre rammer, kunne få lejlighed til at fremdrage nye ideer og forslag.

Der er ikke i loven fastsat noget fast medlemstal, og Rådet har for tiden i alt 122 medlemmer. Disse omfatter dels et folketingsmedlem fra hvert af de partier, der ved rådsperiodens begyndelse er repræsenteret i tinget, dels repræsentanter for institutioner, organisationer og foreninger, som har beskæftiget sig med eller har interesse i arbejdet, dels en række enkeltpersoner (ca. en trediedel), som har ydet en indsats på dette område. Endelig er de andre nordiske landes bistandsadministrationer repræsenterede i Rådet.

Rådet har i praksis holdt to møder årligt, hvor det har fået forelagt Styrelsens beretning og haft lejlighed til at drøfte denne. Rådet er i enkelte tilfælde på grundlag heraf kommet med henstillinger til regering og/eller Styrelse. I de sidste år er desuden afholdt konferencer om udvalgte sider af den danske bistandsvirksomhed og oplysningsarbejdet. Senest er der i november 1969 afholdt en konference om befolkningsspørgsmål.

Om Sekretariatet siges der i loven kun følgende:

»Sekretariatsforretningerne i forbindelse med Styrelsens og Rådets virksomhed varetages af udenrigsministeriet.«

Ved forberedelsen af 1962-loven overvejedes, om Sekretariatet burde oprettes som en selvstændig institution f.eks. som et direktorat under udenrigsministeriet.

Under behandlingen af loven i folketinget blev det imidlertid anset for enklere at henlægge Sekretariatet til selve udenrigsministeriet. Man tog herved i betragtning, at administrationen af udviklingsbistanden ikke kunne anses for et typisk direktoratsarbejde. Samtidig var der en erkendelse af, at bistandspolitikken er det væsentligste element i Danmarks forhold til de henvendte 100 udviklingslande og dermed en integrerende del af dansk udenrigspolitik. Det blev dog skønnet praktisk og hensigtsmæssigt at henlægge i første omgang oplysningsarbejdet til Mellemfolkeligt Samvirke. Senere er tillige administrationen af udsendelsen af u-landsfrivillige henlagt hertil, og administrationen af Congo-hospitalet er henlagt til Dansk Røde Kors.,

Udvalgets konklusioner og forslag til fremtidig ordning

Udvalget har under behandlingen af de procedurer, der hidtil er fulgt ved tilrettelæggelsen og administrationen af bistandsarbejdet, især interesseret sig for spørgsmålet om kompetencefordelingen mellem de involverede organer samt administrationens størrelse. Man har herunder især haft øje for behovet for at skabe en procedure og en administration, som på den ene side er handlelydig og så enkel og hensigtsmæssig som muligt, og på den anden side sikrer kontakt til de mange kredse i landet, som er interesserede i og medvirker aktivt i dette arbejde.

Med henblik herpå har udvalget drøftet, dels om man fortsat bør bygge på opdelingen i en Styrelse, et Råd samt en administration, der ligger under udenrigsministeriet, dels den indbyrdes kompetence og fordeling af arbejdet i de enkelte led i beslutningsproceduren. Desuden har man drøftet disse organers størrelse.

Styrelsen.

Udvalget har i første række koncentreret sine drøftelser om arbejdsformen for Styrelsen som det centrale organ ifølge loven. Den nuværende formulering af loven kan muligvis give anledning til tvivl om kompetencefordelingen mellem ministeren og Styrelsen, og udvalget mener, at kompetenceforholdet derfor bør klargøres ved en eventuel lovændring.

Det bør ved en lovrevision fremhæves, at Styrelsen er et rådgivende organ, men samtidig bør det pålægges ministeren at høre Styrelsen, inden han tager beslutninger på områder, hvor Styrelsen har rådgivende beføjelser.

Styrelsen bør normalt have projektforslag forelagt snarest efter modtagelsen, således at den på det tidligst mulige tidspunkt får mulighed for at tage stilling til, om en sag bør nyde fremme og indgå i prioriteringen.

Man bør som hidtil i projektsager inddrage særudvalg af sagkyndige, som nedsættes med dette formål. Det er hensigtsmæssigt, at Styrelsen er repræsenteret i særudvalgene, idet den derigennem kan holde sig orienteret om sagernes gang. Dog bør formanden normalt ikke være medlem for ikke derved at binde Styrelsen, men han bør kunne deltage i de møder, han ønsker. Med henblik på en samordning af bistandsarbejdet med fremtidigt kulturelt samarbejde med udviklingslandene blandt andet i form af kulturaftaler bør der endvidere nedsættes et samarbejdsudvalg med repræsentanter

fra undervisningsministeriet, kulturministeriet, udenrigsministeriet og bistandsadministrationen.

For så vidt angår Styrelsens sammensætning og omfang er udvalget enig i, at det er vigtigt at have et handledygtigt organ, og har overvejet, om dette bedst opnås ved et så begrænset medlemstal som det nugældende, eller om det ville være mere hensigtsmæssigt at udvide antallet af medlemmer og derudover - ligesom det blev overvejet under drøftelserne ved forbedelsen af 1962 loven - at nedsætte et forretningsudvalg på nogle få medlemmer under Styrelsen til behandling af mindre sager. Oprindeligt tænkte der herved på sager som f.eks. bevilling af enkeltstipendier, udsendelse af eksperter m.m. Med den arbejdsgang i disse sager, der som nævnt ovenfor er etableret, finder udvalget ikke, at der er behov for et sådant forretningsudvalg, idet Styrelsen gennem efterfølgende orientering om alle bevillinger kan føre tilstrækkelig kontrol med, at de fastlagte principper følges. Udvalget mener desuden, at en tilsvarende forenkling kan være hensigtsmæssig i videre omfang med hensyn til ensartede sager, og vil i så henseende pege på oplysningsvirksomheden, bevillinger til mindre forskningsopgaver og kreditgarantier. Med disse forbehold finder udvalget ikke, at der er grund til i princippet at ændre Styrelsens arbejdsform og sammensætning.

Der er i udvalget enighed om, at det er af stor betydning, at den sagkundskab, som de tilforordnede og observatorerne repræsenterer, inddrages i Styrelsens arbejde, og udvalget har fundet, at den gældende ordning, hvor de deltager ved behandling af sager inden for deres fagområde, har fungeret tilfredsstillende.

Man bør derfor ikke udvide Styrelsens medlemstal udover 9 medlemmer. Såfremt det skønnes, at andre fagområder, inden for hvilke en omfattende bistandsvirksomhed gennemføres, bør repræsenteres i Styrelsen, bør dette ske enten ved en ændret sammensætning inden for det nuværende medlemstal eller ved udpegelse af nye tilforordnede eller observatorer. Dette kan eventuelt blive aktuelt for det kulturelle område.

Rådet.

Af hensyn til Rådets funktion som et bredt forum for diskussion med en repræsentativ kreds og dets betydning som et »vindue ud til offentligheden« er det udvalgets opfattelse, at man fortsat bør opretholde Rådet i den nu-

værende form. Afgørende for Rådets betydning i disse henseender vil det under alle omstændigheder være, hvilket initiativ de enkelte medlemmer og organisationsrepræsentanter udfolder. Det må dog nok anses for urealistisk at pålægge Rådet en generel pligt til at rådgive regering og Styrelse og yde sagkyndig vejledning til gennemførelse af bistandsopgaverne. Derfor bør Rådets kommissorium i loven og forretningsordenen indskrænkes til det, der er praktisk muligt for et organ af denne størrelse og som kun mødes et par gange om året, nemlig at følge Styrelsens virksomhed og modtage beretning fra Styrelsen samt årligt på Rådets møde i efteråret få forelagt planer for fordelingen på bistandskategorier af de forudsete rammebevillinger på finansloven i de kommende 5 år og de i tilknytning hertil fastlagte personaleplaner. På grundlag heraf kan Rådet eventuelt fremkomme med råd og henstillinger til Styrelse og regering. Samtidig bør i forretningsordenen indføres en tidsfrist for indgivelse af resolutionsforslag, således at de i tide kan udsendes til medlemmerne til overvejelse.

Rådets sammensætning bør fortsat nogenlunde være som nu, men med henblik på ikke at gøre medlemskredsen alt for vid bør man stile mod, at antallet i praksis ikke overstiger 100 medlemmer, og lade genbeskikkelse efter de 3 års funktionsperiode være afhængig af den interesse, som medlemmerne har udvist.

Udover de to årlige møder eller i tilslutning til disse er der i de senere år arrangeret konferencer for Rådets medlemmer, hvortil også folketingets medlemmer og andre har været indbudt. Formålet har især været at give lejlighed til en mere detaljeret behandling af enkelte hovedemner, end der er tid til på de ordinære rådsmøder. Denne form skønnes at have været en frugtbar vej til at inddrage Rådets medlemmer i en mere dybtgående debat, der kan være idégivende for fremtiden. Udvalget er derfor af den opfattelse, at sådanne konferencer også i fremtiden bør arrangeres.

Kontakt til folketinget.

Det må være folketingets egen sag at tage stilling til, om det har tilstrækkelig kontakt med de forskellige sider af bistandsarbejdet. Folketinget har normalt i hvert folketingsår haft en mere omfattende drøftelse af det danske bistandsarbejde. Herudover er der på forskellig vis etableret direkte kontakt til folketinget. De partier, der ved en rådsperiodes

begyndelse er repræsenteret i folketinget, udpeger således hver et medlem af Rådet, og Styrelsens beretning til Rådet sendes til alle folketingsmedlemmer. En snæver kontakt sikres også ved, at alle statslånssager samt forslag om projekter til beløb på over 3 mill. kr. forelægges finansudvalget til godkendelse. Denne rolle er for så vidt angår statslånssager lovfæstet. Derudover er det blevet fast praksis, at forslag til større projekter forelægges for finansudvalget, hvilket - uden et tilsvarende lovmæssigt grundlag - også åbner mulighed for snæver kontakt med folketinget på dette område.

Administrationen.

1. Som nævnt ovenfor, er Styrelsens og Rådets sekretariat henlagt under udenrigsministeriet og som sådan underlagt udenrigsministeriets øverste departementale ledelse. Udvalget har overvejet spørgsmålet om, hvorvidt bistandsadministrationen med fordel ville kunne henlægges til et andet ministerium eller etableres som et selvstændigt ministerium.

Udvalgets flertal finder, at den første mulighed ikke foreligger med den nugældende ministerielle opbygning, og den anden mulighed anses ikke for hensigtsmæssig. Bistandspolitikken udgør den væsentligste del af Danmarks relationer med henved 100 lande og må derfor anses for en integrerende del af Danmarks udenrigspolitik. Der ville uundgåeligt opstå meget store koordinationsproblemer, hvis bistandspolitikken administrativt skulle skilles, dels fra udenrigspolitikken i øvrigt, dels fra udenrigshandelspolitikken, der også har nær forbindelse med bistandsproblematikken. Desuden ville der kunne opstå praktiske problemer i relation til repræsentationerne i udlandet, der er af væsentlig betydning for bistandsadministrationen, og som vanskeligt i arbejdsmæssig henseende ville kunne være underlagt flere forskellige ministerier. Af samme grund bør bistandsadministrationen forblive under udenrigsministeriet, også selv om den nuværende ordning med en særlig minister for teknisk samarbejde med udviklingslandene opretholdes.

I erkendelse af disse problemer administreres bistandspolitikken i de fleste andre vestlige lande i udenrigsministeriet eller knyttes stadig nærmere hertil.

2. Ligesom det skete under forberedelsen af 1962-loven, har udvalget været inde på tanken, om Sekretariatet burde gives mere selvstændig-

hed og f.eks. henlægges til et direktorat under udenrigsministeriet.

a) Denne tanke ville kunne realiseres på to måder. For det første ville man til et direktorat under udenrigsministeriet kunne udskille visse teknisk prægede arbejdsopgaver som f.eks. rekruttering af eksperter, modtagelse af stipendiat, tilrettelæggelse af kurser og administration af bistandsprojekter, således at kun de planlæggende og besluttende opgaver forblev i selve udenrigsministeriet direkte under ministerens ansvar; disse opgaver ville især omfatte budgettet og dets fordeling på bistandsaktiviteter, forelæggelse af sager for finansudvalget, indgåelse af bistandsaftaler af enhver art med udlandet og alle generelle spørgsmål i internationale organisationer som OECD, UNCTAD, ECOSOC, UNDP m.l. Et sådant direktorat ville nok få øget selvstændighed i ekspeditionen af de pågældende rutinemæssige opgaver og ville herved aflaste selve udenrigsministeriet, men det ville ikke få nogen indflydelse på bistandspolitikken og dennes tilrettelæggelse. Udvalgets flertal betvivler, at der for bistandsadministrationen som helhed vil være særlige fordele forbundet med ved en sådan direktoratsløsning at reducere Sekretariatets nuværende status og centrale placering i bistandspolitikken. Tværtimod vil en sådan ordning kunne gøre administrationen større, mere omstændelig og skabe øgede koordinationsproblemer.

b) For det andet har udvalget overvejet muligheden af at oprette et direktorat som en del af selve ministeriet, således som det i anden forbindelse er tilfældet i undervisningsministeriet. Udvalget skønner imidlertid, at der ikke vil være større realitetsforskel mellem et sådant direktorat og en selvstændig afdeling. Da det synes, som om den gældende ordning stort set har fungeret godt, og at netop den nære tilknytning til administrationen af Danmarks øvrige udenrigspolitik har indebåret væsentlige fordele, finder *udvalgets flertal*, at den nuværende ordning, men med Sekretariatet som en selvstændig afdeling i udenrigsministeriet, må anses for den mest hensigtsmæssige.

3. Udvalget har drøftet det såkaldte »rotationsprincip« og behovet for en specialtjeneste på bistandsområdet. Repræsentanterne for udenrigsministeriet i udvalget har forklaret, at der ikke i udenrigsministeriet eksisterer noget

»rotationsprincip« på anden måde, end at ude- og hjemmetjenesten betragtes som en enhed, og en del af de ansatte - især i de højere stillinger - er underkastet forflyttelsespligt. Denne pligt udøves kun, når stillinger ellers ikke kan besættes, og det har i de senere år kun sjældent været tilfældet på grund af den relativt store stigning i antallet af hjemmenværende medarbejdere. Udenrigsministeriet har ikke fundet det rimeligt ved særlige stavnsbindende regler at begrænse mulighederne for medarbejderne i Sekretariatet for at komme i betragtning ved besættelse af udeposter, fordi de problemer, det skaber for Sekretariatet, næppe er større end for andre afdelinger i udenrigsministeriet. Endvidere er det blevet fremhævet, at selve rotationsprincippet giver større fleksibilitet ved udvælgelsen af medarbejderstaben og dermed tilførelse af nye impulser i arbejdet. Udenrigsministeriets ledelse har imidlertid givet tilsagn om i sine personalemæssige dispositioner i videst mulig udstrækning at tage hensyn til Sekretariatets behov for personale, der kan og vil forblive i Sekretariatet i et passende langt tidsrum, samt for personale der på den ene eller den anden måde har erfaring i og interesse for bistandsadministration.

At den rent faktiske rotation i Sekretariatet skulle være særlig hurtig, beror på en misforståelse, der tilsyneladende bl.a. skyldes, at man ikke har taget hensyn til den stærke personalemæssige ekspansion, samt at kun en vis del af udskiftningen beror på udenrigsministeriets dispositioner. Som det fremgår af bilag 29, har der tværtimod været en efter omstændighederne relativ betydelig stabilitet i Sekretariatets personale.

4. Af drøftelserne af behovet for specialmedarbejdere uden forflyttelsespligt er fremgået, at mere end halvdelen af Sekretariatets sagsbehandlere - dog især på de lavere niveauer - ikke er underkastet forflyttelsespligt. Desuden er det fra udenrigsministeriets side blevet gjort klart, at der i dag er tilvejebragt formel mulighed for, at både tjenestemænd og overenskomstansatte akademikere kan ansættes i udenrigsministeriet uden forflyttelsespligt. Når denne mulighed ikke i højere grad er blevet udnyttet, skyldes det formentlig dels ønsket om ikke at afskære sig fra advancementsmuligheder i udetjenesten dels at forflyttelsespligten kompenseres med et ikke ubetydeligt løntillæg.

Med hensyn til behovet for herudover at oprette en »specialkarriere« inden for bistands-

administrationen er *udvalgets flertal* af den opfattelse, at en sådan foranstaltning ville være i modstrid med moderne principper for offentlig administration, der tilstræber at undgå for livstid at anbringe folk i særskilte »båse«, men søger at give de offentligt ansatte et bredere ansættelsesområde, end det hidtil har været sædvanligt i dansk statsadministration. Baggrunden herfor er hensynet til at sikre mere ligelige advancementsvilkår, uddannelseshensyn og hensynet til at kunne benytte de pågældendes arbejdskraft på den til enhver tid mest hensigtsmæssige måde. Udvalgets flertal finder, at disse hensyn også gør sig gældende i bistandsadministrationen, og at der i betragtning af de forholdsvis mange medarbejdere af forskellige kategorier uden forflyttelsespligt, der allerede er ansat i Sekretariatet, ikke synes at være noget umiddelbart behov for at etablere nogen »specialkarriere« for bistandsadministrationen. Udvalget har samtidig taget til efterretning, at udenrigsministeriet ved den forestående revision af udenrigsloven vil søge gennemført en særlig bestemmelse, der lovfæster muligheden for kontraktansættelsen af specialmedarbejdere i Sekretariatet uden forflyttelsespligt.

Et mindretal (Leif Christensen og Knud Erik Svendsen), kan ikke tilslutte sig den foran under punkterne 1, 3 og 4 anførte beskrivelse og vurdering af den hidtidige administrationsform og kan derfor heller ikke tilslutte sig flertallets forslag om dens uændrede fortsættelse.

De hidtidige problemer i forbindelse med administrationen af den danske bistand skyldes efter mindretallets opfattelse først og fremmest, at personalet i administrationen i alt overvejen- de grad indgår i den udenrigsministerielle karriere. Dette medfører:

at administrationen har været og fortsat er præget af manglende kontinuitet blandt personalet, som ikke alene kan tilskrives væksten i administrationen, men beror på en hurtig rotation. Mindretallet finder det ikke overbevisende, når det anføres, at de problemer, rotationen af medarbejderne skaber for Sekretariatet, næppe er større end for andre afdelinger i udenrigsministeriet,

at administrationen ikke råder over tilstrækkelig specialviden inden for de mange forskellige former for specialiseret administration (planlægning, budgetlægning, projektforberedelse og projektadministration, rekruttering, uddannelse

og løbende kontakt med danske udsendte osv.). Bistandsadministrationen må betragtes som et specialiseret felt, der kræver sagkundskab og erfaring inden for mange forskellige områder og fag. Dette er i vid udstrækning anerkendt i andre landes organisation af bistandsadministrationen.

Efter dette mindretals opfattelse må der ske en ændring i administrationen, som skaber grundlag for et stabilt personale med specialviden inden for de nævnte og andre områder gennem udviklingen af en egentlig karriere inden for bistandsarbejdet, herunder med adgang til chefstillingerne, bl.a. ved mere langsigtede udlånsordninger i forhold til andre fagministerier end den for udenrigsministeriet gældende faktiske rotation og gennem en stærkt accelereret ansættelse af specialmedarbejdere også på ledende poster.

Det er tvivlsomt, om en sådan tiltrængt styrkelse af administrationen kan ske inden for udenrigsministeriets rammer. Man er enig med flertallet i, at problemerne ikke vil blive løst ved oprettelse af et direktorat, men mener, at konsekvensen må være, at der oprettes et særskilt ministerium for samarbejdet med udviklingslandene.

Under hensyntagen til, at man i 1970'erne står over for væsentlige ændringer i bistandens former og en stærk stigning i bistandens omfang, er tilrettelæggelsen af administrationen en så afgørende side af bistandspolitikken, at det bør overvejes, om bistandsadministrationen bør gøres til genstand for en særskilt, uafhængig undersøgelse.

Et *andet mindretal* (Hans Boserup, H. O. Christiansen og Harder Rasmussen) kan ikke tilslutte sig den af flertallet fremførte argumentation. Mens man er enig med flertallet i, at det ikke vil være hensigtsmæssigt at oprette et selvstændigt ministerium, finder dette mindretal, at såvel den forventede stærke vækst i bistandsarbejdet som dettes administrative karakter taler for, at en direktoratsordning vil være den mest rationelle løsning. Det gælder for bistandsarbejdet som på andre områder, at en omfattende ekspedition af konkrete sager, hyppigt af teknisk betonet karakter, ikke har sin naturlige plads inden for den centrale administration. Også af personalemæssige grunde må en direktoratsløsning for den i flere henseender specielle bistandsadministration forekomme hensigtsmæssig.

Den af flertallet fremførte opfattelse, at en

direktoratsløsning vil indebære dobbeltarbejde og tungere administration, synes generelt at kunne gøres gældende over for udflytning af opgaver fra centraladministrationen til institutioner og stemmer ikke overens med de principper, hvorefter centraladministrationen i øvrigt tilstræbes tilrettelagt, og mindretallet ønsker i denne forbindelse at pege på de gunstige erfaringer, man i finansministeriet og handelsministeriet har indvundet ved sådanne administrationsomlægninger.

Et *tredje mindretal* (Kjeld Philip) finder, at det er af ret underordnet betydning, hvorvidt administrationen af bistandsopgaver henlægges til et særligt direktorat, og om dette bliver af den ovenfor under a eller b nævnte karakter. Mindretallet finder derimod, at det er af betydning, at administrationen af disse opgaver gives en særlig status, således at administrationsorganet alene beskæftiger sig med de opgaver, der falder under bistandsloven, og således at personalets karriere finder sted hovedsageligt eller udelukkende inden for bistandsområdet.

Dette mindretal er enig med flertallet i, at en vis rotation kan være nyttig. De finder imidlertid, at rotationen for de medarbejdere, der skal arbejde med bistandsarbejde, i princippet bør foregå inden for bistandsområdet, således at rotationen, så langt det af hensyn til det almindelige arbejde i udenrigsministeriet er forsvarligt, f.eks. finder sted mellem Sekretariatet og de danske ambassader i udviklingslandene, der fortrinsvis beskæftiger sig med bistandsproblemer. Man vil endvidere pege på det værdifulde i, om det blev sædvane, at medarbejdere i Sekretariatet i én eller eventuelt flere perioder arbejdede i internationale organisationer, såsom FAO, ILO og UNESCO ved bistandsarbejde eller blev udsendt som eksperter til udviklingslande, og dér blev beskæftiget med arbejde inden for administrationen, herunder særlig økonomisk planlægning. Mindretallet finder, at ved at gøre rotationen så vid opnås så godt som alle de fordele, man søger, ved at undgå livsvarig anbringelse i »båse«. Den foreslåede rotation inden for bistandsområdet skal selvsagt ikke hindre, at enkelte medarbejdere søger over i andre dele af statsadministrationen, heller ikke at man fra den øvrige statstjeneste kan bidrage med egnede til arbejdet i bistandsområdet.

At bistandsarbejdet gives en sådan særlig status, må ikke alene antages at ville give medarbejderne en uddybet forståelse for dette arbejde, men tillige føre til, at et antal interesserede

unge, der ikke ønsker at gå ind i den normale udenrigsministerielle karriere, vil søge ind i dette arbejde.

Udvalget har endvidere drøftet, om man ikke burde centralisere alle bistandsaktiviteter ét sted, således at spørgsmålet om Danmarks bidrag til Den internationale udviklingssammenlutning (IDA), der administreres i finansministeriet, og om Danmarks bidrag til Verdensfødevareprogrammet, der varetages af landbrugsministeriet, blev henlagt til udenrigsministeriet. IDA er oprettet i tilslutning til Den internationale Bank for Genopbygning og Udvikling. Til bestyrelsesmedlem (Governor) i Verdensbanken og dermed også i IDA er udpeget handelsministeriets departementschef. Alle henvendelser fra IDA til de danske myndigheder bliver derfor besvaret gennem den danske Governor.

Med hensyn til bidraget til Verdensfødevareprogrammet gælder, at der lige fra starten har været et nært samarbejde mellem WFP og FAO, bl.a. fordi over $\frac{1}{4}$ af WFP's projekter falder inden for landbrugsområdet. Af samme grund har der været en nær sammenhæng mellem varetagelsen af arbejdet med det danske bidrag til WFP og det arbejde, der i Danmark udføres vedrørende FAO gennem det under landbrugsministeriet nedsatte FAO-udvalg.

Efter *flertallets opfattelse* vil det være det mest rationelle, at alle poster på finansloven til disse formål indgår såvel i de bevillinger, der af udenrigsministeriet søges til bistand til udviklingslandene under enhver form som i de flerårige planer, der lægges for bevillingerne fremover, således som det skete ved forelæggelsen i 1967 af femårsplanen for Danmarks bistand til udviklingslandene. Man sikrer derved, at der gennem Styrelsen sker en samlet afvejning og indstilling om fordeling på de forskellige bistandsaktiviteter, således at der ikke isoleret kan gennemføres ændringer af bidraget til én enkelt form for bistand. For så vidt angår Verdensfødevareprogrammet mener udvalget dog, at selve administrationen bør forblive i landbrugsministeriet. På samme måde må behandlingen af de administrative problemer, der er forbundet med IDA som international institution samt med Verdensbanken, forblive i finansministeriet.

Et *mindretal* (Hans Boserup og H. O. Christiansen og H. J. Kristensen) ønsker at præcise-

re, at flertallets forslag indebærer, at udenrigsministeriet bliver ressortministerium for Verdensbanken og Verdensfødevareprogrammet, som i øjeblikket sorterer under henholdsvis finansministeriet og landbrugsministeriet. Flertallets forslag vedrører ganske vist IDA og ikke direkte Verdensbanken, men da IDA er en integrerende del af Verdensbanken, kan de ikke skilles i ressortmæssige henseende. Flertallets argumentation for en sådan ressortomlægning er, at man herved sikrer, at der sker en samlet afvejning af de forskellige bistandsaktiviteter, således at der ikke isoleret kan gennemføres ændringer af bidraget til en enkelt form for bistand.

Mindretallet kan ikke godtage denne argumentation, da der som omtalt i kap. IV er enighed om, at der bør udarbejdes »rullende« femårsplaner for fordelingen af den samlede bistandsaktivitet, og man går ud fra, at omfanget af de enkelte bistandskategorier vil blive fastlagt ud fra de i kap. VIII og IX anførte reale forhold og ikke ud fra bistandsbevillingernes paragrafmæssige placering på finansloven.

Mindretallet mener, at den ressortmæssige placering af spørgsmål vedrørende henholdsvis Verdensbanken og Verdensfødevareprogrammet ikke bør afgøres ud fra et snævert bistandsadministrationssynspunkt, men ud fra en samlet vurdering af disse spørgsmål og kan derfor ikke tiltræde flertallets foreslag om en ressortomlægning.

Et *medlem* (Kjeld Philip) har peget på, at dersom det skulle findes ønskeligt at bevare administrationen af vore relationer til IDA under finansministeriet og spørgsmålet om Verdensfødevareprogrammet under landbrugsministeriet, kunne Styrelsen i disse sager være rådgivende for henholdsvis finansministeren og landbrugsministeren.

Udvalget har desuden været inde på tanken om, hvorvidt administrationen af bistanden burde decentraliseres enten gennem oprettelse af lokale kontorer eller ved udsendelse af særlige medarbejdere ved ambassaderne i de udviklingslande, om hvilke den tekniske bistand koncentrerer. Et forsøg i sidstnævnte henseende er gjort med anbringelsen af to bistandskonsulenter ved ambassaderne i New Delhi og Nairobi for en periode af 2 år. De to bistandskonsulenter skal deltage i udbygningen af den danske bistand til de pågældende lande og bistå med

løsningen af stedlige praktiske problemer. Udvalget er imidlertid opmærksom på, at der i dette spørgsmål gør sig modstridende hensyn gældende. På den ene side er det dyrere at have medarbejdere placeret ude end hjemme, hvortil kommer, at selv om det kan være rigtigt, at nogle problemer løses bedst på stedet, så gælder dette dog kun til en vis grad. Især består der risiko for, at en decentralisering kan føre til, at administrationen bliver præget af tilfældigheder. På den anden side opstår der erfaringsmæssigt for udsendte eksperter en lang række forskelligartede problemer ikke mindst i forhold til opholdslandets myndigheder. Findes der ikke på stedet en person, der kan aflaste eksperten for disse lokale administrative problemer, tvinges han til selv at løse dem, hvilket kan volde ham besvær på grund af hans manglende kendskab til den lokale administration. Eksperten kan således blive hindret i fuldt ud at hellige sig det, som er hans primære opgave.

Endelig har udvalget ønsket at påpege, at det er af afgørende betydning at sikre en administration af tilstrækkelig størrelse til gennemførelse af det voksende arbejde, der er en følge af de stigende bistandsbevillinger og disses fordeling på multilateral og bilateral bistand. Udvalget foreslår derfor, at det ved fremtidige forelæggelser af langtidsplaner for bistanden til udviklingslandene, jf. kap. IV, konkret angives, hvilke konsekvenser for Sekretariatets personalerammer disse langtidsplaner formodes at få. Det må således i forbindelse med godkendelsen i folketinget af langtidsplanernes størrelse og fordeling på hovedgrupper gøres klart, at denne godkendelse forudsætter accept af ansættelse af de for bistandsadministrationen nødvendige medarbejdere. Manglende accept af disse personalerammer må uundgåeligt få virkning for fordelingen af bistanden på de forskellige kategorier af aktiviteter.

KAPITEL XIX

Målsætning og konklusioner

Målsætning

Den gældende lov indeholder ingen bestemmelser om målsætningen for den danske bistand, og der har heller ikke i øvrigt været formuleret en sådan.

Udvalget finder, at det er af betydning, at målsætningen for de fremtidige danske aktiviteter i relation til udviklingslandene defineres.

I overensstemmelse med FN-pagten bør det tilstræbes at hæve levestandarden i udviklingslandene, og der bør virkes for økonomiske og sociale fremskridt i disse, men ud over dette bør betydningen og udbygningen af forbindelserne mellem udviklingslandene og vor del af verden fremdrages.

Med henblik på at sikre en varig forståelse mellem udviklingslandene og Danmark er det af betydning, at der i samarbejdet indbygges et kulturelt sigte. Foruden at udnytte de muligheder for kulturel kontakt, som allerede bistandsarbejdet frembyder, må der skabes grundlag for en mere direkte kulturel udveksling.

På de forskellige trin i bistandsarbejdet må der fortsat tages hensyn til de sociale og kulturelle forhold i modtagerlandene for at modvirke, at samarbejdet får uforudsete og eventuelt uønskede konsekvenser af social og kulturel art. Det må tilstræbes, at disse momenter indgår i vurderingen og planlægningen af de enkelte bistandsaktiviteter.

Udvalget foreslår, at der i en eventuel ny lov om samarbejdet med udviklingslandene indsættes en særlig formålsparagraf, der udtrykker, at målet for den danske indsats skal være gennem et samarbejde med udviklingslandenes regeringer og myndigheder såvel direkte som gennem internationale organisationer at støtte disse landes egne bestræbelser for økonomisk vækst og social fremgang og samtidig gennem et øget samarbejde med disse lande på det kulturelle område at fremme den gensidige forståelse og solidaritet.

Resumé af udvalgets konklusioner

Den udvikling, der er sket i den danske indsats over for udviklingslandene, har gennem de erfaringer, der er gjort, og gennem det bedre kendskab til udviklingslandene som efterhånden er opnået, i vidt omfang imødekommet den målsætning for fremtidens aktiviteter, som udvalget ovenfor har gjort sig til talsmand for. Udvalget vil derfor på en række områder foreslå den hidtidige linie fortsat eller en igangværende udvikling forstærket, men ønsker på andre områder at foreslå nye retningslinier og nye opgaver taget op.

I det følgende vil man sammenfatte de vigtigste af de forslag, der er fremsat i nærværende betænkning, idet man dog med hensyn til begrundelserne for standpunkterne vil henvise til det pågældende kapitel, der vil blive angivet ved hvert enkelt forslag.

1. Omfanget af Danmarks bistand (kap. IV side 40)

Danmark bør i internationale drøftelser fortsat gå ind for gennemførelsen af en særlig målsætning for den statslige bistands omfang og virke for, at denne målsætning baseres på »den beregnede gaves metode«, dels fordi denne metode giver bedst udtryk for den økonomiske byrde ved et bistandsprogram og derfor bidrager til at sikre en jævn fordeling af bistandsbyrden mellem donorlandene, dels fordi den giver donorlandene et incitament til at lempe vilkårene for bistandslån.

Der bør fastlægges en målsætning for den danske bistandsvækst fra 1972/73 (den nuværende femårsplans slutår) til 1980/81.

Udvalgets flertal foreslår, at der vedtages en plan for den årlige vækst i de statslige bistandsydelser, hvorefter disse øges med 11 % fra 1972/73 til 1973/74 og derefter med 10 % årligt i resten af tiåret. Den statslige bistand vil herved - under forudsætning af en realvækst i

bruttonationalproduktet på 3,8 % årligt - udgøre 0,7 % af bruttonationalproduktet i 1975/76 og således opfylde den i Pearson-rapporten foreslåede principale bistandsmålsætning og vil ved udgangen af 2. udviklingsårti udgøre tilnærmelsesvis 1 % af bruttonationalproduktet.

Der er om denne plan afgivet to mindretals-udtalelser, jf. kap. IV, side 41 og 42.

Den plan, der måtte blive vedtaget for bistandsudgifter fremover, bør løbende tilpasses til eventuelle ændringer i prisniveau og til afvigelser fra den forudsatte reale vækst i nationalproduktet, således at man til stadighed søger at fastholde planens tal for bistandens omfang som procent af nationalproduktet i løbende priser.

Det er af stor betydning for administrationen af bistanden, at der til ethvert tidspunkt er givet retningslinier for bistandsbevillingernes størrelse for en årrække.

I finansåret 1975/76 bør det derfor i lyset af den internationale og nationale udvikling indtil da tages op til overvejelse, hvilken plan der skal fastlægges for den danske bistand i perioden 1981/82-1985/86. Samtidig bør det overvejes, om der er behov for ændringer i planen for tiden op til 1981.

Endelig bør der opstilles en foreløbig plan for fordelingen på bistandsarter af de forudsete rammebevillinger i de kommende 5 finansår, og denne plan bør for hvert forløbet år korrigeres og forlænges med et år. Da bistandens sammensætning spiller en afgørende rolle for bistandsadministrationens personalebehov, bør der i tilknytning til fordelingsplanen fastlægges en personaleplan. Udkast til sådanne planer bør hvert år efter først at have været behandlet i Styrelsen fremlægges til drøftelse i Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene under dettes efterårsmøde. På basis af disse planer kan regeringen tage initiativet til en debat i folketinget om bistandspolitikken.

2. Faglige bistandsaktiviteter

a. Projektbistanden

(kap. VIII side 69 og kap. VI side 60).

Der kan næppe opstilles faste kriterier for valg mellem forskellige projekttyper, idet der i varierende omfang formentlig fortsat vil kunne være anvendelse for dem alle.

Projekter under ren dansk ledelse vil antagelig kun kunne anbefales i særlige tilfælde, hvor modtagerlandet selv har ringe forudsætning for

at løse opgaven og samtidig manifesterer sin positive interesse for denne form, f.eks. ved væsentlige bidrag til løbende driftsudgifter samt sandsynliggør sin mulighed for til sin tid at kunne videreføre projektet.

Alt andet lige bør man foretrække projekter under fælles ledelse med modtagerlandet og især projekter, der består i bidrag med ekspertise, udstyr m.v. til bestående institutioner og andre udviklingsaktiviteter. Sådanne projekter skulle have den bedste mulighed for at blive integreret i modtagerlandets hele udviklingsindsats.

Rådgivning til lokalt ledede institutioner bør i stigende grad bringes i anvendelse.

For så vidt angår alle disse tre projektformer er det af afgørende betydning, at modtagerlandet afholder en væsentlig del af de lokale udgifter ved projektets gennemførelse. Kvalificerede lokale medarbejdere er af største betydning for at sikre kontinuitet og spredningseffekt.

Den danske bistandspolitik har længe bevæget sig hen imod en bistandsform, der tilstræber allerede på planlægningsstadiet at sikre integration i modtagerlandets egne udviklingsplaner og -bestræbelser.

Denne tendens bør fastholdes med skyldigt hensyn til, at visse udviklingslande bedre end andre er egnede til at modtage en sådan bistand, dvs. til selv at administrere den bistand, der kan stilles til rådighed indenfor de givne rammer.

Udvalget foreslår, at der søges truffet aftaler med hvert enkelt af de vigtigste modtagerlande om et rammebeløb for faglig bistand omfattende en flerårig periode.

Medens det i tidligere finansår ikke har været muligt at udnytte de til bilaterale projekter afsatte bistandsmidler fuldt ud, foreligger der nu et så stort antal velbegrundede projektforslag fra modtagerlandene, at der vil være behov for at foretage en egentlig prioritering og planlægning af projektbistanden flere år fremover. Udvalget ønsker at fremhæve betydningen af en prioritering af de indkomne ansøgninger om projektbistand.

b. Udsendelse af enkelteksperter

(kap. VIII side 74)

Udviklingslandene prioriterer ekspertbistand højt blandt de forskellige bistandsformer og deres behov for denne form for bistand vil også fremover være stort. Der bør derfor lægges vægt på at søge udbudet af danske eksperter fremmet for i tilstrækkeligt omfang at kunne

imødekomme anmodninger fra udviklingslandene.

Udvalget mener ikke, at de lønninger, der tilbydes danske eksperter, i almindelighed er utilstrækkelige til at tiltrække kandidater.

Hæmmende på rekrutteringsmulighederne er det imidlertid, at det af mange interesserede vil blive anset for usikkert at afbryde en karriere her i landet for i et par år at påtage sig en ekspertopgave i et udviklingsland.

For de statsansatte på tjenestemandsvilkår består der mulighed for at få orlov med sikring af lønnings- og pensionsanciennitet. Men det skønnes, at der er behov for mere oplysning over for disse om denne mulighed og for statsansatte på overenskomst oplysning om muligheder for genansættelse.

Der foreligger ikke for øjeblikket grundlag for at give tilsagn om en mere langsigtet ekspertbistand, da man kun sjældent har sikkerhed for at kunne tilvejebringe de nødvendige eksperter. Med henblik på at skabe mulighed for at kunne yde bistand af langsigtet karakter på visse områder, hvor Danmark har særligt gode forudsætninger, foreslår udvalget, at der gives Sekretariatet bemyndigelse til efter aftale med danske statsinstitutioner, der er rede til at gå ind i et samarbejde til løsning af sådanne opgaver, at afholde lønningsudgifterne til en eller flere overtallige stillinger for akademikere af bevilgerne til udviklingsbistand. Ordningen tænkes begrænset til ansættelse af foreløbig op til 15 personer.

For så vidt angår de privatansatte, synes der ikke at være nogen mulighed for at øge udbudet ved etablering af en ordning til sikring af tilfredsstillende beskæftigelse ved tilbagevenden. Ved de gældende regler om betaling af fratrædelsesgodtgørelse er der dog givet eksperterne nogen økonomisk sikkerhed og dermed en frist til at søge anden stilling ved tilbagekomsten til Danmark. Der vil utvivlsomt ved fortsat oplysningsvirksomhed kunne skabes større forståelse i de private erhverv for værdien af, at en medarbejder har arbejdet i et udviklingsland.

Rekrutteringsmulighederne vil formentlig også kunne øges ved at interessere personer, der står i slutningen af deres karriere, for at påtage sig en ekspertopgave i nogle år under forudsætning af, at dette ikke medføre tab af pensionsanciennitet.

Det er udvalget bekendt, at Planlægningsrådet for de højere uddannelser har nedsat et udvalg, der bl.a. har til opgave at undersøge mu-

lighederne for inden for visse uddannelser at indføre særlige valgfrie fag med sigte på, at de studerende senere kan komme til at arbejde i et udviklingsland.

Idet man i øvrigt afventer Planlægningsrådets stilling til dette problem, finder udvalget det af interesse, om sådanne valgfrie fag kunne indføres inden for de fagområder, hvor Danmark har eller kan tænkes at have særlige forudsætninger for at yde ekspertbistand.

På enkelte områder har der været etableret en supplerende faglig uddannelse ved kurser betalt af midlerne til udviklingsbistand. Det må imidlertid anses for mere naturligt, at denne undervisning fremtidigt finansieres over de højere læreanstalters budgetter.

Udvalget anser det derimod for rigtigt, at de almene orienteringskurser for eksperter finansieres af bistandsmidlerne. Det vil næppe være formålstjenligt eller praktisk muligt at gennemføre kurser af væsentlig længere varighed end de nuværende 3 uger.

Udvalget henstiller, at samarbejdet mellem de danske organer, der rekrutterer eksperter, udbygges, og at rekrutteringsproceduren tages op til overvejelse med henblik på mulige forbedringer.

c. U-landsfrivillige (kap. VIII side 79)

Ved en bedømmelse af frivillig-arbejdets betydning må det understreges, at hovedvægten fortsat må lægges på arbejdsindsatsen. Det er selve det arbejde, som de frivillige udfører, der først og fremmest kan begrunde, at Danmark anvender relativt store beløb til udsendelse af frivillige.

Udvalget mener, at der på indeværende tidspunkt i udviklingslandene består et behov for at modtage frivillige. Det er muligt, at dette behov på længere sigt i højere grad vil rette sig mod personer med større uddannelse. Udvalget mener dog, at behovet for den kategori af bistandsmedarbejdere, som for tiden udsendes, vil eksisterere i alle tilfælde nogle år fremover.

Det anbefales derfor, at loven om udsendelse af frivillige til udviklingslandene forlænges for en periode på 5 år.

d. Kursusvirksomheden (kap. VIII side 82)

Kursusvirksomheden, som Danmark har erhvervet en god erfaring i, er en værdifuld aktivitet, som man bør videreføre. Ganske særligt

bør de kortvarige kurser på højt niveau fremhæves. De mere langvarige grundkurser bør fortrinsvis foregå i udviklingslandene. Man bør fortsat i vidt omfang søge samarbejde med de internationale organisationer om tilrettelæggelsen af kurserne og i videst muligt omfang søge udenlandske eksperter inddraget i kurserne, såvel fra de internationale organisationer som fra andre industrilande.

Udvalget peger på, at en relativ stor del af kurserne har vedrørt landbrugsfaglige emner, og at man fremover i videre omfang end hidtil bør søge inddraget industrielle emner.

e. Stipendiatvirksomheden (kap. VIII side 84)

Udvalget kan anbefale en fortsat anvendelse af de gældende regler, hvorefter stipendier fortrinsvis tildeles ansøgere fra udviklingslandene, der har universitetsuddannelse eller anden grundlæggende uddannelse, samt anvendes til kortvarige specialstudier. Sådanne tildeles normalt kun efter anbefaling fra hjemlandets myndigheder, når de anses for at have betydning for de pågældendes arbejde, og skønnes at give en vis spredningseffekt.

Der bør i et vist omfang gives stipendiaters adgang til at gennemføre videregående studier, for så vidt dette kan ske på et af de almindeligt anvendte fremmede sprog. I så fald bør det søges sikret at disse grader, f.eks. licentiatgrad, bliver anerkendt af de pågældende stipendiateres hjemlande.

Der bør være adgang til ydelse af stipendier til alle studieretninger, men hovedvægten bør lægges på ydelse af stipendier til personer, som i hjemlandet vil komme til at virke som instruktører eller på anden måde vil kunne bidrage til at sprede den erhvervede viden.

Der bør fortsat være mulighed for at yde stipendier til ansøgere fra alle udviklingslande.

Antallet af stipendier til uddannelse i Danmark bør ikke udvides væsentligt, idet det nødvendige forarbejde og administration samt belastningen af de modtagende institutioner m.v. ofte synes større end studieopholdenes nyttevirkning kan begrunde.

For så vidt angår bistanden til stipendiaters under deres studieophold i Danmark, mener udvalget, at en tilfredsstillende ordning er skabt blandt andet ved oprettelse af centre i København og Århus.

3. Finansielle bistandsaktiviteter (kap. IX samt kap. VI side 56 og 58)

a. Statslån (kap. IX side 88 og kap. VI side 56 og 58)

Ydelsen af statslån vil fortsat være den vigtigste form for bilateral finansiel bistand, og udvalget giver sin tilslutning til de principper, der har været bestemmende for udformningen af statslånsordningen, dog således at der bør stræbes mod en større fleksibilitet i leveringsbindingen. Der bør ved godkendelse af de enkelte leverancer gives låntagerlandet mulighed for at anvende dele af statslånene til indkøb af kapitalgoder i andre udviklingslande.

Endvidere bør administrationen stå relativt frit ved afgørelsen i konkrete tilfælde af, i hvilken udstrækning der er behov for, at danske lånemidler stilles til rådighed i fri valuta, bl.a. til dækning af lokale omkostninger.

Statslån bør som hidtil kun ydes til udviklingslandene med en bruttonationalindkomst på under 300 \$ pr. indbygger. Der bør dog også tages hensyn til andre faktorer, så som det pågældende lands evne til at indtjene valuta, og om det er et land, på hvilket Danmark ønsker at koncentrere sin faglige bistand.

Danmark bør fortsat i internationale organisationer gå ind for en samordnet aktion for afskaffelse af leveringsbindingerne i samtlige givlandes bilaterale långivning til udviklingslandene.

Modtagerlandene bør som hidtil være frit stillet med hensyn til valg af danske kapitalgoder m.v., og der bør fortsat gives adgang til, at leverancer af reservedele og komponenter til samlevirksomhed i en vis udstrækning kan finansieres over lånene.

Der synes at være behov for, at udviklingslandene i højere grad end hidtil informeres om dansk erhvervslivs leveringsmuligheder.

Udvalget har drøftet, om lånevilkårene bør nuanceres under hensyn til låntagerlandets betalingsevne m.v. Et flertal finder, at der ikke er behov for en sådan nuancering.

Et mindretal har en afvigende opfattelse, jf. kap. VI, side 57.

b. Fødevarerbistand (kap. IX, side 91)

Fødevarerbistand som krisehjælp kan ikke indgå som en fast bestanddel i det danske bistandsprogram. Leverancer af fødevarer til akutelt kriseramte lande og områder bør gives

som en egentlig gaveydelse og ikke som statslån. Udgifterne hertil bør opføres på udenrigsministeriets konto for internationalt humanitært hjælpearbejde, og beløbene må holdes uden for udviklingsbistandens rammebeløb og bevilges særskilt i forbindelse med opståede behov.

Med hensyn til værdien af fødevarebistand under normale forhold er der forskellige synspunkter i udvalget.

Et flertal finder, at det under visse omstændigheder er forsvarligt at yde fødevarebistand. Man ønsker at fremhæve, at Verdensfødevareprogrammets anvendelse af fødevarer som led i projektbistand stort set synes at opfylde de betingelser, der må stilles, for ikke at påføre udviklingslandenes egne landbrug skadelig konkurrence eller svække disse landes interesse i at ophjelpe deres eget landbrug.

For så vidt angår bilateral fødevarehjælp ønsker flertallet at fremhæve, at sådan bistand kun bør ydes, når et derom fremsat ønske fra et udviklingsland ledsages af dokumentation for, at fødevarehjælpen vil blive anvendt på en måde, som sandsynliggør at bistanden ikke vil få skadelige følger for den lokale produktion. Endelig understreger flertallet, at de varer, der leveres til udviklingslande som fødevarebistand, som hidtil under ingen omstændigheder bør belaste det danske bistandsprogram med et højere beløb end det, der ville fremkomme, dersom de pågældende varer leveredes til verdensmarkedspris.

Mindretallets standpunkt er gengivet side 94.

c. Naturalydelser (kap. IX, side 95)

Udvalget peger på, at der bør være adgang til i særlige tilfælde og efter anmodning fra et udviklingsland at yde bidrag i form af naturalier på gavebasis.

4. Vurdering af udviklingsprojekter (kap. XI)

Som følge af de omkostninger, der er forbundet med en vurdering omfattende såvel forudgående nøje »kortlægning« som efterfølgende vurdering ved særligt sagkyndige, vil kun en mindre del af den samlede bilaterale faglige bistandsvirksomhed kunne underkastes vurdering af denne art.

Det er vigtigt, at der sker en omhyggelig udvælgelse af egnede vurderingsopgaver, og at vurderingshold sammensættes, således at - ved

siden af rent fagligt kundskab - såvel lokal-kendskab som uafhængighed og erfaring bliver repræsenteret.

Vurderingsopgaver kan tænkes finansieret såvel af Instituttet for Udviklingsforsknings budget som over forskningsbevillingen, men da disse begge skal tilgodese andre formål, foreslår udvalget, at der også ud af de årlige bevillinger til faglig bistand skal kunne afholdes udgifter til større vurderingsopgaver.

5. De danske bidrags fordeling på bistandsopgaver (kap. X og VI, side 54 og 56)

Den nuværende fordeling af bistandsmidlerne med ca. 50 % til multilaterale aktiviteter og ca. 50 % til bilaterale aktiviteter bør ikke fraviges væsentligt i de kommende år.

For så vidt angår *multilateral faglig bistand* bør spørgsmålet om det danske bidrag til UNDP vurderes i lys af de beslutninger, som bliver truffet i relation til forslagene i Jackson-gruppens rapport (jr. kap. VI, side 54). Udvalget skønner, at den multilaterale faglige bistand fremover vil andrage 20-25 % af de samlede bistandsmidler.

De bidrag, der ydes til *multilateral finansiel bistand* som helhed, bør have høj prioritet. Navnlig bidragene til IDA er velmotiverede, medens der ikke er enighed om størrelsen af de fremtidige danske bidrag til Verdensfødevareprogrammet (jf. kap. IX side 91). Det skønnes, at andelen af de samlede bistandsydelser, som anvendes til multilateral finansiel bistand, vil andrage 25-30 % i de kommende år.

Under den *bilaterale faglige bistand* forventes der et stadig stigende behov for bistand i form af projekter og eksperter, medens de beløb, som anvendes til kurser og stipendiater, ikke menes at burde stige i takt med stigningen i det samlede bistandsbeløb.

Udvalget skønner herefter, at den bilaterale faglige bistand vil kunne beslaglægge 20-30 % af det samlede bistandsbeløb.

Bilateral finansiel bistand har fået en voksende betydning i det bilaterale bistandsprogram, og det må antages, at det store gaveelement i statslånene og de lempelser i leveringsbindingen for disse, som er foreslået af udvalget, yderligere vil øge antallet af låneansøgninger. Udvalget forudser, at der vil blive anvendt 20-30 % af bistandsmidlerne til bilateral finansiel bistand.

6. Bistandens geografiske placering (kap. VI, side 61 og kap. VIII, side 70)

Udvalget finder, at det for så vidt angår projekter fortsat er tilrådeligt at koncentrere bistanden på nogle få lande og muligvis yderligere udbyde denne koncentration både med hensyn til bistandens omfang og dens genstand, dvs. bistand til regioner inden for udviklingslandet. Dog bør der være en vis fleksibilitet i valget af lande, således at kredsen af lande, man samarbejder med, ikke til stadighed behøver at være den samme.

Stipendiatmodtagelse, kurser og udsendelse af enkelt eksperter bør fortsat foregå efter samme retningslinier som hidtil, således at alle udviklingslande kan komme i betragtning. Heller ikke den finansielle bistand, og specielt ikke statslånene, bør være begrænset til enkelte lande, selv om det kan forventes, at der rent faktisk vil opstå en vis landekonzentration også på dette felt, dels fordi den faglige bistand kan trække den finansielle med sig, dels fordi et påbegyndt samarbejde på den finansielle bistands område må forventes at få en selvforstærkende karakter.

Heller ikke aktiviteterne inden for kultur, oplysning og forskning bør begrænses til en bestemt landekreds, selv om der vil være en naturlig tendens til, at disse aktiviteter vil blive stærkere knyttet til de udviklingslande, om hvilke den danske bistand er koncentreret.

7. Danske private kapitaloverførsler (kap. XII og VI, side 53)

Udvalget finder, at private kapitaloverførsler ikke bør indgå i vurderingen af industrilandenets bistandsindsats.

I erkendelse af, at private investeringer kan være af værdi til fremme af den økonomiske udvikling, går udvalget ind for opretholdelsen af de foranstaltninger, der tager sigte på fremme af disse investeringer, dvs. investeringsgarantiordningen og Industrialiseringsfonden.

For så vidt angår *investeringsgarantier* bør man frafalde kravet om en påviselig sammenhæng mellem investeringen og danske produktions- eller eksportmæssige interesser. *Præmie*-betalingen bør fastholdes, men bestemmelsen om garantifondet vil kunne stryges. Ydelse af investeringsgarantier bør ikke være afhængig af, om der består en beskyttelsesaftale med vedkommende land.

Med hensyn til *Industrialise rings fondens* virksomhedsområde bør lovens udtryk »industri« fortol-

kes videst muligt, således at fonden kan investere i eller yde lån også til f.eks. ingeniørvirksomheder, hoteller, foretagender, der bearbejder eller industrielt fremstiller landbrugs- og haveprodukter, samt transportvirksomheder.

Der bør i videst muligt omfang afsluttes *dobbeltskatningsaftaler* med udviklingslandene, og der bør i højere grad end hidtil foretages et oplysningsarbejde om udviklingslandene og deres behov m.v. over for dansk erhvervsliv.

Om *kreditgarantiernes* betydning for udviklingslandene er der ikke enighed i udvalget. Et flertal går ind for at bevare den nuværende særlige kreditgarantiordning og foreslår yderligere, at der stilles et beløb af bistandsmidlerne til rådighed for ydelse af lån til importører, institutioner og finansinstitutter i udviklingslandene til betaling af den såkaldte kontranrate ved større leverancer. Et mindretal tager afstand fra dette forslag og anbefaler yderligere, at den nuværende særlige kreditgarantiordning for udviklingslandene ophæves, jf. side 108.

8. Handelspolitiske foranstaltninger (kap. V)

Der består en snæver sammenhæng mellem den bistandspolitik og den handelspolitik, som føres over for udviklingslandene. Målsætningen for handelspolitikken bør løbende afstemmes med bistandspolitikken, således at Danmarks samlede politik over for udviklingslandene kan få størst mulig virkning. Af konkrete bistandspolitiske foranstaltninger på samhandelsområdet fremhæves følgende, som bør kunne finansieres inden for bistandslovens rammer:

- Finansiell støtte som led i internationale arrangementer til stabilisering af råvarepriserne,
- finansiell støtte til finansieringsordning til afhjælpning af svigtende eksportindtægter for udviklingslandene (den såkaldte supplerende finansiering),
- finansiell støtte til fonde, som skal fremme erhvervsspredningen i udviklingslandene,
- finansiell bistand til eksportfremmende foranstaltninger for udviklingslandene, samt faglig bistand til uddannelse af udviklingslandenes eksportpersonel.

Endvidere finder udvalget, at man fra dansk side fortsat bør støtte bestræbelserne på at skabe det mest udviklingsfremmende toldpræferencsystem. To mindretalsudtalelser er afgivet om spørgsmålet om den danske sukkerordning i re-

lation til udviklingslandenes interesser og om den danske politik med hensyn til toldpræferencer for import fra udviklingslandene, jf. side 49 og 50.

Med henblik på en forøgelse af udviklingslandenes turistindtægter bør man ændre den danske politik med hensyn til charterflyvning, således at der bliver større mulighed for turistudveksling mellem Danmark og udviklingslandene, jf. side 52.

9. Det kulturelle samarbejde (kap. XIII og VI, side 63).

Uanset om der er tale om et økonomisk/fagligt samarbejde eller et kulturelt samarbejde, må der fortsat tages hensyn til de sociale og kulturelle forhold i modtagerlandet. Udvalget mener desuden, at det er væsentligt, at et egentligt kulturelt samarbejde, dvs. et samarbejde med et i vid forstand kulturelt sigte og indhold mellem Danmark og udviklingslandene udbygges. Foruden at udnytte de muligheder for kulturel kontakt, som allerede bistandsarbejdet frembyder, må der skabes grundlag for egentlig kulturel udveksling.

Om et kulturelt samarbejde helt eller delvis skal finansieres af de midler, der stilles til rådighed for den danske udviklingsbistand, eller af særlige bevillinger, må i det konkrete tilfælde afgøres under hensyntagen til det bistandselement, der indgår heri.

Udvalget anbefaler, at Danmark fortsat om muligt i øget omfang stiller sig imødekommende over for ønsker om bistand med et direkte kulturelt sigte og indhold.

Endvidere vil der med fordel kunne ydes en indsats i udviklingslandene ved anvendt forskning i disse.

Der bør gives øget mulighed for at imødekomme ønsker fra udviklingslandene om bistand til bevaring af kulturelle værdier, som ellers kunne gå tabt.

Det er ønskeligt, at Danmark afslutter kulturaftaler med et antal udviklingslande, og at der i disse åbnes mulighed for, at Danmark bærer en relativt stor andel af udgifterne herved. Efter udvalgets skøn må der beregnes en udgift på ca. 400.000 kr. pr. år for hver aftale med et udviklingsland. Samarbejdets igangsættelse vil strække sig over flere år, og en åbningsbevilling på 1 mill. kr., stigende i løbet af 3 år til 4 mill., skønnes at give en passende udviklingstakt. Der er herom afgivet en mindretalsudtalelse, jf. kap. XIII, side 116.

Oplysningsarbejdet og uddannelsen vil spille en central rolle i forbindelse med formidlingen af det kulturelle samarbejde og bør fremmes gennem udveksling af forskere, samarbejde inden for forskningen, inddragelse i oplysningsarbejdet af stipendiater fra udviklingslandene, anvendelse af materiale, der er skrevet af udviklingslandenes egne skribenter, samt anvendelse af film og andet materiale produceret i udviklingslandene.

10. Oplysningsarbejdet (kap. XIV)

Bevillingerne til oplysningsarbejdet bør forhøjes med henblik på at udvide arbejdet såvel i omfang som i alsidighed. Der er herom afgivet en mindretalsudtalelse, jf. kap. XIV, side 121.

Der bør udarbejdes faste kriterier for oplysningsarbejdet og fastlægges klare retningslinier for koordinationen af statsfinansieret folkeoplysningsarbejde vedrørende internationalt udviklingsarbejde og udviklingslandene.

Med hensyn til den organisatoriske opbygning af oplysningsarbejdet mener udvalget, at der ikke aktuelt er grund til at foretage væsentlige ændringer af den bestående ordning.

Den gældende bistandslovs tekst om oplysningsarbejdet bør ændres, således at det fremhæves, at oplysningsvirksomheden skal skabe forståelse for udviklingslandenes problemer og for betydningen af dansk deltagelse i det internationale sociale, økonomiske og kulturelle udviklingsarbejde. Der må i videre omfang inddrages generel oplysning om udviklingslandene og sigtes på videre kredse end hidtil. Man bør således i undervisningssektoren tilstræbe gennem skolernes og den højere undervisnings læseplaner at integrere oplysning om udviklingslandene og international udvikling i det øvrige undervisningsstof.

Man bør endvidere forstærke informationen over for faglige grupper og over for den offentlige administration og erhvervsliv, der beskæftiger de pågældende faglige grupper med det formål at fremme rekrutteringen af eksperter til udviklingslandene, styrke oplysningsmomentet i den information, der foretages over for erhvervslivet med henblik på at fremme private investeringer i udviklingslandene, udbygge informationsvirksomheden gennem dagspresse, tidsskrifter, radio og fjernsyn og ved at indhente oplysningsmateriale uden for landets grænser.

Endelig bør man stimulere de berørte organi-

sationer til at finde også andre former for information end kursusvirksomhed.

Udvalget henstiller endvidere, at undervisningsministeriet, således som det er sket inden for de højere uddannelser, snarest muligt for alle niveauer foretager en indgående overvejelse af, hvad der vil kunne gøres inden for dette ministeriums område for at øge informationsvirksomheden om udviklingslandene.

11. Forskning (kap. XV)

Også efter oprettelsen af Institutet for Udviklingsforskning er der behov for en særskilt bevilling til forskning, men indtil videre vil en årlig bevilling af samme størrelsesorden som i de seneste år være tilstrækkelig.

12. Ungdommens deltagelse i samarbejdet med udviklingslandene (kap. XVI)

Initiativ fra ungdommens egen side til deltagelse i bistandsarbejdet bør støttes, og ungdomsorganisationerne bør gøres bekendt med, at sådanne støttemuligheder findes. Spørgsmålet om arbejdslejligheder med unge fra både udviklingslande og industrilande bør nærmere overvejes. Der bør lægges stor vægt på oplysningsarbejdet over for de unge.

13. Nordisk samarbejde (kap. XVII)

Udvalget finder, at det nordiske samarbejde inden for bistandsarbejdet bør udvides og har drøftet forskellige muligheder herfor.

14. Tilrettelæggelsen af bistandsarbejdet (kap. XVIII)

Den nuværende ordning med en Styrelse og et Råd bør opretholdes.

Styrelsens medlemstal bør opretholdes. Såfremt andre fagområder ønskes repræsenteret i Styrelsen, bør dette ske enten ved en ændring inden for det nuværende medlemstal eller ved udpegelse af nye tilforordnede og observatører.

Styrelsens status som et rådgivende organ bør ved en lovrevision understreges, men samtidig bør det pålægges ministeren at høre Styrelsen, inden han tager beslutninger på områder, hvor Styrelsen har rådgivende beføjelser.

Rådet bør opretholdes i sin nuværende form, men dets opgave bør alene omfatte en pligt til at følge Styrelsens virksomhed og modtage beretning fra Styrelsen og på grundlag deraf fremkomme med råd og henstillinger til Styrelse og regering. Udnævnelse til rådsmedlem bør fortsat ske for perioder af 3 år, og antallet bør såvidt muligt begrænses til omkring 100.

Et flertal af udvalgets medlemmer finder, at Sekretariatet bør forblive under udenrigsministeriet. Dog bør Sekretariatet have status som en selvstændig afdeling i udenrigsministeriet.

Flertallet har ingen indvendinger mod, at Sekretariatets medarbejdere fortsat kan være underkastet forflyttelsespligt, der fører til større fleksibilitet ved uddannelse og udvælgelse af medarbejderstaben. Hensyn skal dog tages i videst mulig udstrækning til Sekretariatets behov for personale, der kan blive i et passende langt tidsrum, eller som har en særlig erfaring i og interesse for bistandsarbejdet, samt for specialmedarbejdere uden forflyttelsespligt, således at den faktiske rotation i Sekretariatet bliver af begrænset omfang.

Der er om administrationen fremsat tre mindretalsudtalelser, jf. side 135 og 136.

BILAG

Oversigt over

modtagne henvendelser og forslag fra institutioner og private
med bedømmelse af de danske udviklingsaktiviteter

Udvalget har fra en række institutioner og private modtaget henvendelser om disses syn på de danske udviklingsaktiviteter, samt forslag til ændringer i den bestående lovgivning og praksis.

Disse henvendelser er gengivet i det følgende som bilag 1. a.-r.

Organisationer

Dansk Ingeniørforening og Ingeniørsammenslutningen (bilag 1. a.)

De samvirkende danske Husmandsforeninger, De samvirkende danske Landboforeninger og Landbrugsrådet (bilag 1.b.)

Grosserer-Societetet, Danmarks Engroshandelskammer (bilag 1. c.)

Industrirådet, herunder Aktieselskabet Burmeister & Wain (bilag 1.d.)

Institutioner og foreninger

Centralinstitutet for Nordisk Asienforskning (bilag 1.e.)

Dansk Missionsråd (bilag 1. f.)

Dansk Unicef Komité (bilag 1. g.)

Foreningen for Mellemfolkelige Kontakter (bilag 1.h.)

Instituttet for Udviklingsforskning (bilag 1. i.)

Mellemfolkeligt Samvirke (bilag 1.j.)

Red Barnet (bilag 1.k.)

Udvalget vedrørende U-I andskursus og kursus om Internationalt Samarbejde, nedsat under Den danske FN-forening (bilag 1.l.)

U-gruppen, København (bilag 1. m.)

U-gruppen, Århus (bilag 1.n.)

Private

Afdelingsleder Klaus Ferdinand, Institut for forhistorisk arkæologi og etnografi, Århus universitet (bilag 1. o.)

Professor, dr. phil. Tage Kaarsted, Odense universitet (bilag 1. p.)

Akademisekretær, civilingeniør Bjerre Lavesen, Akademiet for de tekniske Videnskaber (bilag 1. q.)

Forfatter Erik Stinus (bilag 1. r.)

BILAG 1 a

Henvendelse fra Dansk Ingeniørforening og Ingeniør-Sammenslutningen

Det er de to organisationers opfattelse, at der i højere grad er behov for en ændring af bistandlovens administration end for en egentlig ændring af bistandsloven og specielt af dens formålsparagraf, og de synspunkter, der i det følgende fremføres, vil da også primært gå på spørgsmålet om udnyttelsen af loven om den danske bistand til udviklingslandene.

Ifølge § 1 i Lov om teknisk samarbejde med udviklingslandene er det bl. a. styrelsens opgave »at tilrettelægge og gennemføre dansk

medvirken til de projekter i udviklingslandene, der finansieres af FN eller af herunder hørende særorganisationer«. Dette er en meget bred formulering, og administrationen af den afhænger i vid udstrækning af, hvad man lægger i udtrykket »dansk medvirken«. Det er vort indtryk, at man hidtil stort set har administreret denne bestemmelse på den måde, at Danmark har ydet finansielle bidrag til FN's hjælpeprogrammer.

Det ville efter vor opfattelse være til fordel

for udviklingslandene og fremmede for det danske samarbejde med disse lande, om man fortolkede formålsparagraffen således, at styrelsen aktivt skulle virke for dansk erhvervsliv - og ikke mindst dettes ingeniørmæssige - medvirken i alle former for bistandsprojekter. Når der specielt peges på den ingeniørmæssige indsats, hænger det sammen med, at mange bistandsprojekter netop starter på det ingeniørmæssige plan, og at den kontakt, der her etableres, oftest fører til senere kontakter med andre dele af erhvervslivet.

Ifølge sagens natur er formålet med de økonomiske midler, der ydes til udviklingslandene, at sætte disse i stand til at købe sig praktisk bistand i form af ydelser. De økonomiske midler må anvendes til køb af anlæg, af know-how osv. med henblik på at få startet den proces, der i sidste ende sætter landene i stand til at klare sig selv i den internationale økonomi. Dette er den almindeligt anerkendte filosofi, og det er da også på denne måde, de midler anvendes, der tilføres udviklingslandene gennem de internationale hjælpeorganisationer.

Som det fremgår af oversigter over FN-organernes bistand, købes langt de fleste af de ydelser, udviklingslandene har brug for, i dag hos firmaer i de store lande og i de tidligere kolonimagter. Dette er for så vidt naturligt, som netop disse landes erhvervsliv har en ikke ringe ekspertise med hensyn til arbejde i udviklingsområderne, men tendensen forstærkes naturligvis af den politik, de pågældende lande fører på bistandsområdet, herunder deres bilaterale hjælp. Man kan beklage dette og eventuelt finde det forkasteligt, men man må erkende, at det sker.

For udviklingslandene betyder dette naturligvis ud fra en kortsigtet betragtning, at de får effektiv hjælp af eksperter, hvis dygtighed er indiskutabel. Men på længere sigt bringer det også disse lande dybere ind i et fortsat afhængighedsforhold til netop de store lande og de tidligere kolonimagter. Det bliver disse landes erhvervsliv, udviklingslandene får forbindelse med.

Det forekommer Dansk Ingeniørforening og Ingeniør-Sammenslutningen uheldigt, at man ved de danske bidrag til de internationale hjælpeprogrammer er med til at bringe udviklingslandene ind i et afhængighedsforhold til de stærke industrilande. Man er fuldt på det rene med, at hensigten med at yde så stor en del af den danske hjælp til udviklingslandene

gennem FN-organerne naturligvis har været den stik modsatte, nemlig at gøre denne hjælp »neutral«, men man finder på den anden side, at denne hensigt ikke opnås. Afgørende for, hvilke afhængighedsforhold udviklingslandene kommer ind i, er ikke, hvor de økonomiske midler kommer fra, men hvilke landes erhvervsliv, udviklingslandene kommer i kontakt med. Erhvervsmæssige kontakter er i dag ofte af større betydning end officielle kontakter nationer imellem.

Det er på denne baggrund, Dansk Ingeniørforening og Ingeniør-Sammenslutningen finder, at man vil gøre udviklingslandene en større tjeneste ved gennem den danske udviklingsbistand også at få skabt kontakt mellem de pågældende lande og det danske erhvervsliv, specielt den danske ingeniørverden.

Den danske bilaterale bistand har hidtil i hovedsagen ligget på området undervisning samt på landbrugsområdet. Uden at ville undervurdere betydningen af en indsats på disse områder skal det dog påpeges, at det efter de to organisationers opfattelse er yderst begrænset, hvad man ad denne vej kan opnå. Indsatsen må uundgåelig blive beskeden og punktvis og kan risikere at øge uligheder inden for et udviklingsland i stedet for at skabe en samlet opgang for landet. Der må antages at kunne opnås langt større og bredere resultater, såfremt dansk erhvervsliv ved en koordineret indsats over en bred front kommer ind i samarbejdet med udviklingslandene, og det er derfor de to foreningers håb, at man ved revisionen af bistandsloven og specielt dennes administration vil sigte imod, at man gennem den danske bilaterale hjælp aktivt søger at trække dansk erhvervsliv og dansk teknik ind i arbejdet.

I den forbindelse skal man oplyse, at Dansk Ingeniørforening og Ingeniør-Sammenslutningen har arbejdet med spørgsmålet om, hvordan dansk erhvervsliv og teknik mere aktivt kan trækkes ind i samarbejdet med udviklingslandene.

Dette arbejde har foreløbig resulteret i en rapport, hvori der fremsættes forslag om etablering af et koordineringsorgan, hvis målsætning skal være at initiere, koordinere og kanalisere dansk praktisk-teknisk indsats til udviklingslandene gennem vejledning til danske myndigheder og private firmaer, således at den optimale effekt sikres til gavn for modtagerlandene og det danske samfund. Det påtænkte

koordineringsorgans hovedfunktion kan sammenfattes i følgende punkter: (1) kanalisere praktisk-tekniske bistandsopgaver fra TA-styrelsen ud til dansk erhvervsliv, (2) kanalisere opgaver fra Verdensbanken, FN-organer og andre internationale, nationale og private udenlandske opdragsgivere til dansk erhvervsliv, (3) forestå vurderingen af forslag til tekniske bistandsprojekter med henblik på deres egnethed, (4) bistå erhvervslivet i dannelsen af joint ventures til opnåelse og løsning af opgaver af speciel karakter og/eller omfang, (5) gennem direkte eller indirekte indflydelse på projektbeskrivelser, betingelser m. v. sørge for, at dansk industri ikke stilles ringere end andre

landes virksomheder i konkurrencen om opnåelse af kontrakter, (6) virke inspirerende for det danske erhvervslivs deltagelse i opgaver i udviklingslandene, (7) bistå - om fornødent - udsendte konsulenter ved at etablere direkte kontakt mellem disse og erhvervslivet, (8) selv tage initiativ, hvor som helst dette tjener den definerede målsætning. Finansieringen tænkes tilvejebragt såvel til etablering som til drift ved hjælp af tilskud fra private eller offentlige fonds eller på anden måde, der måtte være forenelig med organisationens uafhængige karakter. Det må antages, at en beskeden start af organisationen vil forudsætte et beløb på ca. kr. 400.000 det første år.

BILAG 1 b

Henvendelse fra

De samvirkende danske Husmandsforeninger, Landbrugsrådet og

De samvirkende danske Landboforeninger

1. Organisationerne skal til indledning erindre om, at det i betænkning af 6. maj 1961 vedrørende tilrettelæggelse og udvidelse af Danmarks bistand til udviklingslandene, som danner grundlag for loven om teknisk bistand til udviklingslandene, er anført, at medens det primære hensyn ved tilrettelæggelsen af u-lands-hjælpen skal være at hjælpe udviklingslandene, kan det være berettiget og i udviklingslandenes interesse samtidig at søge andre hensyn, herunder handelspolitiske hensyn, tilgodeset. Det anføres i denne sammenhæng, at der i bistandsarbejdet bør tages hensyn til erhvervslivets synspunkter, og der peges på de muligheder, som teknisk bistand frembyder for dansk eksport i videste forstand.

Disse grundbetragtninger bør fortsat være retningsdannende ved tilrettelæggelsen af den danske u-landshjælp. Det bemærkes, at dansk landbrug ser frem til, at der i voksende omfang kan realiseres et ligeberettiget økonomisk samarbejde med u-landene, herunder en øget kommerciel samhandel med disse lande. Organisationerne finder det principielt ønskeligt, at dette er en hovedmålsætning for u-landsbistanden, men erkender tillige, at det i en længere periode fremover vil være nødvendigt med teknisk og økonomisk bistand til u-lande-

ne i stadigt voksende omfang. Organisationerne kan derfor give tilslutning til, at 1 % målsætningen for den danske u-landsbistand fremover beregnes på grundlag af bruttonationalproduktet.

2. Dansk landbrugs umiddelbare interesse i den danske u-landsbistand er knyttet til leverancer af fødevarer til u-landene, idet fødevarehjælp indebærer såvel øjeblikkelige afsætningsmuligheder som muligheder for på længere sigt at opbygge en kommerciel eksport til utraditionelle markeder.

For fødevarehjælp som for anden u-landshjælp er hovedkriteriet, at hjælpen dækker et behov, og at den bidrager til den økonomiske udvikling i de modtagende lande. Disse spørgsmål, behovet for fødevaretilførsler samt fødevarehjælpens indpasning i den økonomiske udvikling, foreligger i dag betydeligt bedre belyst, end da den oprindelige lov om den danske u-landshjælp blev vedtaget i 1962, ligesom der foreligger en betydelig dokumentation vedrørende de praktiske erfaringer med hensyn til realisering af fødevarebistand.

3. Hvad angår u-landenes behov for fødevareimport, herunder fødevarehjælp, er dette spørgs-

mål belyst gennem rapporter om multilateral fødevarehjælp udarbejdet i fællesskab af FN og FAO (Multilateral Food Aid E/4352 af 6. juni 1967 samt E/4538 af 12. juni 1968). I disse rapporter beregnes u-landenes behov for fødevarehjælp i 1975 at udgøre 3-4 milliarder dollars mod en samlet fødevarehjælp i øjeblikket, bilateral som multilateral, på 1,5-2 milliarder dollars årligt; skal den ernæringsmæssige status i u-landene forbedres væsentligt, skal forannævnte tal øges betydeligt. Foranlediget af disse rapporter vedtog FN's generalforsamling ved sin 23. samling en resolution, der bl. a. peger på det fortsatte behov for fødevarehjælp, og som anerkender fødevarehjælpens betydning såvel til løsning af ernæringsmæssige problemer som til fremme af den økonomiske udvikling. I resolutionen anmodes Verdensfødevareprogrammet, WFP's styrende komité om at vurdere rapporterne fra FN og FAO vedrørende multilateral fødevarehjælp samt i denne forbindelse bl. a. at fremkomme med rekommandationer med hensyn til, hvorledes fødevarehjælpen kan indpasses i FN's andet udviklingstiaår med henblik på at løse verdensfødevareproblemerne. Det ventes, at WFP's styrende komité vil kunne fremlægge en rapport om spørgsmålet ved ECOSOC's samling i 1970.

Der skal videre henvises til FAO's indikative verdensplan, der, dersom den hidtidige udvikling fortsætter, forudser, at u-landenes behov for fødevareimport vil stige fra 2 milliarder dollars i 1962 til 26 milliarder dollars i 1985, trods en forudset samtidig stigning i u-landenes egenproduktion fra 36 til 66 milliarder dollars (Provisional Indicative World Plan for Agricultural Development C 69/4 August 1969). Den indikative verdensplan forudser dybtgående ændringer i produktions- og afsætningsmønstret frem til 1985, men fremhæver eksempelvis tilige, at der, hvad angår proteinholdige produkter og specielt mejeriprodukter, over det næste tiår eller mere vil være behov for en massiv fødevarehjælp. Den indikative verdensplan vil blive forelagt og behandlet ved FAO's 15. konference i november 1969 samt ved den anden verdensfødevarekongres i juni 1970.

4. Det af FN og FAO i fællesskab administrerede Verdensfødevareprogram, WFP, der indledte sine aktiviteter i 1963, har som hovedformål at anvende fødevarer til fremme af den økonomiske og sociale udvikling i de modtagende lande, medens en mindre del af pro-

grammets midler er reserveret anvendelse som nødhjælp.

En del af projekterne vedrører udvikling af menneskelige ressourcer i særlig grad gennem bespisningsprojekter for udsatte befolkningsgrupper som vordende mødre og skolebørn. Undersøgelser foretaget af WFP viser, at WFP til dette formål alene kan anvende fødevarer til en værdi af 120 mill. dollars årligt over de næste 5 år. Som eksempel på denne form for aktivitet kan henvises til et i 1969 godkendt bespisningsprojekt i Colombia til en værdi af 42 mill. dollars over 5 år, som indebærer, at 4,7 % af den samlede colombianske befolkning modtager fødevarer gennem WFP. Det skal fremhæves, at WFP-projekter udføres i nøje samarbejde med såvel nationale myndigheder som andre internationale organisationer, ved bespisningsprojekter specielt i samarbejde med UNICEF og WHO.

Den overvejende del af programmets midler anvendes til direkte produktive projekter som landvinding, etablering af kunstig vanding og udvikling af husdyrbruget. Det er således et væsentligt træk, at fødevarehjælpen gennem WFP bidrager til at øge landbrugsproduktionen i de modtagende lande. Det skal fremhæves, at der i denne sammenhæng tages vidtgående hensyn til producentinteresser i de pågældende lande, bl. a. ved iagttagelse af FAO's principper for afsætning af overskud, som også sigter på at beskytte lokal produktion.

Ved udgangen af 1968 havde WFP i alt 286 operative projekter, som indebærer en økonomisk forpligtelse for WFP på i alt 439 mill. dollars. Da WFP's bidrag som gennemsnit udgør 20 % af projekternes værdi, er det betydelige udviklingsaktiviteter, der er sat i gang gennem fødevarehjælpen. WFP bidrager herunder til at mobilisere latente arbejdskraftsreserver, idet der ofte er tale om igangsættelse af stærkt arbejdskrævende projekter.

Målsætningen for aktiviteterne er fortsat blevet forøget. I den første 3-års periode var målsætningen således 100 mill. dollars, og for 2-års perioden 1971-72 tilstræbes faste bidrag på i alt 300 mill. dollars, idet man samtidig udtrykker håb om at modtage yderligere bidrag, således at man når op på den af programmets eksekutivdirektør foreslåede beløbsramme på 400 mill. dollars. Når WFP kan udvise en fortsat ekspansion, er baggrunden herfor realiteter i form af en effektiv økonomisk bistand til u-landene gennem fødevarehjælpen. Det tæller

med, at WFP fra starten har lagt betydelig vægt på et nært samarbejde med de øvrige internationale bistandsorganisationer med henblik på at opnå en maksimal effekt af de samlede ressourcer. Endvidere gælder, at der gennem en omfattende rapportering og evaluering er nøje kontrol med de investerede midler. Danmark har fra starten været medlem af WFP's styrende komité.

5. Gennem de analyser af behovet for fødevarehjælp, der er forelagt af FN og FAO, jf. punkt 3, og de positive erfaringer, der er opnået gennem WFP, jf. punkt 4, er der skabt grundlag for en intern dansk stillingtagen til fødevarehjælpens prioritet i den danske u-landsbistand, herunder en revision af den for folketingset i 1967 forelagte 5-årsplan for den danske u-landsbistand.

Organisationerne har tidligere over for regeringen i forbindelse med en indstilling vedrørende det danske bidrag til WFP for 1971/72 henstillet, at der gives øget prioritet til fødevarehjælp i den danske u-landsbistand, og man har peget på, at dette kunne ske ved en begrænsning i den planlagte overordentligt kraftige stigning i bidraget til UNDP til fordel for en øget stigning i bidraget til WFP eller ved en hurtigere opnåelse af 1 %-målsætningen. *Danmarks naturlige forudsætninger for at yde fødevarehjælp sammen med den klare argumentation, der er indeholdt i undersøgelserne fra FN og FAO, samt resultaterne i WFP motiverer, at en øget dansk fødevarehjælp — absolut som relativ — realiseres i de kommende år.*

6. Den danske fødevarehjælp realiseres for nærværende under 3 former, nemlig over WFP, gennem kornaftalens afsnit om fødevarehjælp, samt gennem bilaterale danske statslån. Afhængig af udnyttelsesgraden af de ydede statslån til Indien til køb af mælkepulver svarer dette til, at vel omkring 15% af den danske u-landsbistand for nærværende ydes i form af fødevarehjælp. *Med et fortsat stigende u-landsbudget er denne procentsats efter organisationernes opfattelse alt for lav, og indikativt skal man henvise til, at f. eks. en trediedel af USA's u-landsbistand består af landbrugsvarer.*

7. Den danske fødevarebistand bør i overvejende grad kanaliseres gennem WFP, der har opbygget et effektivt administrationsapparat. Danmark, der eksporterer to trediedele af sin landbrugsproduktion, har en klar interesse i at styrke det samarbejde vedrørende multilateral fødevarehjælp, der er etableret gennem WFP.

For så vidt angår kornaftalens fødevareafsnit gælder, at denne aftale udløber pr. 30. juni 1971. Der kan for nærværende intet siges med sikkerhed om aftalens eventuelle forlængelse, ej heller hvorvidt Danmark fortsat vil deltage i eventuel fødevarehjælp under kornaftalen. Bortfalder afsnittet om fødevarehjælp, eller ophører Danmark med at yde bidrag, vil der være behov for tilsvarende at øge bidraget til WFP, dersom et passende fødevareelement i den danske u-landsbistand skal opretholdes.

BILAG 1 c

Henvendelse fra Grosserer-Societetet, Danmarks Engroshandelskammer

Det har stedse været Grosserer-Societetets opfattelse, at den bedste hjælp, vi kan yde u-landene, er at søge frem til øget samhandel med dem. Dette opnås bedst ved at fjerne de importrestriktioner og toldhindringer, der står i vejen, således at disse landes varer frit kan passere grænserne. Det er societetets opfattelse, at man fortsat bør stile efter dette mål, uanset hvilken behandling vore egne varer får i de pågældende lande.

Ønskeligt havde det været, om alle giverlande kunne enes om at tildele den multilaterale hjælp førsteprioritet, og om ikke-diskrimination og effektivitet kunne sikres i denne form for hjælpearbejde. Men så længe dette efter societetets opfattelse ikke er opnået, vil det ikke føles urimeligt, hvis Danmark indtil videre standser ved de relativt meget store beløb, vi yder til de internationale organisationers bistandsarbejde, og som en hovedregel anvender

de kommende års merbistand på bilateral basis.

Hvad angår de rentefri statslån, er det væsentligt, at der forekommer en rimelig koordination mellem det danske tekniske hjælpeprogram og disse statslån. Som forudsætning for oprettelse af ny virksomhed må der gennemføres omfattende forstudier inden for teknik, økonomi, salg og marketing. Ifølge formuleringen af de danske statslånsaftaler kan midlerne anvendes til sådanne undersøgelser. Det må her foreslås, at administrationen på dette område nøje bør følge den praksis, som forekommer under det internationale hjælpeprogram, hvor udgifter til forundersøgelser i de forskel-

lige u-lande finansieres bl. a. af Verdensbanken.

Endelig tillader Grosserer-Societetet sig at henstille til overvejelse, at dansk erhvervsliv under et samarbejde mellem Industrirådet, de store ingeniørfirmaer og Grosserer-Societetet får mulighed for at udpege en fast repræsentant til den danske FN-delegation. Det vil utvivlsomt være værdifuldt, om en erhvervsrepræsentant kan være til stede under møderne i De forenede Nationers hjælpeorganisationer og rapportere til Danmark, hvilke arbejder og planer der står over for en praktisk gennemførelse.

BILAG 1 d

Henvendelse fra Industrirådet med særudtalelse fra aktieselskabet **Burmeister & Wain**

I. Industrirådets generelle bemærkninger

Udviklingslandenes import specielt af kapitalgoder og hjælpestoffer til produktion inden for industri og landbrug er i det sidste tiår i væsentlig og voksende grad blevet finansieret over udviklingshjælp dels på multilateralt plan via internationale institutioner, og dels og langt overvejende gennem bilateral økonomisk bistand fra industrilandene.

For så vidt angår den bilaterale hjælp, administreres denne af de pågældende donorlande langt overvejende på en sådan måde, at den i størst mulig udstrækning knytter forbindelser til donorlandets industri.

For så vidt angår den multilaterale hjælp, som ydes over internationale institutioner med formidlende bistand af store rådgivende virksomheder, er det en erfaring, at denne form for hjælpeydelse, hvad angår leverancer, giver internationale koncerner og industrien i de store industrilande en fortrinsstilling. Dansk industri har bl. a. på grund af sin størrelsesstruktur og et heraf følgende forholdsvist svagt udbygget kontaktnet til de bevilgende institutioner kun i stærkt begrænset omfang opnået leverancer inden for rammerne af disse hjælpeydelser.

Denne situation har på u-landsmarkederne ført til en drejning af det normale handelsmønster til skade for udbygningen af dansk eksport, og det kan bl. a. konstateres, at tidligere danske

leverancer på rent kommercielt grundlag er blevet afløst af leverancer under internationale eller bilaterale hjælpeprogrammer. I nogen grad er dog disse forhold modvirket af leverancer fra dansk erhvervsliv muliggjort gennem danske statslån til udviklingslandene.

Idet man naturligvis fuldt ud erkender, at det primære formål med den danske bistand til udviklingslandene er at bidrage til den erhvervsmæssige udvikling i disse lande, skal man dog på den foranstående baggrund give udtryk for industriens interesse for, at den danske bistand i det omfang, det er foreneligt med hovedformålet, ydes under en form, der modvirker den diskriminering af danske eksportinteresser, som udviklingen inden for samhandelen mellem i-lande og u-lande indebærer. Man skal i den forbindelse pege på følgende faktorer:

Dansk industri er naturligt disponeret for at imødekomme væsentlige behov i forbindelse med u-landenes erhvervsmæssige udvikling. Der skal her bl. a. peges på den omfattende og bredt dækkende produktion af kapitalgoder for levnedsmiddelindustrien og for produktioner med tilknytning hertil, men også på kapitalgoder og komponenter for etablering af anden forædlingsindustri og hjælpematerialer for såvel den industrielle som den landbrugsmæssige produktion.

Det skal for en helhedsbetragtning også påpeges, at den valutariske belastning for den danske samfundsøkonomi i forbindelse med en given hjælpeydelse er væsentligt mindre, når ydelsen sker i form af danske leverancer.

Man skal endelig fremhæve, at man gennem leverancer fra dansk industri i forbindelse med den danske u-landsbistand er i stand til at sikre en høj effektivitet af denne bl. a. på grund af den kortere kommunikation mellem donor og modtager og den forholdsvis nære kontakt mellem det danske bistandsorgan og den danske industri.

Det er klart Industrirådets opfattelse, at en intensivering af samarbejdet mellem dansk industri og udviklingslandene, som den kan finde sted gennem danske leverancer af kapitalanlæg m. m. og det hertil knyttede tekniske samarbejde, vil have afgørende betydning for modtagerlandenes udbytte af den danske u-landsbistand.

På baggrund af ovenstående generelle bemærkninger skal man efterfølgende konkretisere Industrirådets kommentarer i forbindelse med bistandsloven.

Det skal her bemærkes, at den nuværende lov i sin form forekommer særdeles rummelig, og at de ønsker, man har, i højere grad retter sig mod lovens fortolkning og administration end mod dens indhold.

II. Industrirådets bemærkninger til lovens indhold og administration

Fordelingen på multilateral og bilateral bistand.

De danske bistandsydelse er fordelt med ca. halvdelen på multilateralt plan og ca. halvdelen på bilateralt plan. Den multilaterale bistand repræsenterer således for Danmark en langt større andel af den totale bistandsydelse end for andre donorlande, for hvilke de multilaterale bistandsydelse som helhed udgør omkring 10% af den samlede bistand.

Danmark er således langt den største pr. capita bidragyder til UNDP og var i 1968 den fjerdestørste bidragyder. Efter en oversigt over bidragydere til UNDP for 1969 synes denne position yderligere forstærket, idet Danmark nu med et tilsagn på 15,6 mill. US \$ placerer sig som nr. 3 mellem over 100 bidragydende lande og kun overgås af USA og Sverige.

I henhold til den nyligt udkomne beretning

fra styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene skyldes den store multilaterale andel i de danske bistandsydelse for en del, at opbygningen af et bilateralt program tager tid for et land uden traditionelle forbindelse med udviklingslandene.

Det er Industrirådets opfattelse, at man nu må stille mod en forholdsmæssig udbygning af den bilaterale sektor inden for bistandsydelse, hvilket bl. a. vil kunne fremmes gennem vejledende information over for udviklingslandene om leveringsmuligheder fra Danmark - og den danske industri.

Man skal i denne sammenhæng ikke undlade at pege på, at den multilaterale bistand i stor udstrækning finder anvendelse til leverancer fra store industrilande og tidligere kolonimagter, og at dansk erhvervsliv gennem den høje multilaterale bistand stilles relativt ugunstigt, uden at der herigennem synes at være sikret nogen større effektivitet af den ydede bistand. Samtidig vil naturligvis en relativ udbygning af den bilaterale sektor indebære, at den valutamæssige belastning i forbindelse med bistandsprogrammerne reduceres.

Vedr. § 1

Lovens formålsparagraf forekommer særdeles rummelig, og man skal her kun foreslå begrænsede korrektioner og en tilpasning af administrationen med henblik på

- en intensiveret information til udviklingslandene om leveringsmuligheder fra dansk industri,

- en forhåndsevaluering af industrielle projekters rentabilitet og egnethed,

- en smidiggørelse af gældende praksis for studieophold i danske industrivirksomheder for stipendiater fra udviklingslandene.

Det er Industrirådets opfattelse, at udnyttelsen af danske statslån til udviklingslandene vil kunne fremmes og effektiviseres, såfremt myndighederne i modtagerlandene i større udstrækning bliver gjort bekendt med leveringsmuligheder fra dansk industri.

Man skal her pege på den mulighed, at der tilknyttes TA-sekretariatet enkelte tekniske medarbejdere med særlig industriel indsigt, der kan virke som rådgivere over for myndighederne i de låntagende lande vedrørende leverancemuligheder fra dansk industri, hvilket eventuelt vil kunne ske inden for den bestående bistandskonsulentordning.

Der foreligger eksempler på, at andre donorlande ved udsendelse ad hoc af sådanne industrielle eksperter har sikret en hurtig og effektiv udnyttelse af givne lånetilsagn til gavn for såvel modtagerlandet som erhvervslivet i donorlandet.

Det er endvidere Industrirådets opfattelse, at en vis kontrol med hensyn til rentabilitet og egnethed af projekter, som finansieres under statslånene, må anses for hensigtsmæssig, bl. a. fordi fejldispositioner på dette område kan føre til, at lånene kommer i miskredit.

En sådan evaluering udøves p. t. i forbindelse med projekter inden for det tekniske bistandsprogram, medens projektbedømmelsen inden for det finansielle bistandsprogram vidtgående overlades modtagerlandene. En projektvurdering ville i givet fald kunne overlades rådgivende danske virksomheder eventuelt i samarbejde med industrielle bistandskonsulenter.

Man skal herefter foreslå en udvidelse af lovens § 1, stk. 7, som følger:

»at forestå eller yde hjælp til rekrutteringen, uddannelsen og vejledningen af danske eksperter eller danske rådgivende virksomheder såvel til det arbejde, der udføres gennem FN eller de herunder hørende særorganisationer, som til det, der udføres direkte fra Danmark samt at iværksætte udsendelse af danske eksperter eller danske rådgivende firmaer med henblik på at yde vejledning vedrørende leverancer fra Danmark og at verificere egnethed af industrielle projekter, som udføres med dansk finansiel bistand.«

Med henvisning til lovens § 1, stk. 11, skal man henstille, at der gennemføres en smidigere administration vedrørende støtte til stipendiater fra udviklingslandene, som ønsker en uddannelse inden for dansk industri. Den gældende praksis, at der fordres en anbefaling på myndighedsplan i stipendiatens hjemland, har med den langsomme administration i udviklingslandene i flere tilfælde bremset en rimelig udnyttelse af stipendiatorordningen med henblik på gennemførelse af nyttige studier hos danske industrivirksomheder. For § 1, stk. 11, skal man i denne sammenhæng foreslå, at betegnelsen »studerende« udvides til at dække såvel almindelige studenter som unge erhvervsfolk, forskere m. m.

Vedr. § 7

Industrirådet er enig i, at danske statslån under bistandsloven vidtgående bør bindes til danske leverancer. Man finder dog, at disse bestemmelser af praktiske grunde bør administreres med en vis fleksibilitet.

I et vist omfang ydes bistandslån således, at modtagerlandet kan disponere over indtil 25 % af lånet til indkøb uden for Danmark, og kriteriet for opnåelse af disse specielle betingelser er normalt det pågældende lands økonomiske status. Man vil anse det for væsentligt mere rationelt, om spørgsmålet om en frit disponibel andel også blev knyttet til projektets karakter, hvilket vil muliggøre større fleksibilitet i forbindelse med leverancer af anlæg fra Danmark.

Man skal endvidere pege på betydningen af, at der fastholdes en begrænset tidsfrist for udnyttelsen af givne statslåntilsagn. I forbindelse med en vis teknisk vejledning til det låntagende land vil der herigennem kunne opnås en hurtig og effektiv udnyttelse af lånene.

Yderligere skal man pege på ønskeligheden af, at der i forbindelse med ydede statslån sikres gunstige genbelåningsvilkår, hvad løbetid og rente angår i låntagerlandet, således at de gunstige danske lånebetingelser rent faktisk kommer de udvalgte projekter til gode, også hvor disse udføres af private firmaer i låntagerlandet.

For finansiering over danske statslån til udviklingslandene har hidtil principielt kun eller langt overvejende været godkendt leverancer af identificerbare anlæg eller større enheder til identificerbare anlæg, medens forskellige hjælpemaskiner og mobile enheder som landbrugsmaskiner, entreprenørmateriel m. m. normalt ikke har kunnet opnå finansiering ad denne vej.

Da hjælpeydelse fra andre lande og internationale institutioner øjensynligt administreres uden tilsvarende identifikationskrav, påføres grene af dansk industri konkurrence via hjælpeydelse på markeder, hvor de tidligere har opereret på rent kommercielt grundlag.

Specielt peger man fra værftsindustrien på, at den nyligt opstillede OECD-aftale om begrænsning af rentesubsidier til skibsbygningsindustrien udtrykkeligt tager forbehold med hensyn til leverancer til udviklingslandene, hvilket befrygtes at medføre, at man på disse markeder i voksende grad vil møde konkurrence fra leverancer finansieret via hjælpeydelse på særligt gunstige vilkår.

På ovenstående baggrund og idet produkter

inden for de omhandlede kategorier efter Industrirådets opfattelse udmærket kan indgå i eller udgøre betydningsfulde projekter, der stiler mod lokal erhvervsudvikling, finder man det uheldigt, at leverancemulighederne inden for de danske statslånsilsagn er begrænset til en så relativt snæver sektor af dansk industri.

Man skal derfor henstille, at der åbnes for finansiering inden for statslånsrammerne også for hjælpemaskiner og mobile kapitalgoder, hvor disse på betydningsfuld måde indgår i større samlede projekter. For større udviklingsprojekter inden for landbrugssektoren vil også leverancer fra Danmark af kunstgødning og visse kemikalier kunne have en sådan betydning for projektets gennemførelse, at det må kunne motivere en finansiering over et foreliggende statslånsilsagn.

Vedr. § 9

For leverancer af industrielle anlæg fra Danmark til udviklingslande, som nyder garanti i henhold til bistandslovens § 9, må den ydede kredit af den danske leverandør normalt forrentes med 1 % over den gældende diskonto. Man skal påpege, at i betragtning af de ekstraordinært lange kreditter, som ofte er knyttet til sådanne leverancer, indebærer variationerne i forrentningen et alvorligt kalkulationsmæssigt usikkerhedsmoment, ligesom det aktuelle, høje danske renteniveau er en ekstraordinær stærk belastning for virksomhedernes konkurrenceevne.

Både med henblik på kreditgarantier under bistandslovens § 9 og investeringsgarantier under lovens § 8 skal man udtrykke ønsket om, at der tilrettelægges en forretningsgang, som sikrer en hurtigere ekspedition af fremkomne ansøgninger og i den forbindelse henstille, at kravene om stats- eller statsbankgaranti fra pågældende udviklingsland lempes.

Fra enkelte virksomheder peges på en praksis, der finder anvendelse f. eks. ved ydelse af visse statslån fra Frankrig til udviklingslandene. Herefter anvendes statslånene til en kontant-rate på 33 % i forbindelse med større leverancer, hvorefter restbeløbet ydes som kredit fra leverandøren med statsgaranti svarende til § 9-garantien. Sådanne aftaler synes at have vakt interesse i visse lande og vil eventuelt have mulighed for at styrke den danske u-landsindsats.

III. Særudtalelse fra Aktieselskabet Burmeister & Wain

Revision af u-landsbistandslån Resumé

§ 1, stk. 1

Dansk finansiering bør betinges af, at dansk erhvervsliv medvirker i en årrække. Indtil bedre balance mellem dansk financier støtte og dansk medvirken i projektering og levering er opnået, stoppes danske bidrag til den multilaterale hjælp.

§ 1, stk. 2

Støtte bør gives til danske forundersøgelser for dansk erhvervsliv. Arten af danske projekter bør vælges direkte ud fra, hvad dansk erhvervsliv i bredeste forstand kan præstere nu - eller kan udvikles til at præstere inden for de behov, u-landene har.

§ 1, stk. 5

En fast dansk indstilling i sådanne koordineringsdrøftelser ønskes.

§ 4, stk. 3

Der bør stilles forslag om deltagelse af flere folk med direkte tilknytning til erhvervslivet.

§ 7, stk. 1-2

Se kommentarerne til § 1, stk. 1.

§ 10, stk. 1-2

Fondens formål bør udvides, således at finansiering af danske investeringer i u-lande helt eller i samarbejde med internationale finansieringsinstitutter kan gennemføres af fonden.

§ 10, stk. 5

Der bør ansættes ingeniører i fonden.

Kommentarer

§ 1, stk. 1

Med den omkostningsbyrde, som FN's administration af midlerne betyder, ville et sådant stop givet betyde større finansiel hjælp direkte til u-landene. For det første ville nævnte administrationsomkostninger bortfalde, for det andet kunne pengene bruges til løsning af aftalte, konkrete opgaver, ved tildeling af sådanne til specifikke firmaer eller firmagrupper, i stedet for som nu af »ideelle retfærdighedsgrunde« for en meget stor del at blive brugt til et enormt papirarbejde, som f.eks. feasibility studies, preinvestment studies, udarbejdelse af licitationsbetingelser, tilbudsudarbejdelse.

§ 1, stk. 2

Arten af danske projekter bør ikke begrænses af mere eller mindre velargumenterede ideelle retningslinier, men tværtimod vælges direkte ud fra, hvad dansk erhvervsliv i bredeste forstand kan præstere inden for de behov, u-landene har. Det er urimeligt, at man postulerer, at visse produkter er mere eller mindre omsættelige end andre. At afvise skibe som produkt i forhold til skibsmotorer er at opfordre andre nationer til at yde netop den form for hjælp, vi ikke selv vil yde. Er maskineriet til et frysehus mindre omsætteligt end et skib.

§ 1, stk. 5

Der ønskes en hård dansk egoistisk indstilling i sådanne koordineringsdrøftelser, således at ingen danske kr. »spildes« på amerikansk erhvervsliv. Det er danske gaver, vi må selv kunne bestemme, til hvem og hvordan vi giver. Jo

mere direkte hjælpen bliver, des flere midler tilflyder der u-landene.

§ 4, stk. 3

En stærk repræsentation af folk fra erhvervslivet i Rådet bør opnås. Dansk konkurrenceindustri har i øjeblikket ikke kapital til overs til investeringer i u-landene. Hvis staten mener, at investeringer i u-landene er nødvendige for at opretholde beskæftigelsen i Danmark, må det også være statens opgave i langt højere grad end hidtil at medvirke til sådanne investeringer.

§ 10, stk. 5

Det svenske »SIDA« (Swedish International Development Authority) har ingeniører ansat og anser det for nødvendigt for at kunne foretage en fornuftig teknisk bedømmelse af investeringsforslag.

BILAG 1 e

Henvendelse fra Centralinstituttet for nordisk Asienforskning

På basis af CINA's erfaringer, der er indhentet dels gennem et begyndende samarbejde med universiteter og forskningsinstitutioner i udviklingslandene i Asien, dels ved talrige henvendelser fra og samtaler med forskere fra disse lande, finder instituttet, at en revideret bistanndslov udtrykkelig bør åbne mulighed for etablering af direkte aftaler om samarbejde mellem danske universiteter og forskningsinstitutioner og tilsvarende institutioner i udviklingslandene med henblik på:

1. økonomisk og faglig bistand ved tilrettelæggelsen af universitetsundervisningen og forskningen i de pågældende lande, navnlig inden for nye fagområder;

2. tilskud til udgivelse og anskaffelse af videnskabelig litteratur, der bygger på data indsamlet i udviklingslandene, og andet materiale, som kan anvendes i de pågældende landes højere uddannelse;

3. udsendelse af forskere med teknisk udstyr til indsamling og bearbejdning af data af be-

tydning for en tidssvarende samfunds- og kulturbeskrivelse;

4. uddannelse og udsendelse af rådgivere, der kan bistå ved konservering og inventering af arkivalier og samlinger, samt opbygning af videnskabelige samlinger, herunder indførelse af moderne katalogiserings- og registreringsmetoder (f. eks. EDB);

5. tilskud til anskaffelse af teknisk apparatur, såsom læseapparater til mikrofilm og mikrofiche, kopieringsudstyr, EDB-udstyr, der kan sætte de pågældende institutioner i stand til væsentligt at nedbringe omkostningerne ved anskaffelse af videnskabelig litteratur og ved katalogisering og registrering af samlinger;

6. specialundervisning på engelsk ved danske universiteter af post-graduate studerende fra udviklingslandene og indførelse af tutor-ordninger, således at ansvaret for studenternes uddannelse er placeret;

7. udveksling af studenterrådsmedlemmer ved

de pågældende universiteter, hvorved studerende får lejlighed til at sætte sig ind i hinandens problemer.

En række henvendelser til CINA har vist, at selv større universiteter i udviklingslandene må slås med alvorlige økonomiske problemer, der forhindrer dem i at iværksætte undervisning i vigtige humanistiske og samfundsvidenskabelige discipliner. Universiteterne savner midler til at skaffe sig den nødvendige ekspertbistand ved studiernes tilrettelæggelse og er - ofte på grund af valutavanskeligheder - ikke i stand til at anskaffe videnskabelig litteratur i det fornødne omfang. Derved opstår den bagvendte situation, at lande som Indien er nødt til at sende f. eks. sociologer, etnografer, historikere og lingvister til langvarig efteruddannelse i Europa og USA, fordi undervisningen på post-graduate niveau i hjemlandet er utilstrækkelig. Derved forstærkes yderligere de uheldige virkninger af, at disse videnskabsgrenes teori og metodik som regel bygger på data hentet i en fremmed kulturkreds. Således hviler de økonomiske og sociologiske modeller i det store og hele på amerikanske og europæiske forhold og lingvisternes i vid udstrækning på de indoeuropæiske sprog.

I den forbindelse skal man også pege på den centrale pædagogiske betydning af, at udviklingslandene sættes i stand til at udgive vi-

denskabelig litteratur og andet undervisningsmateriale, der er baseret på egne data. Et vigtigt led i denne udvikling er, at landene modtager teknisk og faglig bistand til sikring og katalogisering af arkivalier, der befinder sig i overhængende fare for at gå til grunde. Ofte drejer det sig om meget store og værdifulde samlinger, som det er af største betydning at sikre for eftertiden.

Endelig skal CINA i forbindelse med punkt 6 ovenfor tillade sig at fremhæve, at undervisningen ved de danske universiteter, inden for de humanistiske og sociale videnskaber er således tilrettelagt, at det sjældent er muligt at yde tilfredsstillende vejledning og undervisning af udenlandske post-graduate studerende. Det er derfor vigtigt — så længe det er påkrævet - at sætte universiteterne i stand til at gennemføre en særlig undervisning af studerende fra udviklingslandene.

De humanistiske fag og samfundsvidenskabene befinder sig for øjeblikket i en periode af udvikling og fornyelse, der formentlig vil resultere i en langt mere adækvat samfunds- og kulturbeskrivelse end man hidtil har kendt. Denne udvikling bør også udstrækkes til at omfatte landene i den tredje verden, ikke mindst i betragtning af, at den er en forudsætning for, at bistandsarbejdet i sin helhed kan blive til gavn for de mennesker, for hvis skyld det er iværksat.

BILAG 1f

Henvendelse fra Dansk Missionsråd

I forbindelse med revisionen af lovgivningen vedrørende arbejdet for bistand til udviklingslandene ønsker Dansk Missionsråd at henvise til, at missionsrådet under den nugældende ordning har haft en observatør i styrelsen for teknisk samarbejde med u-landene.

Dansk Missionsråd vil finde det af stor betydning, om en sådan observatørstatus for Rådet fortsat kan være mulig under en ny ordning for bistand til u-landene.

BILAG 1g

Henvendelse fra Dansk UNICEF-Komité

Det er beklageligvis fortsat en udbredt opfattelse, at UNICEF, FN's børnefond, først og fremmest er en nødhjælpeorganisation, ligesom

UNICEF fremdeles ofte fejlagtigt beskrives som FN's *børnehjælpefond*. Denne misforståelse kan forklares historisk, da UNICEF i 1946 blev op-

rettet som en nødhjælpsorganisation (emergency fund) til hjælp for børn og mødre i det krigshærgede Europa. Siden 1950 har organisationen imidlertid først og fremmest været engageret i *langtidsprogrammer i udviklingslandene*. I konsekvens heraf skiftede UNICEF i 1953 - samme år som organisationen blev gjort til et *permanent udviklingsorgan* under FN - navn fra United Nations International Childrens Emergency Fund til United Nations Childrens Fund, Forenede Nationers Børnefond.

Til trods for at UNICEF i akutte situationer (bl. a. Mellemøsten, Nigeria og Vietnam) faktisk yder katastrofehjælp, er det dog misvisende i dag at betegne UNICEF som en humanitær hjælpeorganisation. Dette illustreres bedst ved den kendsgerning, at kun 3 >% af UNICEF's projektbudget er afsat til katastrofehjælp. Og selv i de områder, hvor UNICEF i akutte nødssituationer yder hjælp, er børnefonden primært engageret i mere *langsigtede genopbygnings programmer*: ny- og genetablering af skoler, sundhedscentre etc. UNICEF, der er den eneste FN-organisation, som udelukkende arbejder for børn og unge i udviklingslandene, må siden 1953 betegnes som et *socialt udviklingsorgan under FN*.

UNICEF er i dag engageret i langtidsprogrammer i 115 lande og områder. Organisationens primære opgave er at tilskynde og hjælpe udviklingslande til at forbedre levevilkår for børn og unge og give disse en opvækst, der vil sætte dem i stand til som voksne at spille en aktiv rolle i udviklingen i deres respektive lande.

UNICEF arbejder med projekter inden for områderne undervisning, social velfærd, sygdomsbekæmpelse og -forebyggelse og ernæring, men det skal påpeges, at sådanne projekter i høj grad tillige har en *økonomisk virkning*, eftersom udviklingen af de menneskelige ressourcer (= UNICEF's opgave) simpelthen er forudsætningen for udviklingen af alle andre ressourcer.

I Pearson-kommissionens rapport hedder det således om UNICEF:

»In countries with a per capita income of less than \$ 100 there are over 500 million children under the age of fifteen, and in the developing world as a whole this group represents over 40 per cent of the population. The physical and mental development of this generation is not only a matter of im-

mediate humanitarian concern. It is also of central importance to the whole process of development. In only a few decades this generation will have taken the place of their elders.«

Det er UNICEF's politik fortrinsvis at yde støtte til projekter, der indgår som dele af nationale udviklingsplaner. Størstedelen af hjælpen ydes i form af udstyr og forsyninger, men væsentlige beløb ydes også til uddannelse af lokalt personel. Som bevis på den betydning, udviklingslandenes regeringer tillægger UNICEF-hjælpen, kan anføres, at modtagerlandene i gennemsnit selv yder 2½ gang mere til projekterne end UNICEF.

Der eksisterer et intimt samarbejde mellem UNICEF og FN's særorganisationer og andre grene af FN-familien. Samarbejdet mellem UNICEF og særorganisationerne (FAO, ILO, UNESCO og WHO) finder oftest sted på den måde, at særorganisationerne yder den nødvendige eksperthjælp til et projekt, UNICEF leverer udstyr og forsyninger, hvorefter UNICEF og de respektive regeringer i fællesskab sørger for projekternes gennemførelse. Der eksisterer et nært samarbejde med UNDP, bl. a. omfattende koordinerende planlægning i de enkelte lande og fælles hjælp til forskellige projekter. Gennemførelsen af projekter udføres af modtagerlandene i direkte samarbejde med UNICEF og ikke, som det er tilfældet med UNDP, gennem særorganisationerne eller andre organisationer.

UNICEF-hjælpen finansieres ved frivillige bidrag, statslige og private. Indkomstmålet for 1970 er 50 mill. \$. Der er imidlertid inden for UNICEF's arbejdsområde behov for en hjælp af et meget større omfang end den, der kan ydes nu. Der synes at være almindelig enighed om, at UNICEF med sin nuværende opbygning nemt vil kunne administrere en hjælp af det dobbelte omfang, og UNICEF's styrelse fandt derfor på sit sidste møde i 1969, at det næste indkomstmål måtte være en fordobling af det nuværende mål. FN's generalsekretær har i indledningen til sin årsrapport støttet dette synspunkt (»the world could afford to channel \$ 100 million through the United Nations Organization specifically concerned with children«), og også Sir Robert Jackson, forfatteren til »A Study of the Capacity of the United Nations Development System«, har erklæret, at han er enig i det synspunkt, at UNICEF

har kapacitet til at administrere større beløb.

For at skaffe yderligere midler til rådighed for UNICEF's arbejde er et nyt begreb, såkaldte »noted projects«, blevet indført. Disse »noted projects« (foreløbig 26 forskellige projekter til i alt 16 mill. \$) er efter UNICEF-styrelsens opfattelse kvalificerede til at modtage UNICEF-hjælp, men midlerne findes ikke. Der findes i øjeblikket »noted projects« inden for bl. a. følgende områder: familieplanlægning, forskellige former for undervisning, vandforsyning i landdistrikter, udvikling af proteinrig føde og community development. Den nye mulighed, der her er åbnet for de enkelte lande til at finansiere »noted projects« gennem særlige bidrag, skulle åbne mulighed for i højere grad at involvere giverlandene i UNICEF's ar-

bejde og øge organisationens ressourcer. Det skal imidlertid understreges, at en forøgelse af de ikke øremærkede bidrag fremdeles er UNICEF's primære mål.

Det er Dansk UNICEF Komité's opfattelse, at UNICEF's arbejde som et udviklingsorgan i høj grad fortjener den danske regerings bevågenhed. Som den FN-organisation, der beskæftiger sig med udviklingen af de menneskelige ressourcer (børn og unge) har UNICEF efter komiteens opfattelse en overordentlig stor rolle at spille i det andet udviklingstiår. Forudsætningen for, at UNICEF kan spille denne rolle, er imidlertid, at UNICEF ser sig i stand til at imødekomme udviklingslandenes ønsker om bistand. Forudsætningen herfor er, at de nødvendige midler - først og fremmest regeringsbidrag - stilles til UNICEF's rådighed.

BILAG 1 h

Henvendelse fra Foreningen for mellemfolkelige Kontakter

Mellemfolkelig lejrskole

Opdragelse til mellemfolkelig forståelse er i de senere år begyndt at indtage en vigtig position i skolens arbejde. Historie- og geografi-bøgerne gennemgår ændringer i lyset af det synspunkt, at vi må søge at opdrage børnene og de unge til en så stor forståelse af mennesker i andre lande som muligt.

Det er nok vigtigt også i dette arbejde ikke at gøre undervisningen for teoretisk. Spørgsmålet er, i hvor høj grad man kan læse eller få fortalt sig til en forståelse af *mennesker* i andre lande. Spørgsmålet er også, om man ikke bør udvide det til at være en opdragelse til forståelse af mennesker i det hele taget, specielt de, der er eller lever anderledes, altså ikke kun mennesker i andre lande. Vi skal først og fremmest arbejde på at udvide børnenes og de unges *menneskelige* horisont eller tolerancefelt ved så ofte som muligt og på forskellige måder at lade dem erfare, at vi på trods af forskelligheder dog kan have udbytte af samvær.

Den bedste metode må være, at man forsøger at lade eleverne leve sammen med mennesker, der er eller lever anderledes. Vi kan ikke lære eleverne alt om alle mennesker, men vi kan give dem mulighed for, ved at komme i

kontakt med mennesker, der på forskellig vis afviger fra dem selv, at erfare, at de kan have udbytte af samvær med mennesker, selv om de er anderledes end de selv, og gennem en erfarede viden få en større fornemmelse af, at mennesker stiller forskellige krav til tilværelsen. Formodentlig opnås derved en mere forstående og tolerant indstilling til andre mennesker. Har man oplevet, at man kan have udbytte af kontakt med en evnesvag, vil man nok have en mere accepterende holdning til andre handicappede. Har man oplevet, at man kan komme i kontakt med en fremmed befolkning et sted på jorden, vil man nok på forhånd i højere grad acceptere mennesker andre steder på jorden. For opdragelsen til mellemfolkelig forståelse må det være væsentligere at lære store og små børn på en skole at kunne arbejde sammen på en fælles opgave end at lære dem en mængde stof om andre landes befolkning.

Det er ikke tilstrækkeligt at præsentere de »anderledes« for eleverne, de skal i kontakt med dem. Det er først og fremmest herved, der kan ske en udvikling med den enkelte. Sagt med andre ord: Det er en holdningsændring, man arbejder med. Viden om andre lande og

mennesker er i denne forbindelse af underordnet betydning. Undervisning om mennesker i andre lande kan være udmærket og er oftest populært hos børn og unge, men den mellemfolkelige (= den mellemmenneskelige) forståelse behøver ikke at have ændret sig, fordi man har opnået større viden på disse områder. Der til kræves et bevidst arbejde med holdningen til andre mennesker, en stadig stigende bevidsthed om sig selv og om sin placering i forhold til andre mennesker.

Det er klart, at disse mål ikke kan nås ved at tage til et fremmed land alene. Der er tale om en række aktiviteter, som samlet peger frem mod målet. En af disse aktiviteter er lejrskole i det fremmede miljø. Det er vigtigt at understrege, at lejrskolen ikke er et isoleret fænomen, men indgår som en del af et undervisningsprogram. Undervisningen heri begynder naturligvis fra 1. klasse med fællesaktiviteter inden for en klasses rammer samt besøg, praktikophold og lejrskoler i såvel kendte som især ukendte miljøer i skolens nærmeste omegn og i fjernere dele af landet.

I de ældre klasser må man sætte ind med en mere direkte og bevidst undervisning, der konfronterer eleverne med mennesker, der er eller lever anderledes. På grundlag af erfaringer kan det siges, at der er rig mulighed for at tage problemerne op i skolens litteratur- og orienteringsundervisning. Som eksempel på det sidste kan nævnes psykologi og »børnepraktik«, hvor de store elever kommer på praktikophold i skolens mindre klasser med det formål at erfare sig til, hvordan små børn er, og hvad de beskæftiger sig med. Et andet eksempel er »socialpraktik«, hvor eleverne kommer på praktikophold på forskellige sociale institutioner (f. eks. institutioner for evnesvage, døve, gamle, små børn). Før og efter praktikopholdene studerer eleverne i klassen forholdene for de sociale grupper, som de senere kommer til at op-

leve på deres egen krop under selve praktikopholdet.

Det næste skridt er at rejse til et fremmed land, til et område, hvor befolkningen lever anderledes, under andre geografiske forudsætninger end vi og med andre levevaner og økonomiske forhold end vi. Formålet med den mellemfolkelige praktik er det samme som for børne- og socialpraktikken. Eleverne skal erfare, at de kan have udbytte af at kontakte mennesker, selv om de lever meget anderledes, end de selv gør. Formålet er endvidere at give eleverne indtryk af, under hvilke forhold befolkningen lever i u-landene.

De mest velegnede steder er landsbymiljøer, idet det er små, overskuelige områder, hvor eleverne ret let kan opnå kontakt med befolkningen. Eleverne deltager i befolkningens dagligliv, er med på arbejde i marken, med til at bygge huse, med til at lave mad i husene, hente træ fra bjergene osv. De danske elever lever altså sammen med befolkningen i den tid, de er der. Det er klart, at de får et stærkt indtryk af, hvordan befolkningen i et u-landsområde lever. Et egentligt studie af »underudviklingen« på stedet er ikke nødvendigt, ja vil være misforstået. Eleverne kan ikke undgå at se, hvad underudvikling er, og er især efter opholdet i landsbyen, der normalt strækker sig over en uge, stærkt motiverede for at drøfte problemerne i u-landene.

Praktiske problemer som indkvartering, sprog m. m. vil det føre for vidt at komme ind på her, blot skal det siges, at det har vist sig, at disse problemer kan løses!

Der er ingen tvivl om, at disse mellemfolkelige lejrskoler er stærkt medvirkende til at give de store elever et realistisk indtryk af u-landsproblemerne og vil motivere stærkt til, at man også senere efter skoletiden vil beskæftige sig med u-landsproblemer og vort forhold til dem.

BILAG 1 i

Henvendelse fra Institutet for Udviklingsforskning

(1) I den gældende bistandslovs § 1 er der pålagt Styrelsen for teknisk samarbejde en række opgaver, blandt hvilke støtte til forskning vedrørende udviklingslandenes problemer ikke figu-

rerer. Denne side af Styrelsens virksomhed omtales kun i lovens § 6, hvor forskningsvirksomhed nævnes som et af de formål, til hvilke der kan bevilges midler i henhold til loven.

I betragtning af, at der i den seneste tid er givet forøget tilskud til forskning, bl. a. ved oprettelse af Institut for Udviklingsforskning, og i betragtning af, at denne støtte må forventes at få forøget omfang, når instituttet gradvis bliver i stand til at magte større forskningsopgaver, forekommer det naturligt at støtte til forskningsvirksomhed udtrykkeligt nævnes blandt de i loven angivne formål.

(2) Med hjemmel i folketingsudvalgets betænkning over forslaget til den gældende bistandslov har styrelsen nedsat et forskningsudvalg, som er rådgivende for Styrelsen ved beslutninger om støtte til enkeltpersoner eller mindre grupper af forskere, som skønnes kvalificerede til at drive forskning vedrørende udviklingsproblemer. Endvidere har Styrelsen taget initiativ til oprettelse af Institut for Udviklingsforskning og det dertil knyttede råd. På forskningsrådets møder den 13. juni og den 17. oktober 1969 drøftedes spørgsmålet om den fremtidige fordeling af arbejdsopgaver mellem Styrelsens forskningsudvalg på den ene side og Institut for Udviklingsforskning på den anden side. Der var enighed om, at forskningsrådet ikke burde tilstræbe en hel eller delvis

overtagelse af de funktioner, der nu varetages af styrelsens forskningsudvalg.

Dette standpunkt var motiveret med den betragtning, at skønt instituttet i særlige tilfælde skulle fungere som »sponsor« og tilknytningspunkt for i øvrigt uafhængige forskere, ville forskningen inden for instituttets rammer dog helt overvejende blive en institutionsforskning under direktørens ansvar. Rådet fandt derfor, at det var af betydning for forskningens frihed, at der - uanset oprettelsen af det ny institut - fortsat kan være adgang til finansiering af individuel forskning eller forskning foretaget af mindre grupper af kvalificerede forskere, med eller uden tilknytning til universiteterne og andre videnskabelige institutioner. Der var derfor enighed om at anbefale, at der sikres midler både til en fremtidig yderligere udbygning af Institut for Udviklingsforskning og til fortsættelse af den af Styrelsen og dens forskningsudvalg foretagne bevilling af tilskud til forskning. Da flere af forskningsrådes medlemmer også har sæde i Styrelsens forskningsudvalg eller deltager i dets møder, så rådet ingen fare for uheldig »overlapning« mellem de to instanser.

BILAG 1 j

Henvendelse fra Mellemfolkeligt Samvirke

Mellemfolkeligt Samvirke fremsender vedlagt: *»Forslag til udbygning af det kulturelle samarbejde med udviklingslandene«*.¹⁾ Forslagene er udarbejdet af et særudvalg nedsat under Mellemfolkeligt Samvirkes styrelse med det formål at søge klarlagt mulighederne for at udbygge det kulturelle samvirke og gensidigheden i samarbejdet med udviklingslandene.

Udvalget har specielt haft til opgave

1) at overveje ungdommens deltagelse i samarbejdet med udviklingslandene såvel med henblik på mulighederne inden for Dansk Ungdoms u-landsarbejde som med henblik på at

etablere andre konkrete muligheder for at inddrage unge i samarbejdet,

2) at pege på konkrete muligheder for gennem oplysningsarbejdet yderligere at styrke gensidigheden og grundlaget for kulturel kommunikation mellem Danmark og udviklingslandene,

3) at pege på konkrete muligheder for at skabe kontakt og etablere kommunikationslinier mellem personer eller grupper her i landet og i udviklingslandene.

Udvalget bestod af: cand. merc. Ole Bang (formand), generalsekretær Dorte Bennedsen, cand. theol. Holger Bernt Hansen, højskolelærer Mads Lidegaard, redaktør Ida Lundquist, generalsekretær Chr. Keim-Hansen, afdelings-

¹⁾ Kan rekvireres ved henvendelse til Mellemfolkeligt Samvirke, Nørrebrogade 88, 2200 København N.

leder Jørgen Andersen og cand. mag. Tue Rohrsted (sekretær).

Udvalget har i forbindelse med sit arbejde indkaldt særligt sagkyndige, og Mellemfolkeligt Samvirkes styrelse har godkendt de af udvalget stillede forslag, som i det følgende vil blive resumeret.

Formålet med forslagene

Det historisk set ret nye, men i de senere år stærkt voksende tekniske, økonomiske og politiske samarbejde med landene i Afrika, Asien og Latinamerika har været præget af megen ensidighed. De kulturelle muligheder og aspekter i samarbejdet har været trængt i baggrunden til fordel for de teknisk-økonomiske, og den danske befolkning har ikke hidtil haft tilstrækkelige muligheder for at stifte bekendtskab med andre kulturer end den europæisk/amerikanske.

Ensidigheden i samarbejdet kan få uheldige virkninger for den kulturelle udvikling her i landet og for Danmarks deltagelse i det voksende internationale samarbejde.

Der er specielt behov for at give den danske befolkning et mere realistisk billede af udviklingslandene og en dybere forståelse for de normer og værdier, der ligger bag befolkningernes tænkemåde og adfærd. Der er derfor grund til nu og i de kommende år at forsøge at skabe en langt bredere kommunikation med udviklingslandene.

I *målsætningen* for et udvidet kulturelt samarbejde med landene uden for den europæiske kulturkreds må der derfor lægges vægt på, at der skabes mulighed for større kontakt til kulturel og menneskelig berigelse og til fremme af en større gensidig forståelse. Denne kontakt skal skabes både på det personlige plan og gennem en lettere adgang til at møde andres kulturelle baggrund og dennes ytringsformer i kunst, litteratur, idédebater, sociale ordninger og samfundsstruktur.

De konkrete forslag

1) Det foreslås, at der oprettes *kulturaftaler* med bestemte udviklingslande, udvalgt efter Danmarks og de pågældende landes forudsætninger for at udfylde rammerne i sådanne kulturaftaler.

Det er nærliggende at søge en række af de forslag, der nedenfor stilles til udbygning af kontakten med u-landene indarbejdet i disse kulturaftaler.

2) Mellemfolkeligt Samvirke foreslår med henblik på at styrke de muligheder, ungdommen har for at deltage i samarbejdet:

- at der oprettes et »*medium-term service*« program som en naturlig udvidelse af den eksisterende arbejdslejrordning specielt med henblik på at skabe kontakt mellem unge i Europa, Afrika, Asien og Latinamerika. De tilgrundliggende principper for de hidtidige internationale arbejdslejre har været dels det udviklende for deltagerne, at give lejlighed til et møde med andre nationers unge og et socialt møde gennem selve projektet, dels det arbejdsmæssige, at løse en konkret arbejdsopgave af social, teknisk eller økonomisk karakter. Arbejdslejrene har hidtil primært været placeret i Europa, og antallet på udsendte gennem MS har alene i 1969 været over 400 unge til 21 lande, men der har i de senere år i mange udviklingslande været en stærk udvikling af arbejdslejr-ideen, og der eksisterer nu arbejdslejrorganisationer i en lang række u-lande. Med »*medium-term service*« menes en ordning, som sigter på ophold kombineret med arbejdslejrindsats i 3 måneder eller mere, og hvor der ikke ellers er særlige faglige kvalifikationskrav til deltagerne. Det skal understreges, at »*medium-term service*« programmet ligesom arbejdslejrprogrammet har et kulturelt sigte. Deltagerbetingelserne bør være, at man er fyldt 18 år og har de fornødne sprogkvalifikationer. Desuden bør en præference gives til tidligere arbejdslejrdeltagere, da disse allerede har erhvervet et vist kendskab til at arbejde i en international gruppe.

- at der gives *ungdomsorganisationerne*, i første række Dansk Ungdoms Fællesråd, bedre økonomiske muligheder for at udbygge det allerede eksisterende internationale samarbejde om uddannelse af ungdomsledere, deltagelse i international ungdomsudveksling, deltagelse i studiegrupper, konferencer m. v. Mellemfolkeligt Samvirke mener, at det mellem udenrigsministeriet, undervisningsministeriet og Dansk Ungdoms Fællesråd nedsatte udvalg til at se på finansieringen af internationalt ungdomssamarbejde bør tage hensyn til nødvendigheden af at få flere midler stillet til rådighed for internationalt ungdomsarbejde.

- at der etableres en *kursusinstitution* til fortrinsvis at beskæftige sig med spørgsmål i for-

bindelse med samfundsudviklingen og de internationale forhold. Denne kunne eventuelt placeres i Uganda, Tanzania eller Indien.

Der er et betydeligt behov for at skabe et mødested i udviklingslandene, hvor unge og andre grupper fra de europæiske lande kan komme sammen med udviklingslandenes befolkning for at drøfte fælles problemer over længere eller kortere perioder. Emneområdet for kurserne bør være samfundsudvikling og internationale forhold. Mellemfolkeligt Samvirke peger i denne forbindelse på nogle forudsætninger for institutionen:

- projektet bør være i samklang med ønsker og initiativer fra afrikansk/indisk side,
- institutionen bør være med såvel danske som med afrikansk/indiske elever,
- lærerstaben bør være sammensat af både afrikanere/indere og europæere, og
- eleverne fra Danmark bør gennemgå en udvælgelse og modtage rejsestøtte.

3) Det foreslås med henblik på gennem oplysningsarbejdet at styrke den kulturelle kommunikation:

- at uddannelsen af medarbejderne ved *massemediernes* udvides med stof inden for det internationale område, så udviklingsproblemerne kan blive integreret i behandlingen af alle relevante internationale spørgsmål, og så bl. a. flere journalister fagligt forsvarligt kan dække regionerne Afrika, Asien og Latinamerika. Dette kan ske bl. a. ved udbygning af selve journalistuddannelsen, opmuntring til specialisering inden for området, udbygning af efteruddannelsen gennem afholdelse af regelmæssige kurser på journalisthøjskolen, udvekslingsordninger for såvel lærere som elever med u-landene, samt større mulighed for studierejser (ser herom under pkt. 4).

- at et mindre antal *journalister udsendes på DUU-vilkår* (økonomisk og transportmæssigt) og opholder sig fra 6 til 12 måneder (i visse tilfælde op til 24 måneder) i et område, uden at have DUU-status, men med den opgave at orientere sig bedst muligt om lokale forhold og levere journalistisk stof til den danske presse.

- at der etableres en støtteordning for at fremme *salget af oversat litteratur* fra u-landene. Støtten tænkes at gå til direkte salgsfremmende foranstaltninger, såsom annoncering, orienterende udstillinger på skoler, hos boghandlere, på biblioteker o. a., oplysende foldere med boglister og emnelister o. lign.

- at der sker en kraftig udvidelse af støtten til mere *repræsentative udstillinger* af kunst fra landene i Afrika, Asien og Latinamerika. Sådanne udstillinger kan komme i stand dels ved udnyttelse af de allerede eksisterende samlinger på f. eks. Nationalmuseet og Kunstindustrimuseet og disse institutioners allerede etablerede kontaktorganer, dels ved at knytte kontakt til de nyoprettede institutioner i u-landene, f. eks. Fine Arts Schools i Østafrika og de lokale kunstcentre og gallerier, der eksisterer i mange udviklingslande. Med lande som Indien og Mexico kan formentlig etableres udvekslingsaftaler.

- at der stilles midler til rådighed for indkøb af flere *film*, såvel dokumentar- som 35 mm spillefilm, produceret i u-landene, f. eks. i Indien eller Brasilien, til forevisning i Danmark gennem TV, foreninger, højskoler, uddannelsesinstitutioner m. v. og i biograferne.

- at der med henblik på at styrke *voksenoplysningen* etableres øgede muligheder for videreuddannelse af lærere i aftenskoler m. v., der underviser i samfundsudvikling og internationale forhold. Desuden foreslås bedre støtte til lokale korttidsarrangementer, tidsbegrænsede kampagner om udviklingsproblemer og lignende aktiviserende programmer. Endelig anmodes Danmarks Radio om i videst muligt omfang at medtage og integrere stof om samfundsudvikling og internationale relationer i programmerne for voksenundervisning.

4) For at styrke kontakten og kommunikationslinierne mellem personer og grupper her i landet og i udviklingslandene foreslår Mellemfolkeligt Samvirke:

- at der oprettes *30 stipendier* årligt med en varighed på fra 3 til 12 måneder for »personer, som har en kvalificeret interesse i og forudsætning for at indhøste inspirerende erfaringer gennem ophold i et udviklingsland«. MS foreslår, at de økonomiske vilkår kommer til at svare til DUU-ordningen. Af »faglige« kate-

gorier tænkes især på journalister, medarbejdere inden for folkeoplysningen, forfattere og ungdomsledere. En udvælgelse tænkes at skulle baseres på navnlig den sandsynlige spredningseffekt, den udsendte kan give efter sin hjemkomst.

- at der åbnes økonomisk mulighed for en kombination af turistrejser og studieture for grupper, der af faglig eller personlig interesse ønsker at sætte sig grundigere ind i et bestemt område eller problem i et udviklingsland i en periode af længere varighed, f. eks. 3 måneder. Dette kan f. eks. ske ved, at der som et første skridt forsøgsvis ydes støtte til to gruppe- rejser, én til Østafrika og én til Indien for to særligt udvalgte grupper personer, der virker i

u-landsoplysningen. Disse tures erfaringer bør så danne grundlag for at kunne lægge bedre studieprogrammer til rette for grupper, forberedelse af sådanne ture i fremtiden samt opfølgning af disse.

- at søge u-landsområderne åbnet som almindelige turistmål, gennem en nedbringelse af flyvebilletpriserne. Dette kan ske ved, at danske charterselskaber får mulighed for at flyve også til andre områder end til Middelhavsområdet. Den øgede turisme foreslås givet en større effekt ved at tilbyde assistance til udarbejdelse af materiale, tilrettelæggelse af programmer osv., som kan give turistene en mulighed for dels en rimelig forhåndsorientering, dels et maksimalt kulturelt udbytte af turen.

BILAG 1 k

Henvendelse fra Red Barnet

På grundlag af de erfaringer, som RED BARNET har indhøstet gennem spedalskhedsarbejdet i Indien siden 1962, vil vi gerne fremsætte nedennævnte bemærkninger.

1) I 1962/63 var man i sekretariatet af den opfattelse, at RED BARNET's spedalskhedsarbejde ikke kunne falde ind under begrebet »teknisk samarbejde«, vel nok fordi man dengang ikke mente, at et humanitært arbejde samtidig kunne være teknisk samarbejde. Dette resulterede som bekendt i, at man ydede RED BARNET et tilskud til Pogiri centret fra Landsindsamlingens Fond, idet man ikke mente at kunne anvende statsmidler hertil.

Denne opfattelse har man siden revideret, idet man senere har ydet et tilsvarende tilskud til RED BARNET's center i Aska, men af egentlige statsmidler.

Man har ved bedømmelsen af projektet lagt afgørende vægt på, at der fandt en direkte uddannelse sted af indiske medarbejdere.

Det er RED BARNET's opfattelse, at man ved den nye formulering bør sigte på, at der skabes en væsentligt bredere ramme for »teknisk bistand«.

Et projekt, der i snævert samarbejde med WHO søger at finde frem til de mest hensigts-

mæssige metoder for bekæmpelse af én eller flere smitsomme sygdomme, der hærger et lands befolkning, må efter vor opfattelse klart henhøre under »teknisk bistand«, selv om der ikke fandt nogen egentlig uddannelse sted, og uanset at arbejdet også er et humanitært arbejde.

På samme måde bør et forebyggende arbejde for børn og gravide kvinder kunne henføres under »teknisk bistand«, idet et sådant projekt altid vil være en praktisk demonstration af arbejdsmetoder m. v.

Projekter, som hospitalet i Bissamcuttack, bør formentlig ligeledes kunne henregnes under »teknisk bistand« allerede ved at være et hospital, der indpasses i landets almindelige hospitalssystem og derved løser en samfundsmæssig opgave i det pågældende område - og så selv om det ikke har nogen direkte uddannende virksomhed.

2) RED BARNET ser meget gerne, at der åbnes mulighed for at yde tilskud til projekter, også efter at de er overgået til lokal administration og finansiering.

For at sikre spedalskhedsprojektets fortsatte beståen, indtil sygdommen er bragt endeligt under kontrol, mener vi det mest realistisk at

regne med videreførelse som en selvejende institution under indisk ledelse, men i nogle år med finansiel og administrativ støtte fra dansk side.

3) I spedalskhedsarbejdet har vi lige fra begyndelsen søgt at begrænse antallet af danske (udenlandske) medarbejdere til det strengt nødvendige, og vi finder, at dette princip har givet særdeles gode resultater.

Vi mener ikke, at unge frivillige fra Danmark vil kunne indpasses i dette arbejde og set ud fra et økonomisk synspunkt, er en sådan indsats næppe heller hensigtsmæssig.

Det er utvivlsomt af stor værdi for de unge danske at kunne deltage i arbejdet i udviklingslandene, men udgifterne hertil burde må-

ske snarere afholdes af almindelige undervisningsmidler som et naturligt led i uddannelsen af unge danske end af midler bestemt for bistand til udviklingslandene.

4) Et sygdomsforebyggende arbejde, som det RED BARNET gennemfører i Indien, synes at være velegnet til at skabe en goodwill for selve tanken om hjælp til udviklingslandene såvel i Danmark som i modtagerlandet, og da sådanne projekter kan gennemføres for ret beskedne beløb, og næsten altid vil kunne opvise positive resultater selv under skiftende politiske vilkår, vil det måske være rimeligt i fremtiden at tilgodese denne form for bistand i noget højere grad, end det tidligere har været tilfældet.

BILAG 1

Henvendelse fra Udvalget vedrørende U-landskursus og Kursus om internationalt samarbejde, nedsat under Den Danske FN-forening

Udvalget har på sine møder samt på »Konferencen for arrangører af kursus om u-landene og om det internationale samarbejde« diskuteret formålet med kursusvirksomheden samt spørgsmålet om kursusvirksomhedens placering i forhold til de øvrige oplysningsformer.

Det er en gennemgående opfattelse, at den hidtidige kursusvirksomhed i alt for høj grad - bevidst eller ubevidst - har haft en rent *kundskabsmeddelende* funktion: arrangørerne har i deres kursusplanlægning i alt for ringe grad haft interessen henvendt på at udnytte det intensive arbejdsklima, som kursusmediet skaber, til at udøve en *påvirkning* af deltagerens holdning eller til at *motivere* deltagerne til selv at *sætte oplysningsaktiviteter o. lign. i gang*.

Kursus er efter udvalgets opfattelse en alt for dyr og for arrangørerne alt for krævende oplysningsform til, at man kan anbefale dens benyttelse i rent kundskabsmeddelende øjemed over for en ofte ret tilfældigt udvalgt deltagerkreds. Denne oplysningsfunktion varetages mere hensigtsmæssigt, dvs. billigere, kvalitativt bedre og til en bredere kreds - via publikationsvirksomhed, radio og TV. (Uanset at mange af arrangørerne i oplysningsarbejdet ikke

kan bifalde den form, bl. a. radio og TV nu giver sit stof på området).

Kursusformen (bedre: seminaret) har derimod sin klare *berettigelse*, når det drejer sig om at analysere et afgrænset problem, eller om nærmere at definere en arbejdsopgave, motivere til og i detaljer planlægge dens løsning.

Dersom arrangørerne i u-landsoplysningsarbejdet i højere grad ville foretage en detaljeret analyse og nøje definere formålene med de konkrete oplysningsaktiviteter, ville de umiddelbart kunne se, at en stor del af de oplysningsopgaver, der nu forsøges løst med kursus, mere hensigtsmæssigt kunne løses gennem andre aktivitetsformer, medens de kursus eller seminar-»fåhige« opgaver kræver ganske anderledes forniålsbevidste og pædagogisk velgenemarbejdede arrangementer, end vi hidtil har set.

Dette er baggrunden for, at man foreslår en ændring af de hidtil benyttede tilskudstakster samt af grundlaget for tildeling af tilskud til kurser og andre oplysningsaktiviteter. *Hovedsynspunktet* er her det, at kursus er en for såvel arrangør som deltager så krævende arbejdsform, at den kun bør benyttes til de holdningsbearbejdende og igangsættende opgaver, hvortil

det er særligt egnet; skulle en omlægning ad linier som de i gruppens rapport foreslåede *medføre en nedgang i antallet af tildelte tilskud* til kurser som en følge af, at pædagogisk gennemarbejdede, formålsbevidste og handlingsrettede kurser og seminarer vil være dyrere end de hidtil afholdte, *betragter man ikke dette som noget tilbageskridt*.

Det er i tråd hermed, at gruppen foreslår Styrelsens Oplysningsudvalg at udbyde en konkret oplysningsopgave i licitation for hermed at skabe mulighed for dels at samle nu spredte kræfter om én eller et fåtal af væsentlige op-

gaver, dels for gennem en effektiv opbakning med serviceydelser at muliggøre flere formålsbevidste og pædagogisk gennemarbejdede arrangementer.

Udvalget vedrørende u-landskursus og kursus om internationalt samarbejde ser det som sin opgave gennem et informationsarbejde over for arrangørerne i oplysningsarbejdet om u-landene og om det tekniske samarbejde ad de retningslinier, der er nedlagt i konferencereferatet, at motivere til en mere hensigtsmæssig og gennemarbejdet anvendelse af kursusformen.

BILAG 1 m

Henvendelse fra U-gruppen i København

1. Formålsparagraf

Ved en lovrevision bør en klar formålsparagraf indføres i loven. Den bør fastslå, at Danmark betragter det som sin pligt at yde bistand til en selvstændig udvikling i udviklingslandene, at al bistand derfor bør sigte på at fremme u-landenes muligheder for frit at tilrettelægge deres egen politik. Danmark kan derfor ikke medvirke til bistand, der på nogen måde kan binde bistandsmodtagerne til bistandsyderne. Danmark bør fremhæve denne politik i de internationale organisationer, som en del af den danske bistand kanaliseres igennem. Danmark bør herudover i disse organisationer tilslutte sig de kræfter, som arbejder for internationalt at udrydde usurpation, korrupsion og udbytning; støtte disse kræfter i arbejdet for udbredelse af et politisk system baseret på solidaritet til fremme af en ligelig fordeling af ressourcerne overalt.

2. Handelspolitik

Danmarks handelspolitik over for udviklingslandene må inddrages i bistandsloven. Danmark må arbejde for at fremme udviklingslandenes mulighed for at eksportere de varer, de efterhånden bliver i stand til at producere. Dels ved at lette adgangen for disse varer til det danske marked. Dels ved i de internationale organisationer, vi er tilsluttet, at modarbejde generelle regler til skade for udviklingslandenes eksportmuligheder.

3. Bistandsadministrationen

Bistandsadministrationen bør ændres. Der bør oprettes et særligt ministerium for udviklingsbistand. Dels for at markere bistandspolitikens centrale stilling som et selvstændigt og fremtrædende politisk problem. Dels for at frigøre bistandspolitikken fra udenrigsministeriets traditionelle nære tilknytning til dansk erhvervsliv, som herved kunne blive en stærk pressionsgruppe med irrelevant og utilsigtet indflydelse på bistandens praktiske udformning. Desuden for på den måde at etablere en klar placering af det politiske ansvar. Rekrutteringsbetingelserne må ændres på en sådan måde, at de administrerende organer kommer til at bestå af folk, som foruden administrativ kunnen, har det bedst mulige kendskab til udviklingslandene og deres problemer. Ingen anden ekspertise bør give adgang til rådgivende eller besluttende organer, men henvises til konsultative funktioner ved den praktiske udformning af disse organers beslutninger.

4. Finansiel bistand

Bistandsprogrammet må udelukkende baseres på statslige bidrag. Private investeringer må ikke medregnes i bistandsprogrammet, da de ikke har nogen primær bistandsvirkning. Garantordninger og industrialiseringsfond kan føres ind under handelsministeriet, og handelsministeriet må i forbindelse hermed - og i det hele taget - føre effektiv kontrol med, at pri-

vate investeringer i udviklingslandene ikke er i strid med den anførte formålsparagraf for bistandsloven.

De statslige bidrag, må ydes som *rene kapitaloverførsler* i stedet for lån, da vi kun på denne måde kan modvirke den situation, som nu er ved at opstå, at de rige landes bistand kun bliver en hjælp til udviklingslandenes afdrag på gæld fra tidligere bistand.

De statslige bidrag må ydes *uden binding* til køb i Danmark. En binding har uheldige virkninger for modtagerlandet, dels ved at begrænse dets valgmuligheder, dels ved at etablere en monopolsituation for de implicerede danske firmaer, som kan have en uheldig og vanskeligt kontrollabel indflydelse på firmaernes prispolitik. I det hele taget er en binding i strid med tanken om kun at sigte mod, at bistanden bliver til hjælp for en selvstændig udvikling i de lande, der modtager hjælp.

5. Multilateral bistand

Der må ydes større støtte til FN's bistandsprogrammer såvel politisk som økonomisk, fordi udviklingslandene foretrækker, at bistanden kanaliseres gennem disse neutrale organisationer. Desuden må Danmark søge at medvirke til en bedring af disse organisationers administration og koordination.

En del af vores øvrige finansielle bistand kunne knyttes til UNDP's pre-investment undersøgelser ved at bidrage til finansiering af påfølgende investeringer.

Finansiel bistand bør ikke kanaliseres gennem *Verdensbanken*, så længe dens statutter ikke sikrer demokrati og neutralitet omkring dens beslutningsprocesser. På ovennævnte grundlag må vi øge den multilaterale andel af vores bistand.

6. Ekspertes og frivilliges

Dansk ekspert- eller faglig bistand foreslås udformet som *rådgivningsgrupper* knyttet til vore prioritetslande. Disse grupper tænkes sammensat af agronomer, økonomer, sociologer, planlæggere, ingeniører og andre. Deres opgave skulle være at undersøge projektmuligheder, således at alle relevante forhold blev grundigt belyst. Grupperne skulle være underlagt den stedlige regering og arbejde snævert sammen med lokal sagkundskab.

Dansk finansiel bistand må ydes til investeringer i de projektønsker, der fremkommer som resultat af dette arbejde.

I den faglige bistand bør der ikke som hidtil skelnes mellem »eksperter« og »frivillige« (med henholdsvis meget høj og meget lav løn).

Der udsendes faglig bistand efter modtagerlandets behov og efter en lønskala gradueret efter kvalifikationer (ligesom på det hjemlige arbejdsmarked).

Dersom man ønsker at skabe specielle muligheder for dansk ungdom til ophold i et u-land, kunne man tænke sig en ordning, der mindede om det nuværende »frivillige system« - kun ville det være rimeligere at benævne de udsendte »stipendiater«, eftersom ordningen finansieres af den danske stat og bl. a. har til formål at udbygge de personlige og gensidige relationer mellem u-landene og Danmark. Under opholdet i modtagerlandet skulle stipendiaterne naturligvis yde en for pågældende land relevant arbejdsindsats.

Ønsker man alligevel at fortsætte udsendelsen af frivillige, må disse i højere grad placeres i landområderne og i projekter eller udviklingsprogrammer med en vis kontinuitet. Efter disse retningslinier vil indsatsen være til større glæde for såvel den frivillige som modtagerlandet end en placering i administration o. lign. i byområder, ligesom risikoen for, at den frivillige bliver opslugt i »hvide reservater«, vil være mindre.

Hver enkelt frivillig bør gives mulighed for i udstrakt grad at trække på en konto til dækning af udgifter i forbindelse med arbejdet.

7. Oplysningsvirksomhed

Der må ske en betydelig intensivering af oplysningsvirksomheden. Det primære sigte må være at oplyse om (1) aktuelle forhold i den fattige verden, (2) den historiske baggrund herfor (3) forholdet mellem den rige og den fattige verden i dag, mens oplysningsvirksomheden om, hvad der gøres, må indskrænkes betydeligt, så den kommer til at stå i et realistisk forhold til, hvad der rent faktisk gøres.

Denne oplysningsvirksomhed bør især koncentreres om skolerne, men i øvrigt forsøge at nå så bredt et udsnit af befolkningen som muligt. Man bør undersøge mulighederne for i skolerne at indføre et særligt undervisningsfag for disse problemer.

Filialer af oplysningsvirksomheden må oprettes flere steder i landet på en sådan måde, at en grundig information bliver alment tilgængelig-

8. Andre punkter

Fødevarerbistand bør kun ydes i akutte situationer og hører som sådan ikke hjemme i bistandsadministrationen. En sådan bistandsform vil i øvrigt ofte have en tendens til at være motiveret af de rige landes betrængte landbrug fremfor af udviklingslandenes virkelige behov.

Kulturel udveksling og inddragelse af flere unge i arbejdet i udviklingslandene. Spørgsmålet er berørt i forbindelse med den foreslåede »stipendiatorordning«. Denne kunne eventuelt udformes, så flere unge inddrages.

Imidlertid angiver den foreslåede formålsparagraf, at bistandsloven skal udformes, så den tilgodeser en selvstændig udvikling i udviklingslandene. At man samtidig fra dansk side er interesseret i en gensidig kulturudveksling, anses for legitimt, men administrationen heraf burde i så fald henlægges til kulturministeriet.

9. Danmarks muligheder for at imødekomme u-landenes behov

Der må iværksættes en undersøgelse af, hvordan landets produktionsforhold og økonomi

kan tilpasses en bistandspolitik af det anførte kvalitative indhold og af en størrelsesorden, som virkelig står i forhold til udviklingslandenes behov. Herunder må de faktorer belyses, som fastholder befolkningen i en forbrugersituation og dermed modarbejder vores muligheder for at realisere et bistandsbehov. Hvis der ikke sker en afgørende ændring i den danske befolknings forbrugsvaner, vil en oplysningsvirksomhed efter vores opfattelse være værdiløs - eller i bedste fald føre til en konflikt.

Der må tages forholdsregler til sikring af, at en stramning af vores hjemlige økonomi til fordel for vores udviklingsbistand først og fremmest kommer til at berøre de befolkningsgrupper, som er bedst stillede. Der må tages særlige forholdsregler til beskyttelse af de lavest lønnede og de socialt handicappede.

Vores internationale økonomiske relationer må analyseres med henblik på at fastslå, om de stiller hindringer i vejen for en bistandspolitik efter de anførte retningslinier. En sådan analyse må danne basis for vores fremtidige økonomiske relationer til andre rige lande, og analysen må ligeledes inddrages i debatten om vores fremtidige markedstilslutning.

BILAG 1 n

Henvendelse fra U-gruppen i Århus

Formålet med dansk bistand til udviklingslandene er at give den brede befolkning i disse lande en større velfærd.

Formålet med denne paragraf er: at præcisere målsætningen med den danske udviklingshjælp således,

1. at formålet ikke blot er at hæve den fattigste del af befolkningens materielle velstand, men også deres uddannelsesniveau og give dem muligheder for at blive delagtige i landets kultur,
2. at forskellen fra udenrigsministeriets målsætning understreges,
3. at forhindres, at der under navn af hjælp gives bistand til udviklingslandene, som i første række gavner danske interesser.

- II. Folketinget nedsætter et stående udvalg med det formål at formulere den langsigtede bistandspolitik over for udviklingslandene.

Formålet med denne paragraf er:

1. at engagere folketinget og dermed den offentlige opinion i udviklingslandenes problemer,
2. at give folketinget større mulighed for at varetage deres kontrolfunktion over for den ansvarlige minister.

Ad § 1

Der nedsættes en styrelse, der skal varetage administrationen af dansk bistand til udviklingslandene under ansvar over for ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene.

Endvidere skal styrelsen gennem ministeren stå til rådighed for det af folketinget nedsatte udvalg.

Ad § 2

Styrelsen består af 9 medlemmer, hvoraf de 5 udpeges blandt TA-sekretariatets embedsmænd. De resterende 4 udpeges blandt u-lands-kyndige; disse må dog ikke repræsentere interesseorganisationer. Ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene udnævner styrelsens medlemmer - dog således at valget af de 4 ikke-embedsmænd skal godkendes af rådet.

Formålet er:

1. at sikre administrationen af dansk hjælp til udviklingslandene den fornødne ekspertise - dog således, at ministerens potentielle ansvar understreges.

Ad § 3

Vi foreslår, at rådets medlemstal nedskræres betydeligt, f. eks. til ca. 35, samtidig med at mødefrekvensen sættes op. Rådet skal virke som rådgivende organ for det stående udvalg.

Formål:

1. at sikre det stående udvalg en så alsidig information som muligt,
2. at inddrage så mange organer som muligt i formuleringen af debatten om udviklingsbistanden,
3. gøre det mere effektivt.

Ad § 4

Det af folketinget nedsatte stående udvalg beskikker rådets formand og medlemmer for 3 år.

Ad § 7, stk. 1

1. efter aftale med andre stater eller internationale organisationer kan ydes statslån *uden klausuler* til gennemførelse af udviklingsprogrammer.

Ad § 7, stk. 3

3. Dette punkt ophøjes til selvstændig paragraf, *hvor det fastholdes uændret*. Bevillingerne hertil skal godkendes særskilt af finansudvalget.

Formål:

Ved et ad hoc-bevillingssystem i nødsituationer vil man undgå, at en del af de til TA-sekretariatets rådighed stående midler ligger som »død« kapital.

Ad § 8

Invest-garantier overflyttes til handelsministeriet.

Formål:

Jf. § 1 mener vi, at investeringsgarantier ikke hører under TA-sekretariatet, da det primære formål med disse ikke er at formidle en bistand til udviklingslandene, men at sikre dansk erhvervsliv en andel af de voksende markeder i udviklingslandene.

Heri ligger dog ikke en vurdering af, om disse garantier indirekte kan komme udviklingslandene til gode. For at forhindre, at de indirekte skal komme til at skade udviklingslandene, foreslår vi, at en eventuel ansøgning stadig skal forelægges TA-sekretariatet til godkendelse. Da staten står som garant, mener vi, at virksomheder, som modtager denne garanti, ikke bør hjembringe ublu renter, hvilket f. eks. kunne kontrolleres af monopoltilsynet.

Ad § 9

Svarer til § 8.

Ad § 10, stk. 2

Undersøgelser over investeringsmuligheder og udgifter til igangsættelsesforanstaltninger bør ligeledes dækkes over handelsministeriets budget.

Ad § 10

Vi mener ikke, at man skal anvende de ved told på kaffe indtjente penge til finansiering af danske investeringer i udviklingslandene.

Vi foreslår, at man lader toldindtægter fra alle de fra udviklingslandene indførte produkter overføre til anvendelse til de under § 7 nævnte formål.

Ad Administrationen af bistandsloven

Ad § 1, stk. 8

I lighed med det udvalg, der er nedsat af Planlægningsrådet for de højere uddannelser med det formål at undersøge, i hvor høj grad der på højere uddannelsesinstitutioner sker undervisning om og forskning i u-landsproblematik - i lighed med dette udvalg bør styrelsen tage initiativ til, at der nedsættes udvalg med samme formål angående undervisningen i folkeskoler, gymnasier, seminarier, højskoler og oplysningsforbund.

Sekretariatet må ved konferencer o. lign. gøre vort erhvervsliv opmærksom på de meget

store problemer, der vil opstå i de kommende år, når produkter fra udviklingslandene i stadig stigende grad kommer ind på det danske

marked, således at erhvervsstrukturen kan omlægges til en mere konkurrencedygtig produktion.

BILAG 1 o

Henvendelse fra afdelingsleder Klaus Ferdinand, Institut for forhistorisk arkæologi og etnografi, Århus universitet

Denne redegørelse behandler forhold, jeg som etnograf (socialantropolog) med virke ved universitet og museum mener at have noget at sige om. Skønt udgangspunktet således er snævert, har det følgende dog gyldighed for en flerhed af fag, som giver sig af med kulturelle og sociale ændringer i tværkulturel sammenhæng, frem for alt hvor stærkt forskelligartede traditioner mødes. Mit udgangspunkt er, at teknisk samarbejde har sin plads i et bredere samarbejde, og dette som forudsætning har et forståelsesgrundlag, som på ingen måde er let; det kræver indsigt i kulturelle og sociale mekanismer, som først langsomt er ved at blive etableret.

/. Undervisning og forskning ved universiteterne

U-landsproblematik er med få undtagelser svagt repræsenteret ved universiteterne; det fremgår tydeligt af den undersøgelse, som Planlægningsrådet for de højere uddannelser har ladet foretage. Dette må betragtes som uheldigt, fordi universitetsundervisningen ikke blot er *forudsætningen for forskningen*, men også i sidste instans er *garant for de øvrige undervisningsformer* og det almindelige oplysningsarbejde, samt endelig er baggrunden for de eksaminer, der giver adgang til betydningsfulde pladser i samfundet.

En styrkelse af arbejdet ved universiteterne med ændringsproblematik, de socio-kulturelle aspekter heraf og den tredie verden i almindelighed mener jeg derfor vil have *stor effekt*. Under universiteternes nuværende pressede situation ville det være værdifuldt, om der gaves mulighed for — permanent eller for en årrække - ved hjælp af ekstra bevillinger og udenlandsk arbejdskraft at få sikret fundament under disse nye forsknings- og undervisningsområder.

I denne forbindelse vil jeg foreslå følgende:

1. Etablering af *tidsbegrænsede lærestole* med tilhørende undervisnings- og forskningsstab *vedrørende sociale og kulturelle ændringer*, og herunder de anvendte aspekter af en flerhed af samfundsvidenskaberne (applied anthropology); der etableres bl. a. tværvidenskabelige semesterkurser, f. eks. inden for rural udvikling, landsbystudier m. v.
2. Etablering af *tidsbegrænset undervisning vedrørende udvalgte præferencelande*, eventuelt efter tur, dækkende såvel den lokalhistoriske baggrund, som vigtige træk i den moderne sociale og kulturelle udvikling. Lærerkrafterne tænkes fortrinsvis at komme fra de pågældende lande. 1. og 2. er at betragte som en forsøgsvis genvej til hurtigt at skabe fornøden dansk ekspertise inden for aktuell u-landsproblematik. Denne undervisning og forskning tænkes knyttet til i forvejen eksisterende institutioner. Ved Århus universitet kunne den tænkes knyttet til det etnografiske institut på Moesgård.
3. Besøg af *gæsteforskere fra u-lande*, samt af litterater, politikere, musikere, dramaturger o. lign. på korte besøg (15-30 dage) ved institutioner, hvor deres »optræden« passes ind i den løbende undervisning. Dette kan eventuelt formidles gennem kulturaftaler og almindeligt studieophold.
4. *Oprettelse af ekstraordinære stipendier til danske forskere og kulturelt arbejdende* (forfattere, kunstnere m. v.) til studieophold i u-landene, f. eks. i forbindelse med udveksling.
5. Særlig bevilling til ekstra-europæiske specialstudier for ældre studerende, fordi de videnskabelige fonds principielt ikke støtter studenter, og universiteternes muligheder er yderst begrænsede.
6. Støtte til *studenteudveksling*, f. eks. i den form, at studenter attaches institutioner. Eksempelvis kan nævnes, at to århusianske

studerende (etnografi) sommeren 1969 arbejdede frivilligt for National Museum of Tanzania, og der udførtes arbejde, som ellers ikke kunne gennemføres på daværende tidspunkt.

Alle disse forslag har til hensigt at sætte ting i gang, som vil have akkumulerende virkninger i form af viden og indsigt.

//. Oplysningsvirksomhed

Mellemfolkelig forståelse i global forstand er først blevet aktuel efter sidste verdenskrig, og som kulturelt fænomen er det kun forståeligt (og velsagtens muligt) båret af en særlig ideologi. Afvigende adfærd og meninger accepteres i vekslende grad inden for de enkelte kulturer - fremmede viser man ofte større tolerance end sine egne, men kun inden for visse grænser, indtil ens egne værdsættninger trues og derigennem ens identitet; det afvigende og det fremmedartede bliver dernæst ofte det, man holder op mod sine egne værdsættningers fortræffelighed.

Meningsfuldt oplysningsarbejde forudsætter grundig viden og redelighed; dette gælder ikke mindst, når emnet er fremmede kulturer og de vældige omvæltninger, der foregår i dag, som følge af sammenstødet af forskelligartede kulturpåvirkninger. Den indsigt i kulturelle og sociale processer, som moderne etnografi og anden samfundsforskning har erhvervet, forekommer særdeles betydningsfuld og har efter min mening en vigtig og nødvendig plads i dette oplysningsarbejde.

I denne forbindelse skal jeg omtale et par oplysningsvirksomheder:

1. I samarbejde med UNESCO skoleprojekt, undervisningsministeriet, har Etnografisk afdeling (Forhistorisk Museum) på Moesgård foretaget indsamlinger i Afghanistan, Nigeria, Kenya og Lapland og etableret *materialesamlinger*, der cirkulerer mellem danske skoler og seminarier (78 skoler har i år haft en sådan samling i tre uger). Ideen er gennem genstande støttet af lysbilleder, lydbånd m. m. at konfrontere eleverne med sider af dagliglivet af i dag (f. eks. undervisning og religion, agerbrug, klædedragt m. m.). Genstandene anvendes direkte i undervisningen. Da man er klar over, at genstande ligesåvel som andet fra fremmede

kulturer måske nemmere misforstås, end det forstås, støtter man samlingerne op med instruktionskurser for lærere og foredrag af etnografistuderende, hvor kulturproblematik bringes ind som baggrund.

Dette virke, hvor man anvender genstande, som *udfordring til at forstå fremmed kultur*, og hvis sigte er saglig basis for en sådan forståelse, er en succes og agtes videreført. Det forekommer mig, at dette oplysningsarbejde må kunne bringes i sammenhæng med det oplysningsarbejde, som foregår i tilknytning til bistandsloven.

2. Etnografisk afdeling på Moesgård vil i udstillinger belyse *udviklingsproblemer*; efteråret 1970 vil man gennem Ny Guineas seneste udvikling belyse 400 års kulturkontakt mellem Vesten og de oversøiske lande i komprimeret form. Dette og udstillinger som »Tanzania vil selv« og salgsarrangementer for U-landsfonden af 1962 agter man at udbygge til et *aktivt museum*, hvor »levende«, kultur præsenteres, forhåbentligt som led i et fremtidigt øget kulturelt samarbejde med den tredje verden.

En styrke ved det påtænkte fremtidige arbejde er *museets nære forbindelse med universitetsinstituttet*, et forhold der er afgørende for at levere oplysning af høj kvalitet.

///. Etnografien og bistandsvirksomheden

Etnografiens (socialantropologiens) vigtige bidrag ved gennemførelsen af konkrete bistandsopgaver - frem for alt ved sit kendskab til ikke-europæiske kultur- og samfundssystemer og gennem analysen af disse på lokalplanet - er velkendt ude omkring i verden. Etnografer har både ved placering i team og selvstændigt deltaget i alle stadier af projekters gennemførelse, samt arbejdet med skoling af andre eksperter. Herhjemme har etnografer hidtil i ringe grad været engageret i dette arbejde. En af grundene er utvivlsomt deres lille antal, hvor de end ikke har kunnet besætte alle ledige stillinger. Dette forhold er ved at ændres. Blandt de studerende er der stor interesse for udviklingshjælp og kulturkontaktproblemer. Etnografiundervisningen, både ved Københavns og Århus' universiteter, samt faget kultursociologi i København indfører i faget anvendte aspekter i forbindelse med ændringer og modernisering.

Men dette er et nyt felt, ikke blot herhjemme. Udbygningen er i gang, men det er mit indtryk, at der fremover vil blive øget brug for etnografer og beslægtede samfundsforskere. Skal dette

honoreres, mener jeg, at en af vejene er de midlertidige arrangementer foreslået ovenfor. Endnu er vi overvejende bagkloge, men der skabes et stadigt sikrere grundlag for fremklogskab.

BILAG 1 p

Henvendelse fra professor, dr. phil. Tage Kaarsted, Odense universitet

Det ville være en konstruktiv tanke, om de højere læreanstalter kunne udveksle medarbejdere med tilsvarende institutioner i udviklingslandene. Det kunne ske på den måde, at et universitetsinstitut udsendte en medarbejder, f. eks. et år i et fag, som modtagerlandet var interesseret i, og det danske universitet til gengæld modtog en universitetslærer fra det pågældende udviklingsland.

I de fag, jeg er ansvarlig for ved Odense uni-

versitet (moderne historie og samfunds-fag), vil der være gode muligheder for at deltage i en sådan plan, efterhånden som vi får udbygget vor stab af medarbejdere. Bedst ville det nok være, om vi fik bevilget nogle »overtallige« stilinger. De kulturelle forbindelser ville styrkes, og vore folk ville få deres horisont væsentligt udvidet - ligesom vi vel også kan give de ude-frakommende noget.

BILAG 1 q

Henvendelse fra akademisekretær, civilingeniør Bjerre Lavesen, Akademiet for de tekniske Videnskaber

Det, som ligger mig på sinde i denne sag, er dansk forsknings mere konsekvente inddragelse i bistandsaktiviteterne.

Jeg har kendskab til nogen kontakt mellem u-landsvirksomhed og forskning i Danmark, men jeg føler mig ikke overbevist om, at kontakten har det optimale omfang eller den optimale form. Årsagerne hertil er mange og måske fordelt ligeligt på forskningssiden og den administrative side.

Der findes i Danmark mere end tusinde helt eller delvist offentligt støttede laboratorier. De årlige offentlige udgifter til forskning nærmer sig hurtigt 1 milliard kroner. I de seneste år er væsentlige dele af forskningen blevet projekt-orienteret og interesseret i opgaver, som har relevans til konkrete erhvervsmæssige eller sociale problemstillinger. Væksten i laboratorieantallet og i de offentlige forskningsmidler må formodes at fortsætte op igennem 70'erne, ligesom forskningens orientering imod konkrete økonomiske og sociale problemstillinger må antages at blive mere markant.

I forordet til akademiets årsberetning, ATV 69, er disse synspunkter uddybet og den konklusion draget, at vi fra dansk side nok i stigende grad bør indstille os på at eksportere forskningskunnan, altså det at løse stillede opgaver under systematisk anvendelse af avanceret viden.

Forskningens internationalisering og den deraf følgende internationale arbejdsdeling vil formentlig i løbet af 70'erne stille krav om nye administrative former og dermed nye administrative organer — også på det område, der heder bistand til udviklingslandene.

Det er på denne baggrund, jeg meget gerne ser, at man i udvalget sideordnet med de andre spørgsmål, man tager op, inddrager spørgsmålet om forskningsmæssig bistand. Denne bistand kan naturligvis have mange former, eksempelvis kan man måske skabe grundlag for, at flere videnskabeligt uddannede fra u-landene får mulighed for en turnus inden for erhvervsforskningen i Danmark, eller man kan etablere forsknings- og udviklingsprojekter

med deltagelse af såvel danske erhvervsforskere som forskere fra u-landene. Man kan måske også fra dansk side bistå ved etableringen af erhvervsforskningsfaciliteter i de pågældende lande.

Jeg er klar over, at man især på det veterinær- og jordbrugsvidenskabelige område har gjort en hel del, ligesom jeg har kendskab til de teknologiske institutters deltagelse i forskellige former for bistand. Mit synspunkt er imidlertid det, at det pionerarbejde, som indtil nu måtte være gjort, følges systematisk op, idet man samtidig søger at inddrage nye områder, herunder ikke mindst tekniske og erhvervsøkonomiske.

Nogle af ATV's 20 institutter har haft kontraktforskningsopgaver i udviklingslandene, eksempelvis Isotopcentralens arbejde i Senegal og på Philippinerne. Fra dansk side turde der være betydelige, latente muligheder for at påtage sig

mange flere kontraktopgaver. Disse muligheder vil kunne udnyttes, såfremt det nødvendige formidlende organ aktivt arbejder herfor.

Et livligt samkvem mellem Danmark og u-landene på det erhvervsforskningsmæssige område vil sandsynligvis øge Danmarks muligheder for industrielt samarbejde med u-landene på nye felter, ligesom det kan medvirke til at give dansk erhvervsforskning videre perspektiver.

ATV har fornylig etableret en Forskningstjeneste. Dens engelske navn er »The ATV Contract Research Service«. Den er indledningsvis skabt for at håndtere kontraktforskningsopgaver for dansk erhvervsliv, men der er intet til hinder for, at den kan beskæftige sig med kontraktforskningsopgaver fra u-landene, formidlet af styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene eller internationale organer eller andre.

BILAG 1 r

Henvendelse fra forfatteren Erik Stinus

Hvad angår det kulturelle for vores og u-landenes skyld:

Lad os få flere bøger som »Tanzania vil selv«, lad der blive oversat flere bøger skrevet af udviklingslandenes egne forfattere — journalistiske, videnskabelige, skønlitterære; vi har hårdt brug for en sådan »inside information«. U-landsoplysningen i Danmark er ofte ensidig og kedelig. Det er min fornemmelse, at vi selv er skyld i denne skævhed, og at vi derfor også kan gøre noget ved den.

Lad os få bedre film end dem, vi hidtil har lavet. De fleste er for ringe, ukunstneriske og ufilmiske. Er det fordi, man lægger bånd på de filmarbejdere, man sender ud?

Lad os slå fast, at udviklingslandene først og fremmest er lande, at de ikke ligner hverandre særligt meget, og lad os så indgå kulturaftaler med dem ud fra hvert enkelt lands specielle behov.

Derudover intet mere for vores skyld.

Lad os ikke bruge udviklingslandene til noget som helst. Lad dem bruge os, dersom de kan bruge os til noget. Og lad os have mod og modenhed til at sige herhjemme, at sådan bør det være.

Da dette sikkert er for meget forlangt, mener jeg - som Niels Viderø i Rapport nr. 42/69 - at bistandsadministrationen bør frigøres fra udenrigsministeriet.

Oversigt over

Internationale organisationer og forkortelser, der er omtalt i betænkningen

ADB

Asian Development Bank.
Den asiatiske Udviklingsbank.

DAC

Development Assistance Committee.
OECD's udviklingsbistandskomité, som har til formål bl. a. at fremme og koordinere bistanden til udviklingslandene.

ECOSOC

Economic and Social Council.
Det økonomiske og sociale Råd. Forenede Nationers hovedorgan for behandling af spørgsmål på økonomiske, sociale, kulturelle, undervisnings- og sundhedsmæssige områder.

EPTA

Expanded Programme of Technical Assistance.
Forenede Nationers udvidede program for teknisk bistand. Se under UNDP.

FAO

Food and Agriculture Organization of the United Nations.
Forenede Nationers organisation for ernæring og landbrug. Arbejder for gennemførelsen af foranstaltninger til forbedring af ernærings-tilstanden og levestandarden, for indførelse af bedre metoder til fremstilling og fordeling af næringsmidler og landbrugsprodukter, samt for forbedring af landbefolkningens livsvilkår.

FN

Forenede Nationer. (Se UN).

GATT

General Agreement on Tariffs and Trade.
Den almindelige overenskomst om Told- og Udenrigshandel. En i 1947 indgået aftale om nedsættelse af toldsatter og om handelspolitiske forhold.

IAEA

International Atomic Energy Agency.
Den internationale Atomenergiorganisation, oprettet af hovedparten af Forenede Nationers medlemslande. Formål: At fremskynde og øge atomenergiens bidrag til fred, sundhed og velstand i verden.

IBRD

International Bank for Reconstruction and Development.
(Se INTERBANK).

IDA

International Development Association.
Den internationale Udviklingssammenslutning. En i tilknytning til Den internationale Bank for genopbygning og økonomisk udvikling oprettet institution, der har til opgave at yde lån på særligt lempelige vilkår til udviklingslandene.

IDB (IADB)

Inter-American Development Bank.
Interamerikansk udviklingsbank, oprettet af 19 latinamerikanske stater (ikke Cuba) og USA til fremme af økonomisk udvikling af de latinamerikanske stater gennem udnyttelse af ikke-amerikanske finansskilder samt til forvaltning af visse fonds.

IFC

International Finance Corporation.
En i tilknytning til Den internationale Bank for genopbygning og økonomisk udvikling oprettet institution, der har til opgave at stimulere det produktive private erhvervsliv i medlemslandene, især i udviklingslandene.

ILO

International Labour Organization.
Den internationale Arbejdsorganisation.
Organisation på tresidet basis (regeringer, ar-

bejdsgivere og arbejdere), der behandler arbejdsproblemer og andre sociale spørgsmål. Administrationen varetages af International Labour Office - Bureau International du Travail (BIT).

IMF

International Monetary Fund
(Se INTERFUND).

INTERBANK

International Bank for Reconstruction and Development.

Den internationale Bank for genopbygning og økonomisk udvikling. Søger at fremme medlemslandenes udvikling ved at give dem lån til produktive formål og yde faglig bistand.

INTERFUND

International Monetary Fund.

Den internationale Valutafond. Har til opgave at fremme internationalt monetært samarbejde ved periodiske rådslagninger, at virke til fremme af stabiliteten i valutakurserne, samt ved ydelse af kreditter af fondens midler at give medlemslandene mulighed for at korrigere uligevægt på deres betalingsbalance. Fungerer endvidere som finansiel rådgiver for regeringerne.

ITC

International Trade Centre.

Det internationale Handelscenter, der er oprettet i fællesskab af UNCTAD og GATT.

OECD

Organization for Economic Cooperation and Development.

Oprettet til afløsning af OEEC med henblik på etablering af et atlantisk økonomisk samarbejde, bestående af de 18 europæiske lande, der deltog i OEEC, samt USA, Canada og Japan.

SPECIALFONDEN

Se UNDP.

UN

United Nations.

Forenede Nationer. Hovedsæde: United Nations, New York.

UNCTAD

United Nations Conference on Trade and Development.

Forenede Nationers Udenrigshandels- og Udviklingskonference. Det efter Verdenshandelskonferencen i foråret 1964 under FN's

generalforsamling oprettede samarbejdsapparat til fremme af verdenshandelen med særligt henblik på udviklingslandene.

UNDP

United Nations Development Programme.

FN's Udviklingsprogram. Programmet består af specialfondskomponenten og den faglige bistandskomponent under ledelse af UNDP's styrelsesråd.

UNESCO

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Forenede Nationers organisation for uddannelse, videnskab og kultur. Virker for at fremme internationalt samarbejde inden for uddannelse, videnskab og kultur.

UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees.

Forenede Nationers Højkommissær for flygtninge..

UNICEF

United Nations Children's Fund.

Forenede Nationers Børnefond.

UNIDO

United Nations Industrial Development Organization.

Forenede Nationers Industriudviklingsorganisation. En særlig bistands- og samarbejdsinstitution oprettet af FN's 21. generalforsamling til fremme af udviklingslandenes industrialisering.

UNRWA

United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in The Near East.

Forenede Nationers hjælpeorganisation for Palæstinaflygtninge.

Valutafond, Den internationale.

(Se INTERFUND).

Verdensbanken

(Se INTERBANK).

WFP

World Food Programme.

Verdensfødevareprogrammet. Et af FN og FAO i fællesskab oprettet hjælpeprogram for ydelse af økonomisk bistand i form af fødevarerleverancer.

WHO

World Health Organization.

Verdenssundhedsorganisationen.

Oversigt over

Nationalindkomsten i en række lande

(Bruttonationalproduktet (BNP) pr. capita (1967) og den gennemsnitlige årlige vækstrate (1961-67))

Lande med befolkninger på 1 mill, eller mere.

(Beløbene rundet af til nærmeste 10 \$).

Land	BNP (US \$)	Vækstrate (i %)
Afganistan	70	÷ 0,5
Albanien ²⁾	320	2,8
Algeriet	250	÷ 3,5
Angola	190	2,1
Argentina	800	1,3
Australien	1.970	2,7
Belgien	1.740	3,9
Bolivia	170	3,4
Brasilien	250	1,2
Bulgarien ²⁾	690	6,8
Burma	70	0,6
Burundi	50	÷ 0,1
Cambodia	130	1,1
Cameroun	130	0,6
Canada	2.380	3,3
Centralafrikanske Republik	120	÷ 1,0
Ceylon	160	1,3
Chad	70	÷ 0,6
Chile	470	2,3
Colombia	300	1,5
Congo/Kinshasa	90	÷ 0,5
Costa Rica	410	1,7
Cuba ²⁾	330	÷ 0,8
Dahomey	80	0,2
Danmark	1.950	3,8
Dominikanske Republik	260	÷ 0,7
Ecuador	210	1,0
Elfenbenskysten	230	5,4
El Salvador	270	2,4
Etiopien	60	2,7
Finland	1.660	3,6
Forenede Arabiske Republik	160	2,7
Formosa	250	6,7
Frankrig	1.950	3,8
Ghana	200	÷ 0,1
Grækenland	700	6,7
Guatemala	310	1,9
Guinea	90	2,5
Haiti	70	÷ 3,3
Holland	1.520	3,2
Honduras	240	1,9
Hong Kong	620	7,9
Indien	90	0,9
Indonesien	100	0,6
Irak	230	1,9
Iran	280	4,8
Irland	910	3,1
Israel	1.200	4,2

Land	BNP (US \$)	Vekstrate (°/o)
Italien	1.120	4,5
Jamaica	460	1,7
Japan	1.000	9,3
Jordan	250	5,8
Jugoslavien	530	5,4
Kenya	120	1,1
Kina ²⁾	90	—
Korea	160	4,8
Korea, (Nord) ²⁾	230	—
Laos ¹⁾	90	-÷ 0,1
Libanon	520	2,3
Liberia	190	1,5
Libyen	720	21,4
Madagascar	100	-÷ 0,5
Malawi	60	3,2
Malaysia	290	2,7
Mali	80	0,7
Marokko	190	0,3
Mauritanien	130	6,9
Mexico	490	2,8
Mongoliet ²⁾	410	—
Mozambique	180	3,3
Nepal	70	0,1
New Zealand	1.890	1,8
Nicaragua	360	4,1
Niger	70	0,1
Nigeria	80	1,1
Norge	1.860	4,4
Pakistan	90	2,9
Panama	550	4,8
Paraguay	220	1,5
Papua og New Guinea	200	3,0
Peru	350	2,9
Philippinerne	180	0,8
Polen ²⁾	780	5,2
Portugal	420	5,1
Puerto Rico	1.210	6,2
Rhodesia	230	0,2
Rumænien ²⁾	720	8,1
Rwanda ¹⁾	60	1,7
Saudi Arabien	350	8,4
Schweiz	2.310	2,5
Senegal	190	-÷ 0,1
Sierra Leone	140	1,3
Singapore	600	2,9
Somalia ¹⁾	50	-÷ 1,6
Spanien	680	6,9
Storbritannien	1.700	2,2
Sudan	90	0,2
Sverige	2.500	3,8
Sydafrika, incl. Sydvestaf.	590	3,9
Sydkysten	130	-÷ 1,1
Syrien	180	3,9
Tanzania	80	1,9
Thailand	130	3,9
Tjekkoslovakiet ²⁾	1.110	3,1
Trinidad/Tobago	790	4,3
Togo	100	0,5
Tunesien	210	1,4
Tyrkiet	290	3,1
Tyskland	1.750	2,8
Uganda	100	1,2
Ungarn ²⁾	900	5,3

Land	BNP (US \$)	Vækstrate (i %)
Uruguay	550	÷ 1,1
USA	3.670	3,3
USSR ²⁾	970	5,2
Venezuela	880	1,1
Vietnam	120	1,8
Vietnam (Nord) ²⁾	100	—
Yemen ¹⁾	70	1,8
Zambia	180	1,6
Østrig	1.210	3,5
Østtyskland ²⁾ _____	1.300	3,8
Øvre Volta	50	0,6

¹⁾ Tallene for BNP er anslåede.

²⁾ Tallene for BNP pr. capita og dettes vækstrate er undergivet en betydelig usikkerhed, især på grund af problemerne ved at beregne BNP i faktorpriser ud fra det såkaldte »net material product«, samt problemerne ved at omregne tallene for BNP til US dollars.

Totale statslige og private kapitaloverførsler til udviklingslandene fra DAC-landene 1960-68

Mill. US-dollars	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Bilaterale statslige kapitaloverførsler.	4363	5392	5509	5713	5563	5866	6068	6286	6283
Multilaterale statslige kapitaloverførsler..	601	751	527	365	379	448	530	736	659
Totale statslige kapitaloverførsler.	4964	6143	6036	6078	5942	6314	6598	7022	6942
Totale private kapitaloverførsler.	3148	3097	2492	2538	3201	4177	3867	4225	5962
Totale kapitaloverførsler fra DAC-landene	8112	9240	8528	8616	9143	10491	10465	11247	12904
I pct. af BNP.	0.89	0.96	0.82	0.77	0.75	0.80	0.73	0.74	0.78

DAC-landenes nettooverførsler til udviklingslandene i 1967 og 68 (målt i millioner dollars)

	Statslig udviklings- bistand (netto)		Andre statslige nettooverførsler		Statslige netto- overførsler i alt		Private nettooverførsler		Samlede nettooverførsler	
	1967	1968	1967	1968	1967	1968	1967	1968	1967	1968
Australien.	157	160	10	÷ 3	167	157	25	30	192	187
Belgien.	89	88	10	5	99	93	66	150	164	243
Canada.	198	175	15	38	213	213	41	94	254	306
Danmark.	26	29	2	—	28	29	÷ 3	45	25	74
Frankrig.	826	855	—	—	826	855	516	628	1341	1483
Holland.	114	134	—	—	114	134	115	142	228	276
Italien.	154	165	2	÷ 15	156	150	131	401	287	550
Japan.	384	355	117	152	501	507	297	542	798	1049
Norge.	15	26	1	÷ 3	16	23	15	35	30	58
Portugal.	47	35	—	—	47	35	32	13	78	48
Schweiz.	11	19	÷ 7	—	4	19	130	223	134	242
Storbritannien.	498	428	—	—	498	428	343	417	841	845
Sverige.	60	71	—	—	60	71	61	57	121	129
Tyskland.	528	554	19	41	547	595	594	1069	1140	1664
USA.	3559	3314	164	291	3723	3605	1842	2071	5565	5675
Østrig.	26	23	1	5	27	28	21	46	48	74
I alt DAC.	.6690	6431	332	511	7022	6942	4225	5961	11247	12904

**DAC-landenes nettooverførsler til udviklingslandene i 1967 og 1968,
målt i pct. af bruttonationalproduktet**

	Statslig udviklingsbistand				Statslige nettooverførsler		Samlede nettooverførsler	
	1967		1968		1967	1968	1967	1968
	Netto (dvs. med fradrag af tilbagebetalinger)	Omregnet til gaveelement	Netto (dvs. med fradrag af tilbagebetalinger)	Omregnet til gaveelement				
Australien	0,60	0,60	0,57	0,57	0,64	0,56	0,74	0,67
Belgien	0,45	0,44	0,41	0,40	0,50	0,44	0,84	1,15
Canada	0,34	0,37	0,28	0,28	0,37	0,34	0,44	0,49
Danmark	0,21	0,20	0,21	0,20	0,23	0,21	0,20	0,55
Frankrig	0,75	0,70	0,71	0,69	0,76	0,72	1,23	1,24
Holland	0,50	0,44	0,53	0,44	0,50	0,54	1,00	1,10
Italien	0,23	0,13	0,23	0,15	0,23	0,21	0,43	0,76
Japan	0,33	0,25	0,25	0,20	0,44	0,36	0,69	0,74
Norge	0,17	0,18	0,28	0,28	0,19	0,26	0,36	0,65
Portugal	1,01	0,64	0,68	0,40	1,01	0,68	1,71	0,94
Schweiz	0,07	0,08	0,11	0,11	0,02	0,11	0,84	1,42
Storbritannien....	0,46	0,45	0,42	0,40	0,46	0,42	0,77	0,83
Sverige	0,25	0,21	0,28	0,26	0,25	0,28	0,50	0,50
Tyskland	0,43	0,35	0,42	0,33	0,45	0,45	0,94	1,26
USA	0,44	0,41	0,38	0,35	0,46	0,41	0,69	0,65
Østrig	0,24	0,12	0,20	0,12	0,25	0,25	0,45	0,66
I alt DAC	0,44	0,40	0,39	0,35	0,42	0,42	0,74	0,78

Redegørelse for humanitær bistand og Danmarks indsats på dette område

Størstedelen af den humanitære bistand, der ydes af Danmark, ydes i form af årlige bidrag til internationale humanitære hjælpeorganisationer. I finansåret 1969/70 er de samlede finanslovsbevillinger til internationalt humanitært hjælpearbejde på 7,1 mill. kr. Heraf udgør bidraget til UNICEF (FN's Børnefond) 4 mill. kr., til UNHCR (FN's Flygtningehøjkommissær) 1,3 mill. kr., til UNRWA (FN's Hjelpeorganisation for Palæstina-flygtninge i Den nære Orient) 700.000 kr., til Den Internationale Røde Kors Komité i Genève 100.000 kr. og til ofrene for undertrykkelsen af den afrikanske befolkning i den sydlige del af Afrika 600.000 kr. Hertil kommer en bevilling på 400.000 kr., der kan anvendes til eventuelle ekstraordinære bidrag til internationalt humanitært hjælpearbejde og til en hurtig humanitær indsats i katastrofesituationer såsom jordskælv og oversvømmelser. En del af det arbejde, der udføres af ovennævnte organisationer, må imidlertid snarere karakteriseres som faglig end humanitær bistand, og grænsen mellem de to former for bistand er da også flydende.

Udover ovennævnte bidrag, der er hjemlet på finansloven, har finansudvalget tiltrådt, at der stilles 10 mill. kr. til rådighed som ekstraordinært bidrag til internationalt humanitært hjælpearbejde i forbindelse med den fortsatte nødsituation som følge af fjendtlighederne i

forbundsstaten Nigeria. Den samlede humanitære bistand vil således formentlig komme op på 17,1 mill. kr. i finansåret 1969/70.

Foruden de nævnte ordinære bidrag til ovennævnte organisationer ydes eller forventes ydet bidrag på ialt ca. 7,8 mill. kr. i 1969/70 til forskellige faglige bistandsaktiviteter udført af internationale hjælpeorganisationer. Disse beløb medregnes på normal vis under bidrag til multilateral faglig bistand. Til UNRWA ydes således et bidrag på 3,75 mill. kr. med særligt henblik på støtte såvel til den fortsatte drift af lærerseminariet i Ramallah som til driften af kvindecentret sammesteds. Endvidere ydes der til UNHCR et bidrag på 1,6 mill. kr., til International University Exchange Fund i Genève et bidrag på 650.000 kr. til flygtningestipendier, til De Forenede Nationers undervisnings- og uddannelsesprogram for det sydlige Afrika og til De forenede Nationers Trust Fund for Sydafrika bidrag på henholdsvis 600.000 kr. og formentlig 400.000 kr., til Organisationen for Afrikansk Enhed (OAU) til dettes bureau i Addis Abeba for placering og uddannelse af afrikanske flygtninge et bidrag på formentlig 375.000 kr. og til stipendier til flygtninge i det sydlige Afrika til ikke-guvernamentale organisationer forventes ligeledes ydet et dansk bidrag.

Fortegnelse over de i rapporten fra Kommissionen for international udvikling indeholdte rekommandationer (Pearson-rapporten)

Nedenfor gengives i dansk oversættelse de rekommandationer, som findes i Pearson-rapporten, »Partners in Development«, kapitel 4-11.

Kapitel 4: Udviklingsfremmende handelspolitik

1. De udviklede lande bør snarest muligt afskaffe afgifter og importtold på produkter, som ikke konkurrerer med hjemlig produktion og som er af særlig interesse for udviklingslandene.
2. De udviklede lande bør opstille planer for beskyttede råvarer med henblik på at sikre, at en stigende del af det hjemlige forbrug med tiden bliver dækket ved import fra udviklingslandene.
3. Man bør fremskynde drøftelser, som kan lede til et program for supplerende finansiering med henblik på at tage vare på de problemer, som skyldes uventede og vedvarende fald i udviklingslandenes eksportindtægter.
4. Finansiering af rimelige stødpudelagre til støtte for velgennemtænkte råvareaftaler og råvarepolitik bør anerkendes som en fuldgældig form for udviklingsbistand.
5. Der bør ikke lægges nye kvantitative restriktioner på varer af særlig interesse for udviklingslandene, og alle eksisterende kvantitative restriktioner på disse varer bør fjernes så hurtigt som muligt i løbet af 1970'erne.
6. De udviklede lande bør inden udgangen af 1970 gennemføre en generel ordning for ikke-gensidige toldpræferencer for forarbejdede og delvis forarbejdede varer, der er fremstillet i udviklingslandene.
7. Udviklingslandene bør inden udgangen af 1970 søge at afslutte en omfattende aftale om toldindrømmelser, der bør udstrækkes til alle udviklingslande.
8. IMF bør i samarbejde med UNCTAD undersøge muligheden for på global basis at etablere en clearingordning for finansieringen af handelen mellem udviklingslandene.
9. Donorlande og internationale institutioner bør yde finansiell støtte til institutioner, så som udviklingsbanker og clearing- og betalingsunioner, der er oprettet med henblik på at fremme handelen mellem udviklingslandene på regional basis.
10. De regionale udviklingsbanker bør i samarbejde med andre internationale organer gå forrest med at stille særlige midler til rådighed for refinansiering af de af udviklingslandene ydede eksportkreditter og med at etablere regionale ordninger for forsikring af eksportkreditter.

Kapitel 5: Private udenlandske investeringer

1. Hvor det er i overensstemmelse med legitime nationale målsætninger, bør udviklingslandene øjeblikkeligt tage forholdsregler med henblik på at identificere og fjerne forhold, som hæmmer indenlandske, private investeringer.
2. Udviklingslandene bør opretholde den størst mulige stabilitet i deres lovgivning og administrative bestemmelser vedrørende udenlandske investeringer.
3. De udviklede lande bør på ethvert område, hvor det er muligt, styrke deres investeringsfremmende foranstaltninger.

4. Udviklingslandene bør indrette deres skattesystemer således, at udenlandsk ejede virksomheder opmuntres til at investere det indtjente overskud.

5. Da IFC og tilsvarende organisationer har forbindelse med den private sektor i såvel de industrialiserede som udviklingslandene, er disse naturlige organer for identifikation af investeringsprojekter og investeringsfremmende arbejde, og de bør gøre en endnu større indsats på dette område.

6. De af udviklingslandenes regeringer, som tillægger national ejendomsret til industrien stor vægt, bør skabe positive incitamenter for alle fremmede og hjemlige virksomheder til at dele ejendomsretten med offentligheden ved hjælp af salg af aktier og andele af passende karakter.

7. Internationale institutioner såsom Verdensbanken og UNIDO bør yderligere udvide deres rådgivning vedrørende industripolitik og politikken over for udenlandske investeringer.

8. De udviklede lande bør fjerne lovgivningsmæssige og andre hindringer for pengeinstitutters køb af obligationer, som er udstedt eller garanteret af udviklingslandenes regeringer.

9. De udviklede lande bør fjerne sådanne betalingsbalancerestriktioner, som for øjeblikket hindrer udviklingslandenes obligationsudstedelse på det internationale kapitalmarked.

10. Med hensyn til den muligt overdrevne brug af eksportkreditter, bør OECD og Verdensbanken udvikle et stærkt »alarmeringssystem« baseret på indberetninger vedrørende gælden til udlandet.

Kapitel 6: Partnere i udviklingsprocessen

Hvor det måtte være nødvendigt, bør der snarest muligt iværksættes forberedelser til etablering af nye multilaterale grupper, som kan afgive årlige bedømmelser af udviklingsforløbet i modtagerlandene og donorlandenes opfyldelse af bistandsmålene og tilsvarende forpligtelser. Verdensbanken og de regionale udviklingsbanker bør tage initiativet til drøftelser med henblik herpå, og Verdensbanken- eller et andet passende, eksisterende organ bør stille den nød-

vendige indberetningstjeneste til rådighed for sådanne grupper.

Kapitel 7: Hvor megen bistand?

1. De udviklede lande bør så snart som muligt og under ingen omstændighed senere end 1975 hver især øge deres overførsler af ressourcer til udviklingslandene til mindst 1 % af deres bruttonationalprodukt.

2. De udviklede lande bør hver især forøge deres tilsagn om statslig udviklingsbistand til det niveau, som er nødvendigt for, at nettoudbetalingerne kan nå op på 0,70 % af bruttonationalproduktet i 1975 eller kort derefter, dog under ingen omstændigheder senere end i 1980.

3. Alle DAC's medlemslande bør udarbejde planer for opfyldelsen af 0,70 % målsætningen, og Verdensbankens præsident bør sætte drøftelser af disse planer på dagsordenen for bankens årsmøde i 1971. Landenes planer bør fremsendes til DAC's formand med henblik på offentliggørelse inden den 1. januar 1971.

Kapitel 8: Gældsproblemet

1. Foranstaltninger til lettelse af gældsbyrden bør udformes således, at man undgår gentagne konsolideringer og søger at retablere et realistisk grundlag for udviklingsprocessens finansiering.

2. Når det er nødvendigt at sætte grænser for nye eksportkreditter til et land, hvor der findes et sundt udviklingsprogram, bør hensyn samtidig tages til landets mulige behov for bistand udefra på lempelige vilkår.

3. De bistandsydende lande bør betragte lettelse af gældsbyrden som en fuldgyldig form for hjælp og tillade, at nye lån benyttes til at finansiere betaling af gæld med henblik på at formindske behovet for forhandlinger om den fulde gældsbyrde.

4. Betingelserne for alle statslige udviklingslån bør for fremtiden sættes til en rente på ikke over 2 %, en samlet løbetid på mellem 25 og 40 år og en afdragsfri periode på 7-10 år.¹⁾

¹⁾ Dr. Robert E. Marjolin kunne ikke tiltræde denne rekommandation.

Kapitel 9: Mere effektiv bistand

1. DAC bør være sponsor for et møde i 1970 mellem de større givere og modtagere af udviklingsbistand med henblik på at afgrænse de væsentligste administrative hindringer for en effektiv gennemførelse af bistanden, at finde midler til at mindske disse hindringer, at indføre større ensartethed i giverlandenes bistandsregler, og at forbedre arbejdsgangen i de lande, som modtager bistand.

2. Alle bistandsydere bør overveje at udstrække bevillingsperioden til mindst 3 år og at tildele, at bevilgede midler overføres fra det ene år til det andet.

3. Der bør gennemføres en række forholdsregler med henblik på at bremse og reducere bistandsbindingerne:

1) Bistandsyderne bør påtage sig ikke at stramme deres bindingsregler; 2) med henblik på afgivelse af beretning herom i midten af 1970, bør DAC påtage sig i samarbejde med IMF at undersøge de væsentligste betalingsbalancetab og -gevinster, som må formodes at opstå som følge af bistandens afbinding; og 3) på baggrund af denne beretning bør der indkaldes en konference af større donorlande, som skal overveje en gradvis afbinding af bilateral og multilateral bistand.

4. Bistandsyderne bør tillade bistandsfinansierede indkøb i andre udviklingslande.

5. De omkostninger, som skyldes, at bistanden bindes til transport på donorlandets handelsflåde, bør udelades i statistik over statslig udviklingsbistand.

6. Multilaterale organer bør i højere grad gennemføre fælles eller parallel finansiering af projekter.

7. Bestemmelser i bistandsaftaler, som begrænser modtagerlandenes ret til at indhente konkurrerende tilbud, bør øjeblikkeligt ophæves.

8. De lande, som yder fødevarebistand på lempelige vilkår, bør anerkende vigtigheden af at fremme handelen mellem lavindkomstlande og ændre deres bistandsprogrammer, således at der tages hensyn til nye eksportørlandes behov for at få del i voksende varemærker.

9. Hvor det er muligt, bør de lande, som yder fødevarebistand, finansiere denne bistand under deres almindelige bistandsprogrammer, således at modtagerlandene får mulighed for at vælge bistandsfinansieret import på baggrund af deres behov.

10. Bistandsyderne bør fjerne bestemmelser, som begrænser eller forhindrer bidrag til lokale projektkomkostninger og i højere grad bestræbe sig på at opmuntre lokale leverancer, hvor dette er økonomisk berettiget.

11. Bistandsyderne bør tilpasse bistandens form efter modtagerlandets behov og udviklingsniveau og anerkende, at mere programbistand i mange tilfælde vil være af stor værdi.

12. IDA bør give programlån, hvor dette er rimeligt og om nødvendigt søge sådanne **statut-**ændringer gennemført, som gør dette muligt.

13. Bistandsyderne bør give større hjælp til udviklingsbanker og lignende institutioner i udviklingslandene.

14. Den multilaterale og bilaterale faglige bistand bør i højere grad integreres med den finansielle bistand.

15. Med henblik på at øge den faglige bistands effektivitet bør 1) udviklingslandenes specialister og planlæggere gennemføre regelmæssige konsultationer for at fastlægge deres væsentligste behov for konsulenttjenester, opbygning af institutioner, projektbistand og løbende administration af undervisning og andre offentlige tjenester; og 2) udviklingslandene lægge programmer for deres behov for faglig bistand ved at specificere foranstaltningernes rækkefølge, udviklingsmålsætningen for personel og uddannelsesordninger, omkostningerne på hvert stadium og deres egne forpligtelser med hensyn til institutionelle og strukturelle ændringer.

16. Donorlandene bør udstrække deres budgetmæssige tilsagn om faglige bistandsprogrammer til mindst 3 år.

17. Donorlandene bør yde finansiell bistand til lokale tilbagevendende udgifter og til udstyr, transportydelser og andre leverancer i forbindelse med faglige bistandsprojekter.

18. Lån til projekter bør indeholde et større element af faglig bistand.

19. Den internationale faglige bistand bør styrkes ved dannelsen af nationale og internationale korps af fagligt bistandspersonel med passende karrieremuligheder.

20. Med støtte fra forskellige fonds bør en undersøgelse gennemføres i en række lande af behovet og mulighederne for et internationalt korps af frivillige.

Kapitel 10: Befolkning, uddannelse og forskning

1. Udviklingslandene bør identificere deres befolkningsproblemer, hvis dette ikke allerede er gjort, erkende betydningen af befolkningens vækst for deres sociale og økonomiske planlægning, og indføre hensigtsmæssige programmer.

2. De bilaterale og internationale organer bør under bistandsforhandlinger presse for tilstrækkelige analyser af befolkningsproblemerne og af disse problemers betydning for udviklingsplanerne.

3. De udviklede lande bør oprette eller styrke deres egne organer for befolkningsundersøgelser.

4. De internationale organisationer bør udvide deres uddannelsesvirksomhed for befolknings- og familieplanlægningsspecialister af alle relevante kategorier.

5. Man kan tilslutte sig forslaget om at udnævne en kommissær for befolkningsspørgsmål i De Forenede Nationer.

6. Verdensbanken bør i samråd med WHO straks iværksætte et vidtrækkende internationalt program for at lede, samordne og finansiere forskning inden for forplantningslære og frugtbarhedskontrol.

7. Der bør stilles større undervisningsbevillinger til rådighed for a) forskning af og eksperimenter med ny teknik, herunder fjernsyn og programmeret indlæring; og b) en systematisk analyse af hele indlæringsprocessen med særligt henblik på udviklingslandenes situation.

8. Hvor passende muligheder forefindes, bør stipendier og legater først og fremmest gives til undervisning på lokale institutioner af acceptabel kvalitet i de bistandsmodtagende lande eller områder.

9. Målforskningen bør knyttes til regionale eller andre nationale universiteter eller højere læreanstalter.

10. Der bør oprettes regionale eller nationale laboratorier og forskningsinstitutter, som kan undersøge metoder til udnyttelse af naturressourcer og forbedring af industriel design og produktionsteknik.

11. Der bør oprettes selskaber på nationalt grundlag med henblik på at udvikle varer og produktionsprocesser, som har muligheder for hjemlig eller international markedsføring eller som bygger på ny teknologi (f. eks. billigt byggeri, forarbejdning af hjemlige råmaterialer, proteinholdige fødevarer og fjernsyn til undervisningsbrug).

12. Bistandyderne bør anvende en betydelig del af de midler, der afsættes til forskning og udvikling, til projekter, som har særlig tilknytning til udviklingslandenes problemer.

13. De industrialiserede lande bør bistå ved oprettelsen af sådanne internationale og regionale centre for videnskabelig og teknologisk forskning i udviklingslandene, som sigter imod at hjælpe alle udviklingslande, og som specialiserer sig i særlige forskningsområder og deres anvendelse.

Kapitel 11: En international ramme for udviklingsarbejdet

1. De bistandsydende lande bør forøge deres gaver og kapitaltegning til multilateral udviklingsfinansiering til i 1975 at udgøre mindst 20 % af den samlede statslige udviklingsbistand.

2. Verdensbanken og IMF bør i lande, hvor de begge er virksomme, træffe foranstaltninger til at udarbejde fælles landevurderinger og sikre overensstemmelse i rådgivningen.

3. De udviklede lande bør forpligte sig til at anvende et beløb svarende til halvdelen eller

mere af de modtagne rentebetalinger fra statslige bilaterale lån til udviklingslandene til at nedbringe rentesatserne på en del af Verdensbankens långivning.

4. Forhandlingerne vedrørende den tredje kapitalopfyldning af IDA bør dække 5-års perioden 1971-75, og de årlige bidrag bør nå op på en størrelsesorden af 1 milliard \$ i 1972 og 1,5 milliard \$ i 1975.

5. Verdensbankens præsident bør foretage en undersøgelse af behovet for institutionelle ændringer af IDA, efterhånden som dettes funktioner udvides.

6. IDA bør opstille udtrykkelige principper og kriterier for fordelingen af den finansielle udviklingsbistand og i sin politik søge at udligne væsentlige skævheder i bistandens fordeling.

7. Verdensbankens præsident bør indbyde lederne af de berørte FN-organer, vedkommende multilaterale institutioner og de regionale udviklingsbanker og koordinationsorganer til en konference i 1970 med henblik på at drøfte dannelsen af et forbedret koordinationsmaskineri, som vil være i stand til at sammenholde bistands- og udviklingspolitikken med andre relevante dele af den udenrigsøkonomiske politik, at frembringe en bevægelse henimod ensartede vurderinger af udviklingsprocessens forløb, at udarbejde klare, regelmæssige og rimeligt autoritative vurderinger af bistandsbehovene og at fremstille balancerede og upartiske betragtninger vedrørende donorlandenes bistandspolitik og -programmer. I konferencen bør også deltage repræsentanter for i hvert fald de større donorlande inden for den bilaterale bistand og passende repræsentanter for udviklingslandene.

Rekommandation vedrørende finansielle vilkår og betingelser vedtaget af **OECD's** komité for udviklingsbistand (DAC) på dennes 58. samling d. 22. og 23. juli 1965.

1. OECD's komité for udviklingsbistand (DAC), som har taget rapporten fra arbejdsgruppen vedrørende finansielle aspekter af udviklingsbistanden til efterretning,

anbefaler derfor medlemmerne af DAC, at nedenstående yderligere skridt tages med henblik på at lette og befæste gennemførelsen af den oprindelige resolutions hensigt.

erindrer sig resolutionen vedrørende bistandsvilkår og -betingelser vedtaget af DAC den 3. april 1963, som i sine henstillinger understregede nødvendigheden af i hvert enkelt tilfælde at lade de finansielle vilkår og den passende »blanding« af hårde lån og lån på lempelige vilkår eller gaver bero på hvert udviklingslands eller landegruppens særlige forhold, af at søge tilvejebragt en større overensstemmelse mellem donorlandenes bistandsvilkår og -betingelser og af at opnå en videregående almindelig lempelse i vilkårene;

bemærker, at medens nogle fremskridt er gjort her henimod, tyder et stigende antal vidnesbyrd på, at den fortsatte stigning i gældsbyrden i en række udviklingslande enten hæmmer gennemførelsen af udviklingsprogrammer eller kræver en forøgelse af de modtagne brutto-overførsels størrelse,

erkender, at de vedvarende forskelle i de af medlemslandene fastsatte vilkår ikke alene bringer samarbejdsånden i fare, men tillige gør det vanskeligere for dem, som tilbyder de mest lempelige vilkår, fortsat at fastholde tidligere gjorde landvindinger;

bemærker endvidere, at ikke alene DAC og Verdensbanken men tillige FN's i Genève nyligt afholdte konference for handel og udvikling har afspejlet den stigende bekymring over udviklingslandenes stigende gældsbyrde og nødvendigheden af at tage de låntagende landes fulde betalingsmuligheder i betragtning ved fastsættelsen af afdragsvilkår og rentesatser;

A. Erkendelse af de enkelte modtagerlandes situation

2. Resolutionen om bistandsvilkår og -betingelser fremsatte den henstilling, at medlemmerne af DAC i hvert enkelt tilfælde burde lade bistandsvilkårene afhænge af hvert udviklingslands eller landegruppens særlige forhold.

Med henblik på at tilvejebringe et ensartet udgangspunkt herfor skulle arbejdsgruppen vedrørende de finansielle aspekter af udviklingsbistand påtage sig at opstille kriterier til bestemmelse af passende finansielle vilkår. Disse kriterier burde med udgangspunkt i indikatorer som den eksisterende gældsbyrde, indkomstniveauet, de givne ressourcer, egenindsatsen og fremtidsudsigterne og andre relevante faktorer danne grundlaget for en fællesvurdering af vilkårene, herunder muligheden for en blanding af hård og mere fordelagtig bistand, som ville være passende for hvert enkelt udviklingsland eller **gruppe** af lande.

3. Ydelsen af bistand må uanset vilkårene især afhænge af modtagerlandets økonomisk-, finans- og udviklingspolitiske foranstaltninger. Det ansvar, de udviklede lande og udviklingslandene hver især bærer i så henseende, blev bekræftet i henstillingen (A. IV. 1) vedrørende retningslinier for internationalt, finansielt samarbejde, som blev vedtaget enstemmigt på FN's konference for handel og udvikling. Det er unødvendigt at redegøre i detaljer for de betingelser, som donorlandene med rimelighed kunne ønske at se opfyldt, især i betragtning af, at dette spørgsmål er genstand for særlig

undersøgelse i arbejdsgruppen vedrørende bistandsbehov; men betingelserne kunne omfatte en passende egenindsats med hensyn til mobilisering af egne udviklingsressourcer, sund planlægning og effektiv gennemførelse af udviklingsprogrammer, ansvarlig finans- og pengepolitik, fast styring af betalingsbalancen, herunder specielt låntagning i udlandet, og respekt for internationale forpligtelser.

4. Under hensyn til ovenstående betragtninger vil det over for de udviklingslande, hvis økonomiske situation og gældsbyrde volder særligt alvorlige problemer, være nødvendigt at yde en betragtelig del af bistanden i form af gaver eller på meget lempelige vilkår, indtil deres evne til at hjælpe sig selv bliver bedre.

5. I tilfælde, hvor en betydelig del af bistanden ydes i form af gaver eller kreditter med en lang løbetid, bør der gøres en indsats for så vidt muligt at undgå forvridninger af den interne rentestruktur og af kapitalens allokation i modtagerlandet. I denne forbindelse bekræfter medlemmerne de henstillinger i resolutionen vedrørende bistandsvilkår, som angår disse problemer, især henstillingen om, hvor dette er hensigtsmæssigt, at benytte »to-trins-proceduren«, som stiller lån på meget lempelige vilkår til rådighed for regeringer, som genudlåner dem til projekter eller låntagere inden for landet på hårdere betingelser.

B. Harmonisering af vilkårene

6. Et enkelt udviklingslands behov kan teoretisk imødekommes ved et passende samlet gennemsnit af vilkårene for den totale bistandsstrøm fra en række donorlande taget under ét, uanset de store forskelle der eksisterer mellem de enkelte givers vilkår. Dog kan betydelige forskelle i de vilkår, som fastsættes af de enkelte givere resultere i uheldige konsekvenser. Medlemmerne af DAC bør derfor i fællesskab bestræbe sig på at harmonisere vilkårene så meget som muligt i de enkelte tilfælde. Hvor der findes konsortier, eller hvor konsultative grupper eller andet samordnet bistandsarbejde åbner mulighed herfor, bør de deltagende lande i samarbejde med de berørte internationale organer bestræbe sig på at nå en fælles opfattelse af de passende vilkår, på hvilke enhver bistand bør gives; de bør i særlig grad prøve at fastsætte minima for løbetiden og de afdragsfri

perioder og maksimalrentesatser, som de medlemslande, der hidtil har stillet kapital til rådighed på hårde vilkår, bør bestræbe sig på at realisere. I andre tilfælde bør der gøres en almindelig indsats for at reducere endnu eksisterende forskelle. I lyset af de nuværende vilkår bør dette ledsages af en lempelse i vilkårene fra de medlemslande, hvis bistand bærer den højeste rente og den korteste løbetid og afdragsfri periode.

C. Generel lempelse af de finansielle vilkår (lånevilkårene)

7. I 1964 blev 56 % af DAC-landenes samlede statslige bilaterale og multilaterale tilsagn ydet i form af gaver eller som gave-lignende ydelser, dvs., at de ikke medførte nogen tilbagebetaling i fremmed valuta. Af de samlede tilsagn blev 81 % ydet enten som gaver eller til 3 % rente eller mindre. Hvad løbetiden angik omfattede 82 % af de samlede tilsagn gaver og lån med en tilbagebetalingsperiode på 25 år eller mere. Den vejede gennemsnitlige afdragsfri periode var ca. 7 år for de nye lån, om hvilke der blev givet tilsagn.

8. De høje andele af den totale statslige bistand, som er udbetalt på lempelige vilkår, hidrører fra det forhold, at fem lande har ydet en større procentdel af bistanden til lav rente (3 % eller mindre) end medlemslandene i DAC taget under ét, og at fem lande har ydet en større del af bistanden med lang løbetid (25 år eller mere) end gennemsnittet. Under hensyn til de skadelige virkninger af vedvarende og store forskelle på de vilkår, som de forskellige medlemslande har fastsat, er det væsentligt, at der gøres en indsats for at opnå større ensartethed i de almindelige vilkår.

9. Nogle medlemslande yder allerede en meget stor del af deres totale statslige bistand (70 % eller mere) i form af gaver eller gave-lignende ydelser.

10. Andre medlemslande, som ikke er omfattet af paragraf 9, bør bestræbe sig på at forbedre deres vilkår således, at de når DAC's niveau for 1964 for så vidt angår de respektive dele af den totale statslige bistand, som udbetales som gaver eller som lån på de vilkår, som er anført i paragraf 7, 2. og 3. punktum, samt for den vejede gennemsnitlige afdragsfri peri-

ode anført i samme paragraf. Passende opmærksomhed bør rettes mod sammensætningen af deres samlede bistand. Selv de medlemslande, som er omtalt i denne paragraf, og som har nået disse mål, bør gøre deres bedste for at undgå nogen som helst stramning af vilkårene for deres bistand.

11. Det bør indgå i overvejelserne vedrørende bistandens sammensætning, hvilken andel af den samlede statslige bistand, herunder multilaterale ydelser, der udbetales som gaver eller i gave-lignende form eller som rentefri eller særlig lavt forrentede lån.

12. Det anbefales, at medlemslande, som ikke når den i paragraf 9 anførte andel for den statslige gave- og gave-lignende bistand, gør deres bedste for ved institutionelle og budgetmæssige midler at nå det i paragraf 10 opstillede mål inden for en periode på 3 år, og at disse medlemslande bør have gjort betydelige fremskridt i løbet af denne periode. Det erkendes, at for visse lande, hvor løbetid, afdragsfri perioder og rentesatser nu er betydelig hårdere end beskrevet i paragraf 7, vil det blive mere vanskeligt og kan kræve en længere periode at nå disse mål. For disse lande udgør den hastighed, med hvilken de nærmer sig de fastsatte mål i løbet af 3-årsperioden, en vigtig faktor.

13. Medlemslande, som allerede har givet en stor del af deres bistand på lempelige vilkår, men som har koncentreret bistanden på lempelige vilkår om et begrænset område, bør forsøge i stigende grad at fastsætte lempelige vilkår også for deres bistand til andre dele af den underudviklede verden.

14. Efter en periode på 3 år vil **DAC** foretage en revision af målene i lyset af de fremskridt, som er gjort af medlemslandene for at forbedre deres vilkår, samt i lyset af andre relevante faktorer.

D. Foranstaltninger med hensyn til bistandsbinding

15. Det problem, som bistandsbinding udgør, er i visse tilfælde stadig meget betydningsfuldt. En del finansiel bistand og den dermed forbundne strøm af varer og tjenester er nødvendigvis bundet, dvs. kommer fra det samme land, hvilket for eksempel vil være tilfældet med bi-

stand ydet i form af eksportkreditter. Desuden har betalingsbalancen og indenrigspolitiske hensyn ført til betydelig bistandsbinding ved reguleringer og administrative foranstaltninger. Imidlertid kan denne udvikling føre til besværlige begrænsninger i modtagerens frihed til frit at vælge den mest hensigtsmæssige forsyningskilde på det internationale marked.

For så vidt angår bilateral bistand bør medlemslandene, medmindre de er forhindret deri af alvorlige betalingsbalanceproblemer, i fællesskab eller individuelt bestræbe sig på i stigende grad at begrænse omfanget af bistandsbinding med henblik på i sidste instans at fjerne indkøbsrestriktioner i videst muligt omfang.

16. Selv inden for bindingssystemet kan der tages skridt; til at begrænse de uheldige virkninger, som indkøbsrestriktioner kan forårsage. I særdeleshed anbefales det, at medlemslandene i videst muligt omfang anvender nogle eller alle af følgende midler:

- a) sikrer at køb, som foretages med bundet bistand, ikke desto mindre sker på de bedst mulige betingelser enten ved at anvende fremgangsmåder, som tillader fri konkurrence mellem indenlandske leverandører, ved systematisk kontrol med pris og kvalitet på de leverede varer, eller ved at sikre, at det størst mulige udvalg af varer og tjenester kan købes for bundne finansielle beløb,
- b) giver dispensationer i særlige tilfælde på en sådan måde, at bindingernes uheldige virkninger for modtagerlandet gøres mindst mulige; eller etablerer et dispensationssystem, under hvilket en tredje-lands leverandør kan opnå en kontrakt, hvis hans tilbud viser sig at være mere fordelagtigt,
- c) tillader under-kontrahering i tredjelande, hvor dette er økonomisk fordelagtigt,
- d) tillader at køb kan finde sted i andre udviklingslande.

E. Behovet for ikke-projekt bistand og finansiering af lokale omkostninger

17. Idet medlemslandene anerkender fordelene ved projektbistand, finder de, at det er nødvendigt at se udviklingslandenes behov under ét og derfor ofte at skaffe bistand med henblik på at dække omkostninger til import med andet formål end særlige projekter samt undertiden at finansiere lokale udviklingsomkostninger. Denne yderligere tilvejebringelse af bistand nød-

vendiggør imidlertid større hensyntagen til udviklingsprogrammer og administrationen heraf i forhold til, hvad der ellers er nødvendigt. Dette medfører endvidere et behov for nærmere samarbejde mellem donorerne vedrørende bistandsprogrammer og politikken over for de enkelte modtagerlande.

F. Behovet for tilpasning af lovgivningsmæssige, institutionelle og budgetmæssige forholdsregler

18. Det henstilles til medlemslandene at søge gennemført de lovgivningsmæssige, institutionelle og budgetmæssige forholdsregler, som er nødvendige for at nå ovennævnte mål.

19. Medlemslandene erkender, at skønt ethvert donorland må stå frit i valget af den finansieringsteknik, som passer til dets egne forhold, vil finansiering af udviklingsbistand ud af

almindelige budgetmidler øge smidigheden med hensyn til at sikre væsentlige forbedringer i vilkårene.

G. Regelmæssig eksamination af gennemførelsen

20. De enkelte medlemslandes resultater med hensyn til opfyldelsen af de mål, man er enedes om, både for så vidt angår bestemte udviklingslande og generelt, vil blive regelmæssigt vurderet og diskuteret som led i den årlige bistands-eksamination. Medlemslandene bør give underretning om fremskridt med hensyn til institutionelle, budgetmæssige og lovgivningsmæssige forholdsregler, som er gjort eller under forberedelse og om andre påtænkte midler til at nå disse mål. Under eksaminationen vil de i paragraf 12 nævnte særlige omstændigheder og den i paragraf 11 nævnte sammensætning af bistanden blive taget i betragtning.

BILAG 7b

Supplement til 1965-rekommandationen vedrørende finansielle vilkår og betingelser vedtaget af OECD's komité for udviklingsbistand (DAC) d. 12. februar 1969

1. Indledning

1. DAC har gennemgået de vilkårsmålsætninger som fastsattes i 1965-rekommandationen vedrørende finansielle vilkår og betingelser. En gennemgang af disse mål i 1968 er krævet i selve 1965-rekommandationen, og der henvises hertil i de vedtagelser om finansiering, som kom ud af UNCTAD II »med håbet om at det vil medføre yderligere liberalisering af vilkårene«. DAC bemærker, at skønt de gennemsnitlige vilkår for medlemslandene taget under ét alt i alt kun er undergået små ændringer i de forløbne 3 år, er 1965-rekommandationen blevet fulgt af en betydelig lempelse af vilkårene for mange medlemslandes vedkommende. DAC-landene bekræfter nu på ny deres vilje til at realisere bestemmelserne i 1965-rekommandationen og i særdeleshed at opnå den grad af lempelighed i lånevilkårene, som er beskrevet i 1965-rekommandationen. DAC har desuden besluttet at styrke henstillingens formål og at lempe vilkårene yderligere.

2. DAC ønsker at fremhæve, at medens betydningen af, at de finansielle vilkår tilpasses udviklingslandenes behov, anerkendes fuldt ud, må samme opmærksomhed også gives tilvejebringelsen af en passende og vedvarende mængde af overførsler af ressourcer fra de udviklede lande til udviklingslandene, idet det endelige mål må være at sikre udviklingslandene de største fordele ved sådanne overførsler. Derfor må henstillingen om vilkårene ses i forbindelse med de internationale målsætninger for strømmen af finansielle ressourcer (som man er blevet enige om i UNCTAD's 1 %-mål).

3. DAC's medlemslande er opmærksomme på de vanskelige økonomiske og finansielle problemer, herunder gældsbyrdeproblemet, som mange udviklingslande står overfor. De erkender, at der i mange tilfælde er behov for yderligere lempelse af bistandsstrømmene. Dog må der tages hensyn til mange forhold ved fastlæggelsen af en egnet vilkårspolitik.

4. Man erkender, at udviklingslandenes gældsbyrdeproblemer ikke kun eller blot hovedsageligt skyldes, at vilkårene for den statslige bistand ikke er tilstrækkeligt lempelige. De afspejler ofte mere generelle vanskeligheder som følge af presset på alle ressourcer og valuta-beholdningen og kræver omfattende indgreb på en række områder foruden bistandsvilkårene. Disse komplekse sammenhænge herunder behovet for en hensigtsmæssig politik fra udviklingslandenes side afspejles i 1965-rekommandationens afsnit A.

5. Den økonomiske situation, den påtrængende karakter af det problem, som gælden til udlandet udgør, og dermed behørigheden af lempeligere bistandsvilkår, afviger stærkt fra land til land. Medlemslandene vil derfor tage særligt hensyn til bestemmelserne i 1965-rekommandationens paragraf 2 og 6, som påpeger behovet for, at »medlemmerne af DAC i hvert enkelt tilfælde (bør) lade bistandsvilkårene afhænge af hvert udviklingslands eller landegruppens særlige forhold«, at »opstille kriterier til bestemmelse af passende finansielle vilkår« og i særlige tilfælde »i fællesskab (at) bestræbe sig på at harmonisere vilkårene så meget som muligt i de enkelte tilfælde«. Medlemslandene har allerede nu erkendt (1965-rekommandationens paragraf 4), at bistand på særligt lempelige vilkår er nødvendig for nogle lande, indtil deres muligheder for selvhjælp bliver bedre.

6. Henstillingens målsætninger gælder for den statslige udviklingsbistand, som tilsigter at indeholde et element af gave. Hertil kommer imidlertid, at eksportkreditter har haft stigende betydning som finansieringskilde og har bidraget til en række udviklingslandes gældsproblem. DAC's medlemslande er derfor enige om i samarbejde med andre interesserede komiteer inden for OECD at foretage en grundigere gennemgang af forskellene i deres grundlæggende organisation af eksportkreditterne, det være sig statslige eller statsgaranterede, og disses sammenhæng med bistands- og udviklingsbetragtninger. Endvidere vil DAC og dens arbejdsgruppe vedrørende finansielle aspekter af udviklingsbistanden i løbet af de regelmæssige eksaminationer holde sig informeret om virkningerne af eksportkredittransaktioner, deres geografiske fordeling, især for så vidt angår de udviklingslande, som har alvorlige gældsproblemer udad-

til, og deres indvirkning på udviklingslandenes samlede gældssituation.

//. Målsætninger for de finansielle vilkår

7. 1965-rekommandationens bestemmelser vedrørende målsætningerne for de kvantitative vilkår (afsnit C: »Generel lempelse af de finansielle vilkår«) lyder nu som følger:

8. Idet man erkender den særlige finansielle indsats, som kræves for at yde gaver, bekræftes det, at lande, som giver en meget stor del (70 % eller mere) af deres samlede statslige udviklingsbistand i form af gaver eller gave-lignende ydelser, må anses for at opfylde DAC's vilkårs-målsætninger.

9. Det henstilles nu, at andre medlemslande (som ikke falder ind under bestemmelsen i paragraf 8) bør gøre deres bedste for gennem hensigtsmæssige institutionelle, budgetmæssige og politiske foranstaltninger at opfylde en af følgende målsætninger for vilkårene:

A. at give mindst 85 % af deres tilsagn om statslig udviklingsbistand, således at hver transaktion har et gaveelement på mindst 61 %,1)

eller

B. at sikre, at 85 % af deres tilsagn om statslig udviklingsbistand indeholder et gennemsnitligt gaveelement på mindst 85 %.

10. Hensigten med alternativ A er at sikre, at *hvert* kvalificerende tilsagn indeholder en mindstegrad af gave:

Eksempler på lån med det krævede gaveelement er:

- 30 års løbetid, 8 års afdragsfri periode og 2,5 % rente

- 25 års løbetid, 7 års afdragsfri periode og 2 % rente, osv.

Hensigten med alternativ B er at sikre, at en stor del af bistandsprogrammet *taget under ét* indeholder en blanding af tilsagn, som tilsammen når et mindste gaveelement. Eksempler på

1) »Gaveelementet« defineres i denne henstilling som det finansielle tilsagns størrelse med fradrag af den tilbagediskonterede nutidsværdi af de krævede afdrags- og rentebetalinger (der anvendes en diskonteringsfaktor på 10 % p.a.).

programmer med det krævede gaveelement er:

- 52 % gaver og 33 % lån med 30 års løbetid, 8 års afdragsfri periode, 2,5 % rente
- 57 % gaver og 28 % lån med 25 års løbetid, 7 års afdragsfri periode, 3 % rente
- 65 % gaver og 20 % lån med 20 års løbetid, 5 års afdragsfri periode, 4,5 % rente osv.

11. Et donorlands vilkårspolitik kan ikke vurderes fuldstændigt uden hensyn til størrelsen af dets statslige bistand. Der er i overensstemmelse hermed opnået enighed om, at man ved en bedømmelse af efterlevelsen af bistandsmålene vil tage både bistandens vilkår og omfang i betragtning. For så vidt angår vilkårene, vil de lande, hvis volumen af den på kvalificerende vilkår ydede bistand (som defineret ovenfor i paragraf 9) er betydeligt lavere end DAC-gennemsnittet målt i procent af BNP, ikke blive anset for at have opfyldt bistandsmålene.¹⁾

12. Medlemslandene tilskyndes til at gøre deres bedste for at nå henstillingens nye mål-

sætninger, idet den vigtigste faktor er den hurtighed, med hvilken de forbedrer deres vilkår.

13. Det bemærkes, at adskillige medlemslande - oftest på grund af deres indenlandske finansielle og strukturelle vanskeligheder i forbindelse med en lav pr. capita-indkomst - stadig er langt fra at opfylde målene i den oprindelige 1965-rekommandation. Disse medlemslande tilskyndes til at koncentrere deres anstrengelser om i første omgang at opfylde de oprindelige mål samtidig med, at de holder de nye målsætninger i erindring.

14. De enkelte medlemslandes præstationer med hensyn til opfyldelsen af de reviderede målsætninger, man er enedes om, vil blive vurderet regelmæssigt som led i den årlige eksamination af bistanden (jf. 1965-rekommandationens paragraf 20). Der vil blive taget passende hensyn til de relevante forhold, som påvirker mulighederne for at give bistand og sammensætningen af de tilvejebragte ressourcer. Endvidere vil arbejdsudvalget vedrørende finansielle aspekter af udviklingsbistand regelmæssigt følge de fremskridt, som gøres efter denne henstilling og efter 3 års erfaringer aflægge en omfattende rapport til DAC.

¹⁾ Størrelsen af den statslige bistand vil indgå i statistiske oversigter over de ydede vilkår.

**Minister Hans Sølvhøjs redegørelse i Folketinget d. 25. maj 1967
vedrørende Danmarks bistand til udviklingslandene**

Der er næppe mange med interesse for udviklingsbistand, der længere er i tvivl om, at Danmark, når man sætter den totale bistand i forhold til nationalindkomsten, i sammenligning med de øvrige industrilande indtager en meget lidt flatterende bundplads. Det var tilfældet i nogle år, og det var også tilfældet så sent som i 1965. Denne erkendelse har forhåbentlig i de sidste år afløst den selvtilfredshed, som herskede i vide kredse, og som skyldtes den gunstige omtale, der blev givet vort relativt høje bidrag til De Forenede Nationers bistandsprogrammer. Disse bidrag blev overvurderet, fordi man ikke gav tilstrækkelig agt på, at en lang række industrinationer foruden deres bidrag til FN's bistandsprogrammer også havde meget store bilaterale bistandsformer i gang. Siden vi kom ind i OECD's komité for udviklingshjælp, er vor beskedne plads i den internationale bistandsindsats blevet understreget gang på gang. I februar måned i år kom formanden for denne komité, DAC, ambassadør Thorp, til Danmark og belærte os i forståelige vendinger om, at vor indsats var for ringe.

Vi har endnu ikke de endelige regnskabstal for 1966-67, men de foreløbige tal tyder på en total statslig bistandsindsats på 160-170 mill.kr. mod 107 mill. kr. i 1965-66. Disse 170 mill. kr. er lidt ringere end de tal, der budgetmæssigt var forudset. Det er ikke vor fejl, men skyldes at IDA har trukket mindre på statsforskrivningerne, og at udviklingslandene har trukket lidt mindre på de bilaterale lån, end man kunne vente. For 1966-67 har vor indsats, når vi kun regner med de statslige bidrag, været på ca. $\frac{1}{4}$ % af nationalindkomsten, og regner vi de private med - og det skal vi for så vidt, hvis vi holder os til FN-resolutionerne - er vi for 1966-67 oppe på $\frac{2}{3}$ % af nationalindkomsten.

Ved folketingsdebatten den 17. januar i år blev regeringen vedtagetelsen af et dagsordensforslag forpligtet til at fremlægge en plan

for, hvordan man snarest kunne nå den ene procent, der er målet. Jeg vil gerne understrege, at det er ikke nogen enkel sag at udarbejde en realistisk plan for en længere årrække. Det hænger sammen med faktorer, som vi alle kender. Det er vanskeligt at planlægge selv 3 år frem i tiden. Det hænger også sammen med, at bistand kan antage mange forskellige former, og at der er meget varierende tidsintervaller mellem bistandstilsagn og bistandsydelse. I mange tilfælde kan det kun med meget begrænset sikkerhed forudsiges, inden for hvilket finansår et givet bistandstilsagn vil give sig udslag i en faktisk udbetaling. I det omdelte baggrundsmateriale vil man se, belyst ved opstillinger, dette spand, der ligger mellem tilsagn og udbetaling.

Jeg vil gerne fremhæve, at det ikke blot er i det bilaterale bistandsarbejde, tidsfaktoren gør sig gældende; i den multilaterale, finansielle bistand, den, der går over IDA og verdensfødevareprogrammet, gør det samme sig gældende. Tilsagnene kræves først indfriet, når projekterne er klar, og det giver et spand ofte på flere år mellem tilsagn og udbetaling. Det har været en ret almindelig opfattelse, at bidrag til De Forenede Nationers tekniske bistand blot krævede en beslutning, så kunne man pumpe pengene ud, og så ville de hurtigt blive omsat i bistandsprojekter. Det har tidligere været sådan, men fra og med i år gives en del bidrag i form af statsforsk rivninger; disse statsforskrivninger trækkes der først på, når projekterne er klar til at modtage pengene, og det betyder, at der også her er et betydeligt, eller kan blive et betydeligt, spand mellem tilsagn og udbetaling.

Vort udgangspunkt for hele bistandshjælpen var den multilaterale bistand. I 1961 var 100 % multilateral. I 1962 kom den store lov, der åbner mulighed for forskellige former for bilateral bistand; det er denne lov, der stadig med visse senere tilkomne ændringer er grundlag

for vort bilaterale arbejdsprogram. Forholdet mellem bilateral støtte og multilateral bistand ligger nu, efter at den bilaterale er steget i de senere år, på 50:50. Med denne fordeling ligger vi på linje med Sverige og Norge, men vi ligger med hensyn til det multilaterale, langt over de fleste andre industrilande, som gennemsnitlig yder 10 % af deres samlede bistand til multilaterale programmer.

Det er regeringens opfattelse, at fordelingen 50:50 er den mest hensigtsmæssige, det er den, der gør hjælpen mest effektiv, i hvert fald i disse år, og vi mener derfor, det er ønskeligt at tilstræbe en fastholdelse i hvert fald indtil videre, af denne fordeling. Det kan i øvrigt tilføjes, at skellet mellem bilateral og multilateral ikke altid er så skarpt, som man umiddelbart ville tro; der er forskellige bistandsformer, der kombineres. FN's programmer for juniorekspenter betales med bilaterale midler, og der findes også de såkaldte multi-biprojekter, som i og for sig er en mellemform.

Jeg vil gerne sige et par ord om balancen mellem finansiel og teknisk bistand. I de senere år er det blevet en stærkere og stærkere erkendelse, at der bør lægges relativt stor vægt på teknisk bistand. I internationale drøftelser lægges der stadig større vægt på udviklingslandenes evne til at nyttiggøre den stigende kapitaltilførsel og den rolle, teknisk bistand spiller i den forbindelse. Her er vi inde på spørgsmålet om de menneskelige ressourcer, om tilvejebringelsen af egnet arbejdskraft på ekspertplan og på anden måde. Det er en af de retarderende faktorer, men samtidig er denne tekniske bistand vel kvalitetsmæssigt det, som ofte giver de bedste resultater.

De retningslinjer, jeg her har talt om i meget grove træk, må naturligvis ikke være en spænde-trøje; der må være elasticitet i u-landsarbejdet, og balancen mellem bistandsformerne kan skifte, efterhånden som årene går. Der kommer også nye bistandsformer til, navnlig på det internationale område, råvarefonds f.eks., supplerende finansiering som det hedder, og så sent som i Kennedy-rundens slutfase blev Danmark opfordret til at være med i det hvedearrangement, ved hvilket der skal ydes bidrag til udviklingslandenes fødevarerforsyning.

Det vil også være rigtigst, når man taler om nye bistandsformer, at nævne, at vor formodede indtræden i fællesmarkedet vil forpligte os over for EEC's udviklingsfond. Hvornår denne forpligtelse kan indtræffe, kan man selv-

sagt ikke sige noget om - af gode grunde. Hvilket bidrag vi vil blive tilpligtet at yde, kan der heller ikke siges noget om nu, men for en ordens skyld vil jeg gerne gøre opmærksom på, at de rammer, der vil blive afstukket i denne redegørelse, også skal rumme eventuelle bidrag til EEC's bistandsprogrammer. Der kan altså blive tale om omposteringer, men ikke om udvidelser af den opstilling, der gives her.

1 %-målet omfatter såvel statslige som private overførsler til udviklingslandene, og det er klart, at skal man danne sig et skøn over, hvor meget der skal ydes fra statslig side, må man først regne ud, hvor store de private investeringer, hvor stor den private bistand kan tænkes at blive i de kommende år. Her står vi over for et meget usikkert beregningsgrundlag. De private investeringer fra de gamle kolonilande er, fordi de ofte har karakter af fortsættelse af tidligere investeringer, lettere at forudse, de er klarere i linjen. Vi er nye på dette felt. Staten har på forskellig måde udspændt et sikkerhedsnet, ved at folkettingen har vedtaget forskellige ordninger, der yder garantier for private, som ønsker at investere i udviklingslandene, men den ene af disse ordninger er kun et år gammel, den anden af disse ordninger er til debat i folkettingen for tiden; om den bliver vedtaget, kan jeg ikke sige, kun udtrykke håbet om, at den må blive det. Men vi er altså så nye, at det er svært at beregne, hvor stor den private bistand kan tænkes at blive.

Vi har på dette punkt været meget forsigtige. Det kunne jo have været fristende optimistisk at vurdere den private bistand noget højere for derved at kunne fremføre noget lavere tal for statens indsats. Det har vi ikke gjort. Vi har anslået den private indsats så lavt, som man med rimelighed kan gøre det. Det er vort håb, at den vil blive større end efter den opstilling, der her gives.

Vi har regnet med, at den vil stige meget beskedent frem til 1968, derefter med 15 mill. kr. om året, indtil den i året 1972 skulle nå op på 100 mill. kr. Nettonationalindkomsten opgjort efter de retningslinjer, der gælder for internationale organisationer, er foreløbigt for 1966 opgjort til 59,5 milliarder kr. Går man ud fra disse 59,5 milliarder kr. og regner med en stigning på 3,5 % om året i nettonationalindkomsten i faste priser, vil tallet i 1972 nå op på 73 milliarder kr. Tager vi 1 % af dette tal, 73 milliarder kr. i 1972, vil man se, at vi for at opfylde 1 %-målet skulle yde sammenlagt privat

og offentligt ca. 730 mill. kr. i finansåret 1972-73. Trækker vi derefter de 100 mill. kr. fra, som man skønmæssigt og forsigtigt har anslået de private investeringer til, vil det sige, at der på statslig basis, i den statslige sektor, skulle ydes ca. 630 mill. kr. i 1966-priser i året 1972.

Ved sådan gentagne gange at have nævnt årstallet 1972 har jeg formodentlig allerede røbet, at det er regeringens plan at tilstræbe at bringe den samlede danske bistand til udviklingslandene op på 1 % af nettonationalindkomsten i finansåret 1972-73 ved at give sådanne bistandstilsagn og ved at foreslå sådanne bevillinger, at de samlede statslige nettoudgifter til bistand til udviklingslandene i dette finansår vil nå de omtalte 635 mill. kr. Jeg gør opmærksom på, at der her er tale om nettoudgifter, altså de statslige nettoudgifter; der indgår jo hele tiden eller kommer i hvert fald til at indgå renter og afdrag af tidligere lån, men tallene, der her er nævnt, er altså nettotal.

Hvis man skal se på stigningen fra år til år inden for dette skema, vil det komme til at se nogenlunde sådan ud: i 1967-68, altså indeværende finansår, vil den statslige indsats være 209 mill. kr., i 1968-69 262, i 1969-70 325, i 1970-71 400, i 1971-72 500 og i 1972-73 635 mill. kr.

Det ville være naturligt at se på, om disse tal påvirker det 3 års budget, som finansministeren har fremlagt for folketinget sidste efterår. Det gør de praktisk taget ikke. I 1967-68 og i 1968-69 er bistandstallene en lille smule lavere end anslået i finansministerens 3 års budgetter. Det er ikke vor fejl, at de kommer til at ligge lavere, det er fordi der trækkes lidt langsommere på de bevilgede beløb, end man havde ventet. Med hensyn til 1969-70, altså det sidste af årene inden for 3 års perioden, er der derimod en stigning, som antagelig vil komme til at ligge på 12-13 mill. kr. Det vil endvidere ses, at den relative stigningstakt fra 1967-68 frem til 1972-73 er ret jævn. Den ligger let svingende omkring 25 % fra år til år.

Gennemførelsen af en plan af denne art vil naturligvis afhænge af visse forudsætninger ud over dem, jeg allerede har nævnt. Det er en selvfølgelighed, men det bør vel siges, at folketinget på de årlige finanslove må tiltræde de fornødne bevillinger og i det omfang, det i planens senere år måtte være nødvendigt, tillige de fornødne ekstra skatteudskrivninger. Det vil også f.eks. være nødvendigt i en ikke for fjern fremtid at hæve beløbsrammen for lån i ud-

viklingslandene i lovens § 7 fra de nuværende 500 mill. kr., et tal som vi er nået frem til for få måneder siden ved en lovændring vedtaget her i tinget, op til 1 milliard kroner. Kun hvis vi foretager denne forhøjelse inden så forfærdelig lang tid, vil det være muligt i 1972-73 at udbetale 160 mill. kr. under denne paragraf, og dette vil være nødvendigt, for at vi kan nå at passere den ene procent. Det vil også være rigtigt som et led i forudsætningerne at gentage, hvad tidligere udenrigsminister Per Hækkerup ofte har sagt, at bistand kræver administration, og at der er en nøje sammenhæng mellem effektiv bistand og grundig forberedelse.

I denne forbindelse føler jeg trang til at takke finansudvalget for den forståelse og den velvilje, der ligger i, at finansudvalget har kunnet tiltræde forslaget om 10 nye bistandskonsulenter.

Det forekommer rimeligt at understrege i forbindelse med denne opstilling af disse bidrag for at nå den ene procent, at det jo ikke er den eneste økonomiske hjælp, der ydes til udviklingslandene fra dansk side. Den handelspolitiske indsats har været af betydning og vil formodentlig blive af stigende betydning i de kommende år. I forbindelse med Kennedy-runden har Danmark allerede været med til kraftige toldnedsættelser for tropiske produkter, i en lang række tilfælde toldnedsættelser helt ned til 0. Under de forestående forhandlinger om tidsplanen for gennemførelsen af Kennedy-rundens toldnedsættelser vil Danmark sammen med de andre nordiske lande støtte det synspunkt, at toldnedsættelser for varer af u-landsinteresse bør gennemføres straks og i fuldt omfang, ikke, som nogen mener det, gradvis og gennem en længere periode.

I februar—marts næste år forestår De Forenede Nationers næste handels- og udviklingskonference, hvor blandt flere andre problemer også skal drøftes spørgsmålet om toldpræferencer til udviklingslandene. Her har Danmark støttet, og her vil Danmark, hvis regeringen får myndighed til at fortsætte denne linje, støtte det synspunkt, at udviklingslandene skal have betydelige toldpræferencer. USA har hidtil været tøvende på dette område, men der er et skifte i det amerikanske standpunkt, og det skulle muliggøre, at man kunne få gode resultater for udviklingslandene også ved disse kommende forhandlinger.

I 1960 vedtog De Forenede Nationers generalforsamling den første resolution, der pegede

på 1 %-målet. I 1961 kom den næste vedtagelse. Det er vel rigtigt at sige, for at tingene kan blive sat på ret plads, at der jo ikke var tale om vedtagelser, der bandt medlemslandene, som vi var forpligtet til at gennemføre for enhver pris. Formuleringen er mere beskeden; den udtrykker håbet om, at man i 1970-71 kan nå frem til den ene procent.

Det er vel også rigtigt at sige, at nu, hvor vi har passeret halvdelen af udviklingsårtiet, må vi med en vis beskæmmelse konstatere, at vi ikke er nået så forfærdelig langt. Vi har kun langsomt bevæget os opad mod målet, som endnu er relativt fjernt. Det er således de sidste 6 års beskedne indsats, der nu bevirker, at den i dag fremlagte plan vel nok kan se lidt voldsom ud, men lad os huske på, at selv denne plan ikke bringer os op på den ene procent i 1970, men først 2 år senere.

Her er altså lagt en plan frem. Den lægges naturligvis frem med forbehold. Jeg har nævnt

de fleste af disse forbehold, bl.a. den forventede stigning i produktiviteten. Det er vel også rigtigt at sige, at der jo kan tænkes force majeure-situationer eller andre uventede situationer, som gør det nødvendigt at se på disse tal én gang til. Men ingen skal være i tvivl om, at det er regeringens hensigt, at der må en kursændring til på dette område, ikke med hensyn til principperne for hjælpen, men med hensyn til hjælpens dimensioner.

Folketingsdebatten den 17. januar i år viste, at der er omtrent enighed i folketinget om, at den ene procent ikke vil nås i 1970-71. Ved en kraftanstrengelse i de næste år, ved en tredobling af den statslige indsats på 5 år, skulle vi kunne passere den ene procent i 1972-73, og hvad der er vigtigere, vi vil kunne komme ind i en stigningstakt, der forhåbentlig kan fortsætte, så vi kan godtgøre over for den øvrige verden, at vor offervilje i denne sag ikke er så ringe, som man hidtil har troet.

Baggrundsmateriale til minister Hans Sølvhøjs redegørelse i Folketinget d. 25. maj 1967
vedrørende Danmarks bistand til udviklingslandene

1. Tilsagn og udbetalinger

De hidtidige drøftelser om størrelsen af den samlede danske bistand til udviklingslandene har i det væsentlige drejet sig om de faktiske årlige udbetalinger. Disse er imidlertid for langt den største dels vedkommende resultater af tilsagn givet i tidligere finansår. Udtrykket »tilsagn« dækker i denne forbindelse såvel tilsagn givet internationale organisationer som bilaterale aftaler om lån og teknisk bistand.

Ved overvejelserne om at nå et bestemt mål for den samlede bistandsydelse til en bestemt tid bliver det derfor nødvendigt at tage det tidsmæssige forløb mellem givne tilsagn og faktiske udbetalinger i betragtning. Der er i så henseende betydelig uensartethed mellem de forskellige bistandsformer. Af denne grund vil det være nødvendigt ved opstillingen af en plan, der sigter på at nå 1 %-målet til et givet tidspunkt, at opstille visse forudsætninger angående den totale bistands fordeling på de forskellige bistandskategorier. I det følgende er der redegjort for det tidsmæssige forløb mellem tilsagn og udbetalinger for de fire hovedbistandsformer: multilateral finansiel bistand, bilateral finansiel bistand, multilateral teknisk bistand og bilateral teknisk bistand.

Den multilaterale finansielle bistand er hidtil kanaliseret gennem IDA under Verdensbanken og verdensfødevareprogrammet under FAO.

Bidragene til IDA betales i form af statsfor-skrivninger, der gennemgående indfries efter anmodning fra IDA 3 år efter, at bidraget er ydet. IDA's præsident har anmodet om en forøgelse af organisationens midler med \$ 1 milliard i hvert af årene 1967-69, således at indfrielse ville finde sted i årene efter 1970. Danmarks andel efter den hidtidige fordelingsnøgle vil udgøre 70 mill. kr. årlig. Eventuelle bidrag herudover må påregnes først at komme til udbetaling 2-3 år efter, at tilsagn er givet.

Verdensfødevareprogrammet t ilrettelægges

normalt for perioder af 3 år, for hvilke de bi-dragydende lande giver tilsagn, og trækkene sker så vidt muligt med $\frac{1}{3}$ af tilsagnet hvert år.

Under denne kategori vil tillige falde eventuelle programmer for stabilisering af råvarepriserne, »supplerende finansiering« for udviklingslandene med faldende valutaindtægter som følge af stigende råvarepriser og bidrag til det i forbindelse med Kennedy-runden aftalte hvedeprogram for udviklingslandene. Det vil antagelig for dem alle komme til at gælde, at udbetalinger vil finde sted med indtil flere års forsinkelse i forhold til afgivne tilsagn om bidrag.

For den bilaterale finansielle bistands vedkommende tyder de hidtidige erfaringer på, at udnyttelse af det første lån til et udviklingsland vil strække sig over en periode på mindst 4 år, medens senere låneaftaler kan ventes udnyttet i noget hurtigere tempo, dog næppe meget mindre end 3 år. Trækkene på de hidtidige lån - med undtagelse af fødevarelånet til Indien - har været meget beskedne i de første 12 måneder, der går med kontraktafslutning mellem importør og eksportør.

Multilateral teknisk bistand ydes i første række ved bidrag til De Forenede Nationers udviklingsprogram (UNDP) og derudover til en række mere begrænsede multilaterale bistandsforanstaltninger.

UNDP består af to ret væsensforskellige dele, EPTA og Specialfonden. For begges vedkommende afgives tilsagn om frivillige bidrag på årlige konferencer i oktober med henblik på indbetaling i det følgende kalenderår. Bistandsvirkomheden under EPTA består i altovervejende grad af afholdelse af kurser, tildeling af stipendier og udsendelse af eksperter. Programmerne lægges for 2 års perioder. Fra tilsagnsgivning til fuld udnyttelse af de indbetalte midler vil i gennemsnit forløbe ca. 3 år. De danske bidrag indbetales i reglen og føres

således til udgift ved hvert finansårs begyndelse. Aktiviteterne under Specialfondens består fortrinsvis af finansiering og gennemførelse af større undersøgelser vedrørende det økonomiske grundlag for investeringer i infrastruktur, udnyttelse af mineralforekomster og større industrier og erhvervsgrene samt af finansiering og drift over en årrække af højere læreanstalter, forskningsinstitutioner o. lign. Forberedelsen af sådanne projekter er meget tidkrævende, hvorfor udnyttelse af de ydede bidrag sker med stor tidsmæssig forskydning. Da en betydelig del af de hidtidige danske bidrag således henstår på Specialfondens danske bankkonto, vil fra indeværende finansår en del af det danske bidrag blive ydet i form af en statsforskrivning og således først blive ført til udgift på statsregnskabet, når forskrivningen kræves indfriet. Denne fremgangsmåde vil på lidt længere sigt medføre, at de bevilgede beløb føres til udgift, når de anvendes på projekter i udviklingslandene, og ikke når de blot overføres fra statskassen til en konto i en dansk bank.

Det nye FN-organ for industriel udvikling, UNIDO, vil, såfremt det iværksætter et operativt program, falde ind under denne kategori; det forekommer sandsynligt, at udformningen og gennemførelsen af industrielle projekter vil blive lige så tidkrævende som specialfondsprojekterne, og at bidrag i form af statsforskrivninger vil vise sig hensigtsmæssig.

De øvrige multilaterale bistandsprogrammer, til hvilke Danmark har ydet eller kan tænkes at yde bidrag, er af mere begrænset karakter (f.eks. den civile Congo-fond, programmet for Palæstina-flygtninge). Udnyttelsen af midlerne til disse programmer er ofte hurtigere end for de mere omfattende programmers vedkommende, men de er efter deres natur i reglen af mindre permanent karakter, hvorfor en langtidsbudgettering er vanskelig.

Under forudsætning af dansk medlemsskab af de europæiske fællesskaber vil hertil komme bidrag til EEC's udviklingsfond.

Under det bilaterale tekniske bistandsprogram vil planlægningsperioden, når det drejer sig om ekspertudsendelser, stipendier og engangsydelser, ofte kun være nogle få måneder, og udbetalingerne vil normalt fordele sig på 6-30 måneder efter afgivet tilsagn. For de bilaterale kurser er forberedelsesperioden normalt 12-18 måneder, medens udgiftsforløbet alt efter kursets længde vil strække sig over 1-28 måneder. For bistandsprojekter i udviklingslan-

dene vil forberedelsesperioden kunne strække sig over flere år; udgiftsforløbet vil variere med aftaleperiodens længde, men normalt med en ophobning i det første år, i hvilket eventuelle investeringsudgifter og hovedparten af rejseudgifterne m. v. afholdes. Når bortses fra den usikkerhed, der kan knytte sig til tidspunktet for en aftales indgåelse og til virkningerne af omkostningsstigninger og uforudsete udgifter, kan imidlertid udgifterne til det bilaterale tekniske bistandsprogram fastlægges med relativt stor nøjagtighed.

Det vil af det foregående fremgå, at en beslutning om i et givet år at nå et bestemt niveau for udgifter til bistand til udviklingslandene vil kræve, at tilsagn gives op til 4-5 år forud for det pågældende år, såfremt man ønsker at tilstræbe en given fordeling mellem de fire hovedbistandsformer.

2. Fordeling på hovedbistandsformerne

Gennem de sidste tre finansår har den samlede danske udbetaling til bistand fordelt sig på de fire hovedbistandsformer, som vist i nedenstående tabel:

	1964-65	1965-66	1966-67
	70	%	
Multilateral teknisk bistand...	44	38	34
Multilateral finansiel bistand ..	21	24	17
Bilateral teknisk bistand	25	24	27
Bilateral finansiel bistand	10	14	22
	100	100	100

I absolutte tal har der været stigning for alle fire kategoriers vedkommende.

Som nævnt i afsnit 1 må ved en planlægning med henblik på til et givet tidspunkt at nå 1 % målet tages stilling til, hvilken fordeling af den totale bistandsydelse man ønsker på de forskellige bistandskategorier og underkategorier.

Herved må følgende forhold tages i betragtning:

- Teknisk bistand kræver i første række menneskelige ressourcer, hvad enten det drejer sig om multilateral eller bilateral bistand, og disse ressourcer kan i det væsentlige kun hentes fra de udviklede lande. Ensidedighed ved valget af multilateral eller bilateral bistandsform vil efter alt at dømme begrænse rekrutteringsmulighederne.

- b. De multilaterale programmer i deres nuværende form vil muligvis kunne absorbere enkelte af de mindre landes bilaterale tekniske bistandsprogrammer, men en større omlægning fra bilateral til multilateral teknisk bistand vil utvivlsomt kræve en reorganisering af FN's tekniske bistandsvirksomhed.
- c. Der består en vis arbejdsdeling mellem de multilaterale tekniske bistandsprogrammer og det bilaterale danske program. EPTA koncentrerer sig om de højere uddannelser og de specialiserede ekspertopgaver og Specialfonden om de omfattende investeringsundersøgelser, medens det danske program i meget betydelig grad sigter på mellemuddannelserne og projekter med direkte praktisk formål. For de fleste danske projekters vedkommende gælder det, at de næppe kunne tænkes iværksat under de multilaterale bistandsorganer.
- d. Den multilaterale finansielle bistand ydes udelukkende som projektbistand, d.v.s. som finansiering af konkret udformede projekter, medens den danske finansielle bistand åbner en langt videre adgang for modtagerlandene til at erhverve danske kapitalgoder og tjenesteydelser til investering i et bredt udsnit af deres erhvervsliv.

3. 1 %-målet, nettonationalindkomsten, privat og statslig bistand

De Forenede Nationers første henstilling til de udviklede lande om at yde 1 % af nationalindkomsten til bistand til udviklingslandene, der blev vedtaget i 1960, angav ikke nogen tidsfrist for målets opfyldelse, men vedtagelsen var dog knyttet sammen med proklamationen af 1960-erne som udviklingstiåret.

Den senest vedtagne FN-resolution i spørgsmålet er dateret den 7. december 1966 og lyder i oversættelse:

»Generalforsamlingen opfordrer de udviklede lande til i særdeleshed

- a. at nå og såvidt muligt ved slutningen af De Forenede Nationers udviklingstiår at overskride det opstillede mål for strømmen af udenlandske ressourcer til udviklingslandene svarende til 1 % af hvert enkelt udviklet lands nationalindkomst; der vil dog kunne tages hensyn til de specielle omstændigheder, der gør sig gældende for lande, der har en nettoimport af kapital.«

Nettonationalindkomsten i Danmark i 1966 beregnet i overensstemmelse med de retningslinjer, der anvendes af de internationale organisationer (og som afviger lidt fra den danske beregningsmetode), er foreløbig opgjort til 59,5 milliarder kr. Forudsætter man en stigning på 3,5 % p. a. i nettonationalindkomsten i faste priser, vil 1 % heraf i årene til og med 1972 udgøre følgende beløb (afrundet i mill. kr.):

1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
595	616	637	660	683	707	731

1 %-målet omfatter imidlertid såvel statslig som privat bistand og kapitaloverførsel til udviklingslandene, hvorfor de nævnte tal for at nå til målet for statslig bistand må reduceres med de skønnede beløb for private overførsler. De statistiske opgørelser over langsigtede private kapitaloverførsler til udviklingslandene er behæftet med betydelig usikkerhed, hvortil kommer at erfaringerne med hensyn til virkningerne af den i 1966 gennemførte investeringsordning endnu er begrænsede. Endelig vil virkningerne af den foreslåede industrialiseringsfond for udviklingslandene være vanskelige at forudse. De følgende tal for forventede private nettooverførsler til udviklingslandene er derfor kun udtryk for et højest usikkert skøn:

1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
30	35	40	55	70	85	100

Den statslige bistand til udviklingslandene skulle herefter for sammen med de private overførsler til udgøre 1 % af nettonationalindkomsten i de enkelte år nå op på følgende beløb (mill. kr. 1966-priser):

1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972
565	581	597	605	613	622	631

4. Mål og for delingsplan

Det vil af det foregående fremgå, at en plan, der tilstræber at bringe de samlede danske bistandsydelser op på 1 % af nettonationalindkomsten, vil kræve, at der gives tilsagn om bistandsydelser flere år forud for de faktiske udbetalinger. Det følger heraf, at en sådan plan må omfatte retningslinjer for den samlede bistands fordeling på hovedkategorier; under hensyn til mulighederne for tilkomsten af nye internationale bistandsprogrammer og skiftende forudsætninger i øvrigt kan der imidlertid også kun være tale om retningslinjer.

	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73
	—millioner kr.—					
FN's og andre internationale organers bistandsprogrammer . . .	55	72	90	120	150	210
Verdensfødevareprogrammet og humanitær bistand	21	29	35	40	45	55
Multilateral finansiel bistand	22	25	30	40	70	70
Lån under bistandsloven	60	75	85	100	120	160
Bilateral teknisk bistand	51	61	85	100	115	140
I alt	209	262	325	400	500	635

En udbetalingsplan, der tilstræber at nå 1 %-målet i 1972-73, vil under de forudsætninger, der er gjort rede for i det foregående, medføre de i ovenstående tabel anførte udgiftsbeløb for de enkelte statslige bistandskategorier i de enkelte finansår til og med 1972-73.

Af de samlede beløb vil for hvert år 25-30 % være lån, der forventes tilbagebetalt over op til 25 år.

Totaltallene indebærer en årlig stigning i den danske bistandsydelse på ca. 25 %.

Oversigt over
fordelingen på landområder af igangsatte aktiviteter inden for projektområdet

	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	I alt
Afrika nord for Sahara	0	1	1	3	3	0	1	9
Afrika syd for Sahara.....	1	4	2	1	8	3	13	32
(heraf prioritetslande: Østafrika, Malawi og Zambia samt Botswana)	(0)	(2)	(1)	(0)	(6)	(3)	(13)	(25)
Nære Østen	0	0	0	1	2	0	1	4
Fjerne Østen	3	2	2	2	3	5	7	24
(heraf prioritetslande: Indien, Pakistan, Thailand)	(3)	(2)	(1)	(2)	(2)	(3)	(7)	(20)
Latinamerika	0	0	2	5	0	2	6	15
I alt	4	7	7	12	16	10	28	84

Fortegnelse over

udviklingsprojekter med væsentligt dansk faglig indsats og finansiering

Burundi

Musemaskolen

Igangsæt 1963.

Administration: Det danske Baptistsamfund.

Projektbevilling: 300.000 kr.

Realskolen i Musema er en kostskole for drenge, som siden 1964 har modtaget dansk støtte til drift og anlægsvirksomhed samt i form af lærerudsendelser.

Der er tidligere ydet bistand på 490.000 kr. til projektet.

Chile

Centro Metalurgico Chile-Dinamarca

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 3.300.000 kr.

I efteråret 1968 besluttedes det at forlænge den danske bistand til projektet til udgangen af 1971. Til projektet, hvis hovedformål er uddannelse af lærlinge inden for metalfagene, er i øjeblikket udsendt i alt 6 eksperter. Pr. 1. januar 1969 er uddannet ca. 1.000 elever på centret.

Tidligere er ydet bistand på 3.925.000 kr. til projektet.

Bistand til Chiles nordlige universitet

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2.050.000 kr.

Formålet med projektet er gennem udsendelse af i alt 12 eksperter samt levering af udstyr at hæve undervisningsniveauet på universitetets teknologiske fakultet fra et mellemteknikerplan til akademikerniveau.

Etablering af et ortopædisk værksted i Santiago

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 150.000 kr.

Der er indkøbt udstyr for ca. 150.000 kr. til oprettelse af et ortopædisk værksted i Santiago. Værkstedet, som skal beskæftige invalider, ventes at kunne medvirke til at afhjælpe en mangel på kunstige lemmer, som hidtil kun har kunnet erhverves til høje priser. Endvidere forventes en dansk ortopædisk kirurg udsendt for et kortere tidsrum.

Colombia

Det teknisk-keramiske projekt i Bogota

Igangsæt 1964.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 445.000 kr.

I tilknytning til det teknologiske institut i Bogota er der med dansk bistand oprettet et teknisk-keramisk laboratorium, som skal vejlede landets keramiske industri, navnlig inden for byggematerialebranchen. Den danske bistand er ydet i form af udstyrsleverancer, samt udsendelse af en ekspert. Projektet er afsluttet.

Levering af avis kvæg

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 50.000 kr.

25 RDM kvier og et mindre kvantum tyre-sæd er blevet leveret til statsuniversitetet i Bogota, hvor gaven skal indgå i et specialfondsprojekt i tilknytning til universitetet. Endvidere er der til projektet udsendt en fodermester.

Tidligere er ydet bistand på 185.000 kr. til projektet.

Congo

Undervisningshospitalet i Kinshasa

Igangsæt 1963.

Administration: Dansk Røde Kors.

Projektbevilling: 52 mill. kr.

Projektet er igangsat fortrinsvis som uddannelsescenter for medicinsk hjælpepersonale m. v. Tidligere er ydet bistand på 19,5 mill. kr. til projektet.

Honduras

Skadedyrsbekæmpelse

Igangsat 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 175.000 kr.

Projektet har til formål gennem videnskabelige undersøgelser at undersøge mulighederne for at bekæmpe parasitten *Dermatobia Hominis*, der forvolder betydelige skader på kvæget i Centralamerika.

Der er tidligere ydet bistand på 260.000 kr. til projektet.

Indien

Landbrugsprojekt i Hessarghatta

Igangsat 1964.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 6.850.000 kr.

Projektets hovedformål er - som et dansk-indisk fællesforetagende - at drive rationelt kvæglandbrug, at uddanne unge indere i kvæglandbrug og at yde konsulenttjeneste til omegnens landbrugere. Desuden bliver der på projektet gennemført krydsningsforsøg med dansk kvæg og kvæg af forskellige andre racer.

Markedsanalyse projekt

Igangsat 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 100.000 kr.

I 3-årsperioden 1965-68 gennemførtes en analyse af markedet for indiske produkter i Danmark, herunder specielt tekstiler. Markedsanalysen, der gennemførtes med bistand af et marketing firma, afsluttedes ved udgangen af 1967.

Mundhulecancer projekt, Kerala

Igangsat 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 435.000 kr.

Mundhulecancer er en af de hyppigst forekommende cancerformer i Indien. Med henblik på at søge årsagssammenhænge for sygdommen klarlagt vil et forskningsprojekt blive gen-

nemført ved universitetshospitalet i Trivandrum.

Audiologicenter, Mysore

Igangsat 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2.400.000 kr.

Det er hensigten over en 5-årig periode at yde teknisk udstyr til udbygning af All India Institute og Speech and Hearing, Mysore, med henblik på at søge institutionen udbygget til at blive et centralt uddannelsessted for medarbejdere ved hørecentraler over hele Indien.

Spedalskhedscenter, Aska, Orissa

Igangsat 1967.

Administration: Red Barnet.

Projektbevilling: 1.000.000 kr.

Som en udvidelse af det arbejde til kontrol og bekæmpelse af spedalskhed, som Red Barnet i samarbejde med WHO hidtil har drevet i Andra Pradesh, indviedes i begyndelsen af 1968 et nyt behandlings- og kontrolcenter i nabostaten Orissa. Beløbet er anvendt til dækning af bygge- og anlægsudgifter.

Universitetscenter, Madras

Igangsat 1969.

Administration: World University Service.

Projektbevilling: 1.960.000 kr.

Bistanden, der kanaliseres gennem World University Service, omfatter tilskud til opførelse af bygning for centret og dækker udgifterne til udsendelse af to danske eksperter til centret for en 2-årig periode.

Brøndboringsprojekt, Mysore

Igangsat 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 60.000 kr.

Survey vedrørende vandudviklingsmulighederne i Mysore.

Tool-Room, Bangalore

Igangsat 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 23.000 kr.

Forundersøgelse vedrørende eventuel dansk bistand til småindustrier i Bangalore er foretaget.

Mund- og klovsygevaccineinstitut

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 9.000 kr.

Forundersøgelser vedrørende eventuel dansk bistand til oprettelse af et mund- og klovsygevaccineinstitut er foretaget.

Iran

Landbrugsprojekt i Rasht

Igangsæt 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2.700.000 kr.

I Rasht-området syd for Det kaspiske Hav er der med dansk bistand oprettet en demonstrations- og uddannelsesgård med malkekvæg og dyrkning af foder. Det danske bidrag er blevet ydet i form af levering af malkekvæg, maskiner og redskaber. Endvidere er der blevet stillet ekspertbistand og stipendier for iranske landbrugsstuderende til rådighed.

Kenya

Karen College

Igangsæt 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 3.554.000 kr.

Forfatterinden Karen Blixens tidligere ejendom »Karen House« blev i 1963 skænket Kenya som uafhængighedsgave. Herudover har Danmark i en 5-årig periode påtaget sig udgifterne i forbindelse med indretning og drift af ejendommen som uddannelsescenter for unge afrikanske kvinder.

Det nordiske Andelsprojekt

Igangsæt 1967.

Administration: Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Projektbevilling: 10 mill. kr. (dansk andel).

Projektet omfatter en skole for andelsbevægelsens personale samt 6 regionale træningscentre, hvor der holdes kortvarige kurser. Der stilles et antal nordiske eksperter til rådighed for kooperationsdepartementet og de kooperative organisationer samt 35 rådgivere, der er udsendt til at bistå med den daglige drift, navnlig på det lokale plan.

Cattle Dips

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2.000.000 kr.

Opførelse og istandsættelse af i alt 175 Cattle Dips (kreaturbade) til bekæmpelse af kvægsygdomme under ledelse af 3 danske sagkyndige.

Støtte til Kenyas svineproduktion

Igangsættes 1970.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2.900.000 kr.

Den betydelige afvandring af hvide farmere, som har fundet sted de seneste år, har understreget behovet for bistand til og uddannelse af kenyanske farmere. De eksisterende Farmers Training Centres er i deres nuværende form for dårligt udrustede til denne undervisning, ligesom de nuværende konsulenter viser en udtalt mangel på såvel praktisk som teoretisk viden om svineavl. Gennemførelsen af projektet vil betyde en hurtig og mærkbar forbedring af disse forhold.

Fagteknisk skole, Kisutnu

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 10.155.000 kr.

Med henblik på at forbedre uddannelsen af lærlinge og voksenarbejdere samt yde teknisk konsulentbistand til industrien i Kisumuområdet ved Victoria-søen vil Danmark opføre et fagteknisk center og tilknytte en række danske lærere og rådgivere. Centret vil fuldt udbygget kunne give undervisning til ca. 500 elever årligt.

Korea

Undervisningssygehuset i Korea

Igangsæt 1956.

Administration: Donorlandene Danmark, Norge og Sverige.

Projektbevilling: Ca. 36 mill. kr. (dansk andel).

De tre skandinaviske lande påtog sig i 1956 at udsende personale og udstyr til National Medical Centre, Seoul, med henblik på uddannelse af koreansk sygeplejepersonale. UNKRA bidrog med 2,4 mill. \$, medens den koreanske regering stillede arbejdskraft og vareforsyninger til rådighed.

Hospitalet blev i september 1968 fuldt overdraget til den koreanske regering.

Malaysia

Projektering og opførelse af et slagtehus i Batu Tiga

Igangsat 1967.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1,09 mill. kr.

Honorar til et dansk ingeniørfirma for projektering og opførelse af et slagtehus i Batu Tiga. Der er tidligere af samme ingeniørfirma foretaget en generel undersøgelse af slagtehus i Malaysia.

Malawi

Specialarbejderskole

Igangsat 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 4,8 mill. kr.

Bistand til etablering og drift af et træningscenter for en 5-årig periode. Til centret er udsendt en dansk projektleder samt instruktører. Der gives kurser af kortere varighed inden for byggeanlægsfag og metalfag samt kurser af 6 måneders varighed for lærlingeaspiranter.

Marokko

Tandplejecentret i Rabat

Igangsat 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 710.000 kr.

Tandplejecentrets formål er at fremme den forebyggende tandpleje for skolebørn igennem uddannelse, demonstration, rådgivning og forskning. Desuden skal centret gennemføre kortere videreuddannelseskurser inden for moderne tandplejetechnik for marokkanske tandlæger.

Der er tidligere ydet bistand på 1.695.000 kr. til projektet.

Forstprojekt i Marokko

Igangsat 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1.400.000 kr.

Fra dansk side vil der i en 3-årig periode blive stillet 4 forstkandidater til rådighed med henblik på planlægning af skovbrug i et område på ca. 125.000 ha. Der stilles endvidere måleudstyr m. v. til rådighed.

Pakistan

Andelsinstitutet, Lahore

Igangsat 1963.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 4,199 mill. kr.

Danmark har til Co-operative Institute of Management i Lahore leveret forskelligt kontorudstyr og udsendt 4 danske eksperter som konsulenter. De danske eksperter har medvirket i oplysningsvirksomhed om andelsbevægelse og som rådgivere for de pakistanske afdelingsledere, som danskerne uddanner til at overtage instituttet. Endvidere er der blevet ydet stipendier til pakistaneres studieophold i Danmark.

Projektet er afsluttet.

Andelsvirksomheder, Østpakistan

Igangsat 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1.615.000 kr.

Med henblik på at udbygge og forbedre eksisterende andelsvirksomheder vil der gennem en periode på 2 år blive ydet dansk bistand i form af udstyr til kyllingeproduktion samt mælkeindsamling og -distribution. Fire danske eksperter vil blive tilknyttet projektet.

Markedsanalyse projekt.

Igangsat 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 65.000 kr.

I sommeren 1965 udførtes med bistand af et dansk marketingfirma en undersøgelse af markedet i Danmark for visse pakistanske produkter. I forbindelse med undersøgelsen deltog 2 pakistanske stipendiater i et kursus om afsætningsforhold på Handelshøjskolen.

Mejeriudviklingsplan for Vestpakistan

Igangsat 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 250.000 kr.

Efter anmodning fra Pakistans regering gennemførtes i løbet af 1969 en undersøgelse af produktions- og afsætningsforhold i mejerisektoren i Vestpakistan med henblik på til den pakistanske regering at afgive en rapport, der kortlægger de fremtidige udviklingsmuligheder inden for mejerisektoren i Vestpakistan.

Forundersøgelse vedrørende teknisk uddannelse, PIT AC, Lahore

Igangsat 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 25.000 kr.

Der er i 1969 foretaget en undersøgelse i Vestpakistan vedrørende eventuel dansk bistand på de tekniske uddannelsesområder. Undersøgelsen er foretaget af 2 ingeniører fra Teknologisk Institut, hvis rapport er fremsendt til de pakistanske myndigheder til udtalelse.

Kvægavlsprojekt, Vestpakistan

Igangsættes 1970.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 9,46 mill. kr.

Støtte til det vestpakistanske kvægavlsprogram gennem oprettelse af insemineringsstation og extension service, Bahadarnagar.

Brugsforeningsprojekt i Lahore

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 980.000 kr.

Støtte til udbygning af den pakistanske brugsforeningsorganisation gennem oprettelse af detailforretninger. Udstyrsleverancer og ekspertbistand. Der er tidligere ydet bistand på 1,155 mill. kr. til projektet.

Forundersøgelse vedrørende eventuel bistand til frugtavl i Vestpakistan

Igangsæt 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 15.000 kr.

Bevilling til udsendelse af en enkelt ekspert med henblik på undersøgelse af mulighederne for udvikling af Pakistans frugtavl. Rapport afleveret juni 1969.

Peru

Andelscenter ved San Lorenzo-projektet

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 557.000 kr.

Tre danske eksperter har været stillet til rådighed for et ved projektet etableret andelscenter. De pågældende eksperter har givet vejledning i oprettelse og drift på landbrugskooperativer samt bibragt det på kooperativerne ansatte personale såvel teoretiske som praktiske kundskaber vedrørende andelsvæsen.

Aksel Mikkelsens smedeværksted

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 32.000 kr.

Det danske værksted udgør en del af det peruanske center for lærlingeuddannelse i Lima. To danske smedeinstruktører har ledet undervisningen, der navnlig består i praktisk værkstedsarbejde med henblik på optræning af ufaglærte arbejdere og videreuddannelse af faglærte smede. Endvidere gives egentlig lærlingeuddannelse på værkstedet.

Tidligere er ydet bistand på 630.000 kr. til projektet.

Organisk-kemisk laboratorium i Ayacucho

Igangsæt 1967.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 208.500 kr.

Der er fra dansk side leveret udstyr til et organisk-kemisk laboratorium og udsendt en kemiker indtil foråret 1971.

Der er tidligere ydet bistand til projektet for 275.000 kr.

Levering af aviskvæg og tyresæd til San Marcos Universitetet

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 112.000 kr.

I foråret 1965 blev der som gave leveret 25 kvier og 2 tyre RDM til San Marcos universitetet i Lima. Kvæget skulle indgå som led i en undersøgelse af forskellige kvægracers ydeevne og modstandskraft under varierende klimatiske betingelser. Det danske kvæg ledsagedes af en fodermester.

I foråret 1969 leveredes et mindre kvantum tyresæd til universitetet.

Undervisnings- og fonøgsmejeriet ved »La Molina«

Igangsæt 1967.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 900.000 kr.

Til universitetet er leveret et forsøgsmejeri, samt for en 2-årig periode stillet en dansk mejeriingeniør til rådighed, der har virket som gæsteforfessor ved universitetet.

Projektet er afsluttet.

Levering af en hjertelungemaskine og en anæstesi-respirator til

Hospital del Nino, Peru

Igangsæt 1962.

Administration: TA-sekretariatet.
Projektbevilling: 52.000 kr.

I 1962 leveredes som bilateral dansk faglig bistand et kunstigt hjertelungeapparat til Hospital del Niflo i Lima. Endvidere udsendtes for en kortere periode en dansk kirurg.

Med henblik på at kunne forbedre den postoperative behandling ved kunstig ventilation leveredes i 1968 en anæstesi-respirator til hospitalet.

Singapore

Hydraulisk modelstudie for Jurong-havneområdet

Igangsæt 1967.

Administration: TA-sekretariatet.
Projektbevilling: 175.000 kr.

Med henblik på udvikling af Jurong-området, hvor industri-anlæg m. v. tænkes lokaliseret, foretoges i 1967 med bistand af Vandbygningsinstituttet, Polyteknisk Lærestalt, en undersøgelse af strømforhold m. v. i havneområdet med henblik på planlægning af den bedst mulige udbygning af havneanlæggene.

Syrien

Læggekartof felcentret i Sargaya

Igangsæt 1966.

Administration: TA-sekretariatet.
Projektbevilling: 270.000 kr.

Til centret, der har til formål at opformere og fremavle læggekartofler, har der for en 2-årig periode været udsendt en dansk ekspert, der i foråret 1968 vendte tilbage til Danmark.

Fidio II

Igangsæt 1964.

Administration: A/S Datymo.
Projektbevilling: 160.000 kr.

Sekretariatet har afholdt en del af driftsudgifterne ved den på Fidio II efter aftale i foråret 1964 mellem sekretariatet og A/S Datymo oprettede forsøgsgård i Latakia.

Der er tidligere ydet bistand på 250.000 kr. til projektet.

Tanzania

Det nordiske Mbeya-projekt

Igangsæt 1969.

Administration: Finland.

Projektbevilling: Ca. 16 mill. kr. (dansk andel).

Projektet, som vil blive støttet af de nordiske lande frem til 1978, omfatter landbrugsforskning og forskellige former for landbrugsundervisning af befolkningen i Mbeya-området, samt uddannelse af landbrugslærere.

Svensk-dansk bistand til kooperation

Igangsæt 1968.

Administration: Danmark og Sverige.

Projektbevilling: 6,5 mill. kr. (dansk andel).

Bistand til fortsættelse af virksomheden ved The Cooperative Education Centre i Moshi, der er oprettet af Det nordiske Kooperations Konsortium, samt til oprettelse af 6 regionale filialer til centret. Der skal endvidere udsendes fagfolk til at bistå landets kooperative organer, bl.a. ved uddannelse af personale.

Det nordiske Tanganyika projekt

Igangsæt 1963.

Administration: Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Projektbevilling: 6 mill. kr. (dansk andel).

Projektet omfatter en landbrugsskole, et gymnasium og et sundhedscenter og tager sigte på at højne uddannelses- og levestandarden for regionens befolkning.

Der er tidligere ydet bistand på 16,7 mill. kr. til projektet.

Dansk-norsk bistand til udbygning af gymnasier i Tanzania

Igangsæt 1969.

Administration: IDA, Tanzania og Direktoratet for Udviklingshjælp, Oslo.

Projektbevilling: 11,25 mill. kr. (dansk andel).

Dansk delfinansiering sammen med Norge ved etablering af 4 gymnasier i Tanzania. Af det dansk-norske bidrag, som højst må udgøre 75 % af de samlede udgifter til de 4 skoler, yder Danmark 11,25 mill. kr. over en periode af 3, højst 5 år.

Lærerseminarium i Iringia

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 15,6 mill. kr.

Danmark har over en 6-årig periode forpligtet sig til at finansiere bl. a. opførelsen af seminariebygninger og lærer- og elevboliger til et lærerseminarium, samt udsendelse af op til 14 eksperter til seminariet.

Audiovisuelt projekt

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2,95 mill. kr.

Personel bistand og leverancer af udstyr over en 4-årig periode til oprettelse af et tanzaniansk audiovisuelt center i Dar-es-Salaam, der fortrinsvis skal beskæftige sig med filmproduktion.

Thailand

Det dansk-thailandske kvæglandbrug

Igangsæt 1962.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 3.244.000 kr.

Det er projektets formål at vise de hidtil upåagtede muligheder for at drive **malkekvæg**-brug i Thailand og oplære thailandske landmænd i denne henseende. Derved ydes et bidrag til det arbejde, der udføres af de thailandske myndigheder for at skabe nye indkomstmuligheder for landmændene, som hidtil har været ensidigt afhængig af risdyrkingen; man håber ligeledes, at mælkeproduktionen med tiden vil kunne give et påkrævet tilskud til befolkningens proteinfattige kost.

Der er tidligere ydet bistand på 5.403.000 kr. til projektet.

Fyrreforædlingscenter

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1,8 mill. kr.

Der er med Thailands regering indgået en regeringsaftale om oprettelse og drift af et forædlingscenter for fyr og andre nåletræer efter lignende retningslinier som det eksisterende forædlingscenter for teak. Det danske bidrag til projektet er eksperter samt teknisk udstyr.

Teaktræforædlingscenter

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1,4 mill. kr.

Danmark og Thailand har i 1965 indgået en aftale om oprettelse og drift af et center for teaktræforædling i Thailand. Danmark vil dække udsendelsen af en leder og en assistent samt levere forskelligt forsøgsudstyr til projektet.

Der er tidligere ydet bistand på 949.000 kr. til projektet.

Marinbiologisk Institut, Phuket

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 2.980.000 kr.

I det øjemed at forøge kendskabet til fiskeforekomsterne ved Thailands kyster, og dermed på lang sigt at udvide mulighederne for fiskeriet, er det hensigten at oprette en dansk-thailandsk marinbiologisk station i Sydthailand. Det danske bidrag vil bestå i udsendelse af eksperter samt leverance af udstyr.

Fra thailandsk side ydes bygninger til instituttet, lønninger til lokalt ansatte samt normale driftsudgifter.

Vandforsyningsundersøgelser

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 490.000 kr.

Den thailandske regering søger i øjeblikket bl. a. med bistand udefra udarbejdet langsigtede planer for vandforsyningen i landets ca. 70 provinser. Projektet, der gennemføres med bistand af et dansk ingeniørfirma, omfatter vandforsyningsplaner for 4 provinser og afsluttes i løbet af 1969.

Mælkesamlecentraler

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 490.000 kr.

Bistanden omfatter leverance af udstyr til 2 mælkesamlecentraler samt udsendelse af en dansk ekspert for en 2-årig periode til at igangsætte disse.

Tunesien

Snedkerskolen i Monastir

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1.056.000 kr.

Danmark har i samarbejde med Tunesien opført en møbelsnedkerskole i byen Monastir. Danmark har forpligtet sig til indtil efteråret 1970 at afholde udgifterne i forbindelse med udsendelse af 4 faglærere samt visse driftsudgifter.

Der er tidligere ydet bistand på 1.382.000 kr. til projektet.

Uganda

Tandplejeskole

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 11.480.000 kr.

Med henblik på bekæmpelse af en række hyppigt forekommende tandsygdomme i Uganda vil Danmark opføre en skole, et kollegium og personaleboliger samt udsende et antal danske tandlæger for at uddanne tandlægeassistenter.

Mejeritræningscenter, Entebbe

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 3,85 mill. kr.

Etablering af et mejeritræningscenter i tilknytning til en eksisterende landbrugsskole.

Makerere University College

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 200.000 kr.

Der blev i 1967 tilsendt landbrugsfakultetet ved Makerere University College laboratorieudstyr til et samlet beløb af 50.000 kr. For det resterende beløb blev der i Danmark indkøbt 24 malkekøer. Der er til universitetsfarmen udsendt en dansk fodermester.

Makerere University College

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 435.000 kr.

Indkøb af mejeriudstyr til udvidelse af universitetsfarmen.

Zambia

Dansk-zambisk landbrugsprojekt

Igangsæt 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 6,1 mill. kr.

Demonstrations- og træningsprojekt for kooperativt landbrug bestående af et malke- og slagtekvægcenter med produktion af vegetabiliske landbrugsprodukter.

Tidligere er ydet bistand på 4 mill. kr. til projektet.

Byggeentreprenørprojekt

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 190.000 kr.

Projektets formål er at etablere og gennemføre et teoretisk og praktisk uddannelsesprogram for mindre zambiske byggehåndværker- og andelsbyggeselskaber, bl.a. ved instruktion i tilbudsudregning, byggematerialelære, byggepladsledelse, ordregivning m. v.

Der er tidligere ydet bistand på 1,2 mill. kr. til projektet.

Forundersøgelser vedrørende teknisk uddannelse

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 30.000 kr.

To danske eksperter har i efteråret 1969 foretaget en undersøgelse vedrørende eventuel dansk bistand til de tekniske uddannelser i Zambia.

Forenede Arabiske Republik

Audiologencentret i Cairo

Igangsæt 1965.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 900.000 kr.

Fra dansk side er leveret klinikudstyr, høreapparater m. v., ligesom der i kortere perioder er stillet høreeksperter og teknikere til rådighed.

Taleinstitut i forbindelse med audiologencentret i Cairo

Igangsæt 1968.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 150.000 kr.

I tilslutning til det audiologiske center vil man fra dansk side stille udstyr til rådighed til behandling af tale- og hørelidelser, ligesom man vil udsende en tekniker i en ét-årig periode.

Projekter i Danmark

Frøpatologisk Institut for Udviklingslandene

Igangsæt 1966.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 464.000 kr.

Instituttet udfører forskning af frøbårne sygdomme, som angriber korn og frø i udviklings-

landene. Det er endvidere instituttets opgave at fastlægge kontrolprocedurer for undersøgelse af frø og uddanne stipendiater fra udviklingslandene.

Der er tidligere ydet bistand på 1.260.000 kr. til projektet.

Dansk Bilharziose Laboratorium

Igangsæt 1967.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 692.000 kr.

På laboratoriet forsøger man at identificere de sneglearter, der fungerer som værter for den parasit, der forårsager sygdommen bilharziose. På grundlag af dette identifikationsarbejde for-

søger man at udvikle effektive biologiske bekæmpelsemetoder.

Der er tidligere ydet bistand på 138.000 kr. til projektet.

Frøcenter i Humlebæk

Igangsæt 1969.

Administration: TA-sekretariatet.

Projektbevilling: 1,1 mill. kr.

Baggrunden for projektet er det store behov i en række udviklingslande for at forøge produktionen af tømmer, og centret vil få til opgave at varetage indsamling og distribution af skovfrø, især med henblik på det sydøstasiatiske område.

Fortegnelse over
danske bidrag til imulti-bilaterale projekter

	Kr.		Kr.
FAO			
<i>Botswana</i>		<i>Libanon</i>	
Udvikling af vandressourcer . .	1.520.000	Mobilt ostermejeri	140.000
		Træningsmejeri ..	1.580.000
		Kollegieudstyr . .	165.000
<i>Chile</i>			
Mælketeknologisk institut, Valdivia	2.500.000	<i>Liberia</i>	
		Risprojekt	670.000
<i>Etiopien</i>			
Kunstgødningsprogram	1.293.000	<i>Malawi</i>	
		Fiskeriprojekt	553.000
		Brøndboringsprojekt	800.000
<i>Indien</i>			
Ungdomsklubber, Agra	190.000	<i>Pakistan</i>	
Plant Protection, Vegetable Seed		Kvægbeskyttelse	400.000
Nursery, Harvest Pest Protection	500.000	26 Mobile Information Units	1.800.000
Food Technology Training	504.000		
Fællesforening for landmænd	900.000	<i>Tanzania</i>	
		Kunstgødningsprogram	1.550.000
<i>Irak</i>			
Rural Youth Work	220.000	<i>Uganda</i>	
		Kunstgødningsprogram	1.360.000
<i>Kenya</i>			
Farmers Training Centre	45.000	UNICEF	
Husholdningsuddannelse, Egerton		<i>Nigeria</i>	
College	3.030.000	Modelbørnehave	140.000

Fortegnelse over

projekter i hvilke der fra dansk side er deltaget med kontantbidrag

	Kr.		Kr.
Botswana		<i>Modulbyggesystem:</i>	
<i>Swaneng Hill School</i>		<i>Campus planlægning</i>	
Tilskud til opførelse af lærerboliger	146.000	Bidrag til udarbejdelse af generel plan for University College	300.000
<i>Serowe Farmers Brigade</i>		<i>Correspondence Course UCN</i>	
Etablering af en landbrugsbrigade ved Swaneng Hill School	1.530.000	Bidrag til opførelse af en korrespondancekursusskole ved University College, Nairobi	1.790.000
<i>Shashi River School</i>		<i>Boy's Centre UCU</i>	
Bidrag til opførelse og drift af en secondary school	2.500.000	Tilskud til udvidelse af kostskole for drenge	500.000
<i>Kvæginsemineringsprojekt</i>		<i>Animal Health Training Inst.</i>	
Opførelse af en tyrestation samt 8 insemineringscentre	2.800.000	Bidrag til opførelse af bygninger ved en højere landbrugsskole . .	332.000
Indien		<i>Mercy Hospital</i>	
<i>Kunstgødningsleverance</i>	Tilskud til	indkøb af udstyr til føde-	
Levering af 5.000 tons kunstgødning	2.500.000	klinik ved Mercy Hospital _____	900.000
<i>Pigeskole, Bombay ORT</i>		<i>Mejeriskole i Naivasha</i>	
Opførelse af bygninger til en erhvervsfaglig pigeskole.	1.125.000	Bidrag til opførelse af elevboliger ved mejeriskolen i Naivasha	220.000
<i>Council for Social Development</i>		<i>Undersøgelse af kødbehandling</i>	
Tilskud til driften af et socialforskningsinstitut	376.000	Bidrag til undersøgelse af transport- og fragtforholdenes indvirkning på slagtedyrs kvalitet	135.000
<i>Bissam Cut tack Hospital</i>		Malawi	
Tilskud til opførelse af hospitalsbygninger.	1.000.000	<i>Uafhængighedsgave</i>	
<i>Melpattembakken High School</i>		Indkøb af landbrugsmaskiner til Malawi Young Pioneers.	500.000
Bidrag til opførelse af kollegiebygning ved en pigeskole i Madras	582.000	Peru	
<i>Dairy Development Centre, Anand</i>		<i>Forsendelse af</i>	
Bidrag til opførelse af bygning og indkøb af inventar til et mejeritræningscenter.	1.300.000	<i>brugt laboratorieudstyr</i>	
Kenya		Transport af brugt laboratorieudstyr til Huamanga universitetet	28.000
<i>Landbrugsmekaniske kurser ved Narosurra Farm</i>		<i>Tilskud til bogbank i Ayacucho</i>	
Tilskud til igangsættelse af kurser i anvendelse af landbrugsmaskiner	85.000	Tilskud til indkøb af lærebøger til Huamanga universitetet	100.000

	Kr.		Kr.
Tanzania		<i>Konference om økonomiundervisning</i>	
<i>Undervisningsbøger m.v.</i>			
<i>University College</i>		Bidrag til afholdelse af udgifter til	
Bidrag til indkøb af bøger til		konference om undervisningen i	
University College.	1.231.000	økonomi på universiteterne i Afrika	115.000
<i>Teknisk bygning</i>			
Bidrag til opførelse af bygninger til			
bogbindere m.v. ved		Thailand	
University College.	960.000	<i>Dairy Colony</i>	
<i>Industrial Training Centre</i>		Bidrag til planlægning af en	
Bidrag til opførelse af en hånd-		husmandskoloni.	46.000
værkerskole i Tabora.	2.500.000		
<i>Stipendiefond,</i>			
<i>Østafrikanske Universitet</i>		Uganda	
Tilskud til oprettelse af stipendie-		<i>Mejeriudstyr til Makerere University College</i>	
fond for østafrikanske studerende	1.050.000	Bidrag til indkøb af mejeriudstyr til	
<i>The Mozambique Institute</i>		udvidelse af universitetsfarm . .	540.000
Bidrag til instituttets byggeprogram	430.000		

Reglement om

kontraktansatte eksperters løn og ansættelsesvilkår iøvrigt
gældende fra 1. januar 1967 med lønændringer pr. 1. november 1967

§ 1. Eksperterne

Dette reglement omfatter personer, der af den danske stat ved Sekretariatet for teknisk samarbejde med udviklingslandene (i det følgende benævnt Sekretariatet) udsendes til udviklingslandene for der at udøve ekspertvirksomhed. Reglementet gælder ikke for personale ved hospitalet i Congo, fællesnordiske projekter og for personer, som ikke udsendes af den danske stat, selv om Sekretariatet yder tilskud til de pågældendes aflønning.

§ 2. Løn

Eksperten ansættes på et i hans ansættelsesbrev angivet løntrin i en af de i stk. 4 nævnte lønningsklasser. Oprykning til højere løntrin sker hvert år. Tidspunktet for oprykninger beregnes på grundlag af en i ansættelsesbrevet fastsat lønanciennitetsdato.

Stk. 2. Lønnen dyrtidsreguleres ikke.

Stk. 3. De i stk. 4 nævnte lønninger forhøjes eller nedsættes i overensstemmelse med det i § 3 om stedtillæg anførte.

Stk. 4.

Løntrin	Lønningsklasse (kr.)		
	I	II	III
1.	42.869,18	54.901,17	66.970,84
2.	44.451,34	56.656,62	68.869,44
3.	46.033,51	58.404,54	70.768,04
4.	47.615,67	60.159,99	72.666,64
5.	49.197,84	61.802,42	74.565,24
6.	50.780,00	63.437,33	76.463,84
7.	52.362,17	65.072,24	78.362,44
8.	53.944,34	66.707,15	80.261,04
9.	55.526,51	68.342,05	82.159,64
10.	57.108,68	69.976,95	84.058,24
11.		71.611,86	85.956,83
12.			87.855,43
13.			89.754,03

Løntrin	Lønningsklasse (kr.)	
	IV	V
1.	80.841,17	98.772,38
2.	83.108,93	101.220,97
3.	85.376,70	103.669,56
4.	87.644,48	106.118,15

5.	89.912,25	108.566,75
6.	92.157,42	111.015,33
7.	94.266,97	113.463,92
8.	96.368,99	115.912,52
9.	98.478,55	118.361,11
10.	100.580,57	120.809,69
11.	102.690,13	
12.	104.792,15	
13.		

§ 3. Stedtillæg og stedfradrag

Efter regler, der svarer til de af De Forenede Nationer om »Post Adjustments« fastsatte (jf. for tiden Annex I, paragraph 9, i Staff Regulations of the United Nations sammenholdt med Appendix II til Rule 203.5 i The United Nations' Staff Rules Governing Technical Assistance Project Personnel) reguleres de i § 2, stk. 4, nævnte lønninger i overensstemmelse med det i nærværende paragraf, stk. 2 og 3 anførte.

Stk. 2. Ekspertens tjenestested klassificeres i henseende til stedtillæg i overensstemmelse med De Forenede Nationers »Post Classifications«.

Stk. 3. For hvert point, hvormed ekspertens tjenestested opreguleres eller nedreguleres i De Forenede Nationers »Post Classifications«, forhøjes eller reduceres lønnen med de nedenfor angivne beløb:

Løntrin	Lønningsklasse (kr.)					
	I		II		III	
	F	E	F	E	F	E
1.	1898	1266	2441	1628	2893	1929
2.	1990	1326	2531	1688	2983	1990
3.	1990	1326	2531	1688	3074	2049
4.	2080	1387	2622	1748	3165	2110
5.	2170	1447	2713	1808	3255	2170
6.	2260	1507	2803	1869	3345	2231
7.	2260	1507	2803	1869	3436	2290
8.	2351	1567	2893	1929	3526	2351
9.	2441	1628	2983	1990	3616	2411
10.	2531	1688	3074	2049	3707	2472
11.			3165	2110	3798	2531
12.					3888	2592
13.					3978	2652

F = Forsørgere E = Enlige

Løntrin	Lønningsklasse (kr.)			
	IV		V	
	F	E	F	E
1.	3526	2351	4250	2833
2.	3616	2411	4340	2893
3.	3707	2472	4430	2954
4.	3798	2531	4521	3014
5.	3888	2592	4611	3074
6.	3978	2652	4701	3134
7.	4068	2713	4791	3195
8.	4159	2773	4883	3255
9.	4250	2833	4973	3316
10.	4340	2893	5063	3375
11.	4430	2954		
12.	4521	3014		
13.	—			

§ 4. Bolig

Det kan i almindelighed ikke påregnes, at bolig stilles til rådighed.

Stk. 2. Stilles møbleret tjenestebolig til rådighed, fratrækkes i lønnen 12V₂ % af den i § 2, jf. § 3, nævnte løn (løn og stedtillæg).

Stk. 3. Stilles møbleret tjenestebolig til rådighed, fratrækkes i lønnen 15 % af den i § 2, jf. § 3, nævnte løn (løn og stedtillæg).

Stk. 4. Sekretariatet kan i særlige tilfælde, når forholdene taler herfor, fravige reglerne i stk. 2 og 3.

Stk. 5. Eksperten er forpligtet til at bebo en ham anvist efter forholdene på tjenestestedet passende tjenestebolig.

§ 5. Etableringstilskud, lønforskud

Til eksperter, for hvilke bolig ikke er rede til indflytning ved ankomsten til tjenestestedet, ydes tilskud svarende til halvdelen af de dokumenterede udgifter ved ekspertens og hans families ophold på hotel i indtil en måned. Tilskuddet kan kun i undtagelsestilfælde efter forudgående aftale med Sekretariatet, opnås for længere tid end 1 måned eller overstige 2.000 kroner.

Stk. 2. Til afholdelse af udgifter i forbindelse med udrejsen og køb af eget automobil til brug i tjenesten kan ydes lønforskud svarende til indtil 1/6 af lønningen i hele kontraktperioden, dog højst 4 måneders løn. Forskuddet, der indeholdes i ekspertens løn, forrentes ikke og skal tilbagebetales snarest muligt, senest 3 måneder før kontraktens udløb.

§ 6. Børnetillæg og skoletillæg

- Der ydes et tillæg på kr. 2.280,60 p.a. for hvert af ekspertens ugifte børn, såfremt
 - barnet er under 18 år eller

- er under 21 år, men er skoleelev eller student ved universitetet eller på tilsvarende måde følger anden offentlig anerkendt uddannelse.

- barnet er fuldstændig invalid.

- For børn indmeldt i en undervisningsinstitution uden for ekspertens tjenesteland ydes herudover:
 - hvor institutionen yder kost og logi 75 % af gebyrer for ophold og undervisning, dog at der højst kan udbetales eksperten kr. 5.321,40 årligt.
 - hvor institutionen ikke yder kost og logi kr. 3.040,80 plus 75 % af gebyrer for undervisning, dog at der højst kan udbetales eksperten kr. 5.321,40 årligt.

- For børn indmeldt i en undervisningsinstitution i tjenestelandet ydes 75 % af gebyrer for undervisning, dog at der højst kan udbetales eksperten kr. 5.321,40 årligt.

- Såfremt barnet kun kan følge undervisningen en del af skoleåret (d.v.s. 2/3 af skoleåret eller derunder) nedsættes tilskuddet tilsvarende.

§ 7. Pension og pensionstilskud

Eksperten er under ansættelsen omfattet af Lov om Arbejdsmarkedets Tillægspension.

Stk. 2. For eksperter, der før ansættelsen er omfattet af en egentlig pensionsordning, som vil kunne bestå under ansættelsen og ikke er oprettet med henblik på denne, udreder Sekretariatet det til pensionens videreførelse knyttede arbejdsgiverbidrag.

Stk. 3. Eksperter, der før ansættelsen ikke er omfattet af en egentlig pensionsordning, vil kunne opnå et tilskud svarende til normalt arbejdsgiverbidrag til en pensionsordning, hvis en sådan etableres.

Stk. 4. Ekspertens bidrag efter stk. 1 og eventuelle bidrag efter stk. 2 eller stk. 3 indeholdes i lønnen og indbetales af Sekretariatet til de respektive pensionsinstitutioner tillige med Sekretariatets bidrag efter stk. 1 samt stk. 2 eller stk. 3.

Stk. 5. Der tilkommer udover de i stk. 4 nævnte pensionsbidrag ikke eksperten nogen ret til pension eller lignende understøttelse fra staten (bortset fra invalide- og folkepension).

§ 8. Fratrædelsesgodtgørelse

Ved ansættelsens ophør udbetales fratrædelsesgodtgørelse af den i stk. 2 nævnte størrelse. Godtgørelse udbetales ikke til eksperter, hvis

ansættelse ikke har været et år, eller som afskediges på grund af misligholdelse.

Stk. 2. For eksperter, hvis tjeneste i udlandet har andraget det nedenfor anførte antal år, udgør godtgørelsen et beløb svarende til ekspertens løn, jf. § 2, umiddelbart før fratrædelsen i det nedenfor angivne antal uger:

	Tjeneste i antal år	For enlige Løn i antal uger	For gifte og der- medigestillede Løn i antal uger
	1 år.....	2	4
indtil	2 -	4	8
-	3 -	5	10
-	4 -	6	12
-	5 -	7	14
-	6 -	8	16
-	7 -	9	18
-	8 -	10	20
-	9 -	11	22
-	10 -	12	24
-	11 -	13	26
-	12 - eller mere .	14	28

§ 9. Lønudbetaling

Løn og tillæg udbetales månedsvis bagud til en af eksperten anvist bank, sparekasse eller lignende i Danmark. Det påhviler eksperten med banken eller sparekassen at træffe aftale om lønnens overførsel til tjenestestedet eller til modtagere i Danmark. Sekretariatet yder ikke eksperten bistand med overførsel af dele af løn til dækning af forpligtelser her eller i udlandet, men eksperten må påse, at de hertil fornødne arrangementer etableres.

§10. Skat

Eksperten kan påregne ikke at skulle svare personlige skatter til opholdslandet. Opfyldes denne forudsætning ikke, vil Sekretariatet yde eksperten kompensation herfor.

Stk. 2. I henhold til tekstanmærkning på de årlige finanslove er eksperten i Danmark fritaget for ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst at medregne den under tjenesten i udviklingslandene oppebårne løn.

§ 11. Ansættelsens varighed. Opsigelse

Ansættelsen regnes fra det i ansættelsesskrivelsen anførte tidspunkt. Ansættelsen kan såvel af Sekretariatet som af eksperten bringes til ophør med de i funktionærloven fastsatte opsigelsesvarsler eller i tilfælde af misligholdelse uden

varsel. Er ansættelsen ved ansættelsesskrivelsen tidsbegrænset, ophører ansættelsen til det forudsatte tidspunkt, uden at yderligere varsel eller opsigelse er påkrævet fra nogen af parterne. Er ansættelsen ikke i ansættelsesskrivelsen tidsbegrænset, vedvarer den, indtil den af en af parterne opsiges med det i 2. pkt. angivne varsel.

§ 12. Løn under sygdom

Eksperten har ret til løn under sygdom og svangerskab i overensstemmelse med funktionærlovens regler.

§ 13. Ferie

Eksperten, hvis ansættelsesperiode ikke overstiger 9 måneder, har ret til ferie med løn eller feriegodtgørelse i overensstemmelse med ferieloven.

Stk. 2. Eksperten, hvis ansættelsesperiode er af mere end 9 måneders varighed, har ret til ferie i 36 arbejdsdage pr. år. Eksperten skal hvert år holde ferie i mindst 18 arbejdsdage, medens øvrig tilgodehavende ferie kan overføres til det følgende år for at afholdes i forbindelse med ferie i Danmark, jf. § 14, stk. 3. Ferien skal afholdes i kontraktperioden, dog at der i særlige tilfælde kan træffes afvigende aftale med Sekretariatet.

Stk. 3. Eksperten afgiver hver 6. måned til sekretariatet skriftlig indberetning om, i hvilken udstrækning ferie er holdt i den forløbne periode.

§ 14. Rejser. Dagpenge

Sekretariatet afholder udgiften til ekspertens rejse mellem København og tjenestestedet i forbindelse med tjenestens tiltrædelse. Er den forudsatte ansættelsesperiode af mindst 9 måneders varighed, afholder Sekretariatet tillige udgifterne i forbindelse med ekspertens ægtefælles og børns udrejse, for børnenes vedkommende dog kun, hvis disse er under 21 år.

Stk. 2. Ved den forudsatte ansættelsesperiodes ophør afholder Sekretariatet udgifterne til ekspertens, og hvis hans ægtefælle og børn er udrejst for Sekretariatets regning, tillige disses rejse fra tjenestestedet til København. Det samme gælder, hvis eksperten af sekretariatet opsiges til fratræden før den forudsatte ansættelsesperiodes ophør, og dette ikke skyldes ekspertens misligholdelse. Fratræder eksperten før den forudsatte ansættelsesperiodes ophør efter

eget ønske, eller opsiges han på grund af misligholdelse inden den forudsatte ansættelsesperiodes ophør, afholder han udgiften ved sin og sin families hjemrejse.

Stk. 3. Efter hver 2 års tjeneste regnet fra afrejsen fra København har eksperten, hans ægtefælle og børn ret til for Sekretariatets regning at rejse mellem tjenestestedet, København og tilbage for at afholde ferie, herunder opsparet ferie. Sekretariatet kan kræve,, at sådanne rejser af tjenstlige grunde udsættes i indtil et halvt år. Rejsetid afkortes ikke i ferien.

Stk. 4. Er ekspertens ansættelsesperiode ikke mindre end 2 år, og har han børn, for hvilke børnetillæg, jf. § 6, kan ydes, og som af hensyn til deres uddannelse ikke opholder sig med eksperten på dennes tjenestested, afholder Sekretariatet én gang i løbet af 2 ansættelsesår udgiften ved børnenes rejse mellem uddannelsesstedet, tjenestestedet og tilbage. Rejsen bør i almindelighed foretages i det år, i hvilket eksperten ikke i medfør af stk. 3 foretager ferierejse til Danmark. Endvidere kan efter ansøgning ydes frirejse for børn i forbindelse med påbegyndelse og afslutning af skolegang.

Stk. 5. Uden for de i stk. 1-4 nævnte tilfælde kan rejser, bortset fra sædvanlige tjensterejser i tjenestelandet, for Sekretariatets regning kun foretages, når dettes samtykke på forhånd er indhentet.

Stk. 6. Rejser med fly foretages på turist- eller økonomiklasse. Sekretariatet afholder ikke udgifter til overvægtsbagage, men vil efter afgørelse i hvert enkelt tilfælde - og specielt ved ansættelser af mindre end 9 måneders varighed - refundere udgifter til forsendelse som luftfragt af nødvendig baggage, der ellers ikke vil kunne medtages uden urimelig forsinkelse.

Stk. 7. Under de i stk. 1-4 nævnte rejser tegner Sekretariatet bagageforsikring med en forsikringssum på indtil 3.000 kr. for hver person, der for Sekretariatets regning deltager i rejsen.

Stk. 8. Dagpenge og hotelgodtgørelse ydes efter de for tjensterejser i udenrigstjenesten gældende regler. Oplysninger om de for rejsen gældende dagpenge vil være at indhente før afrejsen.

§15. Flyttegods

Overstiger den forudsatte ansættelsesperiode ikke 9 måneder, og såfremt der ikke er truffet aftale om forsendelse af baggage som luftfragt, afholder Sekretariatet udgiften til overflade-

transport til tjenestestedet af højst 100 kg eller 0,6 m³.

Stk. 2. Er ansættelsesperioden af længere varighed end 9 måneder, afholder Sekretariatet udgiften til overfladetransport af flyttegods inden for følgende grænser:

Eksperten.	500 kg eller 3 m ³
Hustru.	300 - - 2 -
Hvert barn.	100 - - 1/2 -
Familiemaksimum.	1000 - - 7 -

Stk. 3. I stedet for flyttegodtgørelse kan der inden for samme omkostningsbeløb ydes godtgørelse for udgifter til opmagasinering af bohave.

Stk. 4. Eksperten kan for Sekretariatets regning tegne en flyttegodsforsikring, hvis størrelse skal stå i rimeligt forhold til flyttegodsets værdi.

Stk. 5. Hvis eksperten ved tjenestens ophør har ret til betalt hjemrejse, finder reglerne i stk. 1-3 tilsvarende anvendelse.

Stk. 6. Sekretariatet yder ikke erstatning for afsavn af flyttegods.

§ 16. Helbredserklæring, helbredsundersøgelse og sygemelding

Eksperten afgiver før udrejsen til Sekretariatet en erklæring om sin og sine medrejsende familiemedlemmers helbredstilstand; blanket til brug herved udleveres af Sekretariatet. Eksperten er, såfremt Sekretariatet begærer det, forpligtet til for dets regning før udrejsen og efter afslutningen af udsendelsen at lade sig og sine medrejsende familiemedlemmer undergive lægeundersøgelse.

Stk. 2. Eksperten afgiver hver måned skriftlig beretning om sygdom, der i den forløbne måned har medført uarbejdsdygtighed. Har sygdom bevirket uarbejdsdygtighed i 14 dage eller derover, skal indberetningen så vidt muligt ledsages af en lægeerklæring, af hvilken det fremgår, at eksperten har været uarbejdsdygtig på grund af sygdom. På Sekretariatets begæring skal sygdommens art oplyses.

§17. Udgifter til lægelig behandling m.v. i anledning af sygdom eller ulykkestilfælde

Sekretariatet foranlediger tegnet og afholder udgiften til

- En sygeforsikring, der dækker eksperten og sådanne af hans medrejsende familiemedlemmer, som udrejser for Sekretariatets regning, mod de i policen nævnte sygdomsrisici, og

- b. en forsikring, som dækker udgiften ved de samme personers transport til Danmark i anledning af alvorligere sygdom, ulykkestilfælde eller død.

Stk. 2. Udgifter til lægelig behandling m.v. i øvrigt er Sekretariatet uvedkommende.

§ 18. Livs-, ulykkes- og ansvarsforsikring

Sekretariatet foranlediger tegnet og afholder udgifterne til de nedennævnte forsikringer:

- a. For eksperter, hvem forsørgerpligt ikke påhviler, en ulykkesforsikring, der kommer til udbetaling med kr. 200.000 ved fuldstændig invaliditet som følge af ulykkestilfælde og i øvrigt i forhold til invaliditetsgraden, samt med kr. 5.000 ved død.
- b. For eksperter, hvem forsørgerpligt påhviler, en ulykkesforsikring, der kommer til udbetaling med kr. 200.000 ved død og fuldstændig invaliditet som følge af ulykkestilfælde og i øvrigt i forhold til invaliditetsgraden, samt en ophørende livsforsikring på kr. 100.000.
- c. For ekspertens ægtefælle, hvis denne for Sekretariatets regning medrejser til tjenestestedet, en ulykkesforsikring, der kommer til udbetaling med kr. 200.000 ved død og fuldstændig invaliditet som følge af ulykkestilfælde og i øvrigt i forhold til invaliditetsgraden.
- d. For børn, over for hvilke eksperten har forsørgerpligt, og som for Sekretariatets regning medrejser til tjenestestedet, en ulykkesforsikring, der kommer til udbetaling med kr. 100.000 ved fuldstændig invaliditet og i øvrigt i forhold til invaliditetsgraden.
- e. For eksperten og sådanne medlemmer af hans familie, som for Sekretariatets regning medrejser til tjenestestedet, en sædvanlig ansvarsforsikring.

§19. Bibeskæftigelse. Tjenesteplichter

Under ansættelsen må eksperten ikke påtage

sig andet lønnet eller ulønnet arbejde uden Sekretariatets skriftlige samtykke. Eksperten forpligter sig til nøje at overholde instrukser med hensyn til arbejdsopgaver, rapportpligt og andre forhold, der meddeles ham af Sekretariatet eller af andre på dettes vegne. Eksperten skal iagttagelse af tavshed med hensyn til forhold, som han i sin stillings medfør bliver bekendt med, og hvis hemmeligholdelse efter sagens natur er påkrævet eller bliver ham foreskrevet af hans overordnede. Tavshedspligten ophører ikke med ansættelsesforholdets ophør.

Eksperten skal udvise særlig forsigtighed med udtalelser eller udlevering af oplysninger til presse, radio eller fjernsyn om forhold, der vedrører hans arbejde og det land, hvori arbejdet udføres. Medarbejdere ved projekter i udviklingslandene skal indhente projektlederens tilladelse til sådanne udtalelser og afgivelse af oplysninger.

§ 20. Ekstraordinære forhold

I tilfælde af uroligheder, krig eller lignende forhold skal eksperten henvende sig til nærmeste danske diplomatiske eller konsulære repræsentation.

§ 21. Uoverensstemmelsers afgørelse

Uoverensstemmelser vedrørende forståelsen af ansættelsesforholdet eller nærværende reglement kan ikke indbringes for de almindelige domstole, men afgøres af en voldgiftsret.

Stk. 2. Voldgiftsretten består af 2 medlemmer og en formand, der tillige er opmand, Sekretariatet og eksperten vælger hver et medlem af voldgiftsretten og udpeger i forening formanden. Kan enighed om formand ikke opnås, udpeges han af formanden for Arbejdsretten.

Stk. 3. Formanden leder voldgiftsrettens handlinger; han skal opfylde de i lov om retts pleje indeholdte betingelser for at blive dommer.

Standardansættelsesskrivelse for løntilskudseksperter

Sekretariatet bekræfter herved, at man i forbindelse med Deres ansættelse som vil yde Dem et tilskud, der (inclusive stedtillæg jf. nedenfor) udgør i alt kr. pr. måned til den lokale løn, så længe ansættelsen varer, dog maksimalt i .. måneder plus en evt. efterfølgende opsparet ferieperiode, i hvilken De i henhold til Deres kontrakt med de lokale myndigheder modtager lokalløn.

Deres rettigheder og forpligtelser i relation til det tilskud, Sekretariatet betaler til Deres lokalløn, er angivet i nærværende skrivelse. Det understreges i denne forbindelse, at De ikke står i noget tjenesteforhold til Sekretariatet, men ansættes af de lokale myndigheder i tjenestelandet på de for stillingen gældende vilkår, og at De i Deres tjeneste vil være underkastet disse myndigheders instruktionsbeføjelser.

Løntilskuddet vil blive indbetalt månedsvis bagud på Deres konto nr. i

Sekretariatet påtager sig ikke at overføre beløb til Deres konto i tjenestelandet.

Løntilskuddet er beregnet på grundlag af en lokalløn (salary + gratuity) på

Lokallønnen er ved beregningen omregnet til kursen dags dato på den lokale valuta. Sekretariatet kan ikke give Dem tilsagn om regulering af løntilskuddet som følge af kursændringer, herunder devaluering.

De bedes holde Sekretariatet underrettet i tilfælde af ændringer i lokallønnen med henblik på regulering af løntilskuddet.

Sekretariatet yder ikke anciennitetstillæg i kontraktperioden. Løntilskuddet reguleres heller ikke efter danske pristal. Derimod foretages der en regulering af løntilskuddet efter regler, der svarer til de af De forenede Nationer om »Post Adjustments« fastsatte. Efter disse regler klassificeres de udsendte eksperter tjenesteland i henseende til stedtillæg i overensstemmelse med De forenede Nationers »Post Classifications«.

For hvert point, hvormed tjenestestedet opreguleres eller nedreguleres i De forenede Nationers »Post Classifications«, forhøjes eller reduceres det årlige løntilskud med et beløb, der for Deres vedkommende udgør kr. pr. år. »Post Classification« i Deres tjenesteland er p.t.

Stedtillægget indeholdes i det månedlige løntilskud.

I henhold til tekstanmærkning på de årlige finanslove, er De fritaget for ved opgørelse af den skattepligtige indkomst at medregne den under tjenesten i udviklingslandet modtagne løn fra Sekretariatet. Endvidere er det skattemyndighedernes praksis, at løntilskudseksperterne heller ikke skal betale skat i Danmark af den lokalløn, de modtager fra tjenestelandet.

Som løntilskudsekspert må De imidlertid påregne at skulle betale skat i tjenestelandet af Deres lokalløn (men derimod ikke af det fra Sekretariatet modtagne løntilskud). Sekretariatet påtager sig ikke nogen form for refusion af betalte skatter i tjenestelandet.

For hvert barn, der er indmeldt i en undervisningsinstitution i eller uden for tjenestelandet, yder Sekretariatet (visse nærmere angivne) skoletillæg mod indsendelse til Sekretariatet af dokumentation for børnenes skolegang og (visse nærmere angivne) udgifter i forbindelse hermed.

Sekretariatet vil afholde billetudgifterne til Deres (Deres hustru og Deres børns, for børnenes vedkommende dog kun, hvis disse er under 21 år) rejse med fly på økonomi- eller turistklasse til tjenestelandet samt til hjemrejse efter afslutning af Deres kontrakt med de lokale myndigheder.

Efter hver 2 års tjeneste regnet fra afrejsen fra København har De (Deres ægtefælle og børn), såfremt De skal gøre tjeneste i yderligere mindst ét år, ret til for Sekretariatets regning at rejse mellem tjenestestedet, København og tilbage for at holde ferie, herunder opsparet ferie.

Er Deres ansættelsesperiode ikke mindre end

2 år, og har De børn, der er under 18 år eller under 21, men tilmeldt en skole eller anden offentligt anerkendt uddannelsesinstitution, og som af hensyn til deres uddannelse ikke rejste med Dem til Deres tjenestested, afholder Sekretariatet én gang i løbet af 2 ansættelsesår udgiften ved børnenes rejse mellem uddannelsesstedet, tjenestestedet og tilbage.

De anmodes om i god tid før hjemrejsen at ville underrette Sekretariatet om det omtrentlige tidspunkt herfor, hvorefter man vil foranledige, at der udstedes åben (åbne) forudbetalt(e) billetter til Dem (og Deres familie).

Det påhviler Dem at drage omsorg for Deres flyttegods' afsendelse til tjenestestedet. Før udrejsen dækker Sekretariatet efter regning udgifterne til transporten af flyttegodset og forsikring af dette i henhold til de i vedlagte bilag 2 anførte bestemmelser. De tilsvarende udgifter dækkes også ved evt. forflyttelse i tjenestelandet samt ved hjemrejsen, såfremt denne - jf. ovenstående - betales af Sekretariatet. Det påhviler Dem at meddele Sekretariatet værdien af flyttegodset, hvorefter Sekretariatet vil tegne flyttegodsforsikring for såvel ud- som hjemrejsen.

Sekretariatet tegner forsikringer for Dem (og Deres familie) i henhold til bestemmelserne i vedlagte bilag 3. Policer for disse vil blive Dem tilsendt af forsikringsselskabet efter stillingens tiltrædelse.

Sekretariatet vil efter nærmere aftale kunne

udrede det til en allerede oprettet eller nyetableret pensionsordning knyttede normale arbejds-giverbidrag.

Til afholdelse af udgifter i forbindelse med udrejsen kan Sekretariatet efter aftale yde et lønforskud svarende til indtil $\frac{1}{6}$ af løntilskuddet i hele kontraktperioden, dog højst 4 måneders løntilskud. Et ydet forskud vil blive indeholdt i de månedlige løntilskud over en periode på max. 21 måneder, dog således at tilbagebetalingen vil være afsluttet senest 3 måneder inden udløbet af Deres kontrakt med de lokale myndigheder.

Sekretariatet imødeser snarest muligt efter Deres ankomst til tjenestestedet at modtage meddelelse om Deres adresse. Eventuelle adresseændringer bedes ligeledes meddelt Sekretariatet.

Det påhviler Dem at underrette Sekretariatet, såfremt Deres ansættelse bringes til ophør eller ændres væsentligt.

Desuden påhviler det Dem at aflægge halv-årige rapporter til Sekretariatet om forløbet af Deres arbejde. Sekretariatet henstiller, at der i disse rapporter *kun* medtages oplysninger vedrørende Deres arbejde i tjenestelandet, og at Sekretariatet tilskrives særskilt vedrørende eventuelle anliggender Dem og Sekretariatet imellem.

De anmodes om skriftligt at ville bekræfte modtagelsen af nærværende skrivelse.

Lov om udsendelse af frivillige til udviklingslandene

(Lov nr. 142 af 14. april 1966)

§ 1. Udenrigsministeren bemyndiges til i tiden fra 1. januar 1966 til 31. december 1972 at anvende indtil 45,8 mill. kr. til udsendelse af frivillige til tjeneste i udviklingslandene gennem projektet »Dansk Ungdoms U-landsarbejde«, der administreres af Mellemfolkeligt Samvirke.

§ 2. Forslag om revision af loven fremsættes for folketinget senest i folketingsåret 1969-70.

Bemærkninger til lovforslaget

Udsendelse af unge danske til **hjelpearbejde** i udviklingslandene var blandt de 9 projekter, der var opstillet som mål for den i 1962 gennemførte »Landsindsamlingen Danmarks U-landshjælp«. Siden oprettelsen i april 1963 af »Landsindsamlingens Fond for Udviklingslandene« har fondens bestyrelse bevilget i alt 4,45 mill. kr. til uddannelse og udsendelse af ca. 100 frivillige gennem det af Mellemfolkeligt Samvirke administrerede projekt »Dansk Ungdoms U-landsarbejde« (D.U.U.) samt af en **regionalleder** til Østafrika.

Det er i de senere år i stadig højere grad blevet klart, at der i udviklingslandene er behov ikke blot for eksperter med vidtgående specialuddannelse, men også for »mellemteknikere« og for landmænd, læger, sygeplejersker og håndværkere, der forstår at lære fra sig og kan af finde sig med uvante og anstrengende forhold. Formålet med at udsende unge frivillige er at medvirke til at afhjælpe manglen på veluddannede folk, som er et af udviklingslandenes store problemer; de frivillige vil, samtidig med at de lærer deres faglige kunnen fra sig, ved deres eksempel kunne bidrage til at hæve arbejds-effektiviteten hos den stedlige befolkning. Hertil kommer den betydning, det må tillægges, at de frivillige under deres arbejde i udviklingslandene bibringes en større indsigt i disses problemer, og at de herigennem efter deres tilbagekomst kan medvirke til at skabe en forøget forståelse for u-landsproblematikken. De frivillige har - efter at have bestået en række udvæl-

sesprøver - gennemgået holdvise uddannelseskurser af 3-6 ugers varighed. De udsendes derefter for en toårig periode til sådanne stillinger i udviklingslandene, som findes egnede under hensyn til deres kvalifikationer. Af de pr. 1. oktober 1965 udsendte frivillige - i alt 70 - er 35 placeret i Tanzania (Tanganyika), 20 i Kenya, 5 i Nigeria, 2 i Uganda, 2 i Marokko, 2 i Thailand, 1 i Zambia, 1 i Algeriet, 1 i Indien og 1 i Peru. Af uddannelse er hovedparten af de frivillige, hvis gennemsnitsalder er ca. 25 år, lærere (23), håndværkere (14), kontorfolk (11), landmænd (10) samt sygeplejersker (5). Der er hidtil ydet de udsendte dækning for rejseudgifter, forsikringer og sygdomsudgifter, et vederlag på ca. 800 kr. pr. måned (afhængigt af de stedlige prisforhold m.v.) samt - i den udstrækning det er skønnet hensigtsmæssigt i hvert enkelt tilfælde - mindre beløb til indkøb af arbejdsredskaber eller anden udrustning til brug under arbejdet i udviklingslandet. Endvidere ydes der ved hjemkomsten et genetableringsstipendium, som for de første udsendte androg 3.000 kr., men som pr. 1. maj 1965 ændredes til 6.000 kr.

Der er såvel i Mellemfolkeligt Samvirke som i Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene enighed om, at de erfaringer, der er indvundet i de to år, arbejdet har stået på, er så positive, at det berettiger til en udvidelse af D.U.U., således at der fremtidig - foreløbig inden for en periode på 5 år - udsendes 200 frivillige pr. år med en tjenesteperiode på 2 år. Da

der må stilles ganske strenge krav til de unges kvalifikationer - fagligt såvel som menneskeligt og fysisk - vil det næppe være realistisk at stile efter et højere antal udsendelser pr. år. Med en uddannelsestid på 8 uger vil dette antal give en optimal udnyttelse af undervisningsfaciliteterne. Forudsat, at videreførelsen af arbejdet påbegyndes i begyndelsen af 1966, og at udvidelsen finder sted efter den af Mellemfolkeligt Samvirke foreslåede og af Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene godkendte plan, vil det maksimale antal udsendte frivillige - 400 - blive nået i september 1968.

Den planlagte udvidelse vil nødvendiggøre iværksættelse af en permanent rekrutterings- og uddannelsesvirksomhed, omlægning og udvidelse af den hjemlige udvælgelsesprocedure samt en forøgelse af antallet af udsendte regionalledere til i alt 4 (1 regional-leder pr. 100 udsendte). Endvidere findes det - i lyset af de i Danmark og udlandet indvundne erfaringer - hensigtsmæssigt at udvide uddannelseskurserne for de frivillige til 8 uger.

Da »Landsindsamlingens Fond for Udviklingslandene« ifølge sin fundats ikke kan yde mere end 20 % (ca. 4,8 mill. kr.) af fondsmidlerne til et enkelt projekt, og da fondens hidtidige bevillinger som ovenfor nævnt beløber sig til i alt 4,45 mill. kr., må en fortsættelse og udvidelse af D.U.U. overgå til finansiering af statsmidler.

De statslige udgifter, der vil blive søgt bevilget på de årlige finanslove, vil på grundlag af det i øjeblikket herskende prisniveau blive følgende:

1966.	1.600.000 kr.
1967.	4.950.000 -

1968.	8.500.000 kr.
1969.	9.600.000 -
1970.	9.600.000 -
	34.250.000 kr.

Hertil kommer udgifterne til Mellemfolkeligt Samvirkes hjemlige administration af D.U.U., som - sammen med statens øvrige tilskud til organisationens administrationsudgifter — afholdes af en særlig finanslovskonto og derfor holdes uden for nærværende lov. En gennemførelse af en udvidelse af D.U.U. efter ovennævnte retningslinjer vil - på grundlag af det i øjeblikket herskende prisniveau - medføre, at disse udgifter vil blive 300.000 kr. højere i 1966 og 250.000 kr. højere i de følgende år.

Nærværende lov tilsigter - som ovenfor nævnt - en udvidelse af D.U.U. til en styrke på 400 personer. Såfremt det, når loven senest i folketingsåret 1969-70 optages til revision, beslutes, at D.U.U. skal videreføres i samme omfang efter 5 års-perioden 1966-70, vil de årlige udgifter - på grundlag af det i øjeblikket herskende prisniveau - fortsat blive 9.600.000 kr. samt 250.000 kr. til administration. I tilfælde af, at det beslutes at afvikle D.U.U. fra 1. januar 1971, vil udgifterne udgøre 6.860.000 kr. i 1971 og 3.790.000 kr. i 1972, i alt 10.650.000 kr., hvilket sammenlagt med udgifterne i perioden 1966-70, 34.250.000 kr., giver det i loven anførte samlede beløb på 44,9 mill. kr.*)

*) Det af udenrigsministeren nedsatte udvalg til behandling af lovforslaget anbefalede, at det i det oprindelige lovforslag anførte rammebeløb på 44,9 mill. kr. blev forhøjet med 880.000 kr. til særlige sprogkurser for de frivillige inden udsendelsen, således at rammebeløbet i det vedtagne lovforslag blev 45,8 mill. kr.

Oversigt pr. 31. december 1969 over udsendte U-landsfrivillige, deres geografiske fordeling samt fordeling efter køn, alder og fag

Tabel 1 Oversigt over de frivilliges fordeling efter lande og fag

Fag	Kenya	Indien	Tanzania	Uganda	Zambia	Thailand	Total
Lærere	4	3	24	7	26	–	64
Landmålere	–	–	1	–	–	–	1
Laboranter	2	1	1	2	5	–	11
Sygeplejersker	9	3	–	5	3	–	20
Tømrere	2	1	–	1	–	–	4
Bygningskonstruktører	5	–	1	–	1	–	7
Fritidspædagoger	–	–	–	1	–	–	1
Kontorassistenter	3	1	–	2	2	–	8
Ingeniører	7	–	–	–	3	–	10
Korrespondenter	4	–	–	1	4	–	9
Maskinarbejdere	–	3	–	1	4	–	8
Snedkere	–	2	–	1	–	–	3
Bankassistenter	1	–	–	1	–	1	3
Tekniske assistenter	10	–	2	–	–	–	12
Bibliotekarer	–	–	–	2	–	–	2
Landmænd	4	9	–	1	–	1	15
Elektronikmekanikere	1	–	–	–	–	–	1
Gartnere	1	1	–	–	–	–	2
Elektrikere	1	–	–	1	–	–	2
Mejerister	–	1	–	–	–	1	2
Børnehavelærere	1	–	–	–	2	–	3
Smede	1	1	–	–	–	–	2
Journalister	1	–	–	–	–	–	1
Finmekanikere	1	–	–	–	–	–	1
Murere	3	–	–	–	–	–	3
Automekanikere	2	–	–	–	–	–	2
Blikkenslagere	–	–	–	–	2	–	2
Serigrafer	–	–	–	1	–	–	1
Ergoterapeuter	–	1	–	1	–	–	2
Designatører	–	–	–	1	–	–	1
Typografer	–	–	–	1	–	–	1
Materielforvaltere	–	–	–	1	–	–	1
Værktøjskonstruktører	–	1	–	–	1	–	2
Slagtere/pølsemagere	–	2	–	–	–	–	2
Total	63	30	29	31	53	3	209

Tabel 2 Oversigt over de frivilliges fordeling efter alder og køn

Køn	20–23 år	24–27 år	28–31 år	Over 31 år	Total
Mandlige	8	61	34	12	115
Kvindelige	7	53	21	13	94
Total	15	114	55	25	209

Gennemsnitsalder: 27 år

Oversigt over
indgåede aftaler om statslån
(millioner kr.)

Land	År	Provenu
1. Indien I	1963	15
2. Tyrkiet	1964	14
3. Tunesien I	1964	10
4. Indien II	1964	20
5. Pakistan	1966	15
6. Indien (fødevarelån)	1966	30
7. Jordan	1966	12
8. Brasilien	1966	21
9. Malawi I	1966	20
10. Peru	1967	25
11. Ghana	1967	20
12. Zambia	1967	20
13. Tanzania	1967	40
14. Iran	1967	21
15. Malaysia	1968	30
16. Indien (fødevarelån)	1968	30
17. Uganda	1968	20
18. Senegal	1968	10
19. Indien III	1968	40
20. Colombia	1968	14
21. Tunesien II	1968	14
22. Kenya	1968	20
23. Marokko	1968	25
24. Malawi II	1968	15
25. Elfenbenskysten	1968	15
26. Ceylon	1968	20
27. ADB landbrugsfond	1969	15
28. Forenede Arabiske Republik	1969	25
29. Dahomey	1969	15
30. Tunesien III	1969	15
31. Tchad	1969	10
32. Korea	1969	20
33. Cambodia	1969	30
34. Indonesien	1969	30
Total lån		696
Den asiatiske Udviklingsbank		37,5
		733,5

Standardformular for indgåede aftaler om statslån
(Oversættelse)

Overenskomst mellem

Danmarks regering og

regering om et dansk statslån til

Danmarks regering og regering, som ønsker at styrke det traditionelle samarbejde og de venskabelige forbindelser mellem deres lande, er blevet enige om, at der som bidrag til økonomiske udvikling skal ydes et dansk statslån til i overensstemmelse med følgende bestemmelser i denne overenskomst og de vedføjede tillæg, der betragtes som en integrerende del af overenskomsten:

Artikel I

Lånet

Den danske regering (i det følgende benævnt långiveren) vil stille et lån på millioner danske kroner til rådighed for regering (i det følgende benævnt låntageren) til gennemførelsen af de i artikel VI i denne overenskomst omhandlede formål.

Artikel II

Låne kontoen

Stk. 1. En konto betegnet »lånekonto for regering« (i det følgende benævnt »lånekontoen«) vil efter låntagerens anmodning blive åbnet i Danmarks Nationalbank (som handler på långiverens vegne) til fordel for (som handler på låntagers vegne). Långiveren vil sikre, at der altid er tilstrækkelige midler til rådighed på lånekontoen til at sætte låntageren i stand til rettidigt at betale for det kapitaludstyr og de tjenesteydelser, som leveres inden for rammen af lånebeløbet.

Stk. 2. Låntageren (eller) skal være berettiget til på de i denne overenskomst fastsatte vilkår på lånekontoen at trække de beløb, der er nødvendige til betaling for kapitaludstyr eller tjenesteydelser, som tilvejebringes under lånet.

Artikel III

Rentefod

Lånet er rentefrit.

Artikel IV

Tilbagebetalinger

Stk. 1. Låntageren skal tilbagebetale lånet i femogtredive halvårige afdrag, hvert på danske kroner, første gang den og sidste gang den samt et sidste afdrag på danske kroner den

Stk. 2. Hvis lånet i henhold til bestemmelserne i art. VI stk. 8 ikke er fuldt udnyttet, skal der træffes fornyet aftale mellem låntageren og långiveren om de halvårige afdrags størrelse.

Artikel V

Betalingssted

Lånet skal af låntageren tilbagebetales til Danmarks Nationalbank i konvertible danske kroner til kredit for finansministeriets løbende konto i Danmarks Nationalbank.

Artikel VI

. *regerings anvendelse af lånet*

Stk. 1. Låntageren vil anvende lånet til finansiering af import fra Danmark af dansk kapitaludstyr (herunder omkostninger ved transport fra Danmark til), som skal benyttes til identificerbare projekter, og som er nødvendigt for gennemførelsen af økonomiske udvikling (anført på den vedføjede liste, på hvilken ændringer eller tilføjelser vil kunne foretages efter indbyrdes aftale mellem de kontraherende parter).

Stk. 2. Lånet kan endvidere anvendes til betaling for danske tjenesteydelser, som er nødvendige for gennemførelsen af udviklingspro-

jekter i , herunder især til forundersøgelser i forbindelse med investeringer, forberedelse af projekter, til rådgivere under projekternes gennemførelse, montering eller opførelse af anlæg eller bygninger, teknisk og administrativ bistand under igangsætningsperioden for de virksomheder, som oprettes ved hjælp af lånet.

Stk. 3. Alle kontrakter, der finansieres over lånet skal godkendes af begge parter.

Stk. 4. Långiveren påtager sig ved godkendelse af en kontrakt til finansiering over lånet intet ansvar for den pågældende kontrakts behørig opfyldelse eller senere udførelse.

Långiveren er ligeledes uden ansvar hvad angår den hensigtsmæssige udnyttelse af de leverancer og tjenesteydelser, som finansieres over lånet, og hvad angår den forsvarlige drift af de projekter m.v., hvori nævnte leverancer og tjenesteydelser måtte indgå.

Stk. 5. Der må ikke i en kontrakt under lånet indgå bestemmelser om særlige kreditydelser fra den danske kontraktspartner.

Stk. 6. Låneprovenuet kan kun anvendes til betaling for kapitaludstyr og tjenesteydelser, som er kontraheret efter overenskomstens ikrafttræden, medmindre andet aftales mellem parterne.

Stk. 7. Låneprovenuet kan ikke anvendes til betaling til låntagerlandet af nogen som helst form for told, skatter og statslige eller andre offentlige afgifter, f.eks. indførselsafgifter (import surcharges), udligningsafgifter for indenlandske omsætningsafgifter, afgifter eller depoteringer i forbindelse med udstedelse af betalings- eller indførselstilladelser.

Stk. 8. Låntageren kan trække på den i artikel II nævnte konto i Danmarks Nationalbank til opfyldelse af kontrakter, der er godkendt af de to parter i et tidsrum af indtil 3 år fra datoen for overenskomstens ikrafttræden eller fra en sådan anden dato, som måtte blive fastsat efter indbyrdes aftale mellem långiveren og låntageren.

Artikel VII

Ikke-diskrimination

Stk. 1. Med hensyn til tilbagebetalingen af lånet forpligter låntageren sig til ikke at give långiveren en mindre gunstig behandling end den, der gives andre udenlandske kreditorer.

Stk. 2. Alle afskibninger af kapitaludstyr, der omfattes af denne overenskomst, skal ske i overensstemmelse med princippet om skibes frie

deltagelse i den internationale handel i fri og lige konkurrence.

Artikel VIII

Diverse bestemmelser

Stk. 1. Før det første træk på den i artikel II omtalte konto skal låntageren godtgøre over for långiveren, at alle forfatningsmæssige og andre vilkår fastsat i lovgivningen i låntagerens hjemland er blevet opfyldt, således at denne overenskomst vil udgøre en forpligtelse, som er bindende for låntageren.

Stk. 2. Låntageren skal meddele långiveren, hvilke personer der er bemyndiget til at handle på låntagerens vegne samt afgive bekræftede prøver på alle sådanne personers underskrift.

Stk. 3. Meddelelser, anmodninger eller aftaler i medfør af denne overenskomst skal være skriftlige.

Artikel IX

Særlige bestemmelser

Lånet skal tilbagebetales uden fradrag af og fritaget for alle skatter og afgifter samt alle i medfør af låntagerens lovgivning pålagte restriktioner. Denne overenskomst skal være fritaget for alle afgifter i medfør af låntagers nu-gældende eller fremtidige lovgivning, det være sig i forbindelse med overenskomstens udfærdigelse, indgåelse, registrering, ikrafttræden eller i øvrigt.

Artikel X

Overenskomstens varighed

Stk. 1. Denne overenskomst træder i kraft på datoen for undertegnelsen.

Stk. 2. Når lånets hele hovedstol er tilbagebetalt, træder overenskomsten straks ud af kraft.

Artikel XI

Angivelse af adresser

Følgende adresser anføres for så vidt angår denne overenskomst:

For låntageren:
Telegramadresse:

For långiveren med henblik på udbetalinger:
Udenrigsministeriet,
Sekretariatet for teknisk samarbejde med udviklingslandene,
København.

Telegramadresse:
ETRANGERES COPENHAGEN

For långiveren med henblik på betaling af afdrag på lånet:

Finansministeriet,
København,

Telegramadresse:
FINANS COPENHAGEN

Til bekræftelse heraf har parterne gennem deres dertil behørigt befuldmægtigede repræsentanter ladet denne overenskomst undertegne i to eksemplarer på i den

For Danmarks regering

For regering

Tillæg I

Følgende bestemmelser finder anvendelse på de rettigheder og forpligtelser, der følger af overenskomsten mellem Danmarks regering og regering vedrørende et dansk statslån til (i det følgende benævnt overenskomsten). De betragtes som en integrerende del af denne med samme gyldighed og virkning, som hvis de fuldt ud var anført deri.

Artikel I

Annullering og suspension

Stk. 1. Låntageren kan ved meddelelse til långiveren annullere ethvert lånebeløb, som låntageren ikke måtte have trukket.

Stk. 2. Såfremt låntager gør sig skyldig i misligholdelse med hensyn til opfyldelsen af nogen forpligtelse eller aftale i medfør af overenskomsten, er långiveren berettiget til helt eller delvis at suspendere låntagerens ret til at trække på lånekontoen.

Hvis det forhold, der har berettiget långiver til suspension af låntagers trækningsret, fortsat består udover et tidsrum af tres dage efter långivers meddelelse til låntager om suspensionen, kan långiver når som helst forlange den trukne del af lånet tilbagebetalt straks, uanset eventuelle modsatte bestemmelser i overenskomsten, medmindre suspensionsgrundlaget forinden er bortfaldet.

Stk. 3. Alle overenskomstens bestemmelser skal fortsat have fuld gyldighed og virkning uanset enhver annullering eller suspension, bortset fra hvad udtrykkeligt er bestemt i denne artikel.

Artikel II

Afgørelse af tvistigheder

Stk. 1. Enhver tvistighed, som måtte opstå mellem de kontraherende parter angående fortolkningen eller gennemførelsen af nærværende overenskomst, og som ikke er bilagt ad diplomatisk vej inden seks måneder, skal efter anmodning fra en af parterne forelægges for en voldgiftsdomstol bestående af tre medlemmer. Domstolens formand skal være statsborger i et tredjeland og skal udpeges efter gensidig aftale mellem de kontraherende parter. Såfremt parterne ikke kan nå til enighed om udpegelsen af domstolens formand, kan hver part anmode præsidenten for Den mellemfolkelige Domstol om at foretage udpegelsen. Hver part udpeger sin egen voldgiftsdommer; såfremt en part undlader at udpege en voldgiftsdommer, kan denne udpeges af domstolens formand.

Stk. 2. Hver kontraherende part vil efterkomme og gennemføre de af domstolen afsagte kendelser.

Tillæg II

Denne overenskomst finder anvendelse på danske leverancer til af maskiner og udstyr til: (opregning af udstyr)

Brevveksling i tilknytning til aftalen

Hr.

Under henvisning til overenskomsten af dags dato mellem Danmarks regering og regering om et udviklingslån (i det følgende benævnt overenskomsten) har jeg den ære at foreslå, at følgende bestemmelser skal anvendes ved gennemførelsen af overenskomstens artikel VI.

Udbetaling fra lånekontoen skal ske på følgende måde:

- (1) Den danske eksportør eller rådgiver og den importør eller eventuelle investerende part afslutter en kontrakt, der skal endeligt godkendes af de og de danske myndigheder. Ingen kontrakt under 100.000 danske kroner undtagen til anvendelse af et endeligt restbeløb under det nævnte beløbs størrelse kan finansieres i medfør af låneoverenskomsten.
- (2) regering vil forelægge det danske udenrigsministerium genparter af de kontrakter, der skal indgås i medfør af denne overenskomst. Udenrigsministeriet vil bl.a. påse, at
 - (a) de kontraherede varer eller tjenesteydelser falder inden for låneoverenskomstens rammer,
 - (b) det pågældende kapitaludstyr er fremstillet i Danmark, eller at de tjenesteydelser, der skal præsteres, vil blive udført af personer, som udøver forretningsvirksomhed i Danmark,

og underrette. regering om sine afgørelser.

- (3) Når kontrakterne er godkendt, kan regering trække på kontoen i Danmarks Nationalbank til betaling af det i kontrakten omhandlede vareparti. Udbetalinger fra denne konto til danske eksportører eller rådgivere er betinget af, at de nødvendige dokumenter fremlægges, efter at Danmarks Nationalbank har konstateret, at betingelserne for at foretage sådanne betalinger i øvrigt er opfyldt.

Hvis foranstående bestemmelser kan godkendes af regering, har jeg den ære at foreslå, at dette brev samt Deres svar herpå skal udgøre en aftale mellem vore to regeringer om denne sag.

Modtag, hr. forsikringen om min mest udmærkede højagtelse
For Danmarks regering:

Deres Excellence,

Jeg har den ære at anerkende modtagelsen af Deres sålydende brev af dags dato:
(her følger teksten til foranstående brev)

Jeg har den ære at meddele Dem, at min regering er enig i foranstående.

Modtag, Deres Excellence, forsikringen om min mest udmærkede højagtelse.

For. regering:

Hans Excellence,

Fortegnelse over udstedte kreditgarantier

(i henhold til lov nr. 94 af 19. marts 1962 med senere ændringer om teknisk samarbejde
med udviklingslandene § 9, jf. bilag 23)

Vareart	Udstedelsesdato	Land	Garantiansvar pr. 31. dec. 1969	Kredittid
Cementmaskiner.	1-10-1964	Vestpakistan	30.053.246	10 år
Ingeniørassistance.	1-10-1964	«	3.531.869	10 år
Ægpningsmaskineri	19-10-1965	Indien	1.004.933	10 år
Cementmaskiner.	2-02-1967	«	5.802.100	8 år
Cementmaskiner.	14-07-1967	Zambia	15.512.788	7 år
Mejerimaskiner.	30-01-1968	Chile	1.658.698	8 år
Mejerimaskiner.	31-01-1968	«	1.467.700	8 år
Pulvermælksudstyr.	23-07-1968	«	1.967.667	8½ år
Påfyldningsanlæg	9-07-1968	«	1.018.379	7 år
Mejerimaskiner.	23-07-1968	«	1.343.000	8½ år
Køleudstyr.	5-11-1968	«	1.921.580	8 år
Skibsmotorer.	31-05-1968	Brasilien	48.403.500	7 år
Motorkomponenter.	12-02-1969	«	11.701.600	7 år
Køleudstyr.	22-02-1968	Cuba	40.067.659	7 år
Udstyr til dieselmotorfabrik	17-06-1969	Ceylon	296.500	10 år
Fiskemelsudstyr.	3-07-1969	Peru	1.998.600	7 år
Cementmaskiner.	1-07-1969	Thailand	59.108.500	6 år
		For. Arab. Republik		
Sporvogne.	15-08-1969		19.788.900	7 år

kr. 246.647.219

Fortegnelse over udstedte investeringsgarantipolicer pr. 31. december 1969

(i henhold til lov nr. 9 af 19. marts 1962 med senere ændringer om teknisk samarbejde
med udviklingslandene § 8, jf. bilag 23)

Projekt	Værtsland	Investeringsbeløb kr.	Garantisum kr.	Max. garanti- ansvar kr.
Farve- og lakfabrik	Uganda	386.800	479.632	407.687
Farve- og lakfabrik	Tyrkiet	959.325	1.189.563	1.011.129
Medicinalfabrik	Indonesien	1.500.000	1.860.000	1.674.000
Bryggeri	Tyrkiet	17.128.630	21.239.501	18.053.576
Farve- og lakfabrik	Tanzania	1.052.500	1.305.100	1.109.335
Bryggeri	Malawi	4.050.000 ¹⁾	5.022.000 ¹⁾	4.519.800 ¹⁾
Medicinalfabrik	Indonesien	2.250.000	2.790.000	2.511.000
Foderfabrik	Liberia	150.000	186.000	158.100
Farve- og lakfabrik	Etiopien	825.000	1.023.000	869.550
Medicinalfabrik	Indonesien	3.000.000	3.720.000	3.348.000
Bryggeri	Brasilien	1.442.483	1.788.678	1.520.376
Fjerfabrik	Singapore	490.000	607.600	516.460
Tømmervirksomhed	Indonesien	1.500.000	1.860.000	1.674.000
I alt		34.734.738	43.071.074	37.373.013
1) Excl. know-how pr. 2. maj 1969 androg denne		3.327.763	3.327.763	
Max. garanti-ansvar for know-how				2.994.986
I alt inclusive know-how		38.062.501	46.398.837	40.367.999

Redegørelse for

den vurdering, der foretages i enkelte udvalgte lande og multilaterale bistandsorganisationer

USA

Inden for Agency for International Development i USA (USAID) blev den løbende og efterfølgende vurdering (»evaluation«) tidligere forestået af »Operations Evaluation Staff«, der var placeret i Washington. Den almindelige praksis var at udsende hold på to eller tre personer, der opholdt sig ved et projekt i seks uger og undersøgte alle dets aspekter.

Med denne praksis viste det sig imidlertid vanskeligt at få vurderingen til at blive et fast kontinuerligt led i en effektiv projektadministration. Både de tekniske rådgivere og programmernes administratorer udviste manglende forståelse for vurderingens rolle i projektadministrationen. Endvidere lagde man for stor vægt på vurdering i form af enten inspektion eller selvanalyse og undervurderede indsamlingen og analysen af objektive data.

Fra begyndelsen af 1968 har USAID derfor indført en ny praksis for løbende vurdering. Til de fleste større projekter knyttes en »evaluation officer« med direkte referat til projektets direktør. Hans opgave er primært at virke som systemanalytiker, der arbejder i fællesskab med staben af tekniske rådgivere med planlægning af vurdering med henblik på en mere langsigtet vurdering af projektet. USAID lægger vægt på, at en løbende vurdering på den måde bliver en fast del af arbejdet ved et projekt, der foretages af projektets egne medarbejdere fremfor af udsendte vurderingshold, der vil have vanskeligere ved at komme i kontakt med projektledelsen, og hvis forslag til ændringer i projektet kan blive mødt med en højere grad af mistillid end ændringsforslag, der kommer fra en medarbejder i den faste stab.

Med den nye praksis kommer hovedkvarteret i Washington til at fungere som kommunikations- og koordinationscenter dels for den praktiske vurdering i marken, dels for kanalisering af erfaringer og nye metoder i vurderingen.

Sverige

Swedish International Development Authority (SIDA) har meget begrænsede erfaringer med vurdering. I parlamentssamlingen i 1967 blev nødvendigheden af vurdering stærkt fremhævet. I budgetforslaget for finansåret 1968/69 har SIDA beskrevet baggrunden for de fremtidige vurderingsbestrebelse.

SIDA lægger vægt på, at både donor- og modtagerlandet er ansvarlig for den løbende vurdering (indbygget vurdering). Det er endvidere af interesse, at man fra svensk side finder, at en vurdering af et projekt i hvert fald, når dette blot er nogenlunde omfattende, bør indebære en vurdering af hele modtagerlandets indsats inden for den pågældende sektor. Dette har således været erfaringen ved den svenske bistand på familieplanlægningsområdet til Ceylon, hvor man i samarbejde med de ceylonesiske myndigheder søger at vurdere den samlede svenske ceylonesiske indsats til løsning af Ceylons befolkningsproblem.

UNDP

Inden for FN's udviklingsprogram udføres der dels en indbygget løbende vurdering af de enkelte projekter, dels bliver der hvert år foretaget adskillige selvstændige vurderingsstudier af udvalgte områder inden for UNDP's virksomhed.

Den stærke vækst i Specialfondens programmer har gjort det nødvendigt at ændre det hidtidige system for udarbejdelsen af løbende rapporter vedrørende de enkelte projekter.

Med de nye rapporteringsprocedurer, der er trådt i kraft den 1. juli 1969, vil man lægge øget vægt på udarbejdelsen af løbende rapporter, der så hurtigt som muligt kan fremsendes til modtagerlandenes regeringer, fremfor at lægge hovedvægten på udarbejdelsen af omfattende rapporter efter projektets afslutning. Netop for Specialfondens projekter, der omfatter pre-inve-

steringsundersøgelser og feasibility studies, der skal danne baggrund for modtagerlandenes prioritering af projekter inden for deres udviklingsplanlægning, er det vigtigt, at de rapporter, der skal danne baggrund for den politiske beslutningstagning, foreligger på et så tidligt tidspunkt som muligt.

De selvstændige vurderingsundersøgelser af udvalgte områder inden for sin virksomhed, som UNDP har ladet foretage i 1968, har bl.a. påpeget en række generelle svagheder ved projekterne, f.eks. for så vidt angår rekrutteringen af eksperter, uddannelsen af counterparts samt koordineringen og kommunikationen både inden for UNDP-systemet og i forholdet til modtagerlandets myndigheder. Undersøgelserne viste imidlertid også, at problemerne ikke alene er af operationel karakter, men ofte forbundet med utilstrækkelig forudgående planlægning af projekterne og mangler i den løbende vurdering.

I et af vurderingsstudierne har et hold af eksperter (joint inspection unit), rekrutteret uden for FN-familien, undersøgt den samlede UNDP-bistand til et enkelt land over perioden 1961-1968. Et af de interessante træk ved studiet er, at der i forbindelse med undersøgelsen af de enkelte projekter også er foretaget en vurdering af hele UNDP's virksomhed i det pågældende land. På flere områder peges der her på organisatoriske svagheder, der nedsætter programets effektivitet betydeligt.

Spørgsmålet om FN-systemets egnethed til at gennemføre en øget bistandsindsats er for tiden genstand for drøftelse i forbindelse med Sir Robert Jackson's »capacity study«, der er udført for UNDP. Rapporten fra Sir Robert Jackson's »capacity study« blev offentliggjort i december 1969. På baggrund af denne vil man i marts 1970 på en ekstraordinær styrelsesrådsamling drøfte eventuelle ændringer i organisationen af den bistandsvirksomhed, der udføres gennem UNDP, jf. kap. III.

Verdensbanken

Den internationale Bank for genopbygning og udvikling (IBRD) har som multilateralt bi-

ståndsorgan beskæftiget sig med vurdering, siden den begyndte sit arbejde i 1946.

Dette skyldes, at Verdensbanken, som låntager på de internationale kapitalmarkeder, ved udstedelse af lån og ved behandling af låneandragender har måttet stille samme krav til kontrol og til låntagerens kreditværdighed og projektets forventede forrentning som en kommerciel bank.

Dette betyder, at banken i forbindelse med undersøgelsen af et lands valutaforhold og betalingsbalance med henblik på lånets tilbagebetaling har opnået stor erfaring i vurdering af et lands økonomiske situation og økonomiske udviklingsplanlægning.

I dag foretager banken regelmæssigt undersøgelser af låntagerlandenes udviklingsplanlægning til anvendelse ved behandling af låneandragender. Ved en nylig truffet aftale mellem UNDP og Verdensbanken har UNDP fået adgang til materialet fra disse undersøgelser med henblik på at kunne vurdere projekter i sammenhæng med en samlet vurdering af et lands udviklingsplanlægning.

Efter afgivelse af et lånetilsagn yder banken faglig bistand til projektets udformning og planlægning.

Banken fører en løbende omkostningskontrol med indkøbet af kapitalgoder med henblik på at effektivisere udnyttelsen af lånet mest muligt, når et projekt er sat i gang.

Under hele projektets løbetid foretager bankens eksperter jævnligt inspektion, og låntageren må regelmæssigt indsende rapporter om de opnåede fremskridt inden for projektet. Banklånene udbetales, efterhånden som de forskellige dele af det udførte arbejde forfalder til betaling. Bankens holder kontakt med projektet, indtil lånene fuldt ud er tilbagebetalt.

Den af Verdensbanken nedsatte Pearson-Kommission under ledelse af den tidligere canadiske premierminister Lester Pearson har som omtalt i kap. III foretaget en vurdering af den samlede bistand til udviklingslandene gennem de sidste tyve år.

Lov om

teknisk samarbejde med udviklingslandene

(Lov nr. 94 af 19. marts 1962 som ændret ved lov nr. 34 af 24. februar 1965, lov nr. 161 af 11. maj 1966, lov nr. 90 af 22. marts 1967, lov nr. 243 af 7. juni 1967, lov nr. 212 af 31. maj 1968 og lov nr. 136 af 29. marts 1969).

§ 1

Med det formål at yde bistand til udviklingslandene oprettes under udenrigsministeriet »styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene«. Styrelsen har til opgave:

- 1) at tilrettelægge og gennemføre dansk medvirken til de projekter i udviklingslandene, der finansieres af FN eller de herunder hørende særorganisationer,
- 2) at tilrettelægge og gennemføre sådanne danske projekter, der finansieres af danske statsmidler,
- 3) at yde statstilskud til egnede projekter, der udføres af andre organer, samt at koordinere og føre tilsyn med sådanne statsstøttede projekter,
- 4) at forelægge for de kompetente myndigheder spørgsmål om långivning m.v. i henhold til § 7 og kreditgarantier i henhold til § 9 og at afgive indstilling om investeringsgarantier i henhold til § 8,
- 5) at koordinere Danmarks indsats i internationale drøftelser, der vedrører bistand til udviklingslandene,
- 6) at være rådgivende for myndigheder og private organisationer,
- 7) at forestå eller yde hjælp til rekrutteringen, uddannelsen og vejledningen af danske eksperter såvel til det arbejde, der udføres gennem FN eller de herunder hørende særorganisationer, som til det, der udføres direkte af Danmark,
- 8) at iværksætte direkte eller gennem særlige organer oplysningsvirksomhed om FN og de herunder hørende særorganisationer, om udviklingslandene og den tekniske bistand,

- 9) at yde statstilskud til private organisationers oplysningsvirksomhed om samarbejdet med udviklingslandene,
- 10) at organisere tilvejebringelsen og bearbejdelsen af materiale af betydning for tilrettelæggelsen af bistandsarbejdet og oplysningsarbejdet,
- 11) at koordinere tilrettelæggelsen af ophold i Danmark af studerende fra udviklingslandene samt påtage sig udarbejdelsen af studieprogrammer og sørge for ophold og forplejning i den udstrækning, andre organer ikke har ansvaret for disse opgaver,
- 12) at tilrettelægge fælles kursus for udenlandske studerende,
- 13) at gennemføre offentlige indsamlinger til fordel for arbejdet i udviklingslandene og administrere de indkomne midler og eventuelle andre opgaver.

§ 2

Udenrigsministeren udnævner styrelsens medlemmer og udpeger endvidere blandt medlemmerne en formand og en næstformand.

Stk. 2. Styrelsens medlemmer udnævnes for 3 år.

Stk. 3. Styrelsen omfatter indtil 9 medlemmer.

§ 3

Der nedsættes et »råd for teknisk samarbejde med udviklingslandene« med den opgave at være rådgivende for regeringen og styrelsen og yde sagkyndig vejledning og bistand til gennemførelsen af de i § 1 nævnte opgaver. Rådet skal i øvrigt følge styrelsens virksomhed, og styrelsen aflægger hvert år beretning over for rådet om sin virksomhed i det forløbne år og om sine væsentligste planer for det kommende år.

§ 4

Udenrigsministeren beskikker rådets formand og medlemmer for 3 år.

Stk. 2. Som medlemmer af rådet kan beskikkes dels personer udpeget af myndigheder, institutioner og organisationer, der må anses for særligt interesserede i spørgsmål om bistand til udviklingslandene, dels personer, der skønnes at have særlig sagkundskab eller erfaring med hensyn til de under rådet henhørende opgaver. Styrelsens medlemmer er i denne egenskab medlemmer af rådet.

Stk. 3. Efter rådets etablering skal forslag om nye rådsmedlemmer forelægges rådet til udtalelse, ligesom rådet kan stille forslag til udenrigsministeren om optagelse af nye medlemmer.

§ 5

Udenrigsministeren fastsætter styrelsens og rådets forretningsorden.

Stk. 2. Sekretariatsforretningerne i forbindelse med styrelsens og rådets virksomhed varetages af udenrigsministeriet.

§ 6

Styrelsens og rådets administrationsudgifter bevilges på de årlige finanslove, på hvilke også optages særlige beløb, som rådighedssummer til ydelse af tilskud til oplysningsarbejdet i Danmark, til meddelelse af stipendier til personer fra udviklingslandene, til udsendelse af eksperter, til mindre projekter i udviklingslandene eller i Danmark samt til forskningsvirksomhed.

Stk. 2. Til større opgaver søges gennem udenrigsministeriet tilvejebragt de nødvendige midler.

§ 7

Der stilles indtil 1.200 mill. kr. til rådighed for udenrigsministeren, således at der af beløbet

- 1) efter aftale med andre stater eller internationale organisationer kan ydes statslån til gennemførelse af bistandsprojekter eller andre udviklingsprojekter med dansk indsats,
- 2) ved erhvervelse af andele, ved garantier eller på anden lignende måde kan ydes finansiel støtte til finansinstitutter, der har til formål at fremme den økonomiske udvikling i udviklingslandene,
- 3) i tilfælde, hvor ekstraordinær knaphed på fødevarer truer den økonomiske fremgang i et udviklingsland, kan ydes lån til finansiering af import af fødevarer og af driftsfornødenheder for landbrug og fiskeri.

Stk. 2. Aftaler i henhold til stk. 1 skal godkendes af folketingets finansudvalg.

§ 8

Med henblik på at øge mulighederne for dan-

ske investeringer i udviklingslandene til fremme af disses økonomiske udvikling kan udenrigsministeren inden for et beløb af 200 mill. kr. give garanti til erhvervsvirksomheder, der er hjemmehørende her i landet, mod tab i forbindelse med direkte investeringer i udviklingslandene og hermed ligestillede lån.

Stk. 2. Garanti kan kun gives mod tab, der skyldes politiske forhold, såsom nationalisering og dermed ligestillede offentlige foranstaltninger, hindringer for overførsel af betalinger, krigshandlinger eller lignende, i det land, i hvilket investeringen er foretaget.

Stk. 3. For ydede garantier betales en risikopræmie, der indgår i et garantifond, som anvendes til imødegåelse af tab.

§ 9

Efter indstilling fra styrelsen kan handelsministeren inden for en beløbsramme på 1 milliard kr. udstede garantier mod tab på private kreditter ydet til udviklingslandene som led i disses tekniske udvikling.

§ 10

Med henblik på at fremme den industrielle udvikling i udviklingslandene oprettes en fond til fremme af investeringer i disse lande i samvirke med dansk industri. Fondens, der er en selvejende institution, benævnes »Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene«.

Stk. 2. Fondens kan yde støtte til danske investeringer i udviklingslandene ved aktietegning, finansiering af undersøgelser vedrørende investeringsmuligheder og andre igangsættelsesforanstaltninger, långivning, ydelse af garantier og kautioner samt andre foranstaltninger, der efter bestyrelsens skøn kan fremme fondens formål.

Stk. 3. Fondens midler tilvejebringes ved overførsel til fonden af nettotoldindtægterne af rå kaffe, brændt kaffe, kaffeerstatning med indhold af kaffe samt ekstrakter og essenser af kaffe.

- 1) Overførsel til fonden skal finde sted med en trinvis voksende andel af de nævnte nettotoldindtægter, således at der overføres 10 pct. af disse i det første år fra 1. januar 1968 at regne, 20 pct. af nettotoldindtægterne i det andet år og så fremdeles, indtil der fra 1. januar 1972 til fonden hvert år overføres halvdelen af de nævnte toldindtægter.
- 2) Forslag vedrørende eventuel overførsel til fonden af en større del af nettotoldindtæg-

terne end fastsat i pkt. 1) fremsættes for folketinget i folketingsåret 1971-72

Stk. 4. Fonden kan endvidere modtage bidrag fra erhvervsorganisationer, enkeltvirksomheder eller private i form af kontante tilskud eller garantikapital.

Stk. 5. Fonden ledes af en bestyrelse, hvis medlemmer for tre år ad gangen udpeges af udenrigsministeren, der tillige udpeger formand og næstformand blandt medlemmerne. Fondens daglige forretninger forestås af en direktør, der

ligeledes udnævnes af udenrigsministeren. Udgifterne ved fondens administration udredes af fondens midler.

Stk 6. De nærmere retningslinjer for fondens virksomhed fastlægges i en vedtægt, der godkendes af udenrigsministeren efter samråd med folketingets finansudvalg.

§ 11

Denne lov træder i kraft den 1. april 1962.

Fortegnelse over medlemmerne af Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene

<i>Styrelsens oprindelige sammensætning i 1962</i>	<i>Styrelsens sammensætning pr. 1. januar 1970</i>
Professor, dr. oecon. P. Nyboe Andersen (formand)	Professor, dr. oecon. Kjeld Philip (formand)
Rektor magnificus, professor, dr. polit. Carl Iversen, Københavns Universitet (Suppl.: professor, dr. polit. P. Nørregaard Rasmussen, Københavns Universitet)	Professor, dr. polit. Carl Iversen (næstformand) Københavns Universitet (Suppl.: professor, dr. polit. P. Nørregaard Rasmussen, Københavns Universitet)
Forbundsformand Eiler Jensen, Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund (Suppl.: sekretær Svend Bache Vognbjerg, Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund)	Sekretær Svend Bache Vognbjerg, Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund (Suppl.: Verner Sørensen, Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund)
Generalsekretær C. Kelm-Hansen ¹), Dansk Ungdoms Fællesråd (Suppl.: civilingeniør Knud Enggaard, Dansk Ungdoms Fællesråd)	Stud. polit. Axel Sløk, formand for Dansk Ungdoms Fællesråd (Suppl.: generalsekretær, cand. theol. Dorte Bennedsen, Dansk Ungdoms Fællesråd)
Direktør, cand. jur. N. Kjærgaard, Landbrugsrådet (Suppl.: sekretariatschef Jørgen Pedersen, De samvirkende danske Husmandsforeninger)	Direktør, cand. jur. N. Kjærgaard, Landbrugsrådet (Suppl.: sekretariatschef Jørgen Pedersen, De samvirkende danske Husmandsforeninger)
Rektor, professor Aksel Milthers, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (Suppl.: professor N. O. Rasbech, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole)	Professor Carl Thomsen, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (Suppl.: professor N. O. Rasbech, Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole)
Professor, dr. phil. Mogens Pihl, formand for Mellemfolkeligt Samvirke (Suppl.: kontorchef Kjeld Juul, Mellemfolkeligt Samvirke)	Rektor, fru Edele Kruchow ²), formand for Danske Kvinders Nationalråd (Suppl.: øjenlæge, fru Sigbrit Christensen, Danske Kvinders Nationalråd)
Direktør, civilingeniør Jørgen Saxild, Kampmann, Kierulff & Saxild A/S (Suppl.: direktør, cand. polyt. & jur. Ove Guldberg, Dansk Ingeniørforening)	Professor, dr. med. Erik Husfeldt (Suppl.: overlæge, dr. med. B. Friis-Hansen)
Direktør Wigo Theilgaard, Industrirådet (Suppl.: underdirektør Kjeld Rasmussen, Industrirådet)	Direktør Wigo Theilgaard, Industrirådet (Suppl.: underdirektør, dr. tech. Kristen Bo, Industrirådet)

¹ O Udrådt i 1965. I stedet indtrådt Svend Erik Bjerre, forstander ved Rural Development College og formand for Dansk Ungdoms Fællesråd, med cand. mag. Tue Rohrsted som suppleant. I 1968 indgik Tue Rohrsted som medlem ved forstander Bjerres fratræden. Generalsekretær, cand. theol. Dorte Bennedsen efterfulgte Tue Rohrsted som suppleant.

² Efterfølger for kommitteret, fru G. Refslund Thomsen, formand for Danske Kvinders Nationalråd, der var medlem af Styrelsen i perioden 1965-68.

Tilforordnede i 1962

Finansministeriet

Eg. afdelingschef, frk. Alice Brun

Fiske rimin isterie t

Kontorchef J. Nørgaard

Handelsministeriet

Direktør J. Egholm

Indenrigsministeriet

Kontorchef Folmer Nielsen

Landbrugsministeriet

Statskonsulent Viggo Andersen

Socialm in iste riet

Kontorchef P. Juhl-Christensen

Statsministeriet

Sekretær Hans R. von Bülow

Undervisningsministeriet

Ekspeditionssekretær P. A. Koch

Uden rigsm in iste rie t

Kontorchef, dr. phil. A. Rosenstand Hansen

Observatører i 1962

Dansk Missionsråd

Generalsekretær Erik W. Nielsen

Tilforordnede pr. 1. januar 1970

Finansministeriet

Kontorchef H. Boserup

Fiskeriministeriet

Kontorchef J. Hertoft

Handelsministeriet

Ekspeditionssekretær E. Fisker

Boligministe riet

Kontorchef Einer Engberg (fra 1965)

Indenrigsministeriet

Kontorchef Folmer Nielsen

Landbrugsministeriet

Kst. statskonsulent H. J. Kristensen

Socialministeriet

Kontorchef P. Juhl-Christensen

Underv isn ing sm inisterie t

Kontorchef Egon Drostby

Observatører pr. 1. januar 1970

Dansk Missionsråd

Biskop Th. Græsholt

Mellemfolkeligt Samvirke

Konsulent, cand. merc. Ole Bang (formand)¹⁾

¹⁾ Har afløst generalsekretær C. Kelm-Hansen.

Forretningsorden for

Styrelsen for teknisk samarbejde med udviklingslandene

I medfør af § 5, stk. 1 i lov nr. 94 af 19. marts 1962 om teknisk samarbejde med udviklingslandene fastsættes herved følgende:

§ 1

Styrelsens opgaver samt reglerne for formandens og næstformandens og den øvrige styrelses udnævnelse fremgår af loven om teknisk samarbejde med udviklingslandene af 19. marts 1962.

§ 2

Udenrigsministeren udpeger en personlig stedfortræder for hvert medlem af Styrelsen, dog ikke for formanden.

Stedfortræderen får tilsendt dagsordener for og referater af Styrelsens møder.

I forfaldstilfælde drager Styrelsens medlemmer selv omsorg for, at stedfortræderen giver møde.

Udenrigsministeren udpeger tilforordnede til Styrelsen efter indhentet indstilling fra de ministerier og statsinstitutioner, under hvis sagsområder sager henhører, der i væsentligt omfang har tilknytning til Styrelsens arbejdsopgaver.

De tilforordnede deltager uden stemmeret i de styrelsesmøder, hvor sager af interesse for det pågældende ministerium kommer til behandling.

§ 4

Sekretariatets chef og souschef deltager i Styrelsens møder. Andre medarbejdere i sekretariatet deltager efter formandens bestemmelse. En af disse udpeges som protokolfører.

§ 5

Dansk Missionsråd udpeger en repræsentant, som får tilsendt dagsordener og referater vedrørende styrelsesmøderne og har adgang til uden stemmeret at deltage i disse.

§ 6

Særligt sagkyndige kan efter formandens bestemmelse tilkaldes og deltage i drøftelserne af konkrete sager.

§ 7

Der påhviler Styrelsens medlemmer og andre deltagere i Styrelsens møder tavshedspligt over for alle uvedkommende med hensyn til de forhold, som de i denne egenskab bliver bekendt med.

§ 8

Styrelsen samles til møder efter formandens bestemmelse, så ofte de foreliggende sager gør det nødvendigt.

Møderne ledes af formanden eller i hans fravær af næstformanden.

§ 9

Styrelsen er beslutningsdygtig, når mindst halvdelen af medlemmerne, herunder formanden eller næstformanden, er til stede eller repræsenteret ved stedfortrædere.

§ 10

Beslutninger i Styrelsen træffes med almindelig stemmeflerhed af de tilstedeværende medlemmer (stedfortrædere).

I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme afgørende.

Retningslinier for

Styrelsens virksomhed og dens samarbejde med udenrigsministeriets Sekretariat for teknisk samarbejde med udviklingslandene

af 24. oktober 1969

I. Generelle spørgsmål

1. Beretning til Rådet

Forud for det rådsmøde, der følger nærmest efter regnskabsafslutningen for finanslovens bistandskonti, forelægger Sekretariatet Styrelsen et udkast til årsberetning for det pågældende år, bl.a. indeholdende statistisk og regnskabsmæssigt materiale til belysning af udviklingen i det danske bistandsprogram.

Beretningen bliver, efter at være godkendt af Styrelsen, distribueret til Rådets medlemmer.

Hvert tredje år - næste gang i efteråret 1971 - udsendes en mere udførlig beretning vedrørende Styrelsens virksomhed. Også denne beretning forelægges i udkast for Styrelsen til godkendelse.

2. Bevillinger m.v.

Når regeringen har truffet endelig beslutning om forslag til de årlige finanslove, forelægger Sekretariatet Styrelsen de for bistandsindsatsen relevante bevillingsforslag med et tentativt forslag til bevillingernes udnyttelse i det omfang, det på det pågældende tidspunkt er muligt.

Efter finanslovens vedtagelse forelægger Sekretariatet forslag til bistandsbevillingens udnyttelse på de forskellige bistandsformer.

De af Sekretariatet udarbejdede oversigter over forbrug på bevillingskontiene og budgetskøn for den resterende del af finansåret forelægges Styrelsen 2-3 gange om året.

I det omfang, der bliver tale om at revidere eller udbygge den for 5-årsperioden 1968-73 vedtagne plan for de danske bistandsydelse til udviklingslandene, vil Sekretariatet for Styrelsen forelægge et udkast til oplæg til regeringen herom.

På samme måde vil Sekretariatet i god tid forelægge Styrelsen forslag til nye langtidsplaner for Danmarks bistandsydelse til udviklingslandene.

3. Andre generelle spørgsmål

Sekretariatet drager omsorg for, at spørgsmål af principiel karakter, der måtte opstå i forbindelse med bistandsprogrammets gennemførelse, forelægges Styrelsen, ligesom Sekretariatet i rimeligt omfang forsyner Styrelsen med oplysningsmateriale bl.a. vedrørende andre landes bistandsprogrammer samt de mere betydningsfulde multilaterale bistandsprogrammer.

II. Bistandsprogrammets gennemførelse

1. Generelt

På områder, hvor det af Styrelsen er besluttet, at enkeltafgørelser træffes af Sekretariatet, kan Sekretariatet lade afholde udgifter inden for det fastlagte budget. På alle andre områder kan udgifter afholdes i overensstemmelse med et af Styrelsen for hver enkelt sag godkendt budget. Findes det senere hensigtsmæssigt at anvende midler til andre formål end oprindeligt tilsigtet, må sagen på ny forelægges Styrelsen til godkendelse. I sager, der er såvel af finansiell mindre betydning som af hastende karakter, kan Styrelsens formand - eller i hans fravær næstformand - på Styrelsens vegne godkende, at der afholdes udgifter. Sådanne sager forelægges Styrelsen på nærmest følgende styrelsesmøde.

2. Bilateral finansiell bistand

a) låneaftaler

Anmodninger om danske udviklingslån forelægges Styrelsen med henblik på stillingtagen til, om ansøgningen bør nyde fremme.

Såfremt der inden låneforhandlingernes påbegyndelse eller under forhandlingerne med vedkommende modtagerland fremkommer momenter i sagen, som væsentligt afviger fra den oprindelige låneansøgnings forudsætninger, forelægges sagen på ny for Styrelsen.

Når forhandlingerne om en låneaftale er afsluttet, orienteres Styrelsen herom.

Styrelsen får halvårligt forelagt oversigter over beløbsrammens udnyttelse, træk på lånekontiene og afdragsbetalinger.

b) Kreditgarantier

Anmodninger om kreditgarantier, der efter Sekretariatets vurdering bør nyde fremme, forelægges Styrelsen med henblik på indstilling til handelsministeren.

Styrelsen får årligt forelagt oversigter over beløbsrammens udnyttelse og udestående garantier.

c) Investeringsgarantier

Indstillinger om ydelse af investeringsgarantier behandles af et af udenrigsministeriet nedsat udvalg, bestående af repræsentanter for udenrigsministeriet og handelsministeriet. Indstillingerne forelægges derefter Styrelsen, og såfremt denne tiltræder indstillingerne, meddeles tilsagn til ansøgerne.

3. Projektbistand

I overensstemmelse med det på Styrelsens møde den 29. august 1969 vedtagne forelægger Sekretariatet mindst 3 gange om året gruppevis projektforslag til prioritering.

Prioriteringslisterne skal principielt omfatte samtlige de projektforslag, der modtages i Sekretariatet, dog med den modifikation, at projektforslag, der helt åbenbart ikke vil kunne nyde fremme, som hidtil afvises af Sekretariatet, efter konsultation med de respektive særudvalg, hvor dette i de enkelte tilfælde måtte skønnes påkrævet.

Efter prioritetslisternes godkendelse i Styrelsen vil de enkelte konkrete sager individuelt blive forelagt Styrelsen i form af oplæg, der bl.a. i hovedtræk indeholder budget for projektet.

Alle projektforslag, der involverer betydelige udgiftsforpligtelser, skal, forinden de forelægges Styrelsen til endelig stillingtagen, behandles i et af de stående særudvalg eller i et særligt nedsat ad hoc-udvalg. Ad hoc-udvalg opløses automatisk, når det pågældende projekt er endeligt godkendt eller forkastet af Styrelsen.

Efter Styrelsens endelige stillingtagen til et projektforslag og i givet fald efter finansudvalgets godkendelse heraf optager Sekretariatet forhandling med modtagerlandet om indgåelse af en projektaftale. Fremkommer der under for-

handlingerne momenter i sagen, som afviger væsentligt fra de oplysninger, der dannede grundlag for det oprindelige oplæg til Styrelsen, vil sagen på ny blive forelagt for denne til godkendelse.

Når en projektaftale er endeligt indgået med et modtagerland, underrettes Styrelsen herom.

Styrelsen skal senest to år efter et større projekts påbegyndelse og senest et år inden vedkommende projektaftales udløb modtage statusrapporter fra Sekretariatet angående projektets forløb.

Forslag om forlængelse af løbende projekter skal på samme måde som nye projektforslag forelægges Styrelsen til godkendelse.

Indstillinger om kontantbidrag forelægges Styrelsen til godkendelse.

4. Kursusvirksomhed

Forslag til seminarer og kurser m.v., der er egnet til gennemførelse med indsats af dansk ekspertise, forelægges Styrelsen.

Der nedsættes for hvert kursus et særudvalg, der sammen med Sekretariatet vil være ansvarlig for udarbejdelse af detaljeret kursusprogram og budget. Forberedelse af kurser med beslægtede emner kan dog henvises til samme særudvalg.

Styrelsen får ved kursus sæsonens begyndelse forelagt en oversigt indeholdende alle relevante oplysninger om kommende kurser og seminarer.

Styrelsen vil inden for kursus sæsonen blive holdt orienteret om kursusvirksomhedens forløb, herunder om særlige problemer, der måtte opstå i relation til de enkelte kurser.

5. Andre bistandsformer

Ligesom for de øvrige bistandsformers vedkommende fastlægges der hvert år, når finansloven er vedtaget, finansielle dispositionsrammer for så vidt angår stipendier, individuelle kontraktansatte eksperter, løntilskudseksperter og associate experts.

Enkeltsager inden for disse bistandskategorier forelægges ikke Styrelsen til tiltrædelse, men Sekretariatet orienterer halvårsvis Styrelsen om bevilgede stipendier og ekspertudsendelser.

6. Oplysningsvirksomhed

Sager vedrørende udnyttelsen af oplysningsbevillingen vil blive forelagt oplysningsudvalget, der afgiver indstilling til Styrelsen.

7. Forskning

Ansøgninger om tilskud til forskningsopgaver vil blive forelagt forskningsudvalget, der afgiver indstilling til Styrelsen.

For så vidt angår Institutet for Udviklingsforskning, udarbejder forskningsrådet forslag til et årligt budget, der forelægges Styrelsen til tiltrædelse.

Forretningsorden for

Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene

I medfør af § 5, stk. 1 i lov nr. 94 af 19. marts 1962 om teknisk samarbejde med udviklingslandene fastsættes herved følgende:

§ 1

Rådets opgave er ifølge loven om teknisk samarbejde med udviklingslandenes § 3 at være rådgivende for regeringen og Styrelsen og yde sagkyndig vejledning og bistand til gennemførelse af Styrelsens i lovens § 1 nævnte opgaver, der er følgende:

1. at tilrettelægge og gennemføre dansk medvirken til de projekter i udviklingslandene, der finansieres af FN eller de herunder hørende særorganisationer,
2. at tilrettelægge og gennemføre sådanne danske projekter, der finansieres af danske statsmidler,
3. at yde statstilskud til egnede projekter, der udføres af andre organer, samt at koordinere og føre tilsyn med sådanne statsstøttede projekter,
4. at forelægge for de kompetente myndigheder spørgsmålet om ydelse af statslån, særlige kreditgarantier og garantier for private investeringer, der måtte være en forudsætning for at gennemføre et bistandsprojekt eller videreføre dette,
5. at koordinere Danmarks indsats i internationale drøftelser, der vedrører bistand til udviklingslandene,
6. at være rådgivende for myndigheder og private organisationer,
7. at forestå eller yde hjælp til rekrutteringen, uddannelsen og vejledningen af danske eksperter såvel til det arbejde, der udføres gennem FN eller de herunder hørende særorganisationer, som til det der udføres direkte af Danmark,
8. at iværksætte direkte eller gennem særlige organer oplysningsvirksomhed om FN og de herunder hørende særorganisationer,

om udviklingslandene og den tekniske bi-stand,

9. at yde statstilskud til private organisationers oplysningsvirksomhed om samarbejde med udviklingslandene,
10. at organisere tilvejebringelsen og bearbejdelsen af materiale af betydning for tilrettelæggelsen af bistandsarbejdet og oplysningsarbejdet,
11. at koordinere tilrettelæggelsen af ophold i Danmark af studerende fra udviklingslandene samt påtage sig udarbejdelsen af studieprogrammer og sørge for ophold og forplejning i den udstrækning, andre organer ikke har ansvaret for disse opgaver,
12. at tilrettelægge fælles kursus for udenlandske studerende,
13. at gennemføre offentlige indsamlinger til fordel for arbejdet i udviklingslandene og administrere de indkomne midler og eventuelle andre opgaver.

Rådet skal i øvrigt følge Styrelsens virksomhed, og Styrelsen aflægger hvert år beretning over for Rådet om sin virksomhed i det forløbne år og om sine væsentligste planer for det kommende år.

§ 2

Udenrigsministeren beskikker Rådets formand og medlemmer for 3 år.

Forslag om optagelse af nye rådsmedlemmer skal forelægges Rådet til udtalelse, ligesom Rådet kan stille forslag til udenrigsministeren om optagelse af nye medlemmer.

§ 4

Finlands, Islands, Norges og Sveriges regering opfordres til hver at udpege et medlem af Rådet.

§ 5

Sekretariatets chef og souschef deltager uden stemmeret i Rådets møder.

Andre medarbejdere i Sekretariatet deltager efter formandens bestemmelse. En af disse udpeges til protokolfører.

§ 6

Rådets medlemmer kan ikke møde ved stedfortræder.

§ 7

Rådet kan nedsætte udvalg til undersøgelse af særlige spørgsmål.

§ 8

Rådet samles til møde efter formandens bestemmelse, dog mindst én gang om året.

Indkaldelse sker skriftligt med mindst 14 dages varsel. Møderne ledes af formanden.

§ 9

Rådet er beslutningsdygtigt, når mindst en tredjedel af medlemmerne er til stede.

§ 10

Beslutninger i Rådet træffes med almindelig stemmeflerhed af de tilstedeværende medlemmer.

I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme afgørende.

Fortegnelse over medlemmer af Rådet for teknisk samarbejde med udviklingslandene

Formand: Bankdirektør H. **Maegaard** Nielsen

Som repræsentanter for organisationer, institutioner og foreninger:

Gårdejer Anders Andersen	Landbrugsrådet
Redaktør Erik Bach	Dansk Journalistforbund
Redaktør Hans Bagge	Dansk Folkeoplysnings Samråd
Konsulent, cand. merc. Ole Bang	Mellemfolkeligt Samvirke
Direktør, cand. jur. Henning Bech	Danmarks Sparekasseforening
Grosserer Erik Brostrøm	Grosserer-Societetets Komité
Læge Agnete Bræstrup	Foreningen for Familieplanlægning
Kommunelærer Frede Buchardt	Een Verden
Gårdejer Niels Eriksen, MF	Venstres Landsorganisation
Underdirektør Bjarne Fogh	Danmarks Rederiforening
Professor, dr. jur. Isi Foighel	Dansk Flygtningehjælp
Fru Ester Frandsen	Danske Kvinders Nationalråd
Direktør Arne Fremm	Dansk Røde Kors
Førstedirektør Ebbe Groes	Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger
Biskop Thorkil Græsholt	Dansk Missionsråd
Cand. theol. Holger Bernt Hansen	International Student Centre
Faglærer, stud. jur. Bertil Toft Hansen	Venstres Ungdoms Landsorganisation
Direktør Erik Hauerslev	Arbejderbevægelsens Erhvervsråd
Direktør T. Hecht-Nielsen	Butikshandelens Fællesråd
Kontorchef Martin Hermansen	De Samvirkende Danske Husmandsforeninger
Underdirektør Jørgen Jensen, MF	Det Konservative Folkeparti
Vicestadslæge fru Inge Jespersen	Red Barnet
Underdirektør, civilingeniør S. Kahr	Industrirådet
Stud. scient. pol. Henning E. Kjær	Danske Studerendes FN-forbund
Direktør Gregers Kofoed	Assurandør -Societetet
Jakob Lange	Socialistisk Folkepartis Ungdom
Professor Morten Lange, MF	Socialistisk Folkeparti
Overlæge J. A. Larsen	Den almindelige danske Lægeforening
Direktør Erik Lindgren	Eksportkreditrådet
Arkitekt Hans Mammen	Danske Arkitekters Landsforbund
Partisekretær Niels Matthiasen	Socialdemokratiet
Generalsekretær, pastor Viggo Møllerup	Folkekirkens Nødhjælp
Sekretær Peter Molzen	World University Service
Sekretær, cand. jur. Grete Fenger Møller	Dansk Kvindesamfund
Karsten Møller	Danmarks Socialdemokratiske Ungdom
Ingeniør Alf Nielsen	Ingeniør-Sammenslutningen
Højskolelærer Knud Nielsen	Dansk Samråd for Forenede Nationer
Gårdejer Martin Nielsen	Andelsudvalget
Overlærer N. C. Thomsen Nielsen	Fællesrådet for Danske Tjenestemands- og funktionærorganisationer
Overlærer Stinus Nielsen	Danmarks Lærerforening
Forbundsformand Thomas Nielsen	Landsorganisationen De samv. Fagforbund
Peter Erling Nielsen	Konservativ Ungdoms Landsorganisation

Ingeniør Jens Rolfgaard
 Peter Poulsen
 Direktør M. J. Rosenberg
 Civilingeniør Gunnar P. Rosendahl
 Lektor, cand. mag. Else Merete Ross, MF
 Civilingeniør Jørgen Saxild
 Direktør Arne Skjoldager
 Stud. polit. Axel Sløk
 Skoleinspektør Ove Storm
 Kontorchef Aage Tarp
 Fru R. Risbjerg Thomsen
 Kontorchef P. Veistrup
 Højskoleforstander Georg Veit
 Adjunkt Chr. West
 Generaldirektør E. Michanek
 Direktør R. K. Andresen
 Handelsattaché G. Bjørnson
 Byråchef J. Iloniemi

Foreningen af hjemvendte u-landsfrivillige
 Radikal Ungdoms Landsforbund
 Håndværksrådet
 Dansk Ingeniørforening
 Det Radikale Venstre
 Dansk Samvirke
 Danske Bankers Fællesrepræsentation
 Dansk Ungdoms Fællesråd
 Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening
 Dansk Arbejdsgiverforening
 International Liga for Fred og Frihed
 Den danske FN-forening
 Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler
 Gymnasieskolernes Lærerforening
 SIDA, Sverige
 Direktoratet for Utviklingshjelp, Norge
 Islands Ambassade
 Ministeriet för Utrikesärendena, Finland

Som personligt medlem:

Professor Torben Agersnap
 Medicinaldirektør, dr. med. Esther Atnmundsen
 Professor, civilingeniør Svend Åge Andersen
 Overlæge E. Wainø Andersen
 Direktør N. Arnth-Jensen
 Fabrikant Svend Bergsøe
 Forstander Svend Erik Bjerre
 Lektor Mogens Boserup
 Udenrigsråd Jens Christensen
 Programredaktør Inga Dahlsgaard
 Redaktør A. Axelsen Drejer
 Lektor Lennart Edelberg
 Distriktsingeniør O. Elbro
 Underdirektør Peder Elkjær
 Redaktør, cand. polit. Finn Friis
 Direktør Henning Friis
 Professor, dr. jur. Verner Goldschmidt
 Forstander Chr. Keim-Hansen
 Lærer Arne Knudsen
 Forstander A. Dam Kofoed
 Professor Thorkil Kristensen
 Seminarirektor fru Hanne Søndergaard
 Madsen
 Forstanderinde, frk. Eli Magnussen
 Professor, dr. phil. Johannes Nicolaisen
 Bankdirektør H. Maegaard Nielsen
 Direktør Mogens Pagh
 Redaktør Jørgen E. Pedersen
 Cand. mag. Ole Karup Pedersen
 Rektor, professor, dr. odont. P. O. Pedersen
 Professor, dr. phil. Mogens Pihl
 Redaktør Jørgen Schleimann
 Lektor Lauge Stetting

Overlæge B. Strandberg
 Forskningsleder Knud Erik Svendsen
 Forstander F. Teichert
 Kommitteret fru G. Refslund Thomsen
 Programchef Jørgen Vedel-Petersen

*Som medlem, suppleant eller tilforordnet
 i Styrelsen:*

Generalsekretær, cand. theol. Dorte Bennedsen
 Underdirektør, dr. techn. Kristen Bo
 Kontorchef H. Boserup
 Øjenlæge, fru Sigbrit Christensen
 Kontorchef Egon Drostby
 Kontorchef Einer Engberg
 Ekspeditionssekretær E. Fisker
 Overlæge, dr. med. B. Friis-Hansen
 Kontorchef J. Hertoft
 Professor, dr. med. Erik Husfeldt
 Professor, dr. polit. Carl Iversen
 Kontorchef P. Juhl-Christensen
 Direktør, cand. jur. N. Kjærgaard
 Statskonsulent H. J. Kristensen
 Rektor, fru Edele Kruchow
 Kontorchef Folmer Nielsen
 Sekretariatschef Jørgen Pedersen
 Professor, dr. oecon. Kjeld Philip
 Professor N. O. Rasbech
 Professor, dr. polit. P. Nørregaard Rasmussen
 Cand. mag. Tue Rohrsted
 Sekretær Verner Sørensen
 Direktør Wigo Theilgaard
 Professor Carl Thomsen
 Sekretær Svend Bache Vognbjerg

Oversigt over
varigheden af det sagsbehandlende personales tjenestetid
i udenrigsministeriets Sekretariat for teknisk samarbejde med udviklingslandene
(pr. 1. januar 1970)

	I alt	0-1 år ¹⁾	1-2 år ¹⁾	2-4 år	mere end 4 år	tidligere u-landserfaring
<i>Personale ansat i udenrigstjenesten</i>						
Sekretariatschef	1				1	1
Kontorchefer	4		2	1	1	3
Sektionschefer ²⁾	14	4	4	3	3	8
Sekretærer	12	6	5	1		1
Kancellister	4	2	1	1		
Sagsbehandlende assistenter	10	1	2	5	2	2
<i>Desuden til rådighed for sekretariatet</i>						
Kontorchef (halvdags)	1	1				1
Ekspeditionssekretær (halvdags)	1				1	
Sekretær	1				1	
<i>Personale ansat direkte i sekretariatet</i>						
Bistandskonsulenter (heraf to udsendt som bi-standsattachéer)	8	1	1	6		8
Specialmedarbejdere	7	6			1	5
Assistenter	6	5		1		
Journalister	1			1		1
	70	26	15	19	10	30

¹⁾ En væsentlig del af disse stillinger er nyoprettede inden for de sidste par år.

²⁾ Heraf en halvdags.